Міністерство освіти та науки України

Міністерство фінансів України

Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації

Державний податковий університет

Ірпінський фаховий коледж економіки та права

Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія

ВШТІП Академія Прикладних Наук, Польща

Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія

Державний університет Молдови, Молдова

Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції

Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції

(27 березня 2025 року)

Ірпінь 2025

Міністерство освіти та науки України
Міністерство фінансів України
Департамент освіти і науки Київської обласної державної адміністрації
Державний податковий університет
Ірпінський фаховий коледж економіки та права
Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія
ВШТІП Академія Прикладних Наук, Польща
Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія
Державний університет Молдови, Молдова

АКТУАЛЬНІ ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ ПИТАННЯ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ ТА ГЛОБАЛЬНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Збірник тез
V Міжнародної науково-практичної конференції

(27 березня 2025 року)

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Ірпінь
2025

УДК 338.2(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)50 431
А 43

Рекомендовано до друку Вченою радою
Державного податкового університету
(протокол № 13 від 24 квітня 2025 р.)

А 43 **Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції** : збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції, Ірпінь, 27 березня 2025. – Ірпінь : Державний податковий університет, 2025. – 363 с.
ISBN 978-966-337-763-6

До збірника увійшли тези доповідей учасників V Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції».

Публікації відображають результати наукових пошуків авторів, присвячених висвітленню актуальних питань, пов’язаних з управлінням публічними фінансами; інноваційними напрямами розвитку фінансового ринку; інноваціями в управлінні проєктами соціально-економічного розвитку регіонів; грошово-кредитними механізми інноваційного розвитку банківського сектору; фінансовими інноваціями в реальному секторі економіки; аналітикою та інформаційними технологіями в управлінні публічними фінансами; електронною гривнею та віртуальними активами; економічними, фінансовими та правовими аспектами євроінтеграції України; інституційним забезпеченням розвитку економіки України в умовах євроінтеграції; напрямами гармонізації системи бухгалтерського обліку в Україні.

Видання розраховане на широке коло читачів, які цікавляться окресленою проблематикою.

Редакційна колегія не завжди поділяє думку авторів
і не несе відповідальності за недостовірність опублікованих даних.
Тези друкуються в авторській редакції.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладається на авторів.

УДК 338.2(477)(06)
ББК 65.9(4Укр)50 431

ISBN 978-966-337-763-6 © Державний податковий університет, 2025

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Співголови:

СЕРЕБРЯНСЬКИЙ Д. М., канд. екон. наук, доцент, старший науковий співробітник, в. о. ректора Державного податкового університету;

ПІЛЕВИЧ О. А., канд. пед. наук, заслужений працівник освіти, директор Ірпінського фахового коледжу економіки та права, відмінник освіти.

Заступники:

СМІРНОВА О. М., канд. екон. наук, старший науковий співробітник, учений секретар Державного податкового університету;

КАЛУСЕНКО В. В., голова циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права.

Члени оргкомітету:

ДАВИДЕНКО Н. М., д-р екон. наук, професор, декан факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ГОРДЕЙ О. Д., д-р екон. наук, професор, завідувач кафедри публічних фінансів Державного податкового університету;

КОЗІЙ Н. С., канд. екон. наук, доцент, заступник декана факультету фінансів та цифрових технологій Державного податкового університету;

ПУСТОВА О. О., заступник директора з навчальної роботи Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ШАРА Є. Ю., канд. екон. наук, доцент, викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ДОВБУШ Н. Є., викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ДЕМІДЕНКО Л. С., викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

ПОПЛАВСЬКА Н. М., викладач циклової комісії фінансово-економічних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права;

МАРИНОШЕНКО В. П., голова циклової комісії юридичних дисциплін Ірпінського фахового коледжу економіки та права.

Науковий комітет конференції:

Димитров І., доктор економічних наук, професор, Університет «Проф. Д-р Асен Златаров», Болгарія;

Колісніченко П., доктор економічних наук, професор, в. о. ректора ВШТІП Академія Прикладних Наук, Польща;

Манулеску І., доктор філософії з економіки, доцент, Ясський університет «Александру Іоан Куза», Румунія;

Мокану Н., доктор економічних наук, професор, Державний університет Молдови, Молдова.

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Бірюк Д. О., Онишко С. В.
ВПЛИВ СУЧАСНОЇ РЕАЛЬНОСТІ
НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ 14

Бондаренко А. В., Москаленко Н. В.
ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ І БЛОКЧЕЙН
НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ 18

Войтович В. В., Мартиненко В. В.
СТРУКТУРА ТА СКЛАД ДОХОДІВ
ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ 21

Давиденко Н. М.
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ:
АНАЛІЗ ПЕРШОГО ОГЛЯДУ ПРОГРАМИ МВФ 25

Деревко Ю. О.
РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ В УКРАЇНІ 29

Фесюк Д. І., Довбуш Н. Є.
ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 32

Іваненко В. О., Калусенко В. В.
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ 36

Любченко А. С., Чернега В. В.
ОВДП У ПЕРІОД ВІЙНИ 41

Мураховська М. С., Чернега В. В.
ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ 46

Новицька О. В.
ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ
НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА
ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ 50

Зміст

Руденко Ю. В., Діденко Л. В.
ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: РИЗИКИ,
ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ 55

Смоляр Л. В., Чернега В. В.
РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО
СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 58

Стайко А. О., Нєсвєтова С. В.
ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОЇ
ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ
ФІНАНСІВ У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ 63

Табаченко Л. Ю., Бандура Ю. О.
БЛОКЧЕЙН У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ:
ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ 68

Черненко В. В., Мартиненко В. В.
ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ
ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ 71

СЕКЦІЯ 2
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Брянська Ю. О., Діденко Л. В.
РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ
У ВОЄННИХ УМОВАХ 75

Добривечір І. В., Сергієнко Н. В.
ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ
МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ 80

Козій Н. С., Пацан М. В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ
НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ 84

Колісник Н. І., Колісник В. В.
ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВ ЄС 89

Куліш Г. І., Гапонюк М. А.
МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У МІСЦЕВИЙ
РОЗВИТОК ЧЕРЕЗ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ 92

Поплавська Н. М., Товста С. М.
РІДКІСНОЗЕМЕЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ – ІНВЕСТИЦІЙНЕ
МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ 96

Сукач О. М., Сарана Л. А.
ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК
ФІНАНСОВОГО РИНКУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД 100

Фролов А. Ю., Кириленко В. І.
ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СТАНДАРТУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ 104

СЕКЦІЯ 3
ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Іщук Я. Ю., Міщенко Р. Р.
РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН-СЛОВНИКІВ
У ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ:
ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ
РОЗМОВНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ 110

СЕКЦІЯ 4
ГРОШОВО-КРЕДИТНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ
БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

Бойко В. Е., Романенко Л. В.
СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ
У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ 115

Деміденко Л. С., Риженко М.
СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ 118

Зміст

Москаленко Н. В.
БАНКІВСЬКІ ПОСЛУГИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ 121

Ткаченко О. Є.
БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ ПЛАТІЖНИМИ
КАРТКАМИ БАНКІВ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД
ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ..... 125

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Андрейцева Д. В., Романенко Л. В.
ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ
ПРОМИСЛОВОСТІ ТА АГРАРНОГО СЕКТОРУ 130

Гордей О. Д.
ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ
ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ 133

Дідківська К. О., Діденко Л. В.
ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ
В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ 136

Мельничук Г. С.
КРАУДФАНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ
ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ 140

Полянська О. Л., Чернега В. В.
ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФОНДОВІЙ ТОРГІВЛІ:
АЛГОРИТМІЧНИЙ ТРЕЙДИНГ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ 145

Семченко В. О., Квашук О. В.
ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ
РЕСУРСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ
У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ..... 151

СЕКЦІЯ 6
АНАЛІТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Афанас'єв Б. Д., Притиченко А. М.
АКТУАЛЬНІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ 157

Даниленко С. В., Ярова О. А.
МАТРИЦІ ТА ГРАФИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І ЗАСТОСУВАННЯ 161

Зазуля В. І., Притиченко А. М.
АКТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЗАХИСТУ
МЕРЕЖ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ
ВІД НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ ТА АТАК 164

Іщук А. А., Щербак Д. С.
РОЛЬ МОБІЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ДОДАТКІВ
У ПІДВИЩЕННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УКРАЇНЦІВ 168

Коломієць Д. А., Притиченко А. М.
ВРАЗЛИВОСТІ НУЛЬОВОГО ДНЯ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ 172

Кузьмак А. В., Гордей О. Д.
ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН
У ПЕНСІЙНОМУ ФОНДІ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ВИКЛИКИ 176

Лисенко М. А., Ніжегородцев В. О.
РОЗРОБКА КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ
ЗАМОВЛЕНЬ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ 179

Машкін О. В., Ніжегородцев В. О.
ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ
ЕЛЕКТРОННИХ WEB-ПОСІБНИКІВ 183

Московська К. А., Ніжегородцев В. О.
ТЕСТУВАННЯ UI/UX ЯК СКЛАДОВА
УСПІШНИХ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ 186

Пацай Б. Д.
АДАПТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ПРИРОДНОЇ МОВИ В ОСВІТІ 189

Притиченко А. М., Сєнніков К. А.
АКТУАЛЬНІ ЗАСОБИ МОНІТОРИНГУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ
ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ НА СЕРВЕРНОМУ
ОБЛАДНАННІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ 193

Сахнюк Я. С., Притиченко А. М.
ВПЛИВ ФОНОВИХ ТА КРИТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ
В ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ MS WINDOWS
НА ПЕРЕБІГ ФІНАНСОВИХ ТРАНЗАКЦІЙ 196

Семиполець М. Є., Притиченко А. М.
СИНХРОНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ
ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМ
ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ..... 200

Талашов В. В., Притиченко А. М.
АНАЛІЗ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ВІДСТЕЖЕННЯ
СТАНУ МЕРЕЖ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ 203

Терещенко А. С., Ніжегородцев В. О.
РОЗРОБКА САЙТУ ВИДАВНИЦТВА
ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ 207

Федорчак М. М., Притиченко А. М.
СУЧАСНІ ДИСТРИБУТИВИ GNU/LINUX У КОНТЕКСТІ
ЕВОЛЮЦІЇ UNIX-ПОДІБНИХ ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УСТАНОВ..... 212

СЕКЦІЯ 7
ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ТА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ

Васека Р. М.
ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ
У МІСТАХ ТА РЕГІОНАХ УКРАЇНИ 217

Ваховська А. А., Діденко Л. В.
МАЙБУТНЄ ДЕЦЕНТРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСОВИХ
ІНСТРУМЕНТІВ (DEFI) В УКРАЇНІ: РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОЇ ГРИВНІ 222

Каращук Д. Д., Васека Р. М.
ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ВІД КРИПТОВАЛЮТ
ДО ТОКЕНІЗОВАНИХ АКТИВІВ 227

Тищенко А. В., Довбуш Н. Є.
ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ
ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ 231

Шепиленко В. Ю., Шепиленко А. О.
ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ Е-ГРИВНІ В УКРАЇНІ 236

СЕКЦІЯ 8
ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ
ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Вінник О. М.
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ УДОСКОНАЛЕННЯ
УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ
ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ 239

Дорош В. М., Лісова К. С.
ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ
АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС 243

Жолудь М. І., Васека Р. М.
ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА
З ПРАВОВОЮ СИСТЕМОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ 245

Іванченко Е. П.
ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ
ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ
МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ 249

Зміст

Івашкіна І. В., Новіцька О. М.
ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК
РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ
ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 253

Кісіль П. С., Чернега В. В.
ТОРГОВЕЛЬНІ ВІЙНИ МІЖ США ТА КИТАЄМ..... 256

Круглякова В. В., Холост А. В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ
МІЖНАРОДНОЮ ФІНАНСОВОЮ КОРПОРАЦІЄЮ..... 262

Макаренков О. Л.
ДИСКРЕТНІСТЬ ПРАВА Й СТАЛІСТЬ КОРУПЦІЇ
В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПАРИТЕТУ НАЦІОНАЛЬНИХ
ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ..... 266

Мартиненко В. В., Палюх О. М.
ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ
В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ 271

Мішина Л. Я.
ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ
СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ..... 275

Мостицька Л. М.
ПИТАННЯ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС:
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ..... 279

Найда П. В.
МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ
В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР 283

Остапенко Р. М., Луценко О. А.
АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ
КІБЕРБЕЗПЕКИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ..... 287

Палінчак В. С., Васека Р. М.
ПРАВОВИЙ ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ
НА ВНУТРІШНЮ АДМІНІСТРАТИВНУ ПОЛІТИКУ 292

Пілевич О. А., Пілевич Д. С.
ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ
ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ 298

Пухальська Н. О.
ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ ЯК СПОСІБ УПРАВЛІННЯ
ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ..... 301

Таран М. В., Нєсвєтова С. В.
РОЛЬ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У ЗАЛУЧЕННІ
КАПІТАЛУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ 306

Тарасенко О. В., Шевель О. М.
ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ
ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ,
В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ СУДУ 311

Тімченко О. Л.
СТАНДАРТИ ЯК БАЗА ІНФОРМАЦІЙНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ..... 315

Штирліна Д. С., Мостицька Л. М.
ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ
В РАМКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ..... 318

СЕКЦІЯ 9
**ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ
ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

Ярош А. О.
ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО
АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ 321

Ryzhikova N., Ostapenko R.
HARMONISATION OF UKRAINE'S TAX SYSTEM
WITH EU REGULATIONS 324

СЕКЦІЯ 10
ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ І ФІНАНСІВ

Горбатов І. А., Нєсвєтова С. В.
ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОПОДАТКУВАННЯ
ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ 328

Калусенко В. В., Шевченко А. В.
ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ 332

Кириллов М. С.
ЗМІНА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ
НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В АСПЕКТІ ПРИНЦИПУ
СТАБІЛЬНОСТІ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА 336

Козлов Є. М.
РЕФОРМА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ
В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ
СТРАТЕГІЇ ДОХОДІВ ДО 2030 РОКУ: ПІДСУМКИ 2024 РОКУ 342

Полєшко В. В., Калусенко В. В.
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ
ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ 345

СЕКЦІЯ 11
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Костюк О. В.
ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ
В УМОВАХ ПЕРІОДУ ВІЙНИ 350

Фесюк Д. І., Шара Є. Ю.
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ
БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ 354

Шара Є. Ю.
НАПРЯМКИ ПОШУКУ СПОСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ
ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ 358

СЕКЦІЯ 1
УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

Д. О. Бірюк,
докторант кафедри публічних фінансів;
С. В. Онишко,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри
фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ВПЛИВ СУЧАСНОЇ РЕАЛЬНОСТІ НА ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Відмітною рисою сучасного функціонування і розвитку глобального фінансового ринку та економічної системи загалом є інноватівність. Сутність інноваційного розвитку детермінується, насамперед, розумінням і властивостями інновацій у їх широкому, визначеному Й. Шумпетером змісті, як нового блага, нового методу, нового ринку збуту, нового джерела сировини, відповідної реорганізації, що дозволяє інноваційним змінам здійснити мобілізуючий вплив на динаміку економічного зростання.

Водночас, в умовах розгортання нових особливостей суспільного розвитку, іманентні властивості інноваційного розвитку також зазнають та відповідно потребують врахування тих змін, які б ґрунтувалися на реальних умовах конкретного стану, ситуації, тобто відповідали сучасним реаліям.

В ряду таких особливостей безумовно глобалізація, в сфері якої, в свою чергу, виділяють її чотири типи [1]: 1) повна глобалізація, що охоплює реальний і фінансовий сектори економіки у їх взаємозв’язку; 2) глобалізація переважно фінансового сектора внаслідок вищої мобільності фінансових активів; 3) глобалізація переважно реального сектора, що характерна для регіональних об’єднань, коли інтеграційні процеси розпочинаються з ринків товарів і послуг, а фінансові процеси зберігають відносну незалежність; 4) деглобалізація, коли фінансовий і реальний сектори економіки обмежуються національними кордонами. Переломлюючи такий підхід до інноваційного розвитку, можна зазначити, що кожен із виокремлених типів глобалізації дотичний до напрямів і можливостей інноваційного розвитку проте різною мірою, а тому потребує переосмислення.

Не буде перебільшенням стверджувати, що у світі та вітчизняних реаліях домінує фінансова глобалізація. Вона «… стала важливою тенденцією розвитку сучасної світової економіки, надзвичайно прискоривши темпи інновацій і виявивши необхідність корегування стратегії розвитку сучасних світогосподарських зв’язків,

посилення взаємодії національних економік на базі сучасних інформаційних технологій і узгоджених принципів регулювання, створення гнучких ринків праці, товарів, капіталу, подолання низки диспропорцій, які спричинила економічна глобалізація» [2].

В той же час, розширення і поглиблення інформаційного та технологічного напрямів розвитку соціально-економічних і суспільних загалом відносин, обумовили трансформацію механізмів глобалізації та її певне підпорядкування розвитку цифровізації, одним із результатів чого стало виокремлення цифрової глобалізації, а в межах фінансової глобалізації – фінансової цифровізації. Набуття ними глобального масштабу, не дозволяє ігнорування їх впливу на розвиток інновацій не лише власне в галузі інформаційних і цифрових технологій, але й в усіх галузях економіки.

В сучасний час поряд з процесами глобалізації набирають обертів процеси деглобалізації - процес, що повністю змінить існуючу модель глобального управління економікою. Так його ідентифікував американський економіст У. Белло, який ввів у науковий обіг дане поняття [3]. Деглобалізація позиціонується як нова можливість у пошуках альтернативних шляхів соціально-економічного розвитку та розглядається комплексною економічною парадигмою [4]. Зокрема, щодо розвитку фінансового сектора Л. Руда та О. Краус зазначають, що недостатня підготовленість вітчизняної економіки до фінансової лібералізації й відповідного регулювання поряд із потенційними перевагами глобалізації для фінансових ринків, здатні викликати негативні аспекти в діяльності банків через їх прагнення до зростання прибутків, а також зростання державного боргу [5]. Очевидно, що для вітчизняної економіки особливого значення набули після постковідного відновлення виклики повномасштабного вторгнення росії в Україну. Руйнування макрофінансової стабільності, поглиблення фінансових дисбалансів, втрат фінансової бази через витрати на оборону, звуження податкової бази, збільшення соціальних видатків та підтримку бізнесової активності, призвели до ускладнення фактично всіх процесів соціально-економічного функціонування й розвитку. Це вимагає формування фінансовою системою фінансового базису для відновлення збалансованої соціально-економічної динаміки на основі поглибленої уваги до джерел стійкості, здатних поступово забезпечувати розвиток переважно на власній фінансовій основі та зменшення вразливості до зовнішнього впливу.

Відтак, зміни у середовищі існування будь-якого явища, процесу вимагають їх перегляду, що тісно пов’язано з інноваційним розвитком. Взагалі поняття розвиток, яке словник української мови тлумачить як процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого, стосовно поняття інноваційний розвиток наголошує, що це відбувається за рахунок інновацій, підкреслюючи їх специфічний внесок у загальний процес розвитку. Тому розгляд процесів перетворення чого-небудь на предмет їх розвитку, важливо забезпечувати системно, шляхом, по-перше, їх узгодження з безперервними змінами, які

відбуваються, по-друге, на інноваційній основі, що сприятиме реалізації сутності поняття розвиток. Не дотримання або часткове дотримання таких вимог здатне забезпечити розвиток процесу, явища тощо лише в межах їх функціонування.

Повертаючись на такій методологічній основі до предмета дослідження - фінансового ринку, слід зазначити наступне. Дослідження сучасного стану фінансового ринку України не повною мірою відповідає тим завданням, які стоять перед нашою державою нині та завданням, які виникнуть у процесі повоєнного відновлення. Мова йде як про внесок фінансового ринку до вирішення глобального завдання створення фінансового базису держави для забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку, так і власне недостатню ефективність діяльності в окремих сегментах фінансового ринку. Магістральним напрямом вирішення таких завдань, формування нових можливостей акумуляції та інвестування коштів слід визнати реальний інноваційний розвиток фінансового ринку з огляду на широкий зміст та властивості інновацій, про що йшлося вище.

Враховуючи важливість постановки стратегічного завдання на посилення ендогенних факторів розвитку з поступовим переходом переважно на внутрішні джерела його фінансування, важливою інновацією слід визнати, в контексті оновлення структури фінансової системи, віднесення до її складу фінансового ринку. Це пов'язане з роллю фінансового ринку в процесах створення стійких внутрішніх ринків капіталу й залучення та фінансування інвестицій з переміщенням фінансових ресурсів від економічних агентів, у яких є їх надлишок, до економічних агентів з їх дефіцитом. Подібні зміни мають знайти адекватне відображення в політиці регулювання розвитку фінансового ринку.

З позиції забезпечення ефективності діяльності в окремих сегментах фінансового ринку - це широке впровадження та використання цифрових технологій усіма учасниками фінансового ринку України. При цьому діджиталізація має відбуватися на відповідній платформі, сформованій не тільки на фінансовому ринку, а загалом в національній економіці та українському суспільстві.

Відповідь на питання, наскільки зазначені інноваційні підходи здатні забезпечити тренд розвитку фінансового ринку або лише його розвиток у межах функціонування, залежатиме від переосмислення їх значимості та масштабів застосування, в тому числі й за рахунок власної участі у фінансуванні таких інноваційних заходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Копитець Н. Г. Сучасні тенденції глобалізації фінансових ринків. облік і фінанси АПК. URL : https://magazine.faaf.org.ua/suchasni-tendencii-globalizacii-finansovih-rinkiv.html

2. Луцишин З. Асиметрія фінансової глобалізації. *Економічний часопис – XXI.* 2006. № 7–8. С. 21–25.

3. Bello W. Deglobalization: Ideas for a new world economy. Zed Books. 2003. 144 p.

4. Walden Bello The virtues of deglobalisation. Foreign Policy in Focus, IPS. URL : https://www.tni.org/es/node/11276

5. Ruda L., Kraus O. The impact of globalization on international financial markets. *Innovation and Sustainabiliti*, 2024. № 2. P. 53–59. URL : https://doi.org/10.31649\ins.2024.2.53.59 (дата звернення: 10.01.2025).

А. В. Бондаренко,
здобувачка вищої освіти першого (бакалаврського) рівня групи ФБ-23-1,
факультет фінансів та цифрових технологій
Науковий керівник:
Н. В. Москаленко,
канд. екон. наук,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ВПЛИВ КРИПТОВАЛЮТ І БЛОКЧЕЙН НА РОЗВИТОК БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Банківський сектор був наріжним каменем величезної кількості різноманітних видів економічної діяльності, включаючи кредитування, торгівлю, розрахунки за транзакціями та обробку платежів, але ні для кого не секрет, що галузь бореться з тим, як адаптуватися до цих швидко розвиваються технологій. Навіть із запровадженням нових технологій багато банківських операцій усе ще загрузли в паперовій роботі, що призводить до неефективності, яка витрачає час і ресурси — і створює ризики для безпеки.

Банкам потрібні надійні рішення для вирішення цих проблем безпеки та посилення захисту від нових кіберзагроз. Крім того, необхідність моніторингу кредитних історій та управління ризиками потребує інноваційних стратегій для врегулювання безнадійних боргів і покращення дотримання нормативних вимог. Жорстка конкуренція з боку спритної індустрії FinTech, яка має досвід швидкої адаптації до цифрових змін, лише посилює цей тиск.

Рішення полягає в збалансуванні традиційних практик та інновацій — і технологія блокчейн забезпечує цей баланс.

Цифрові технології охопили всі сфери життя людини, але в фінансовому секторі переважають кардинальні зміни. Криптовалюта та блокчейн-технології є одні з найновіших розробок вони можуть внести вагомі зміни в банківські операції. Блокчейн пропонує високий рівень безпеки, прозорості та децентралізації, що може зробити фінансові послуги більш доступними та ефективними. Блокчейн розподілений між безліччю комп’ютерів по всьому світу, що робить його практично невразливим для зломів або підробки записів — дані не пройдуть перевірку на достовірність, адже їх видно і доступно для звіряння не тільки всім учасникам, а й узагалі будь-якій людині[1]. Криптовалюта та блокчейн змінюють наше уявлення про фінансову індустрію та кидають виклик традиційним банківським парадигмам. По суті, це пов’язано з тим, що технологія блокчейн дозволяє здійснювати однорангові транзакції без необхідності в довірених посередниках.

Головне питання – як пов'язані блокчейн та криптовалюта. Справа в тому, що криптовалюта є продуктом блокчейн-технології. Блокчейн – це децентралізована база даних, яка забезпечує прозорість, безпеку та незмінність записів. Криптовалюта, у свою чергу, є цифровим активом, який функціонує на основі цього реєстру. Наприклад, блокчейн Bitcoin є розподіленою системою, що фіксує всі транзакції з криптовалютою BTC. Аналогічно, Ethereum має свій блокчейн, а його криптовалюта – ETH. Тобто, кожна криптовалюта існує завдяки відповідному блокчейну, який забезпечує її функціонування та безпеку.

Технологія блокчейн пропонує наступне:

– блокчейн може автоматизувати багато процесів, від перевірки транзакцій до відповідності, значно зменшуючи помилки вручну та адміністративні завдання, така ефективність може скоротити витрати банків і забезпечити швидкі розрахунки за транзакціями;

– захищений від втручання, блокчейн забезпечує автентичність транзакцій, що робить майже неможливим маніпулювання даними зловмисниками. Цей підвищений рівень безпеки знижує ризик шахрайства під час платежів, кредитування та підтвердження особи;

– усуваючи посередників, блокчейн знижує витрати на транскордонні платежі, кліринг і розрахунки, а також фінансування торгівлі. Цю економію можна було б передати споживачам за рахунок нижчих комісій[2].

Щоб повністю зрозуміти, як блокчейн змінює банківський сектор, корисно поглянути на реальні приклади. Ці випадки Ripple об'єднала зусилля з American Express, щоб покращити свою послугу міжнародних платежів FXIP (FXIP). Ця співпраця використовує технологію блокчейну Ripple, щоб підвищити ефективність транскордонних платежів — скоротити час транзакцій з днів до секунд і підштовхнути прозорість у правильному напрямку. Блокчейн Ripple дозволяє всім сторонам відстежувати статус і деталі транзакцій у режимі реального часу, оптимізуючи операції та зміцнюючи довіру клієнтів до платіжних послуг American Express. Масштабованість і безпека системи гарантують, що записи транзакцій є незмінними та прозорими.

HSBC , провідний міжнародний банк, зробив великий крок вперед, інтегрувавши технологію блокчейну безпосередньо в свої операції торгового фінансування, щоб зробити роботу швидшою та безпечнішою. Нещодавно банк продемонстрував, наскільки ефективною може бути ця технологія, оцифрувавши процес документації та оптимізувавши видачу акредитивів. Це було продемонстровано в реальній транзакції фінансування торгівлі між ArcelorMittal Nippon Steel India та Universal Tube and Plastic Industries OAE. Впровадивши блокчейн, HSBC скоротив час циклу узгодження документів з приблизно тижня до одного дня. Це покращення підкреслює здатність блокчейну спрощувати та прискорювати складні операції з фінансування торгівлі, забезпечуючи прозорість і безпеку для всіх залучених сторін.

Отже, технологія блокчейн і криптовалюта мають значний вплив на сучасну банківську систему, сприяючи її цифровій трансформації. Використання блокчейну забезпечує прозорість, безпеку та ефективність фінансових операцій, що дозволяє зменшити витрати та мінімізувати ризики шахрайства. Успішні кейси застосування цієї технології провідними світовими фінансовими установами, такими як HSBC, демонструють її потенціал для оптимізації банківських процесів.

Разом із тим, широке впровадження блокчейну потребує удосконалення законодавчого регулювання, підвищення рівня кібербезпеки та зміни традиційних банківських моделей. Подальший розвиток цієї технології може кардинально змінити фінансовий сектор, зробивши його більш децентралізованим та доступним для широкого кола користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. У чому різниця між блокчейном і криптовалютою. URL : https://mnbc.info/ua/u-chomu-riznytsja-mizh-blokchejnom-i-kryptovaljutoju/

2. How Banking Is Adapting Blockchain Technology. URL : https://www.investopedia.com/articles/investing/083115/blockchain-technology-revolutionize-traditional-banking.asp

В. В. Войтович,
здобувач (другого) магістерського рівня,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
В. В. Мартиненко,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

СТРУКТУРА ТА СКЛАД ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

Аналіз структури доходів Державного бюджету України є важливим для оцінки фінансової стійкості країни, ефективності податкової політики та раціонального розподілу бюджетних коштів. В умовах економічної нестабільності, військових викликів та необхідності економічного відновлення особливо актуальним є контроль за бюджетними надходженнями, їх збалансованість та ефективне використання.

Нещодавні дослідження, присвячені структурно-функціональним характеристикам доходів Державного бюджету України, підтверджують актуальність цієї теми в контексті забезпечення економічної та фінансової стабільності країни. Зокрема, Мартиненко В.В., Замота І.О. [3], Сладкова А., Гладченко Л., Вдовіна І. [6] та інші. Незважаючи на ґрунтовність наукових праць згаданих авторів, реалії сучасності вимагають системного підходу та проведення додаткових досліджень у сфері управління структурою доходів державного бюджету.

Доходи державного бюджету служать централізованими фінансовими ресурсами країни, як це визначено відповідними правилами та необхідними для виконання державних функцій. Вони аналізують економічні зв’язки між урядом, бізнесом, установами, організаціями та особами, вимагаючи від них здійснювати обов'язкові платежі [4].

Залежно від конституційного устрою держави бюджетні доходи можуть поділятися на різні рівні – від загальнодержавного до місцевого. Оскільки Україна є унітарною державою відповідно до Конституції, її бюджетні доходи складаються з двох рівнів: державного та місцевого. До місцевих бюджетів належать бюджети Автономної Республіки Крим, міст Києва та Севастополя, а також обласні, міські, районні, сільські та селищні бюджети [6].

Структура доходів державного бюджету складається з таких складових:

1. Податкові надходження: податок на додану вартість (ПДВ), податок на прибуток підприємств, акцизний податок, податок на доходи фізичних осіб (ПДФО), мито та рентні платежі.

2. Неподаткові надходження: дивіденди від державних підприємств, платежі за використання надр і природних ресурсів, адміністративні збори та платежі (державне мито, ліцензії, сертифікати), а також штрафи і санкції.

3. Доходи від капітальних операцій: продаж державного майна та земельних ділянок, надходження від приватизації державних активів.

4. Офіційні трансферти: міжнародна фінансова допомога, гранти та субсидії, а також трансферти з інших рівнів бюджету [3].

Склад доходів Державного бюджету України призначається відповідно до статті 29 Українського бюджетного кодексу:

• усі бюджетні доходи, крім тих, хто приходить до спеціального фонду, формують загальний фонд.

• загальний фонд державного бюджету включає: податок на доходи фізичних осіб, податок на додану вартість, податок на прибуток корпорації, імпорт, а також орендна плата тощо.

• спеціальні бюджетні фонди реєструються із передбачуваним доходом, включаючи їх квитанції від бюджетних організацій [1].

У таблиці 1 представлена структура бюджетного доходу 1 лютого 2025 року, включаючи податкові та неподаткові надходження, дохід від капітальних операцій, офіційний фонд довіреного та переказу. Податкові доходи припадають на значну частину бюджетного доходу, включаючи внутрішній дохід, прибуток та податки за товари та послуги, а також міжнародні податки, які відіграють важливу роль. Невипускний дохід включає дохід від активів, адміністративних витрат, бюджетних організацій та інших платежів. Крім того, структура доходу містить офіційні фонди передачі та доручення, хоча їх акції в загальному доході незначні.

З 1 лютого 2025 р. загальна сума доходу державного бюджету досягла 283,224,9 млн грн. Загальний податковий дохід досяг 132,4 млн грн (46,63%), більшість з яких були виділені на внутрішній податок на прибуток, дохід та податок на товари та послуги та міжнародну торгівлю.

Непрофесійний дохід, що не є, становить до 149,176,4 млн. грн, і більшість з них надходять з власного доходу від бюджетних організацій, що представляють 141 881,4 млн. грн, що еквівалентно 50,09% від загальної кількості [2].

Таблиця 1 – Доходи від державного бюджету України
за статтями доходів в 2025 року, млн грн

на 1.02.2025	Код бюджетної класифікації	Доходи	%
Усього		283224,9	100.00%
Податкові надходження	10000000	132062,4	46.63%
Податки на доходи, прибуток та збільшення ринкової вартості	11000000	35438,4	12.51%
Податок на доходи фізичних осіб	11010000	33123,9	11.70%
Податок на прибуток підприємств	11020000	2314,4	0.82%
Рентна плата та плата за використання інших природних ресурсів	13000000	2340,7	0.83%
Внутрішні податки на товари та послуги	14000000	89967,2	31.77%
Акцизний податок з вироблених в Україні підакцизних товарів	14020000	4936,8	1.74%
Акцизний податок з ввезених в Україну підакцизних товарів	14030000	10992,0	3.88%
Податок на додану вартість з вітчизняних товарів (з урахуванням бюджетного відшкодування)	14060000	37473,3	13.23%
Податок на додану вартість з імпортних товарів	14070000	36565,1	12.91%
Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції	15000000	4221,8	1.49%
Інші податки та збори	19000000	89,4	0.03%
Неподаткові надходження	20000000	149176,4	52.67%
Доходи від власності та підприємницької діяльності	21000000	3859,9	1.36%
Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної діяльності	22000000	1004,5	0.35%
Інші неподаткові надходження	24000000	2430,6	0.86%
Власні надходження бюджетних установ	25000000	141881,4	50.09%
Доходи від операцій з капіталом	30000000	28,9	0.01%
Цільові фонди	50000000	14,5	0.01%
Офіційні трансферти	40000000	1942,7	0.69%

Джерело: сформовано на основі [2].

Через це ми можемо зробити висновок, що основним джерелом доходу для державного бюджету є податковий дохід, включаючи податок на додану вартість, податок на доходи фізичних осіб та спеціальний податок на споживання. Окрім податкових надходжень, податкові доходи, особливо ті, що отримані бюджетними організаціями, також відіграють важливу роль. Управління цими фінансовими ресурсами є дуже важливим для підтримки стабільності державних фінансів та відігравати важливу роль у впровадженні суспільства, економіки та національного захисту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бюджетний кодекс України / Офіційний вебпортал парламенту України. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#n1015 (дата звернення: 19.03.2025).

2. Доходи держбюджету України. Ставки, індекси, тарифи. 2025. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/income/ (дата звернення: 19.03.2025).

3. Мартиненко В. В., Замота І. О. Боргова безпека України: теоретичні засади та оцінка стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки».* 2019. № 35. С. 35–39 (дата звернення: 19.03.2025).

4. Martynenko V. V. Scenario approach in forecasting tax revenues of the state budget of Ukraine. *Economics Ecology Socium.* 2019. Т 3, № 3. С. 28–34 (дата звернення: 19.03.2025).

5. Мартиненко В. В. Фіскальна політика України в умовах фінансової децентралізації: теорія, методологія, практика : монографія. Ірпінь : Університет ДФС України, 2019. 390 с. (дата звернення: 19.03.2025).

6. Сладкова А., Гладченко Л., Вдовіна І. Особливості державного бюджету України в умовах економічної нестабільності. URL : https://mdes.khmnu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/387 (дата звернення: 19.03.2025).

Н. М. Давиденко,
д-р екон. наук, професор,
декан факультету фінансів
та цифрових технологій,
Державний податковий університет

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: АНАЛІЗ ПЕРШОГО ОГЛЯДУ ПРОГРАМИ МВФ

Україна перебуває в умовах безпрецедентних викликів, спричинених повномасштабним російським вторгненням, яке завдало нищівного удару економіці, інфраструктурі та соціальній сфері. Економічна криза, зростання бідності, дестабілізація фінансової системи та бюджетний дефіцит (понад 30% ВВП у 2023 році) вимагають комплексних рішень для відновлення та забезпечення фінансової безпеки. У цьому контексті програма Міжнародного валютного фонду (МВФ) через Механізм розширеного фінансування (EFF) на 48 місяців (15,6 млрд доларів) стає ключовим інструментом стабілізації [1]. Її основні цілі включають збереження макроекономічної стабільності, бюджетну підтримку та структурні реформи, необхідні для інтеграції до ЄС.

Фіскальна політика виступає основним механізмом балансу між підтримкою економіки під час війни та збереженням податкових надходжень. Скасування довоєнних пільг для агросектору, ІТ-галузі та малого бізнесу, які щорічно скорочували базу оподаткування на 5–7%, та обережне впровадження тимчасових військових пільг (наприклад, звільнення від ПДВ для гуманітарної допомоги) є критичними кроками [2]. Однак дефіцит бюджету обмежує можливості держави, змушуючи шукати оптимальний баланс між соціальною підтримкою та фіскальною дисципліною.

Не менш важливим є управління державним боргом, який досяг 85% ВВП у 2023 році [3]. Реструктуризація зовнішніх зобов’язань, оптимізація внутрішнього боргу та залучення «дешевих» кредитів мають стати основою боргової стійкості. При цьому антикорупційні реформи є обов’язковою умовою як для отримання міжнародної допомоги, так і для ефективного використання ресурсів.

Проте реалізація програми МВФ супроводжується ризиками: ескалація війни, неефективне використання коштів (3–4 млрд доларів щорічних втрат), корупція та залежність від зовнішнього фінансування (70% бюджету). Подолання цих викликів вимагає синхронізації реформ, прозорості та довіри між державою, міжнародними партнерами та суспільством. Лише так Україна зможе забезпечити фінансову стійкість і рух до євроінтеграції.

Фіскальна політика в умовах війни є основою забезпечення фінансової безпеки. Згідно з програмою МВФ, ключовим завданням уряду є посилення податкової дисципліни при одночасній підтримці стратегічних секторів економіки. Наприклад, скасування довоєнних пільг для аграріїв, ІТ-компаній та малого бізнесу дозволило збільшити податкову базу на 5–7% щорічно, що критично важливо в умовах дефіциту бюджету (30% ВВП) [2]. Однак, тимчасові пільги, такі як звільнення від ПДВ для гуманітарних поставок, скоротили доходи на 2–3 млрд доларів у 2022–2023 роках. Це свідчить про складний баланс між соціальною відповідальністю та фіскальною стійкістю. Для мінімізації ризиків уряд зосереджується на цільових програмах: наприклад, компенсації для бізнесу, який відновив роботу в прифронтових зонах, замість масових пільг. Такий підхід дозволяє уникнути надмірного тиску на бюджет, зберігаючи стимули для економічної активності.

Управління державним боргом – друга критична складова фінансової безпеки. Рівень держборгу України досяг 85% ВВП у 2023 році, що обумовлено як військовими витратами, так і падінням ВВП [3]. Програма МВФ передбачає комплексний підхід:

1. Реструктуризація зовнішніх зобов'язань. Переговори з міжнародними кредиторами (наприклад, клубом Парижа) дозволили відстрочити виплати на 2 роки, що звільнило близько 5 млрд доларів для критичних потреб.

2. Оптимізація внутрішнього боргу. Збільшення частки довгострокових облігацій у портфелі НБУ зменшує тиск на валютний ринок.

3. Залучення пільгових кредитів. Фонд відновлення ЄС та гарантії США дозволяють залучати кошти під 1–2% річних, що суттєво дешевше комерційних позик.

Важливим аспектом є умовність фінансування: МВФ та ЄС вимагають прогресу в боротьбі з корупцією як передумови для траншів. Наприклад, відновлення роботи Вищого антикорупційного суду та автоматизація держзакупівель через систему «ProZorro» стали ключовими кроками для отримання 1,4 млрд доларів у 2023 році [1].

Антикорупційні реформи – не лише вимога міжнародних партнерів, але й основа ефективного використання ресурсів. Експерти оцінюють щорічні втрати через корупцію в публічних закупівлях у 3–4 млрд доларів, що еквівалентно 10% військового бюджету [3]. Для порівняння: сума збитків від тимчасових податкових пільг становить 2–3 млрд доларів. Таким чином, боротьба з корупцією має прямий вплив на фінансову безпеку. Впровадження електронного декларування, публічність договорів держкомпаній та зміцнення САП – інструменти, які вже дали перші результати. Наприклад, за даними МВФ, у 2023 році частка «тіньових» операцій у бюджеті скоротилася з 15% до 11% [1].

Ризики реалізації програми МВФ залишаються значними. По-перше, ескалація війни може зруйнувати бюджетні прогнози: кожен місяць активних бойових дій збільшує військові витрати на 1–1,5 млрд доларів. По-друге, залежність від зовнішньої

допомоги (70% бюджету) робить Україну вразливою до політичних рішень донорів. Наприклад, затримка схвалення допомоги від США у 2023 році призвела до девальвації гривні на 15%. По-третє, неефективне використання коштів через бюрократію або відсутність моніторингу. На приклад: приблизно 20% коштів на відновлення інфраструктури витрачено не за цільовим призначенням через відсутність єдиної бази даних про руйнування [2].

Україна перебуває на критичному етапі формування фінансової безпеки, де успіх залежить від синхронізації міжнародної підтримки, внутрішніх реформ та подолання структурних проблем. Відтак Програма МВФ виступає ключовим інструментом стабілізації, але її реалізація вимагає комплексного підходу.

По-перше, фіскальна політика має балансувати між підтримкою економіки та збереженням доходів з врахуванням важливості цільових програм, таких як компенсації для бізнесу в прифронтових зонах, які стимулюють активність без надмірного тиску на бюджет.

По-друге, управління державним боргом потребує реструктуризації зовнішніх зобов'язань, оптимізації внутрішніх позик та залучення так званого «дешевого» фінансування (наприклад, під 1–2% річних від ЄС та США). Успішна реструктуризація попередніх боргових зобов'язань забезпечила можливість використання кредитних ресурсів для критичних потреб, але подальші кроки мають включати інвестиції в відновлювану енергетику для зменшення залежності від зовнішніх кредитів.

По-третє, антикорупційні реформи є не лише умовою міжнародної допомоги, але й основою ефективного використання ресурсів. Впровадження електронних систем та зміцнення антикорупційних інституцій зменшили частку «тіньових» операцій, однак щорічні втрати через корупцію в публічних закупівлях свідчать, що боротьба з цим явищем має бути пріоритетом.

Перспективи пов'язані з системними змінами: посилення податкової адміністрації, стимули для експорту (наприклад, зростання продажів дронів на 200 млн доларів у 2023 році [2]) та інтеграція до ЄС. Україні необхідно відмовитися від популістських рішень на користь довгострокових реформ, що зміцнять довіру інвесторів і забезпечать фінансову стійкість.

Таким чином, подолання кризи можливе лише за умови синхронізації зусиль уряду, міжнародних партнерів та суспільства. Це єдиний шлях до відновлення економіки, зменшення вразливостей та реалізації євроінтеграційних цілей та забезпечення фінансової безпеки в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Прес-реліз № 23/101 щодо схвалення програми EFF для України / Міжнародний валютний фонд. 2023. URL : https://www.imf.org

2. Стратегія національних доходів 2023–2027 / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/National%20Revenue%20Strategy_2030_.pdf

3. Звіт про стан валютних резервів / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/mijnarodni-rezervi-stanovili-43-mlrd-dol-ssha-za-pidsumkami-sichnya

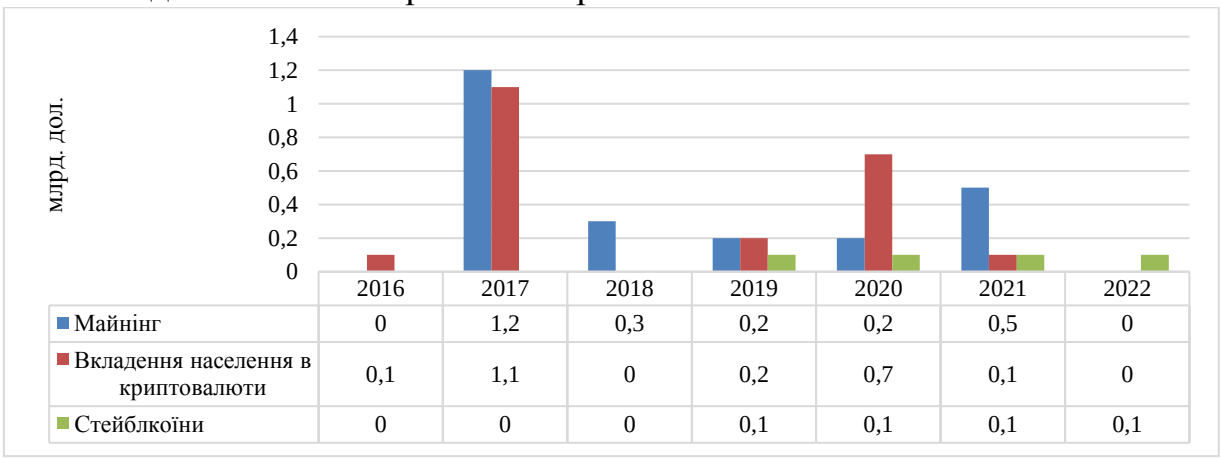
Ю. О. Деревко,
аспірант кафедри фінансів
ім. Віктора Федосова,
Київський національний економічний
університет ім. Вадима Гетьмана

РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПЛАТФОРМИ В УКРАЇНІ

У контексті глобальної токенізації економіки Україна активно інтегрується у сферу криптовалютного ринку та здійснює нормативно-правове регулювання цього сегмента. Важливим етапом у цьому процесі стало ухвалення у 2022 році Закону України «Про віртуальні активи», який визначає правовий статус криптовалют, встановлює правила їх обігу та регулює діяльність провайдерів послуг, пов'язаних із віртуальними активами [2]. Відповідно до положень цього закону, регуляторні функції у сфері криптовалют було покладено на Національну комісію з цінних паперів та фондового ринку, що стало ключовим кроком у формуванні державної системи нагляду за обігом цифрових активів.

В Україні триває процес розробки механізмів оподаткування криптовалютних операцій, передбачаючи встановлення податкових ставок у межах 5–10%, а також можливість запровадження підвищеної ставки в розмірі 23% для криптоактивів, що не мають належної документальної фіксації [4]. Основною метою цих заходів є збільшення державних надходжень, а також забезпечення фінансової підтримки оборонного сектора. Відсутність ефективного податкового регулювання криптовалютного ринку наразі спричиняє суттєві втрати для державного бюджету України (рис. 1).

Аналіз даних, представлених на рис. 1, свідчить про те, що протягом досліджуваного періоду державний бюджет України недоотримав 4,1 млрд дол. США. Ці кошти могли би бути спрямовані на розвиток інфраструктури та загальне соціально-економічне відновлення або зростання країни.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Майнінг	0	1,2	0,3	0,2	0,2	0,5	0
Вкладення населення в криптовалюти	0,1	1,1	0	0,2	0,7	0,1	0
Стейблкоїни	0	0	0	0,1	0,1	0,1	0,1

Рисунок 1 – Динаміка бюджетних втрат, спричинених відсутністю регулювання ринку криптовалют у період 2016–2022 років, млрд дол. США

Джерело: сформовано на основі даних [1].

На основі аналізу ринку криптовалют можна з впевненістю говорити, що створення криптовалютної інвестиційної платформи в Україні є перспективним напрямком як для держави, так і для громадян. Адже Уряд матиме змогу залучати додаткові фінансові ресурси до бюджету за рахунок криптовалютних потоків і податкових надходжень, тоді як громадяни отримають можливість легально інвестувати в криптоактиви всередині країни.

З огляду на заборону інвестування на іноземних біржах, запроваджену НБУ після початку повномасштабного вторгнення, така платформа може стати новим фінансовим інструментом для залучення інвестицій. Проте, основними причинами заборони було запобігання відтоку валюти за кордон та забезпечення фінансової стабільності держави в умовах воєнного стану [5]. Враховуючи ці фактори, криптовалютна інвестиційна платформа може виступати як прибуткова небанківська фінансова установа, що, з одного боку, сприятиме зростанню капіталу громадян, а з іншого — збільшенню надходжень до державного бюджету.

Враховуючи зазначене, на наш погляд, доцільним є детальне опрацювання процесу створення відповідної платформи в Україні. Її нормативною основою, на нашу думку, може стати закон «Про віртуальні активи», який визначає основи функціонування криптовалютних бірж у межах ліцензійних вимог, регламентує відкриття та обслуговування банківських рахунків для криптовалютних компаній, а також передбачає офіційний захист власників цифрових активів.

Щодо державного регулятора, який має здійснювати нагляд за діяльністю криптовалютної інвестиційної платформи, доцільним є обрання НКЦПФР. Крім того, державне гарантування функціонування платформи сприятиме зростанню рівня довіри серед потенційних учасників, оскільки в Україні існує обмежена довіра до приватних установ, які не мають офіційного підтвердження щодо безпеки збереження коштів та захисту персональних даних. Запровадження державних гарантій сприятиме створенню прозорого та безпечного середовища для здійснення криптовалютних інвестицій.

Для офіційної легалізації діяльності платформи необхідно отримати відповідну ліцензію та підготувати документацію відповідно до чинного законодавства України. Платформа повинна відповідати вимогам щодо протидії відмиванню коштів (AML) та процедурі верифікації клієнтів (KYC), що передбачає ідентифікацію учасників та запровадження механізмів контролю для запобігання незаконному використанню фінансових активів. Відповідність цим стандартам має контролюватися НКЦПФР.

З боку уряду доцільним є розроблення прозорих механізмів регулювання діяльності платформи, що сприятиме зростанню кількості інвесторів та загальному розвитку криптовалютного ринку в Україні. Інвестиції в межах платформи можуть здійснюватися як у криптовалютні активи, так і в акції компаній, що працюють у сфері цифрових фінансів, що, своєю чергою, сприятиме диверсифікації інвестиційних ризиків.

Щодо перспектив розвитку криптовалютної інвестиційної платформи, варто зазначити, що в період з липня 2023 року по червень 2024 року обсяг криптовалютних транзакцій в Україні сягнув приблизно 100 мільярдів доларів США, що свідчить про високий потенціал та прибутковість реалізації такої ініціативи [3].

Крім того, слід підкреслити, що українські громадяни активно використовують криптовалюту як засіб інвестування та інструмент хеджування від девальвації національної валюти, що підвищує ймовірність їх залучення до участі в роботі інвестиційної платформи. Таким чином, з урахуванням наведених факторів, запуск криптовалютної інвестиційної платформи в Україні має значний потенціал для подальшого розвитку та зростання

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Глобальна історія криптовалют 2016–2023. 2023. URL : https://drive.google.com/file/d/1eC8hRfjWA6wwMxk1X1jKsafNeH5sg2mc/view

2. Про віртуальні активи : Закон України від 17 лютого 2022 року № 2074-IX. URL : https://ips.ligazakon.net/document/MN025034

3. Звіт: Україна посіла друге місце у Східній Європі за обсягом криптотранзакцій. 2024. URL : https://incrypted.com/ua/zvit-ukrajina-posila-druge-mistse-u-shidnij-jevropi-za-obsjagom-kryptotranzaktsij/

4. Pankaj K. (2025). Ukraine Plans 5%-23% Crypto Tax in 2025. URL : https://thecurrencyanalytics.com/events/ukraine-plans-5-23-crypto-tax-in-2025-163025?utm_source=chatgpt.com

5. НКЦПФР і НБУ обмежують купівлю акцій іноземних компаній: як оминути заборони. 2022. URL : https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/nkcpfr-i-nbu-obmezhuyut-kupivlyu-akciy-inozemnih-kompaniy-yaki-sche-zalishilisya-lazivki/

Д. І. Фесюк,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Н. Є. Довбуш,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Фінансова безпека є однією з головних складових економічної стабільності країни, що сприяє захисту її фінансових інтересів та підтримці функціонування фінансової системи. Вона охоплює захист фінансових прав усіх учасників економічних відносин, забезпечення достатніх фінансових ресурсів для підприємств, організацій, державних установ та домогосподарств, а також підтримку ефективного функціонування економіки і її сталого розвитку. Тому дослідження проблем забезпечення фінансової безпеки України на сучасному етапі є вкрай актуальним.

Національна економіка нині демонструє негативну тенденцію щодо рівня дефіциту державного бюджету стосовно ВВП, який суттєво зріс у 2023–2024 роках. Це зумовлено нестачею державних доходів для покриття бюджетних витрат, зокрема через значне зростання фінансування оборонного сектора. Внаслідок цього продовжує збільшуватися державний внутрішній і зовнішній борг, що загострює проблему постійного пошуку фінансових ресурсів для його обслуговування. У таких умовах необхідно впроваджувати заходи для ефективного управління державним боргом, щоб гарантувати боргову безпеку країни [5].

Крім того, важливим напрямом є покращення інвестиційного клімату національної економіки, що сприятиме збільшенню її податкового потенціалу та, відповідно, посиленню фіскальної безпеки.

Фінансовий ринок України нині розвивається повільними темпами, на що значний вплив мають процеси глобалізації. Вони сприяють активному впровадженню інноваційних фінансових інструментів, проте одночасно зумовлюють зростання випадків зловживань на фондовому ринку. Це створює потребу у впровадженні ефективних регуляторних заходів, спрямованих на протидію тіньовим операціям та посилення безпеки цього сегмента фінансової системи [5].

Таким чином, необхідність стабілізації національної фінансової системи в умовах воєнного стану та в контексті наближення переговорів щодо вступу до ЄС вимагає створення передумов для зміцнення фінансової безпеки України.

Фінансову безпеку держави та шляхи її зміцнення досліджували численні вітчизняні економісти, серед яких можна виділити [5]: О. І. Барановського, В. Ю. Барвінка, З. С. Варналія, О. Д. Ладюка, І. М. Лужецьку, М. О. Мороза, Н. В. Наконечну, О. М. Підхомного, А. С. Полторака, М. М. Сорочинську, О. О. Столяренка, А. Ю. Семенога, А. В. Хомутенка та інших науковців.

Під час воєнного стану фінансова безпека України піддається серйозним випробуванням через економічні потрясіння, що впливають на стабільність фінансової системи загалом. Для її збереження необхідно застосовувати політику стабілізації фінансового ринку, покращення роботи банківської системи, забезпечення прозорості фінансових установ та посилення фінансового контролю. Важливим аспектом є залучення міжнародної фінансової підтримки та інвестицій. Для зменшення негативного впливу війни на економіку слід розробляти стратегічні заходи, які сприятимуть збереженню фінансової стабільності та запобіганню подальшому погіршенню економічної ситуації.

Фінансова безпека підприємств є важливим елементом їхньої економічної стійкості, що забезпечує їхню здатність функціонувати в умовах невизначеності та ризиків. Під час війни підприємства стикаються з численними викликами, серед яких:

- дефіцит державного бюджету через значні військові витрати;
- зростання державного боргу та ускладнення його обслуговування;
- дестабілізація банківської системи та зниження довіри до фінансових установ;
- скорочення податкових надходжень через зменшення економічної активності;
- інфляційні процеси та девальвація національної валюти;
- макроекономічні коливання;
- фінансово-інвестиційні та операційні ризики;
- регуляторні, інформаційні та кіберзагрози.

Щоб забезпечити фінансову безпеку підприємств, необхідно впроваджувати комплексні підходи до її оцінки, які включають аналіз ліквідності, фінансової стійкості, ефективності діяльності, ризик-менеджменту та якості фінансового управління. Пріоритетними напрямками у воєнний час є оптимізація капіталу, підвищення фінансової гнучкості та створення систем раннього виявлення загроз. Адаптація фінансового управління передбачає динамічне фінансове планування та оперативний моніторинг. Для зменшення ризиків, пов’язаних із військовими діями, використовують методи хеджування валютних ризиків, системи кібербезпеки та страхові інструменти. У післявоєнний період важливо зосередитися на відновленні та модернізації бізнесу [2].

Банківська система відіграє визначальну роль у забезпеченні фінансової стабільності, що є важливим фактором для підтримки довіри бізнесу та населення до економічних перспектив. У період війни банки стикаються з новими загрозами, зокрема зростанням фінансових злочинів та ризиками фінансування тероризму. Для

посилення фінансової безпеки банківської системи необхідно розробити комплекс заходів, які сприятимуть її стабільності, включаючи створення сучасної програми захисту банків України [3].

Цифровізація та впровадження інноваційних технологій є ключовими елементами зміцнення фінансової безпеки банків під час війни. З розвитком цифрових технологій банки повинні не лише забезпечувати ефективність фінансових послуг, а й використовувати інноваційні підходи для залучення клієнтів. Використання цифрових інструментів сприяє розвитку кредитного ринку, підвищенню фінансового потенціалу банківської системи та дозволяє швидко реагувати на економічні кризи, що створює основу для повоєнного відновлення країни.

Загалом фінансова безпека під час війни є складним явищем, що включає безпеку державного бюджету, банківської системи, грошово-кредитної політики та фондового ринку. Її забезпечення вимагає злагодженої співпраці державних органів, фінансових установ та підприємств, спрямованої на зменшення ризиків, пристосування до змін та забезпечення стабільності фінансової системи. Це включає створення ефективних механізмів контролю та управління ризиками, розробку новітніх фінансових продуктів, а також підвищення прозорості та підзвітності фінансових інститутів. У воєнний час особливо важливим є пристосування фінансової системи до нових реалій, що передбачає визначення ключових загроз та розробку стратегій їх подолання [4].

Додатково, правове забезпечення фінансової безпеки відіграє важливу роль у створенні стабільної фінансової системи. Ефективне фінансове законодавство, контроль за бюджетними процесами та податковою політикою сприяють підтримці економічної стабільності та дозволяють державі оперативно реагувати на виклики, спричинені війною.

Таким чином, фінансова безпека в умовах війни є багатогранним поняттям, яке вимагає комплексного підходу та скоординованих дій на всіх рівнях фінансової системи. Її забезпечення є важливим чинником для подолання викликів війни та створює основу для подальшого економічного розвитку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Варналій З., Бондаренко С. Фінансова безпека підприємств України в умовах війни та повоєнного відновлення. *Економічний вісник університету*. 2023. Т. 18, № 1. С. 106–113. URL : https://salo.li/Bf68696 (дата звернення: 10.03.2025).

2. Ситник Н., Половко Д. Фінансова безпека підприємства в умовах війни: цілі, пріоритети й шляхи забезпечення. *Галицький економічний вісник.* 2024. Том 91, № 6. С. 111–122. URL : https://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/48263 (дата звернення: 10.03.2025).

3. Матвійчук В., Матушевський О. Формування фінансової безпеки суб'єкта господарювання в умовах воєнного стану. *Економіка і організація управління.* 2024. № 4 (52). С. 118–131. URL : https://jeou.donnu.edu.ua/article/view/14868 (дата звернення: 11.03.2025).

4. Войтенко К., Дроботенко В. Фінансова безпека в умовах воєнного стану. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення.* 2023. № 5. С. 18–26. URL : https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/83 (дата звернення: 11.03.2025).

5. Макаренко У., Гоцій М., Драла Р. Фінансова безпека України в умовах воєнного стану. *Ефективна економіка*. 2024. № 6. URL : https://nayka.com.ua/index.php/ee/article/view/4038 (дата звернення: 11.03.2025).

В. О. Іваненко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Науковий керівник:
В. В. Калусенко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

УПРАВЛІННЯ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах економічного розвитку публічні фінанси відіграють визначальну роль у фінансово-економічній системі багатьох держав. В Україні їх частка перевищує 40% валового внутрішнього продукту, що підкреслює їхню важливість для реалізації ключових державних функцій. Зокрема, ці ресурси спрямовуються на забезпечення національної безпеки, правопорядку, охорони здоров'я, фінансування освітньої сфери, пенсійного забезпечення, соціальної підтримки, розвитку інфраструктури та охорони довкілля.

В умовах війни та економічної нестабільності управління публічними фінансами стає ще більш важливим для забезпечення сталого розвитку країни. Від ефективного використання фінансових ресурсів залежить не лише економічне зростання, але й збереження соціального стабільності в Україні.

Публічні фінанси – це суспільні відносини, які пов’язані з фінансовим забезпеченням усіх видів публічних потреб та інтересів і які реалізуються через бюджетну систему, позабюджетні цільові фонди, фінанси підприємств державної та комунальної форм власності, фінансових та нефінансових публічних корпорацій, підприємств у рамках державно-приватного партнерства [2, с. 10].

Це можуть бути доходи від податків, зборів, платежів за користування державним майном та інші джерела, а також видатки на утримання державного апарату, розвиток інфраструктури, соціальні програми, культуру, оборону, науку та інші сфери.

Публічні фінанси охоплюють різноманітні фінансові відносини, в яких однією зі сторін виступають фонди публічних ресурсів. Їх формування відбувається за рахунок бюджетних надходжень або інших суспільних джерел, зокрема зборів, платежів та відрахувань. Основним призначенням цих коштів є фінансування суспільних потреб та забезпечення загальносуспільних інтересів.

Управління публічними фінансами – це сфера діяльності публічної адміністрації, що здійснюється на основі специфічних методів та інструментів у межах фінансових і управлінських відносин. Воно має міжгалузевий та загальнодержавний

характер, спрямоване на забезпечення стабільності фінансової системи та ефективного функціонування економіки.

Сучасне управління публічними фінансами спирається на принципи належного врядування, які є основою для різних підходів у цій сфері. Програма розвитку ООН виокремлює низку ключових принципів, що мають важливе значення для формування фінансової політики як на національному, так і на місцевому рівнях.

1. Принцип залученості – ефективне управління публічними фінансами неможливе без активної участі громадян, яка сприяє розвитку демократії та громадянського суспільства. Важливо забезпечити механізми, що дозволяють громадянам впливати на ухвалення фінансових рішень, їхню реалізацію та контроль.

2. Принцип відкритості – прийняття та виконання фінансових рішень мають відбуватися прозоро, відповідно до встановлених законодавчих норм. Громадяни повинні мати вільний доступ до інформації про державні фінансові процеси, що гарантує розуміння та довіру до системи управління.

3. Принцип узгодження інтересів – у процесі прийняття фінансових рішень необхідно досягати компромісу між різними групами населення, щоб забезпечити справедливий розподіл ресурсів та підтримку соціальних стандартів.

4. Принцип соціальної справедливості – фінансова політика має враховувати інтереси всіх верств населення, спрямовуючи кошти на підвищення рівня життя та загального добробуту суспільства.

5. Принцип ефективності управління – ресурси публічних фінансів повинні використовуватися раціонально, забезпечуючи максимальну користь для суспільства та досягнення поставлених цілей з мінімальними витратами.

6. Принцип підзвітності – усі суб’єкти, що займаються управлінням державними фінансами, повинні діяти у рамках чітко визначеної системи відповідальності, бути підконтрольними громадськості та державним інститутам, забезпечуючи законність і прозорість своїх рішень [4, с. 135].

Ці принципи є фундаментом ефективного фінансового управління, яке орієнтується на суспільні потреби та сприяє сталому розвитку.

Ефективне управління публічними фінансами є визначальним чинником економічного розвитку держави, адже воно сприяє фінансовій стабільності, раціональному розподілу бюджетних ресурсів і забезпеченню соціальної справедливості. Відповідальність за формування та реалізацію фінансової політики покладено на державні органи, які мають забезпечувати прозорість та ефективність фінансових процесів.

За даними Всесвітнього банку, належне управління державними фінансами дозволяє оптимізувати використання наявних ресурсів, що, своєю чергою, сприяє зміцненню фінансової системи та економічному зростанню країни. Водночас недоліки у фінансовому менеджменті можуть призвести до нераціонального витрачання

бюджетних коштів, зниження рівня довіри громадян до державних інституцій і потенційних загроз для макроекономічної стабільності.

Дослідження міжнародних організацій, зокрема Європейського банку реконструкції та розвитку та Міжнародного валютного фонду, підтверджують, що ефективна система управління державними фінансами є ключовою передумовою сталого економічного розвитку. Вона забезпечує прогнозованість та збалансованість бюджету, сприяє зменшенню корупційних ризиків та підвищенню інвестиційної привабливості країни.

Деякі актуальні проблеми в сфері управління публічними фінансами в Україні.

1. Низький рівень доходів населення та соціальний тиск на державний бюджет. Станом на лютий 2025 року, середня заробітна плата в Україні становить 21 747 гривень. У січні 2025 року інфляція досягла 12,9% у річному вимірі. Незважаючи на зростання номінальних доходів, реальна купівельна спроможність населення знижується через випереджаюче зростання цін. Це створює додатковий тиск на державний бюджет, оскільки збільшується потреба в соціальній підтримці для вразливих верств населення, таких як безробітні, пенсіонери та особи з інвалідністю [3, с. 2].

2. Корупція. В Україні корупція залишається значною перешкодою для ефективного управління публічними фінансами. Брак прозорості у бюджетних процесах та недостатня відкритість у прийнятті рішень спричиняють недовіру громадян і негативно впливають на інвестиційний клімат [6, с. 1].

3. Неефективна структура бюджету. Значна частина бюджетних коштів в Україні спрямовується на фінансування бюрократичного апарату, тоді як ресурси, необхідні для соціальної підтримки та інвестицій у розвиток економіки, залишаються обмеженими.

4. Обмежені ресурси для реалізації масштабних інфраструктурних проєктів. Україна потребує значних інвестицій у розвиток інфраструктури, проте нестача фінансових, технічних і людських ресурсів значно ускладнює виконання таких проєктів.

5. Потреба у реформуванні пенсійної системи. Пенсійна система України залишається нестабільною та нерівномірною, що зумовлює низький рівень пенсійних виплат і дефіцит коштів у Пенсійному фонді. Це призводить до погіршення рівня життя значної частини пенсіонерів.

6. Недостатня ефективність контролю за державними видатками. Відсутність дієвої системи контролю за використанням бюджетних коштів ускладнює боротьбу з корупцією та перешкоджає їх раціональному розподілу.

7. Вплив війни на управління публічними фінансами. Воєнний стан суттєво змінив механізми розподілу державних фінансів в Україні. Внаслідок бойових дій економіка зазнала значних втрат, зокрема скорочення виробництва, падіння податкових надходжень та зростання видатків на оборону. Основним джерелом фінансування бюджету стали зовнішні запозичення, а витрати були перерозподілені на

першочергові потреби: військову сферу, соціальні виплати та обслуговування державного боргу. Через руйнування промислових об'єктів та підприємств, значна частина доходів бюджету, яка формувалася за рахунок податкових надходжень, значно зменшилася. Крім того, війна змусила уряд запровадити податкові пільги для підтримки бізнесу, що ще більше знизило обсяги бюджетних надходжень.

Водночас міжнародна фінансова підтримка стала критично важливим чинником стабілізації державних фінансів. Однак, збереження довіри міжнародних партнерів вимагає ефективного управління борговими зобов'язаннями. В умовах війни пріоритетом стало залучення грантів та кредитів на вигідних умовах, що дозволяє мінімізувати витрати на обслуговування боргу в майбутньому.

Війна також змусила державу змінити підходи до фінансування регіонів. Відбувся перерозподіл бюджетних ресурсів на підтримку територій, що найбільше постраждали від бойових дій, а фінансування капітальних видатків значно скоротилося. Це створює додаткові виклики для відновлення економіки у післявоєнний період [1, с. 62].

Таким чином, війна стала одним із найбільших викликів для управління публічними фінансами України. В умовах значного дефіциту бюджету та необхідності забезпечення фінансової стабільності ключовими завданнями залишаються раціональний розподіл ресурсів, ефективне використання міжнародної допомоги та відновлення економічної діяльності.

Для ефективного управління публічними фінансами в Україні необхідно забезпечити максимальну прозорість та відкритість фінансових процесів. Громадськість повинна мати доступ до інформації про бюджетні витрати, а державні закупівлі мають відбуватися за чіткими, чесними правилами для мінімізації корупційних ризиків.

Раціональне планування бюджету на основі реальних економічних показників сприятиме його збалансованості та ефективному розподілу ресурсів. Важливо також удосконалити управління державними підприємствами, підвищуючи їхню ефективність та зменшуючи рівень корупції у цій сфері.

Контроль за використанням бюджетних коштів повинен бути посилений шляхом впровадження сучасних механізмів аудиту та фінансового моніторингу. Водночас, необхідно створювати сприятливий інвестиційний клімат, що дозволить залучати внутрішні та зовнішні капіталовкладення для розвитку економіки та інфраструктури.

Податкова система потребує вдосконалення, зокрема через боротьбу з тіньовою економікою, оптимізацію податкового навантаження та покращення адміністрування податків. Окрему увагу слід приділити розвитку людського капіталу у сфері фінансового управління, створюючи умови для підготовки висококваліфікованих фахівців.

Підвищення рівня фінансової грамотності громадян сприятиме формуванню суспільного контролю над використанням бюджетних коштів та підвищенню довіри до державних інституцій [5, с. 15].

Важливим викликом для державного фінансування є війна, яка змушує уряд оперативно адаптувати бюджетну політику. Пріоритетом залишається фінансування оборони, соціального захисту та відбудови країни, а також залучення міжнародної допомоги для стабілізації економіки. Успішне післявоєнне відновлення потребує комплексних стратегій і чіткого плану дій, що сприятиме стійкому розвитку держави.

Узагальнюючи, ефективне управління публічними фінансами є ключовим фактором фінансової стабільності та економічного розвитку України. Війна суттєво вплинула на бюджетну систему, змінивши структуру видатків та джерела надходжень, що зробило міжнародну фінансову допомогу критично важливим чинником підтримки державних фінансів.

Для забезпечення сталого розвитку необхідно здійснювати реформи у сфері фінансового управління, зокрема підвищувати прозорість бюджетних процесів, посилювати контроль за використанням державних коштів та вдосконалювати систему оподаткування. Важливими завданнями залишаються активізація залучення інвестицій, модернізація фінансових інститутів та створення ефективної системи стратегічного планування бюджетної політики.

Перспективним напрямом досліджень є розробка механізмів адаптації фінансової системи до умов післявоєнного відновлення та інтеграції з фінансовими стандартами ЄС, що сприятиме довгостроковій економічній стабільності та зростанню добробуту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бліщук К. М. Особливості управління публічними фінансами у воєнний період. *Ефективність державного управління.* 2023. № 70/71. С. 62–67.

2. Воронова Л. К. Фінансове право України. К. : Прецедент: Моя книга, 2006. 448 с.

3. Захарченко Ю. Середня зарплата в Україні у 2025 році – проєкт держбюджету. *Економіка.* URL : https://fakty.com.ua/ua/ukraine/ekonomika/20240913-yakoyu-bude-serednya-zarplata-v-ukrayini-u-2025-roczi-proyekt-derzhbyudzhetu/ (дата звернення: 26.02.2025).

4. Прутська О. О. Зміст та структура публічних фінансів: теоретичний аспект. *Приазовський економічний вісник.* 2021. Вип. 3. С. 131–135.

5. Соколов А. В. Сучасні підходи до оцінки якості державного управління. *Державне управління: удосконалення та розвиток.* 2014. № 4. URL : http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=901

6. Стан і проблеми корупції в Україні / Західне міжрегіональне управління Міністерства юстиції. URL : https://pzmrujust.gov.ua/napriamy-diialnosti/144-yurydychni-konsultatsii/464-stan-i-problemy-koruptsii-v-ukraini (дата звернення: 26.02.2025).

А. С. Любченко,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
В. В. Чернега,
асистент,
Вінницький торговельно-економічний
інститут ДТЕУ

ОВДП У ПЕРІОД ВІЙНИ

Актуальність дослідження. До початку війни фінансова система України перебувала у доволі сприятливих макроекономічних умовах. Бюджетний дефіцит залишався на низькому рівні, державний борг був помірним, а економіка демонструвала позитивну динаміку відновлення після кризи, спричиненої пандемією COVID-19.

Однак ситуація різко змінилася після початку повномасштабного вторгнення росії 24 лютого 2022 року. Через зростання військових видатків бюджетний дефіцит суттєво збільшився, а залежність від державних запозичень стала критичною. Це фактично унеможливило вихід України на міжнародний ринок капіталу для залучення коштів.

У відповідь було запроваджено військові облігації, які швидко викликали інтерес серед роздрібних інвесторів та стали важливим інструментом фінансування. За таких обставин постає потреба у детальному дослідженні результативності застосування облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП), їхнього значення для стабільності фінансової системи держави та можливостей подальшого використання цього інструмента в умовах післявоєнного відновлення.

Питання дослідження облігацій внутрішньої державної позики та їхнього значення для фінансової стабільності країни привертає значну увагу науковців. Чимало українських дослідників присвятили свої роботи вивченню цього фінансового інструменту, аналізуючи його вплив на економіку та ефективність застосування в різних економічних умовах.

У науковому дискурсі значну увагу приділено аналізу облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) як важливого елементу державної фінансової політики. Зокрема, І. Б. Хома та І. А. Андрощук досліджували вплив ОВДП на функціонування механізмів монетарного та фіскального регулювання в Україні [16]. У свою чергу, Н. М. Матвійчук, С. А. Теслюк та І. Г. Боричевська провели ґрунтовне порівняльне дослідження ефективності ОВДП та банківських депозитів як альтернативних

інструментів інвестування для фізичних і юридичних осіб [4]. Аналіз ролі ОВДП у процесах формування та управління державним боргом став предметом роботи М. О. Житара, В. С. Бєліна та О. Г. Оліщука [3]. Особливу увагу було приділено вивченню військових облігацій у контексті фінансування бюджету країни в умовах війни — у цьому напрямі дослідження здійснили О. М. Чубка та І. С. Скоропад [17], які дійшли висновку, що ОВДП стали одним із ключових джерел мобілізації фінансових ресурсів на потреби оборони та забезпечення життєво важливих функцій держави.

Це дослідження спрямоване на всебічне вивчення значення облігацій внутрішньої державної позики (ОВДП) у процесі наповнення державного бюджету України в умовах воєнного стану. Зокрема, воно передбачає оцінювання впливу цього фінансового інструменту на стабільність та функціонування національної фінансової системи, а також окреслення потенційних напрямів і можливостей його подальшого застосування в період після завершення воєнних дій.

Матеріали та методи дослідження. Для досягнення поставленої мети в роботі використано комплекс загальнонаукових та спеціальних методів дослідження (методи аналізу та синтезу, статистичні методи, метод порівняльного аналізу).

Результати та обговорення. Для багатьох країн, зокрема й України, питання формування та покриття дефіциту державного бюджету є вкрай актуальним. У періоди економічної нестабільності, спричиненої непередбачуваними подіями на кшталт пандемії чи воєнних дій, проблема забезпечення державного бюджету набуває особливої гостроти. У такі моменти фінансове навантаження на державу стрімко зростає, що змушує шукати додаткові джерела покриття видатків.

За різними оцінками, реальний дефіцит державного бюджету України у 2024 році в доларовому еквіваленті може становити від 20 до 50 мільярдів доларів США. В умовах сучасних фінансових викликів зазвичай виокремлюють два основні шляхи покриття цього дефіциту [2].

Одним із способів покриття дефіциту бюджету є прямі позики від Національного банку України, тобто емісійне фінансування. Однак цей механізм розглядається як вимушений захід, оскільки надмірне його використання може призвести до стрімкого зростання інфляції та девальвації національної валюти.

Альтернативою є внутрішні позики, коли держава залучає кошти у внутрішніх інвесторів – банків, компаній та громадян. Одним із ключових інструментів такого запозичення є облігації внутрішньої державної позики (ОВДП).

Облігації внутрішньої державної позики (ОВДП) являють собою фінансові інструменти, емітовані державою та призначені для розміщення виключно на національному фондовому ринку.

Вони засвідчують зобов’язання держави повернути інвесторам номінальну вартість облігацій разом із доходом, що визначений умовами їх випуску. Ці облігації

емітує Міністерство фінансів України, а їх реалізація на первинному ринку здійснюється через дилерів та їх клієнтів для покриття потреб державного бюджету.

Усі операції з ОВДП в Україні проводяться виключно в електронному форматі. Централізований облік цих активів у бездокументарній формі веде Національний банк України, який виконує функції депозитарію державних облігацій.

ОВДП заслужено вважаються найбільш надійними цінними паперами в Україні, адже їхнє погашення повністю гарантує держава [15]. Саме ця гарантія, поряд із рядом інших переваг, робить їх популярними серед інвесторів. До основних плюсів ОВДП належить високий рівень дохідності, який наразі перевищує прибутковість банківських депозитів. Окрім того, фізичні особи не сплачують податок на отриманий дохід від ОВДП, що дозволяє їм зекономити 19,5% зароблених коштів. Додатковою перевагою є 100% державна гарантія повернення вкладених коштів незалежно від суми інвестиції чи терміну облігацій. Також ОВДП відзначаються високою ліквідністю — їх можна швидко продати на вторинному ринку в разі необхідності. Ще одним важливим аспектом є можливість використання таких облігацій як застави [15].

Окремим різновидом ОВДП є військові облігації, які держава випускає у період воєнного стану. Їхня головна особливість полягає в тому, що залучені кошти спрямовуються безпосередньо на підтримку економіки країни в умовах війни [5].

З початку повномасштабного вторгнення вкладення фізичних осіб в ОВДП значно зросли — з 25,5 млрд грн станом на 24 лютого 2022 року до 55,0 млрд грн на 12 січня 2024 року. Особливо помітний стрибок відбувся в середині 2022 року, що, в першу чергу, пояснюється патріотичними мотивами громадян. Як зазначено на офіційному сайті Міністерства фінансів України, купівля військових облігацій є одним із способів підтримати державу та зробити внесок у майбутню перемогу.

Значне зростання обсягів вкладень населення в ОВДП, номіновані в гривні, можна частково пояснити проявом патріотизму. У цей період частка таких облігацій у загальному обсязі вкладень перевищила 50%. Однак у 2023 році на популярність ОВДП вплинули не лише патріотичні мотиви, а й підвищена інвестиційна привабливість цих цінних паперів.

При цьому особливо швидкими темпами зростали вкладення фізичних осіб в ОВДП, номіновані в іноземній валюті, зокрема в євро. Протягом 2023 року обсяги таких інвестицій зросли більш ніж утричі, а їх частка збільшилася з 1,9% до 3,4%. Це може бути пов’язано із посиленням девальваційних очікувань щодо гривні серед населення, а також зі спостережуваним у 2023 році трендом на зміцнення євро відносно долара США.

Загалом динаміка валютної структури облігацій внутрішньої державної позики, що перебувають у власності фізичних осіб, демонструє значний ступінь подібності до валютних тенденцій у структурі депозитів домогосподарств у банківській системі, зафіксованих у дослідженні [1].

Варто зазначити, що темпи зростання вкладень фізичних осіб в ОВДП протягом 2023 року не були стабільними, а в червні навіть спостерігалося їх тимчасове зниження. Однією з можливих причин цього є політика Національного банку України, який упродовж майже всього року стимулював банки підвищувати відсоткові ставки за строковими депозитами. Пік цих ставок припав саме на середину року, що, ймовірно, вплинуло на фінансові рішення громадян – частина інвесторів віддала перевагу банківським депозитам замість вкладень в ОВДП.

Таким чином, заходи, запроваджені Міністерством фінансів та Національним банком у співпраці з учасниками ринку, сприяли стабільному функціонуванню ринку ОВДП та його поступовому вдосконаленню. Ба більше, вони стали важливим чинником фінансової стабільності країни. Це дозволило уряду не лише покривати військові витрати, а й забезпечувати виплату соціальних зобов'язань у повному обсязі, що водночас сприяло зростанню ліквідності банківської системи.

Покращення рівня ліквідності банківської системи сприяло зростанню обсягів депозитів, що, у свою чергу, позитивно вплинуло на збереження сталого попиту на державні облігації.

Висновки. Отже можна зробити висновки, що в умовах воєнного стану ОВДП стали одним із ключових інструментів залучення коштів для фінансування державних витрат. Вкладення громадян в ОВДП значно зросли, що частково пояснюється патріотичними мотивами, а також їхньою інвестиційною привабливістю. Однак протягом 2023 року спостерігалися коливання попиту, зокрема через підвищення ставок за строковими банківськими депозитами.

Запроваджені заходи Міністерства фінансів та Національного банку України сприяли ефективній роботі ринку ОВДП, забезпечивши фінансову підтримку держави в критичний період. Крім того, використання цього інструменту дозволило не лише фінансувати оборонні потреби, а й підтримувати ліквідність банківської системи та забезпечувати виплату соціальних зобов'язань.

Перспективи подальшого використання ОВДП у післявоєнний період залежать від стабільності фінансової системи та рівня довіри до державних цінних паперів. У разі збереження високого рівня ліквідності та конкурентної дохідності ОВДП можуть залишатися важливим механізмом залучення ресурсів для економічного відновлення країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Береславська О. І., Козій Н. С. Банківські заощадження домогосподарств: структура, динаміка, тенденції під час кризових станів економіки України. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острог : Вид-во НаУОА, 2023. № 28 (56). С. 45–51.

2. Браткова І. М. Аналіз та оцінка ОВДП як інвестиційного інструменту. *Вісник Одеського національного університету. Серія: Економіка.* 2016. Т. 21, вип. 4. С. 153–159.

3. Житар М. О., Бєлін В. С., Оліщук О. Г. Активізація ринку облігацій внутрішньої державної позики як інструменти впливу на економіку України. *Економіка та держава.* 2020. № 12. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/12_2020/14.pdf

4. Матвійчук Н. М., Теслюк С. А., Боричевська І. Г. Банківські депозити та ОВДП як альтернативні об'єкти вкладення коштів. *Економіка та суспільство.* 2021. № 25.

5. Мединська Т. В., Боднарюк І. Л. Облігації внутрішньої державної позики як інструмент інвестування в економіку України в умовах війни. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету. Економічні науки.* 2023. № 72. С. 48–59.

6. Інтерв'ю Юрія Буци для OECD / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/news/interviu_iuriia_butsi_dlia_oecd_04072022-3512

7. Календар аукціонів / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/kalendar-aukcioniv

8. Перелік первинних дилерів / Міністерство фінансів України. URL : https://mof.gov.ua/uk/perelik-pervinnih-dileriv

9. Понад 2 тисячі громадян та представників бізнесу підтримали Україну, придбавши військові ОВДП – депозитарій НБУ / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/ponad-2-tisyachi-gromadyan-ta-predstavnikiv-biznesu-pidtrimali-ukrayinu-pridbavshi-viyskovi-ovdp--depozitariy-nbu

10. Уряд залучив майже 1 397 млрд грн від продажу ОВДП на аукціонах упродовж воєнного стану / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/uryad-zaluchiv-mayje-1-397-mlrd-grn-vid-prodaju-ovdp-na-auktsionah-uprodovj-voyennogo-stanu

11. Розширення переліку депозитарних операцій та тимчасове скасування тарифів на депозитарні послуги / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-rozshiryuye-perelik-depozitarnih-operatsiy-ta-timchasovo-skasuvav-tarifi-na-depozitarni-poslugi

12. ОВДП, які знаходяться в обігу за номінально-амортизаційною вартістю. URL : https://bank.gov.ua/ua/markets/t-bills.

13. ПАТ «Розрахунковий центр». URL : https://settlement.com.ua/

14. Сайт про військові облігації. URL : https://bonds.gov.ua/

15. Федевич Л. С., Ливдар М. В. Облігації внутрішньої державної позики як інструмент для інвестицій та підтримки економіки України. *Modern Economics.* 2022. № 35 (2022). С. 136–140. DOI : https://doi.org/10.31521/modecon.V35(2022)-21

16. Хома І. Б., Антощук І. А. ОВДП як інструмент впливу на монетарне та фіскальне регулювання в Україні. *Економічний простір.* 2022. № 181. С. 64–71.

17. Чубка О. М., Скоропад І. С. Роль військових облігацій у фінансуванні державного бюджету у воєнний період. *Проблеми монетарної теорії та практики.* 2023. № 7 (08). С. 28–36.

М. С. Мураховська,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
В. В. Чернега,
асистент,
Вінницький торговельно-економічний
інститут ДТЕУ

ФОНДОВИЙ РИНОК УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

Війна – це завжди виклик для будь-якої держави та її розвитку. Фондовий ринок, як і більшість інших секторів економіки, теж відчуває на собі вплив воєнних дій. Водночас він є невід'ємною частиною ринку капіталу, що забезпечує залучення інвестицій вітчизняних та іноземних інвесторів. Створення ефективного фондового ринку дозволить не тільки залучати фінансові ресурси до державного та корпоративного секторів, але й сприятиме розвитку недержавних пенсійних фондів, страхових та інвестиційних компаній, а також банківської сфери. Проте за весь час своєї діяльності фондовий ринок України значно відстає у розвитку від фондових ринків інших країн. На даний момент, а саме у період війни, вкрай важливо створити стійку та ефективну інфраструктуру фондового ринку, оскільки після її завершення саме фондовий ринок буде відігравати ключову роль у залученні інвестицій для відбудови економіки країни та розвитку підприємств.

Оцінюючи стан фондового ринку України в умовах війни, спочатку слід зосередити увагу на біржах, які діють на ринках, адже саме вони є майданчиками для купівлі і продажу цінних паперів. На початок 2022 року в Україні повноцінно функціонували 4 фондові біржі: ПрАТ «Фондова біржа «Перспектива»», АТ «Фондова біржа «ПФТС», АТ «Українська біржа» та ПрАТ «Українська Міжбанківська Валютна Біржа». Рішенням НКЦПФР № 377 13.05.2022 дію ліцензії ПрАТ «УМВБ» на період до завершення дії воєнного стану, за якою здійснювалась торгівля похідними цінними паперами (ф'ючерсними контрактами) [4]. Рішенням від 12.06.2024 НКЦПФР анулювала ліцензії АТ «Українська біржа» [2]. Окрім того, рішенням Загальних зборів АТ «Фондова біржа ПФТС» від 29.04.2024 було вирішено здійснити анулювання ліцензії через невідповідність умов роботи біржі до вимог регулятора [2]. Таким чином, в Україні залишиться тільки одна фондова біржа, яка зможе повноцінно функціонувати, що збільшить ризиковість фондового ринку, оскільки торги на ньому не будуть розподіленими, а будуть здійснюватися лише у межах ПрАТ «Фондова біржа «Перспектва»».

Щоб краще проаналізувати ситуацію на фондовому ринку України та зрозуміти що сповільнює його розвиток, потрібно розглянути аналітичні дані про обсяги та структуру торгів на ньому (табл. 1).

Таблиця 1 – Обсяги та структура торгів на фондовому ринку України у 2021–2024 рр.

Інструмент	**2021**		**2022**		**2023**		**2024**		**Абсолютний приріст, %**	
	млн грн	**у %**	**млн грн**	**у %**	**млн грн**	**у %**	**млн грн**	**у %**	**2022/ 2021**	**2024/ 2022**
Акції підприємства	591,08	0,13	91,75	0,06	109,9	0,03	40,85	0,01	-84,5	-55,5
Акції іноземного емітента	104,16	0,02	936,60	0,58	7,1	0,00	18,09	0,00	799,2	-98,1
Акції КІФ	0,14	0,00	2,89	0,00	0,1	0,00	239,36	0,04	1964,3	8182,4
Інвестиційні сертифікати	15,74	0,00	1,49	0,00	11,2	0,00	3451,59	0,63	-90,5	231550,3
Облігації внутрішніх державних позик	443756,88	98,18	152825,19	95,25	406008,7	94,9	488255,86	89,41	-65,6	219,5
Облігації внутрішніх місцевих позик	1916,04	0,42	61,53	0,04	_	_	102,85	0,02	-96,8	67,2
Облігації зовнішніх державних позик	2784,66	0,62	3819,30	2,38	200,3	0,05	726,70	0,13	37,2	-81,0
Облігації іноземного емітента	109,44	0,02	88,28	0,06	121,1	0,03	112,41	0,02	-19,3	27,3
Облігації іноземної держави	228,06	0,05	2296,08	1,43	21071,7	4,93	52718,18	9,65	906,8	2196,0
Облігації підприємств	2395,05	0,53	309,19	0,19	103,0	0,02	397,03	0,07	-87,1	28,4
Опціонні сертифікати	22,15	0,00	_	_	_	_	_	_	-100	_
Ф’ючерсні контракти	37,17	0,01	5,87	0,00	_	_	_	_	-84,2	-100
Фін. інструменти іноземних емітентів	0,01	0,00	_	_	_	_	_	_	-100	_
Усього	451960,58	100	160438,17	100	427633,1	100	546062,92	100	-64,5	240,4

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Аналізуючи таблицю 1, бачимо, що із початком повномасштабного вторгнення сумарний обсяг торгів на фондовому ринку скоротився на 64,5 % у 2022 році, що було зумовлено припиненням торгів з 24 лютого по 4 серпня цього ж року. У 2024 році цей показник зріс на 240,4 %, що було зумовлено, зокрема, низькою базою порівняння минулого періоду. Аналіз структури фондового ринку свідчить, що в усі представленні періоди більш як 90 % всіх торгів здійснювалися саме з облігаціями внутрішніх державних позик. В умовах воєнного стану операції з ОВДП є ключовим інструментом у фінансуванні державних потреб. Проте варто пам'ятати, що корпоративному сегменту важко конкурувати з ОВДП, які є звільненими від оподаткування та їх дохідність є більш привабливою для інвесторів. У 2021 році обсяги угод з облігаціями підприємств становили 0,53 % від всіх торгів на фондовому ринку, у 2022 році цей показник зменшився до 0,19 %. Проте у 2024 році зріс на 28,4 % у порівнянні з 2022 роком. Це є позитивним явищем, адже свідчить про зацікавленість українського бізнесу у залученні фінансових ресурсів саме на українському фондовому ринку. Спостерігається значне зростання частки облігацій інших держав, що передусім пов'язано з початком повномасштабного вторгнення в Україні. У 2022 році відстежується збільшення обсягів торгів акціями іноземних інвесторів та зменшення зацікавленості у вітчизняних пайових цінних паперах. Через війну торгівля ф'ючерсами та опціонними сертифікатами призупинилася, але обіг корпоративних облігацій значно збільшився. У 2024 році вітчизняний фондовий ринок оживився та приніс нові тренди та можливості. Ми бачимо різке зростання обсягів торгів інвестиційними сертифікатами та активізацію ринку облігацій підприємств.

Повномасштабна війна негативно вплинула на обсяги IPO українських компаній. В цілому у 2022-2023 роках обсяги емісії акцій зменшувались [3] адже навіть цінні папери тих вітчизняних емітентів, котрі провели первинну публічну пропозицію на іноземних біржах, показавши свою прозорість та надійність, одержали низький кредитний рейтинг. Відомо, що він оцінює не лише стан компанії-емітента, а й ризики країни, тому українські емітенти стали залежними від війни та, як наслідок, низького кредитного рейтингу України. Проте в 2024 році спостерігається значне зростання активності в цьому секторі. Протягом січня-травня 2024 року НКЦПФР зареєструвала 19 випусків акцій на загальну суму 310,82 млрд грн [3]. У порівнянні з аналогічним періодом минулого року обсяг зареєстрованих емісій акцій за перші п'ять місяців поточного року значно зріс.

Отже, війна досить сильно вплинула на український фондовий ринок, тим самим спричинивши зменшення обсягів торгів у 2022 році та зміну структури ринку. Ключовим фінансовим інструментом залишаються облігації внутрішніх державних позик, які змагаються з корпоративними цінними паперами через податкові пільги та вищу дохідність. Те, що дві біржі пішло з ринку, призвело до того, що всі торги зосередились на одній платформі, що робить цей сектор більш ризиковим. Незважаючи

на це, у 2024 році помітне відновлення активності ринку, активізація IPO, збільшення торгів корпоративними облігаціями та інвестиційними сертифікатами. Це свідчить про поступове відновлення ринку та зростання зацікавленості бізнесу у залученні інвестицій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL : https://www.nssmc.gov.ua/news/insights/

2. НКЦПФР анулювала ліцензії АТ «Українська біржа» / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL : https://www.nssmc.gov.ua/nktspfr-anuliuvala-litsenzii-at-ukrainska-birzha/

3. Аналітичні дані щодо розвитку фондового ринку / НКЦПФР. 2014–2024. URL : https://www.nssmc.gov.ua/

4. НКЦПФР зупинила ліцензію Української міжбанківської валютної біржі / Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку. URL : https://www.nssmc.gov.ua/nktspfr-zupynyla-litsenziiu-ukrainskoi-mizhbankivskoi-valiutnoi-birzhi/

5. Голюк В. Я., Кузьмінський В. З., Чумаченко О. Г. Сучасний стан фондового ринку України та перспективи його розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 64. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4323

6. Руденко О. В. Фондовий ринок України в умовах війни: реалії та перспективи. *Молодий вчений* : матеріали науково-практичної конференції. 2024. С. 63–68. URL : 90-Chapter%20Manuscript-3077-1-10-20240705.pdf

О. В. Новицька,
канд. екон. наук,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ ВНУТРІШНІЙ ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛЬ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ: МІЖНАРОДНА ПРАКТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

На даному етапі євроінтеграційних процесів Україна стикається з необхідністю вдосконалення державного внутрішнього фінансового контролю (ДВФК), зокрема на місцевому рівні. Відповідність системи ДВФК міжнародним стандартам є однією з ключових вимог Європейського Союзу (ЄС) у контексті залучення фінансових ресурсів та їх ефективного використання. Враховуючи досвід розвинених країн, імплементація найкращих практик внутрішнього контролю та аудиту може суттєво підвищити ефективність управління публічними фінансами на місцевому рівні.

ДВФК є комплексною системою заходів, спрямованих на забезпечення ефективного, законного та прозорого використання державних і місцевих фінансових ресурсів. Основними елементами цієї системи є внутрішній контроль (ВК) та внутрішній аудит (ВА), які виконують функції моніторингу, оцінки та аналізу фінансових процесів [1].

Відповідно до міжнародних стандартів, зокрема керівництва INTOSAI (ISSAI 9100) [2], ефективний ВК передбачає наявність таких ключових елементів, як законодавча база, єдині стандарти контролю, кваліфіковані управлінці, періодична оцінка результатів контролю та спеціалізовані органи гармонізації. Внутрішній аудит, відповідно, спрямований на незалежну оцінку ефективності ВК та надання рекомендацій для його вдосконалення.

Програма SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management), спільна ініціатива ЄС та Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), визначає ключові принципи ефективного внутрішнього фінансового контролю. Серед них:

– функціональна незалежність – внутрішній аудит та контроль мають здійснюватися незалежно від операційного керівництва, що забезпечує їхню об’єктивність та неупередженість;

– чітке нормативне регулювання – правові та процедурні основи внутрішнього контролю повинні бути закріплені на рівні законодавства, забезпечуючи стабільність та передбачуваність системи;

– орієнтація на управлінську відповідальність – посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування несуть відповідальність за належне управління фінансовими ресурсами;

– прозорість та підзвітність – система ВК має забезпечувати доступність інформації про фінансові процеси та їх відповідність встановленим стандартам;

– ризик-орієнтований підхід – механізми внутрішнього контролю повинні ґрунтуватися на оцінці ризиків та запобіганні можливим порушенням [3].

Вивчення міжнародного досвіду свідчить про те, що надійні системи внутрішнього контролю та управління ризиками мають важливе значення для підтримки громадської доброчесності, у той же час країни ЄС застосовують різні підходи до організації ДВФК на місцевому рівні. Наприклад, у Німеччині функціонує децентралізована система контролю, що передбачає розподіл функцій між федеральними, земельними та муніципальними органами. У Франції існує чітко визначена система ВК, яка інтегрована у загальну систему державного управління фінансами та базується на принципах прозорості й підзвітності [4]. А у Польщі система ДВФК орієнтована на інтеграцію внутрішнього контролю в управлінські процеси на рівні місцевого самоврядування. Ця модель забезпечує ефективний моніторинг та контроль за використанням фінансових ресурсів у регіонах і є однією з найбільш успішних у Європі [5]. Досвід Польщі є особливо релевантним для України з огляду на схожість траєкторій трансформації фінансової системи та процесу адаптації до стандартів Європейського Союзу.

Ефективні механізми ДВФК зменшують вразливість до шахрайства та корупції, надаючи розумну впевненість у досягненні організацією своїх цілей та управлінні ризиками, а також допомагають забезпечити ефективність бюджетних витрат, гарантуючи, що уряди оптимально виконують програми.

Так, за результатами аналізу [4] нормативно-правове регулювання в країнах (ОЕСР) демонструє високий рівень розвитку систем управління ризиками та внутрішнього контролю. Зокрема, у середньому в країнах ОЕСР реалізовано 72% нормативно-правових актів, що регулюють питання у сфері управління ризиками та 81% – у сфері внутрішнього контролю. Водночас спостерігається недостатній рівень стандартизації внутрішнього аудиту, де відповідний показник становить лише 51%. Це свідчить про необхідність подальшого вдосконалення законодавчої бази у цій сфері. Важливо зазначити, що переважна більшість країн ОЕСР інтегрує питання запобігання шахрайству та корупції в системи внутрішнього контролю та управління ризиками. Так, 70% країн ОЕСР розробили та впровадили нормативні документи щодо запобігання шахрайству та корупції як складову систем внутрішнього контролю, а 71% країн – включили відповідні ризики до своїх систем управління ризиками (рис. 1).

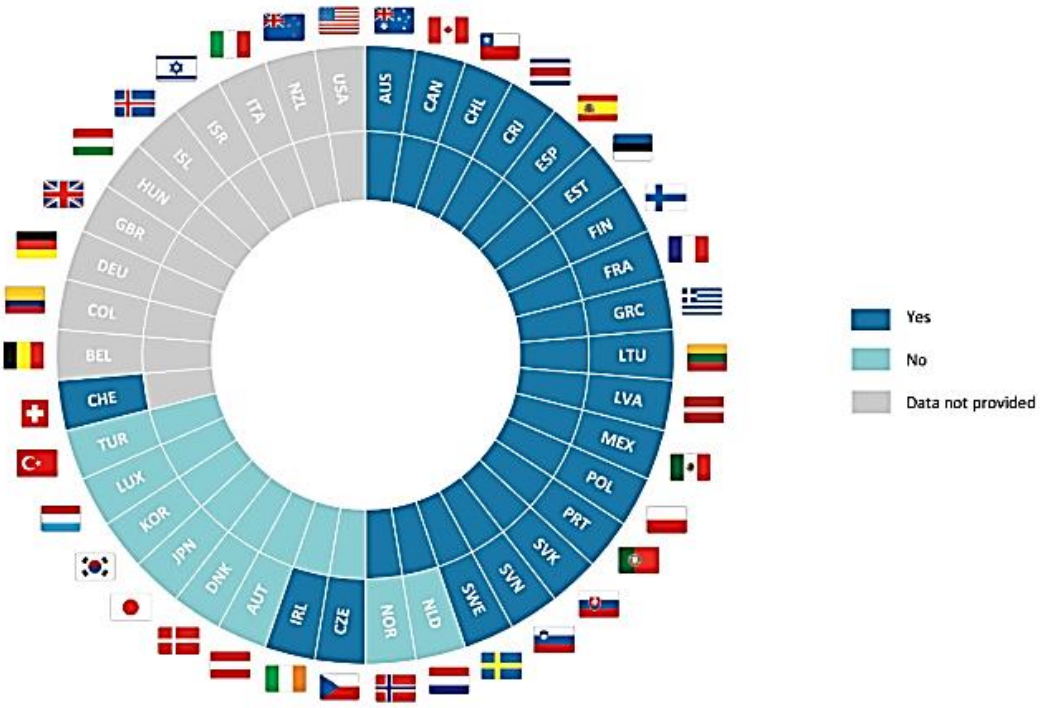

Рисунок 1 – Країни ОЕСР, які борються з шахрайством і корупцією у системі внутрішнього контролю [4]

Також нормативно-правове регулювання державного фінансового контролю (ДВФК) та практика його реалізації суттєво варіюють між країнами ОЕСР. У деяких країнах спостерігається повне охоплення як у законодавчій, так і в практичній сфері, тоді як в інших законодавство передбачає таке охоплення, проте не всі суб'єкти господарювання підлягають практичним перевіркам. Додатково, в ряді країн внутрішній аудит не охоплює весь державний бюджет, а багато з них не мають у наявності необхідних даних для проведення відповідної оцінки. Це свідчить про те, що внутрішній аудит залишається недооціненим інструментом у боротьбі з корупцією.

Відповідно до бюджетного законодавства України [6], ВА має бути інтегрований у діяльність розпорядників бюджетних коштів, як державного, так і місцевих бюджетів, з метою підвищення прозорості управління бюджетними ресурсами, забезпечення управлінської підзвітності керівників різних рівнів, а також їх відповідальності за ефективність функціонування бюджетних установ. ВА являє собою нову функцію для бюджетної сфери на місцевому рівні, спрямовану на запобігання негативним подіям при досягненні запланованих результатів у всіх напрямках діяльності бюджетних установ, а також на виявлення потенціалу їх розвитку та уникнення порушень у роботі.

Необхідність подальшого розвитку ДВФК в Україні обумовлена прагненням інтеграції до європейського простору та гармонізації національної системи фінансового контролю з міжнародними стандартами. Ключовим вектором цього розвитку є цифровізація процесів ДВФК. Впровадження сучасних інформаційних технологій,

таких як автоматизована інформаційна система (АІС) «LOGIKA» та інформаційно-програмний комплекс (ІПК) «Місцевий бюджет» [7], сприяє оптимізації управління публічними фінансами на державному та місцевому рівнях, забезпечуючи підвищення ефективності, прозорості та підзвітності використання державних коштів. Застосування інформаційно-комунікаційної системи (ІКС) «Е-аудит» [8, 9, 10] дозволяє інтегрувати сучасні технології в практику податкового контролю, сприяючи розвитку ризик-орієнтованих підходів з акцентом на системну оцінку.

Впровадження технологій Big Data та аналітичних інструментів у процес внутрішнього аудиту (ВА) є перспективним напрямком для виявлення потенційних фактів шахрайства та корупції, а також для об'єктивної оцінки ефективності використання бюджетних коштів. Подальшого наукового дослідження потребує потенціал застосування технології блокчейн для підвищення рівня прозорості та безпеки фінансових транзакцій. Її використання може сприяти створенню незмінних та верифікованих реєстрів фінансових операцій, що мінімізує ризик фальсифікації даних.

Інтеграція зазначених технологій у систему державного внутрішнього контролю та аудиту в Україні має на меті підвищення її ефективності, а також забезпечення прозорого та підзвітного використання публічних фінансів.

Отже, реформування системи ДВФК на місцевому рівні є критично важливим для оптимізації управління публічними фінансами та досягнення відповідності міжнародним стандартам. Імплементація найкращих практик ЄС сприятиме не лише підвищенню прозорості фінансових процесів, але й зміцненню довіри з боку міжнародних донорів та інвесторів. Успішна реалізація цих заходів забезпечить гармонізацію фінансової системи України з європейськими стандартами та сприятиме сталому розвитку регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні посібники щодо ДВФК. URL : https://mof.gov.ua/uk/rozvitok-derzhavnogo-vnutrishnogo-finansovogo-kontrolju (дата звернення: 03.03.2025).

2. Guidelines for Internal Control Standards for the Public Sector. URL : https://www.issai.org/wp-content/uploads/2019/08/intosai_gov_9100_e.pdf (date of access: 12.03.2025).

3. SIGMA. The Principles of Public Administration – 2023 edition – Ukrainian / sigmaweb.org. URL : https://www.sigmaweb.org/publications/Principles-of-Public-Administration-2023-edition-UKR.pdf (date of access: 22.02.2025).

4. Internal control and audit. URL : https://www.oecd.org/en/topics/internal-control-and-audit-in-the-public-sector.html (date of access: 12.03.2025).

5. OECD (2024). Performance auditing in Poland: Best practices, OECD Public Governance Reviews, OECD Publishing, Париж. URL : https://doi.org/10.1787/34e2353d-en (date of access: 12.03.2025).

6. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17#Text (дата звернення: 13.03.2025).

7. Hordei O. et al. Public Finance Management Under the Conditions of Martial Law: Ukrainian Case /Abdalmuttaleb MA Musleh Al-Sartawi. С. 177. URL : https://www.researchgate.net/profile/Sara-Abuasal/publication/380960341_A_Comparison_Study_for_Test_Case_Management_Tools/links/665f3b1e0856f96e7f2a5d48/A-Comparison-Study-for-Test-Case-Management-Tools.pdf#page=192 (date of access: 19.03.2025).

8. Запровадження електронних перевірок у формі е-аудиту – Кабмін підтримав проєкт змін до ПКУ. URL : https://buh.ligazakon.net/-news/207169_zaprovadzhennya-elektronnikh-perevrok-u-form-e-auditu-kabmn-pdtrimav-proekt-zmn-do-pku (дата звернення: 20.03.2025).

9. Кабмін пропонує запровадити е-аудит платників податків. URL : https://www.epravda.com.ua/news/2021/10/28/679163 (дата звернення: 20.03.2025).

10. План цифрового розвитку Державної податкової служби України до 2030 року. URL : https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9F%D0%BB%D0%B0%D0%BD%20%D1%86%D0%B8%D1%84%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D1%80%D0%BE%D0%B7%D0%B2%D0%B8%D1%82%D0%BA%D1%83%20%D0%94%D0%9F%D0%A1%20%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8%20(1).PDF (дата звернення: 20.03.2025).

Ю. В. Руденко,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Л. В. Діденко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків та технологій,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ: РИЗИКИ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА СТРАТЕГІЇ УПРАВЛІННЯ

Державний борг являє собою сукупність фінансових зобов'язань, які країна має перед кредиторами як всередині країни, так і за її межами. Ці зобов'язання виникають внаслідок залучення коштів для покриття дефіциту бюджету, реалізації соціально-економічних ініціатив або обслуговування попередніх боргових зобов'язань. Державний борг може бути внутрішнім, коли кредиторами є національні юридичні або фізичні особи, та зовнішнім, якщо фінансування надходить через міжнародні ринки, фінансові установи або інші держави.

Для України питання державного боргу є особливо актуальним через складну економічну ситуацію, необхідність значних фінансових вливань для відновлення інфраструктури та підтримки економіки, а також через суттєвий вплив зовнішніх чинників, таких як війна та нестабільність на світових фінансових ринках. Надмірне зростання державного боргу може створити ризики для економічної стабільності, що робить аналіз цієї проблеми важливим для формування ефективної фінансової політики.

Метою даного дослідження є всебічний аналіз державного боргу України, його структури, динаміки та впливу на економічний розвиток країни. Завданнями дослідження є виявлення основних ризиків, пов'язаних із зростанням боргових зобов'язань, а також оцінка їх впливу на макроекономічну стабільність і фінансову безпеку держави.

Особливу увагу приділено аналізу зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на рівень державного боргу, зокрема економічній політиці уряду, військовим та геополітичним загрозам, стану світових фінансових ринків і співпраці з міжнародними фінансовими організаціями.

На основі проведеного аналізу в дослідженні розглядаються ефективні стратегії управління державним боргом, включаючи оптимізацію його структури, механізми реструктуризації, шляхи зниження боргового навантаження та підвищення довіри з

боку кредиторів. Також вивчається міжнародний досвід у сфері боргового управління та його можливе застосування в Україні.

Питання використання боргового фінансування для задоволення суспільних потреб і реалізації державної боргової політики досліджуються вченими вже століттями. Цю тематику розглядали А. Сміт, Д. Рікардо, Дж. М. Кейнс, Дж. Б'юкенен та інші. Серед українських науковців вагомий внесок зробили Т. Вахненко, Т. Єфименко, І. Лютого, Н. Кравчук, В. Дудченко, В. Козюк, Т. Богдан та інші.

Останні дослідження, зокрема роботи І. Лютого, А. Софієнко[1], М. Фаріон і М. Красношапки[2],, аналізують вплив зовнішніх запозичень на фінансову систему та боргову стійкість України. Н. Синютка, О. Побурко та О. Познякова[3] дослідили взаємозв'язок між зростанням публічної заборгованості та первинним бюджетним балансом, окресливши ризики боргового виснаження.

В умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України швидке накопичення боргу й невизначеність стратегічного управління ним можуть загрожувати платоспроможності країни, що потребує подальших наукових досліджень.

Протягом останніх п'яти років загальний державний борг України зріс у 2,8 рази, з 1 998 295,9 млн. грн. у 2019 році до 5 519 505,7 млн. грн. станом на 2024 рік. Найзначніше зростання боргу спостерігалося у 2022 році, коли він збільшився на 52,1% у порівнянні з 2021 роком. За цей період вартість державного боргу в доларовому еквіваленті зросла на 70,7%. Причини цього зростання боргу є як зовнішніми, так і внутрішніми, серед яких: воєнні дії, пандемія COVID-19, низький рівень економічного зростання, недостатні податкові надходження та висока залежність від імпорту. Наслідки цього зростання включають збільшення витрат на обслуговування боргу, зниження суверенної кредитоспроможності та обмеження фіскальної політики.

Наявність значних деформацій у структурі державного боргу України та фінансування дефіциту державного бюджету через позики вимагає вжиття адекватних заходів, спрямованих на мінімізацію ризиків боргового фінансування – таких як відсотковий, валютний ризик та ризик пролонгації боргу. Ці ризики в країнах з ринками, що формуються, мають тісну взаємозалежність Основна мета управління державним боргом полягає в «мінімізації ризиків при низькій вартості обслуговування боргу». Таким чином, управління ризиками боргового портфеля держави є комплексом взаємопов'язаних дій, до яких входять оцінка та аналіз основних ризикових факторів, а також безпосереднє управління виявленими ризиками з використанням різних методів їх нейтралізації [4].

У останні роки державний борг України зростає через складну економічну ситуацію, спричинену війною, пандемією та потребою у фінансуванні відновлювальних і соціальних програм. Основними тенденціями є збільшення зовнішнього боргу внаслідок співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, такими як МВФ та Світовий банк, а також зростання частки короткострокових позик. Це створює ризики, пов'язані з обслуговуванням боргу, особливо на фоні високої волатильності

світових фінансових ринків. Одночасно спостерігається активізація випуску військових облігацій як одного з механізмів залучення внутрішніх ресурсів.

Стратегії управління державним боргом України орієнтовані на оптимізацію його структури, зменшення загального обсягу та забезпечення фінансової стабільності. Одним із основних підходів є диверсифікація джерел фінансування, що включає залучення як внутрішніх, так і зовнішніх інвесторів. Важливу роль відіграє прозорість боргової політики, яка сприяє зміцненню довіри з боку міжнародних партнерів. Серед пріоритетів також є подовження термінів погашення боргу, зменшення частки короткострокових зобов'язань та зниження витрат на обслуговування боргу шляхом переговорів щодо реструктуризації або залучення кредитів з нижчими відсотковими ставками. У довгостроковій перспективі акцент робиться на стимулюванні економічного зростання, що дозволить зменшити боргове навантаження.

Отже, зменшення державного боргу України є важливим завданням, яке вимагає комплексного та збалансованого підходу. Подальший розвиток економіки України значною мірою залежатиме від ефективного управління державним боргом. Оптимізація боргової політики, зокрема залучення дешевших і довгострокових фінансових ресурсів, сприятиме зниженню боргового навантаження. Важливим напрямом є розширення внутрішнього ринку державних облігацій, що дозволить зменшити залежність від зовнішніх запозичень. Для забезпечення стійкого економічного зростання необхідні структурні реформи, залучення інвестицій та підтримка малого і середнього бізнесу. Збільшення ВВП сприятиме зменшенню частки боргу відносно економіки, що покращить фінансову стабільність. Реформування бюджетної політики та ефективне використання державних коштів допоможуть знизити дефіцит бюджету. Важливу роль відіграє євроінтеграція, яка відкриває доступ до фінансової підтримки ЄС та міжнародних організацій. Крім того, розвиток експорту та диверсифікація ринків забезпечать додаткові валютні надходження, що сприятиме макроекономічній стабільності. Таким чином, завдяки виваженій борговій політиці та комплексним економічним реформам Україна може створити передумови для сталого розвитку та фінансової незалежності

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лютий І. О., Софієнко А. П. Зовнішні державні запозичення як інструмент фінансової політики уряду. *Фінанси України.* 2019. № 5. С. 64–78.

2. Фаріон М., Красношапка М. Боргова стійкість держави в умовах глобальної фінансової нестабільності. *Галицький економічний вісник.* 2020. № 1 (62). С. 71–83.

3. Синютка Н. Г., Побурко О. Я., Познякова О. І. Дивергенція фіскального простору України: ризики боргового виснаження. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* 2021. № 4 (35). С. 335–346.

4. Основні питання управління державним боргом. URL : http://fnrep.kiev.ua/structure/govsecurities/general_ua.php (дата звернення: 12.03.2025).

Л. В. Смоляр,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Науковий керівник:
В. В. Чернега,
асистент кафедри фінансів,
Вінницький торговельно-економічний інститут
Державного торговельного-економічного університету

РОЗВИТОК СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність теми зумовлена тим, що соціальне страхування є ключовим елементом соціальної політики, забезпечуючи добробут населення та економічну стабільність. В умовах воєнного стану його значення зростає, оскільки система має оперативно реагувати на виклики, пов'язані із соціальним захистом військових, переселенців та постраждалих громадян.

Метою дослідження є аналіз системи соціального страхування України в умовах воєнного стану та розробка рекомендацій щодо її вдосконалення. Розглянути механізми та ефективність соціального страхування, вплив війни на фінансування, виплати та управління ризиками. Дослідити правові та організаційні зміни, на основі статистичних даних щодо витрат і їхньої ролі у підтримці стабільності. На основі аналізу запропоновати шляхи покращення системи в умовах кризових ситуацій.

Різні аспекти соціального страхування досліджували українські вчені, зокрема В. Ієрусалимов, А. Фесенко, Д. Марча, О. Сорочинська та інші. У їхніх працях висвітлено питання фінансування, управління соціальними ризиками, ефективності соціального захисту та адаптації системи до змін у соціально-економічному середовищі.

Система загальнообов'язкового державного соціального страхування є фундаментом соціальної політики держави, покликаної захищати права працюючих, забезпечувати стабільність доходів і підтримувати соціальний добробут у разі втрати працездатності чи професійних ризиків. Як соціальна держава, Україна прагне гарантувати кожному громадянину підтримку у складних життєвих обставинах, що закріплено у статті 46 Конституції України. Фінансування цієї системи здійснюється за рахунок страхових внесків, коштів підприємств, державного бюджету та додаткових ресурсів. Соціальні виплати та пенсійне забезпечення мають не лише відповідати законодавчо визначеному прожитковому мінімуму, а й слугувати запорукою соціальної стабільності та впевненості громадян у майбутньому [1].

Воєнний стан, який триває в Україні з 2022 року через повномасштабне вторгнення Росії, став додатковим викликом для функціонування системи соціального страхування. Цей період обумовлений не лише необхідністю забезпечення соціальних гарантій для військових та постраждалих громадян, але й спричинив нові проблеми, такі як недостатнє фінансування, недосконале законодавче регулювання, обмежений доступ до соціальних послуг у деяких регіонах та низький рівень фінансової грамотності населення.

Фінансування сфери соціального захисту населення забезпечується через видатки зведеного бюджету України, що є основою для гарантування соціальних прав громадян. Динаміка цих видатків за останні роки представлена рисунком 1.

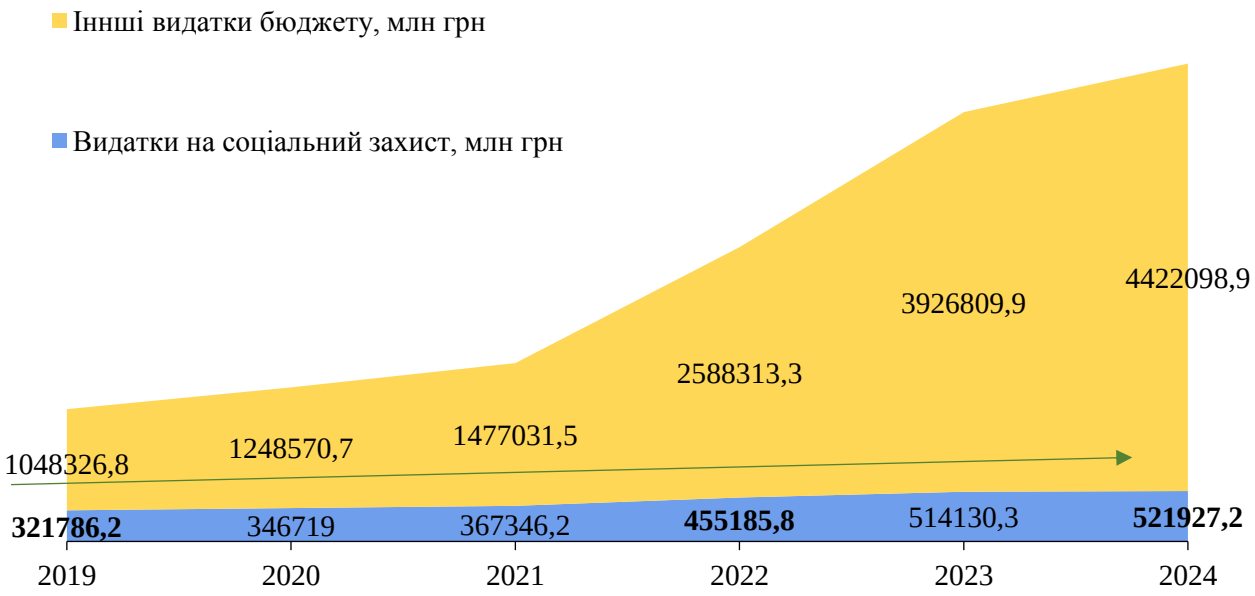

Рисунок 1 – Динаміка частки видатків соціального захисту у видатках зведеного бюджету України за 2019–2024 роки, в абсолютних величинах, млн грн

Джерело: систематизовано автором на основі [2].

Динамічний аналіз бюджетного фінансування соціального захисту населення у 2019–2024 роках вказує на безперервне зростання його абсолютних обсягів. Щорічне збільшення асигнувань на соціальну сферу є очевидним: якщо у 2019 році їх рівень складав 321,8 млрд грн, з початком повномасштабного вторгнення сягнув 455,2 млрд грн, то у 2024 році він досяг 521,9 млрд грн, або збільшився в понад 1,5 рази з початковим значенням.

Втім, це номінальне зростання не свідчить про посилення пріоритетності соціального захисту в бюджетній стратегії держави, що можна спостерігати за рисунком 2.

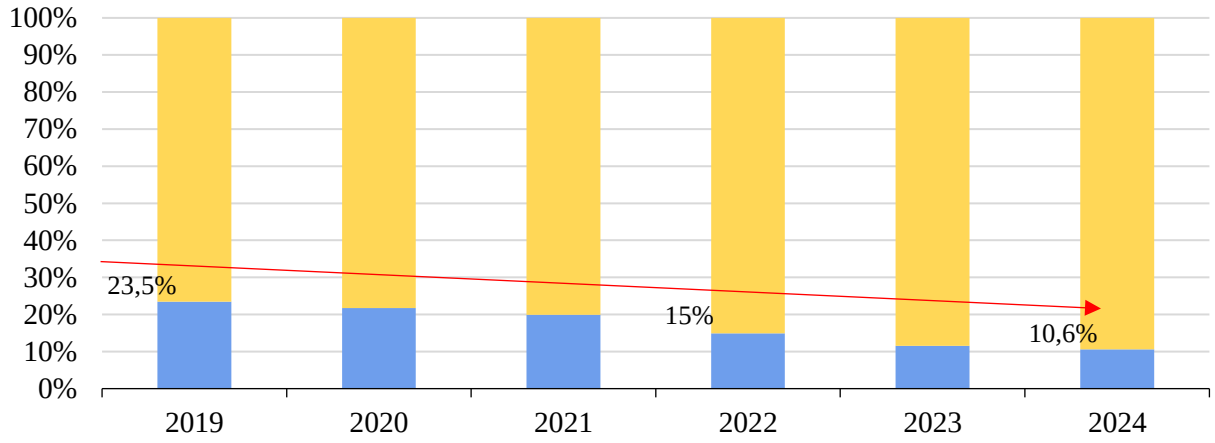

Рисунок 2 – Динаміка частки видатків соціального захисту у видатках зведеного бюджету України за 2019–2024 роки у відносних показниках

Джерело: систематизовано автором на основі [2].

Аналізуючи низхідну тенденцію можна дійти висновку, що збільшення загального обсягу видатків бюджету випереджає темпи зростання фінансування соціальної сфери, що і спричиняє відносному зменшенню її частки [3].

Тож зниження обсягу соціального захисту у загальних видатках бюджету пояснюється суттєвим зростанням витрат на інші напрями державної політики, зокрема оборонну сферу, безпеку, підтримку критичної інфраструктури, гуманітарні ініціативи та економічну стабільність у кризових умовах (рис. 2).

У загальному контексті розподілу витрат державного бюджету України за 2024 рік важливим є виділення частки на соціальний захист та соціальне забезпечення. Видатки зведеного бюджету країни становили 4 944,03 млрд. грн., де 10,56% цієї суми, або 521,93 млрд. грн., направлено на забезпечення соціальної підтримки громадян (рис. 3).

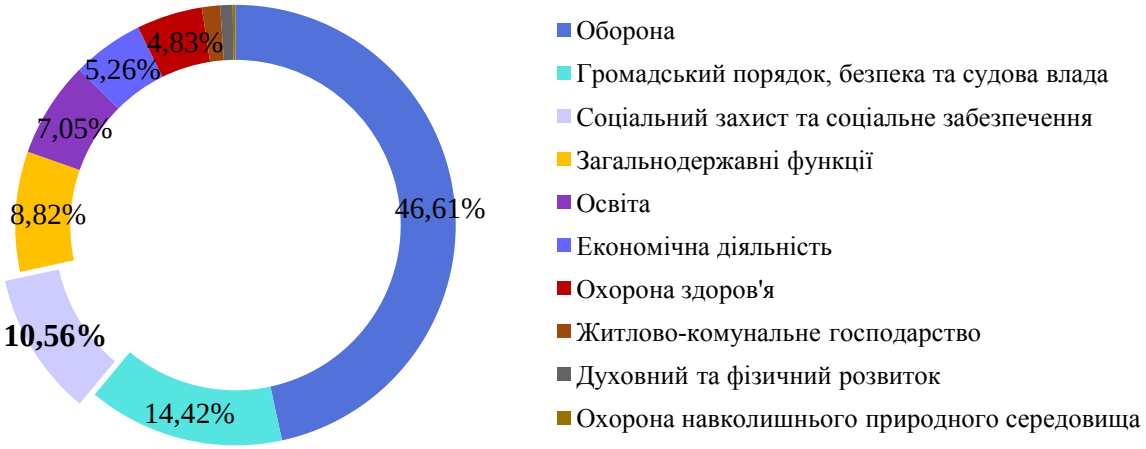

Рисунок 3 – Структура зведеного бюджету України за видатками, 2024 рік

Джерело: систематизовано автором на основі [2].

Соціальні видатки в Україні постійно змінюються під впливом економічних, демографічних та політичних факторів, відображаючи ключові виклики часу. Як саме змінювалося фінансування різних напрямів соціального захисту протягом останніх п’яти років — детально проілюстровано на рисунку 4.

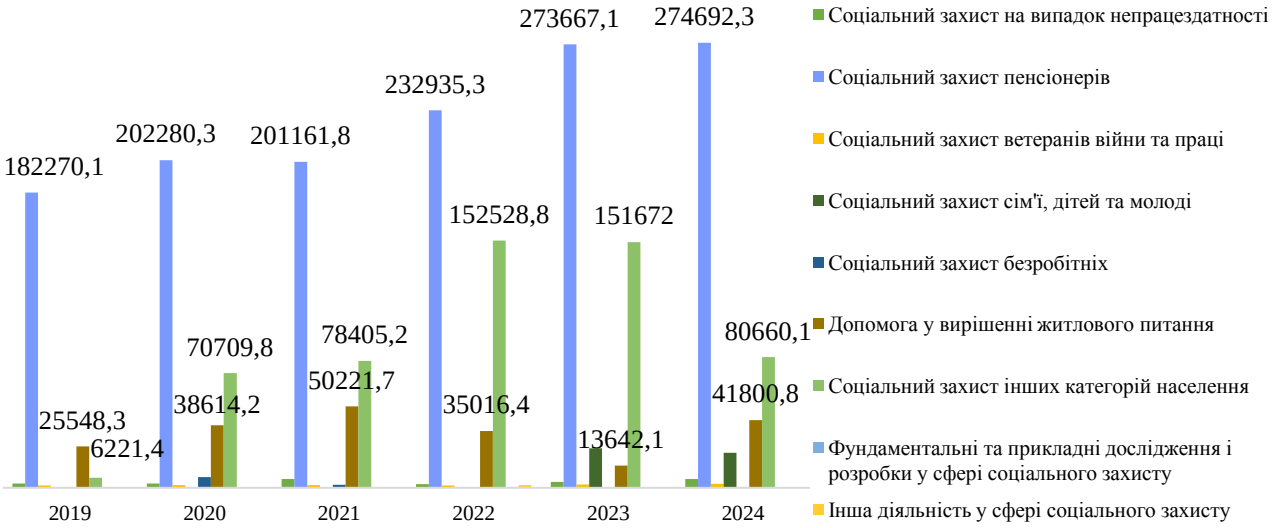

Рисунок 4 – Динаміка державних видатків на соціальний захист населення, за категоріями, млн грн

Джерело: систематизовано автором на основі [2].

Протягом останніх п’яти років фінансування пенсійних видатків в Україні демонструє стабільну тенденцію до зростання. Це зумовлено як внутрішніми змінами в соціальній політиці, так і зовнішніми викликами, зокрема пандемією COVID-19, повномасштабною війною, демографічними змінами, інфляційними процесами та економічними кризами. У 2022–2023 роках спостерігався рекордний ріст видатків, що було пов’язано з необхідністю підтримки населення в умовах війни. Попри це, у 2024 році темпи зростання фінансування сповільнилися.

Пенсійне забезпечення залишається найвагомішим складником однак фінансові труднощі, спричинені війною та демографічною ситуацією, ускладнюють його стабільне фінансування. Значна частина пенсіонерів отримує виплати нижчі за прожитковий мінімум, що вимагає подальшого реформування системи соціального захисту [4].

Окрім пенсій, важливим напрямом державного фінансування є соціальний захист інших категорій населення. У 2019–2024 роках витрати на цю сферу суттєво зросли через пандемію та війну. Найбільші суми було спрямовано на підтримку внутрішньо переміщених осіб та інших вразливих груп населення, хоча у 2024 році фінансування частково знизилося через оптимізацію бюджету та залучення міжнародних грантів.

Фінансування житлових програм, соціального захисту сімей, дітей, молоді, ветеранів війни та праці, а також осіб з непрацездатністю також зазнало значних коливань. Скорочення видатків у 2020–2022 роках торкнулося більшості соціальних програм, однак починаючи з 2023 року спостерігається їхнє активне зростання, зумовлене війною, необхідністю підтримки внутрішньо переміщених осіб, компенсаціями за втрачене житло та розширенням програм допомоги вразливим категоріям населення. У 2024–2025 роках держава продовжує нарощувати фінансування соціальної сфери, хоча складність отримання статусів і пільг залишається актуальною проблемою.

Аналіз цих тенденцій дає змогу оцінити рівень державної підтримки соціальних програм, виявити основні зміни у фінансуванні та сформулювати висновки щодо ефективності державної політики в галузі соціального забезпечення, особливо в умовах кризових ситуацій та воєнного стану.

Представлені труднощі потребують комплексного підходу до їх подолання, включаючи розробку стратегій удосконалення законодавчої бази, створення прозорих механізмів управління та залучення міжнародної підтримки.

Зокрема цифровізація процесів для спрощення надання послуг, регулярний перегляд критеріїв допомоги, а також впровадження соціальних ваучерів замість грошових виплат допоможуть забезпечити адресність і ефективність соціальних програм. Крім того, реформа пенсійної системи, створення спеціального фонду для кризових ситуацій та посилення підтримки ветеранів і переселенців зміцнять систему, знижуючи соціальні ризики і забезпечуючи довгострокову стійкість.

Адаптація системи соціального страхування до європейських стандартів допоможе не лише підвищити ефективність її роботи, а й зміцнити соціальну єдність у країні, забезпечуючи кожному громадянину справедливу та доступну підтримку в складні часи. Ефективна система соціального страхування не лише забезпечить соціальні гарантії, а й сприятиме стійкості та розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

2. Державний вебпортал бюджету для громадян. URL : https://openbudget.gov.ua/

3. Фінансове забезпечення сфери соціального захисту України. Формування ринкової економіки в Україні. URL : http://publications.lnu.edu.ua/collections/index.php/economics/article/view/3922/4367

4. Чи справді українці масово біднішають? *Рубрика*. URL : https://rubryka.com/article/chy-spravdi-ukrayintsi-masovo-bidnishayut/

А. О. Стайко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Науковий керівник:
С. В. Нєсвєтова,
викладач,
ВСП «Роменський фаховий коледж
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ УКРАЇНИ ТА РОЛЬ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ У ЦЬОМУ ПРОЦЕСІ

Війна спричинила масштабні руйнування економіки інфраструктури та соціальної сфери України, створивши серйозні виклики для повоєнного відновлення. Раціональне та ефективне використання бюджетних коштів є ключовим чинником забезпечення стійкого розвитку країни.

Перед науковцями та фінансовими аналітиками постала задача дослідити виклики та перспективні напрямки розвитку бюджетної політики України у післявоєнному відновленні держави; визначити перспективи удосконалення бюджетного планування та фінансового управління для забезпечення ресурсної бази відновлення економіки. Ключовим фактором реалізації задач відновлення України є оптимізація сфери публічних фінансів, що включає в себе: підвищення ефективності бюджетного процесу; удосконалення податкової системи; підвищення ефективності управління державним боргом; підвищення ефективності державних закупівель; підвищення прозорості та підзвітності.

Раціональне та ефективне використання бюджетних коштів є визначальним чинником забезпечення стійкого економічного розвитку держави. В умовах сучасних викликів, зокрема економічної нестабільності, військових конфліктів і глобальних криз, більш глибокого дослідження вимагають аспекти оптимізації розподілу фінансових ресурсів держави. Державний бюджет виступає ключовим інструментом реалізації соціально-економічної політики, а його ефективне функціонування безпосередньо впливає на добробут громадян, розвиток інфраструктури та економічну стійкість країни.

Війна суттєво змінила структуру державних видатків, що стримує економічний розвиток, а фінансування освітніх, наукових, інфраструктурних ініціатив та інших реформ залишається обмеженим. Однією з головних проблем є те, що через

воєнний стан і переорієнтацію економіки на забезпечення оборонних потреб значна частина бюджетних програм була повністю або частково призупинена.

В результаті чого перед економістами та фінансистами постає важливе завдання – знайти ефективні шляхи виходу з бюджетної кризи та забезпечити стабільність державних фінансів для успішного післявоєнного відновлення країни [1]. Зокрема, спрямувати видатки на фінансування державних програм підтримки соціально незахищених верств населення та провідних сфер економіки. Значна частина коштів використовується на соціальні виплати, пенсійне забезпечення та субсидії, що гарантує базовий рівень добробуту населення. Окремо фінансуються потреби безпеки та оборони, особливо в умовах воєнних викликів, з якими стикається Україна (рис. 1).

Рисунок 1 – Доходи і видатки державного бюджету України 2020–2024 рр.
Джерело: сформовано автором на основі [2].

Аналіз даних таблиці демонструє суттєве зростання доходів державного бюджету України протягом 2020–2024 років. Якщо у 2020 році доходи становили 1 076,0 млрд грн, то у 2024 році вони досягли 3 122,7 млрд грн. Це свідчить про збільшення фінансових надходжень держави, що може бути наслідком як інфляційних процесів, так і активної податкової політики, міжнародної допомоги та фінансової підтримки. Проте, незважаючи на позитивну динаміку доходів, їх зростання залишається недостатнім для покриття державних видатків, які збільшуються набагато швидшими темпами.

Особливо помітне зростання видатків державного бюджету спостерігається з 2022 року. Це пояснюється початком повномасштабної війни, що спричинила значне зростання витрат на оборонну сферу, соціальну підтримку населення, відновлення зруйнованої інфраструктури та забезпечення критичних галузей економіки. Якщо

у 2021 році видатки становили 1 490,3 млрд грн, то вже у 2022 році вони зросли майже вдвічі – до 2 705,4 млрд грн, а у 2023 році перевищили 4 трлн грн. Це свідчить про безпрецедентні фінансові виклики, що стоять перед державою.

Систематичне перевищення видатків над доходами формує хронічний бюджетний дефіцит, який у 2023–2024 роках перевищує 1,7 трлн грн. Це вказує на високу залежність України від зовнішніх запозичень, міжнародної допомоги та грантових програм. Великий дефіцит бюджету створює додаткове навантаження на фінансову систему та потребує ефективних механізмів його покриття. У таких умовах важливим завданням держави є забезпечення фінансовими ресурсами з альтернативних джерел фінансування, оптимізація бюджетних витрат, підвищення ефективності податкової системи та розширення міжнародної співпраці для забезпечення стабільності державних фінансів. При цьому уряд має приділяти особливу увагу забезпеченню макроекономічної стабільності, реформуванню бюджетної політики, ефективному розподілу ресурсів і поступовому скороченню дефіциту.

У відповідь на зростаючий дефіцит бюджету уряд України ухвалив Національну стратегію доходів на 2024–2030 роки [3]. Цей документ визначає ключові напрями фінансової політики на найближче десятиліття, спрямовані на забезпечення економічної самодостатності країни. Впровадження цієї стратегії покликане забезпечити довгострокову фінансову стабільність, сприяти економічному зростанню та підвищенню ефективності бюджетної системи.

Післявоєнне відновлення України є складним і багатогранним процесом, що вимагає значних фінансових ресурсів, ретельного стратегічного планування та ефективного управління публічними фінансами (рис. 2), що відкриває можливості для економічної модернізації, запровадження інноваційних підходів до управління державними фінансами.

Рисунок 2 – Основні кроки оптимізації управління публічними фінансами
Джерело: сформовано автором.

Оптимізація управління публічними фінансами є важливим завданням для забезпечення економічної стабільності, що передбачає активну участь громадян у бюджетному процесі через громадські слухання, електронні платформи для обговорення фінансових рішень та створення консультативних рад при органах влади. Відкритий діалог між державою та суспільством сприяє підвищенню прозорості й відповідальності в управлінні фінансами.

Важливим кроком є впровадження середньострокового бюджетного планування, яке дозволяє формувати бюджет на кілька років уперед, що сприяє кращому прогнозуванню доходів і витрат, мінімізації фінансових ризиків та загальному підвищенню стабільності економіки. Доповнює це програмно-цільове бюджетування, яке забезпечує розподіл коштів відповідно до конкретних результатів, а не просто за статтями витрат. Такий підхід дозволяє більш ефективно використовувати ресурси, усувати корупційні ризики та зосереджувати фінансування на найбільш пріоритетних напрямах.

Ще одним важливим аспектом є оптимізація державних видатків. Це передбачає зниження неефективного використання бюджетних коштів, впровадження фінансових аудитів і контролю, а також скорочення адміністративних витрат шляхом автоматизації процесів. Поряд із цим необхідно оптимізувати структуру державного боргу, зменшуючи його вартість, збільшуючи частку довгострокових позик і залучаючи вигідніші кредити для мінімізації фінансового навантаження на бюджет.

Спрощення податкового законодавства також є важливою складовою реформи. Зменшення бюрократичних процедур, запровадження єдиних електронних декларацій та автоматизація податкового контролю роблять систему більш зручною як для громадян, так і для бізнесу. Розширення податкової бази дозволяє збільшити надходження до бюджету шляхом легалізації тіньового сектору, введення податків на нові види діяльності та вдосконалення механізмів фіскального контролю.

Підвищення ефективності податкового адміністрування є можливим завдяки впровадженню цифрових технологій. Використання електронних сервісів для автоматизації збору податків, створення єдиної бази платників та застосування штучного інтелекту для виявлення схем ухилення від податків сприяє зменшенню корупційних ризиків і підвищенню ефективності фіскальної політики.

Забезпечення відкритого доступу до інформації про публічні фінанси є ключовим елементом демократичного управління. Публікація даних про доходи, витрати, державний борг та бюджетні програми у відкритих реєстрах дає змогу громадянам та експертам контролювати фінансову діяльність держави.

Не менш важливою є диверсифікація бюджетних надходжень, таких як міжнародні інвестиції, гранти, кредити міжнародних фінансових організацій та податкові надходження, дозволяє зменшити залежність від одного джерела фінансування та зробити бюджетну систему більш стійкою. Усі ці заходи спрямовані на оптимізацію

бюджетного процесу, вдосконалення податкової системи та підвищення ефективності використання ресурсів. З огляду на зростання видатків, особливо у сфері оборони та соціального захисту, важливо збалансувати фінансову політику таким чином, щоб забезпечити як першочергові потреби країни, так і базу для довгострокового економічного розвитку.

Оскільки доходи бюджету не встигають за стрімким зростанням витрат, ключовими напрямками мають стати розширення податкової бази, спрощення податкового адміністрування та активне залучення міжнародної фінансової підтримки. Крім того, прозорість та цифровізація бюджетних процесів сприятимуть підвищенню довіри суспільства до фінансової політики держави та зменшенню корупційних ризиків.

Зрештою, успішне післявоєнне відновлення залежить не лише від грамотного управління публічними фінансами, а й від широкого залучення громадськості до прийняття рішень. Відкритість бюджетного процесу, ефективне планування та раціональне використання ресурсів дозволять Україні створити стійку фінансову систему, здатну забезпечити економічне зростання та соціальну стабільність у довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Буй Т. Г., Прімєрова О. К. Бюджетна система України: вплив війни та виклики повоєнної відбудови. *Наукові записки НаУКМА. Економічні науки*. 2023. № 8 (1). С. 17–24. URL : https://doi.org/10.18523/2519-4739.2023.8.1.17-24

2. Мінфін – все про фінанси: новини, курси валют, банки. URL : https://minfin.com.ua/ (дата звернення: 15.03.2025).

3. Національна стратегія доходів до 2030 року / Міністерство фінансів України. URL : https://surl.lu/drrbco (дата звернення: 15.03.2025).

Л. Ю. Табаченко,
студентка
Науковий керівник:
Ю. О. Бандура,
викладач,
ВСП «Роменський фаховий коледж
КНЕУ ім. В. Гетьмана»

БЛОКЧЕЙН У СИСТЕМІ ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА РИЗИКИ

Постановка проблеми. У сучасному світі інноваційні технології розвиваються надзвичайно швидкими темпами та активно впроваджуються в різні сфери суспільного й економічного життя кожної країни. Забезпечення більшої безпеки фінансових операцій і транзакцій стає можливим завдяки використанню технології блокчейн. Вона сприяє зменшенню рівня шахрайства, кібератак і поширення неправдивої інформації, що загалом підвищує ефективність фінансової системи.

Однією з ключових переваг блокчейну в банківському секторі є прискорення здійснення платежів за певними операціями та скорочення витрат на транзакції. Водночас, у період воєнного стану в Україні постала нагальна потреба в ефективному проведенні фінансових і банківських операцій, що стало додатковим стимулом для ширшого впровадження цієї технології.

Публічні фінанси відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності економіки та соціального добробуту. Останнім часом цифрові технології, зокрема блокчейн, набувають все більшого поширення в державному секторі. Блокчейн, як децентралізована та незмінна база даних, може значно покращити управління державними фінансами, забезпечуючи прозорість і відповідальність у використанні бюджетних коштів. Зважаючи на світові тенденції, уряди різних країн активно досліджують можливості застосування блокчейну в державних фінансових системах для підвищення їх ефективності [1, с. 23].

В сучасному етапі розвитку світової економіки та її цифровізації дана технологія почала набувати більш широкого застосування, що і підтверджує її актуальність.

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є дослідження особливостей переваг та стратегій застосування технології блокчейн у секторі публічних фінансів.

Основні результати дослідження. Сучасний швидкий розвиток технологій відкриває нові інноваційні можливості для обміну інформацією, забезпечення її достовірності та безпеки транзакцій, а також для оптимізації бізнес-процесів. За думкою експертів, саме блокчейн може стати тією технологією, що матиме найбільший вплив на економічні та соціальні процеси в найближчому майбутньому.

Отже, розглянемо сутність та ключові характеристики цієї технології. Блокчейн з'явився у 2008 році, а його розробником вважають Сатоші Накамото [3, с. 11]. Уже в 2009 році ця технологія була вперше застосована для створення криптовалюти «біткоїн», що стало поштовхом до її подальшого розвитку у фінансовому та банківському секторах. Основна мета блокчейну полягала у забезпеченні анонімного та безпечного обміну криптовалютами між користувачами, які не знають один одного.

Загалом, ця технологія охоплює різні сфери економічної діяльності та має широкий спектр застосування, зокрема: управління матеріальними та нематеріальними активами, фінансові й економічні операції, бухгалтерський облік у державному та приватному секторах, державне управління і фінанси, благодійність, фандрайзинг, ринок капіталу, оподаткування тощо.

З точки зору галузевого використання, за даними Gartner, найбільшу зацікавленість у впровадженні блокчейну виявляють керівники IT-департаментів (CIO) у сферах телекомунікацій, страхування та фінансів [2, с. 3].

Проаналізуємо основні перспективи застосування блокчейну у публічних фінансах:

1. Підвищення прозорості – блокчейн дозволяє здійснювати моніторинг транзакцій у реальному часі, забезпечуючи доступність інформації для громадян і контролюючих органів.

2. Автоматизація фінансових процесів – використання смарт-контрактів дає змогу автоматизувати виконання фінансових зобов'язань держави, що знижує ризики людської помилки та корупції.

3. Оптимізація бюджетних витрат – зменшення адміністративних витрат та виключення посередників дозволяє державі ефективніше розпоряджатися коштами.

4. Підвищення рівня довіри громадян – завдяки відкритості блокчейну громадяни можуть отримувати достовірну інформацію про використання бюджетних коштів.

5. Прискорення фінансових операцій – транзакції можуть виконуватись у режимі реального часу без необхідності посередників, що знижує часові та фінансові витрати [3, с. 10].

Існую певні ризики впровадження блокчейну у сфері публічних фінансів:

– технологічні виклики – висока енергоспоживаність блокчейну, обмежена масштабованість та складність впровадження технології в існуючі системи;

– регуляторні бар'єри – відсутність належного законодавчого регулювання може ускладнювати застосування блокчейну в державному управлінні;

– кібербезпека – блокчейн забезпечує захист від підробок, він не є повністю захищеним від потенційних атак, таких як атаки 51%;

– сприйняття та адаптація – опір змінам з боку державних структур, а також необхідність підготовки кваліфікованих кадрів для роботи з новими технологіями.

Розглянемо основні шляхи впровадження блокчейну у публічні фінанси:

1. Створення законодавчої бази – розробка нормативно-правових актів, які визначатимуть правила використання блокчейну у фінансових операціях державного сектору.

2. Пілотні проєкти – запуск тестових ініціатив у певних фінансових процесах, наприклад, у сфері розподілу субсидій або державних закупівель.

3. Підготовка кадрів – навчання державних службовців та фінансистів роботі з блокчейн-технологіями.

4. Співпраця з приватним сектором – впровадження блокчейну може здійснюватися за підтримки технологічних компаній, що мають досвід у створенні та розгортанні подібних рішень.

5. Інтеграція з існуючими системами – поступове впровадження блокчейну у вже функціонуючі системи управління фінансами для забезпечення плавного переходу [4, с. 12].

Висновки. Блокчейн має значний потенціал у сфері публічних фінансів, сприяючи підвищенню прозорості, ефективності та довіри до державних фінансових операцій. Водночас необхідно враховувати ризики, пов’язані з безпекою, регулюванням та впровадженням технології. Для успішного використання блокчейну необхідно здійснювати комплексні заходи, включаючи створення відповідного законодавчого поля, проведення пілотних проєктів та навчання спеціалістів. Подальше дослідження та розробка нормативно-правових основ дозволять забезпечити ефективну інтеграцію блокчейну в систему публічних фінансів та підвищити рівень довіри громадян до державного управління.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудь А., Кучерявенко М., Смичок Є. Цифрові активи та їх правове регулювання у світлі розвитку технології блокчейн : монографія. Харків : Право, 2019. 216 с.

2. Попівняк Ю. М. Технологія блокчейн у бухгалтерському обліку й аудиті: сучасний стан, можливості та перспективи застосування. URL : https://doi.org/10.26642/jen-2019-3(89)-137-144 (дата звернення: 20.02.2025).

3. Що варто знати про блокчейн-технологію. URL : https://www.management.com.ua/notes/what-everyoneshould-know-blockchain.html (дата звернення: 21.02.2025).

4. Ющенко Н. Л. Розвиток блокчейн-технологій в Україні та світі. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/19_ukr/40.pdf (дата звернення: 19.02.2025).

В. В. Черненко,
здобувач (другого) магістерського рівня,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
В. В. Мартиненко,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ ТА ПРОБЛЕМИ ЙОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

Проблема державного боргу є однією з ключових у фінансовій політиці України, оскільки його зростання впливає на макроекономічну стабільність, валютний курс та інвестиційну привабливість країни. В умовах глобальних економічних викликів, військових загроз та структурних реформ ефективне управління борговими зобов'язаннями є важливим чинником забезпечення фінансової безпеки та стійкого розвитку економіки.

Державний борг є об'єктом досліджень і обговорень багатьох науковців, оскільки він відіграє ключову роль у фінансовій політиці держави та визначає перспективи економічного розвитку. Ефективне управління борговими зобов'язаннями впливає на макроекономічну стабільність, рівень інвестиційної привабливості та можливості реалізації стратегічних державних програм. Теоретичні та практичні аспекти державного боргу висвітлено в наукових працях українських дослідників: Ляшенко Ю.І., Міщенко О.Л. [2], Мартиненко В.В., Замота І.О. [3], Мискін Ю.І. [4], Сочка К.А. [5], Стричак Г.В., Сапарта І.І. [6] та інші. Попри активне дослідження проблем управління державним боргом українськими вченими, сучасні економічні виклики та динамічні зміни фінансового середовища вимагають подальшого вивчення механізмів його обслуговування. Зокрема, актуальним є аналіз ефективності використання боргових інструментів, оптимізація витрат на обслуговування боргу та пошук шляхів зниження боргового навантаження на економіку країни.

В умовах глобалізації та інтеграції держави прагнуть забезпечити стійкий розвиток національної економіки, створюючи сприятливі умови для захисту ключових соціально-економічних і політичних інтересів. Відтак, важливим завданням кожної країни є реалізація ефективної політики економічної безпеки.

Однією з ключових складових фінансової безпеки є боргова безпека держави, оскільки державний борг суттєво впливає на всі сфери економіки. Його управління вимагає визначення граничного рівня, узгодження фіскальної та монетарної політики

та забезпечення сталого зростання. Дефіцит бюджету змушує держави залучати додаткові фінансові ресурси через емісію грошей або запозичення. Використання боргових інструментів для покриття дефіциту має переваги, такі як контроль інфляції, покращення касового виконання бюджету та зміцнення фінансової стабільності країни.

В Україні процес формування державного боргу значною мірою визначався потребою оперативного фінансування бюджетних видатків, що вплинуло на його структуру та динаміку. Основними причинами швидкого зростання боргу стали: необхідність нарощення валютних резервів для стабілізації національної валюти, значний бюджетний дефіцит, енергетична залежність від імпорту, а також потреба в технічному оновленні ключових секторів економіки [6].

Брак фінансових ресурсів у суб'єктів господарювання та державних органів змушує шукати додаткові джерела фінансування як у межах країни, так і за її кордоном. Це зумовило формування таких понять, як внутрішній та зовнішній борг [2].

Обсяг внутрішнього державного боргу відображає фінансові зобов'язання держави перед домогосподарствами, національними підприємствами та фінансово-кредитними установами, які придбали державні цінні папери.

Варто підкреслити, що внутрішній державний борг має певні переваги порівняно із зовнішнім боргом, особливо з точки зору його управління. Він забезпечений активами, що належать державі, а його погашення здійснюється за рахунок внутрішніх ресурсів. Як правило, обслуговування внутрішнього боргу (включаючи виплату основної суми та відсотків) не призводить до зменшення фінансового потенціалу країни. Національний банк та уряд мають більше можливостей для використання різних механізмів управління державним боргом у відносинах із внутрішніми кредиторами, особливо в ситуаціях, коли повне та своєчасне погашення боргу є ускладненим або неможливим [5].

Державний зовнішній борг (валовий зовнішній борг) – це сукупність фінансових зобов'язань резидентів перед нерезидентами на певну дату, що передбачають виплату основної суми та/або відсотків у майбутньому [2].

Зовнішній державний борг характеризує загальний обсяг зобов'язань держави перед іноземними кредиторами, включаючи фізичних та юридичних осіб, фінансово-кредитні установи та уряди інших країн. Важливо зазначити, що здатність держави виконувати свої фінансові зобов'язання значною мірою визначається станом зовнішньоторговельного балансу та рівнем валютних надходжень.

У сучасних умовах ключовими факторами, що сприяють формуванню та зростанню державного боргу, є:

• збільшення державних витрат без відповідного нарощення доходів, що призводить до бюджетного дефіциту;

• економічні цикли та дія автоматичних стабілізаційних механізмів;

• зниження податкового навантаження для стимулювання економіки без пропорційного скорочення державних витрат;

• політичні чинники, зокрема збільшення державних витрат або зниження податкових ставок напередодні виборів [5].

У табл. 1 представлено динаміку державного та гарантованого державою боргу України у період з 2021 по 2025 рр. Дані свідчать про суттєве зростання загального боргу, що зумовлено як збільшенням зовнішніх запозичень, так і зростанням внутрішніх зобов'язань. Особливо помітним є зростання зовнішнього боргу, що вказує на посилення залежності від міжнародних кредиторів. Динаміка внутрішнього боргу також демонструє тенденцію до підвищення, хоча темпи його зростання є більш помірними. Ці процеси відображають зміни у фінансовій політиці держави та виклики, з якими стикається економіка України.

Таблиця 1 – Державний та гарантований державою борг України з 2021 по 2025 рр., млн грн

Станом	загальний борг	зовнішній борг	внутрішній борг
на 31.12.2021	2 671 827,6	1 560 230,0	1 111 597,6
на 31.12.2022	4 071 683,1	2 610 945,6	1 460 737,5
на 31.12.2023	5 519 483,9	3 862 987,6	1 656 496,3
на 31.12.2024	6 980 964,9	5 048 475,3	1 932 489,6
на 31.01.2025	7 067 998,2	5 141 336,1	1 926 662,1

Джерело: складено авторами на основі [1].

Аналіз даних показує, що з 2021 по 2025 рр. державний борг України зростав швидкими темпами. Якщо на кінець 2021 року загальний борг складав 2 671 827,6 млн грн, то вже у 2022 році цей показник зріс майже вдвічі – до 4 071 683,1 млн грн. Протягом наступних років тенденція до зростання зберіглася: у 2023 році борг досяг 5 519 483,9 млн грн, у 2024 році – 6 980 964,9 млн грн, а станом на січень 2025 року – 7 067 998,2 млн грн.

Значну частку в загальній структурі боргу становить зовнішній борг. Його зростання було особливо помітним після 2021 року. Якщо на кінець 2021 року зовнішні зобов'язання складали 1 560 230,0 млн грн, то у 2022 році цей показник збільшився до 2 610 945,6 млн грн. Надалі динаміка залишалася високою: у 2023 році зовнішній борг зріс до 3 862 987,6 млн грн, у 2024 році – до 5 048 475,3 млн грн, а станом на січень 2025 року сягнув 5 141 336,1 млн грн.

Внутрішній борг також демонстрував тенденцію до зростання, хоча темпи його збільшення були більш помірними порівняно із зовнішнім боргом. Якщо у 2021 році він

складав 1 111 597,6 млн грн, то у 2022 році зріс до 1 460 737,5 млн грн, у 2023 році – до 1 656 496,3 млн грн, а у 2024 році – до 1 932 489,6 млн грн. Проте станом на січень 2025 року відбулося незначне скорочення внутрішнього боргу до 1 926 662,1 млн грн [1].

Можемо підсумувати, що аналіз динаміки державного боргу України за 2021–2025 рр. свідчить про його суттєве зростання, особливо за рахунок зовнішніх запозичень. Це підкреслює залежність країни від міжнародних кредиторів і необхідність розробки дієвих механізмів управління борговим навантаженням. Важливим завданням держави є оптимізація боргової політики, пошук альтернативних джерел фінансування та забезпечення економічного зростання, яке дозволить зменшити борговий тиск у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний борг України (2021–2025). Ставки, індекси, тарифи. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/ (дата звернення: 14.03.2025).

2. Ляшенко Ю. І., Міщенко О. Л. Проблеми управління державним боргом України та його прогноз на основі моделі квадратичного рівняння регресії / Економіка і суспільство. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/40.pdf (дата звернення: 14.03.2025).

3. Мартиненко В. В., Замота І. О. Боргова безпека України: теоретичні засади та оцінка стану. *Науковий вісник Херсонського державного університету.* Серія «Економічні науки». 2019. № 35. С. 35–39.

4. Мартиненко В. В., Мискін Ю. І. Зміцнення бюджетної безпеки України в умовах децентралізації. *Митна безпека.* 2021. № 5. С. 10–22.

5. Сочка К. А. Державний борг України: поточні реалії і проблеми. Acta Academiae Beregsasiensis / Economics. URL : https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/46/44 (дата звернення: 14.03.2025).

6. Стричак Г. В., Сапарта І. І. Державний борг та проблеми його обслуговування / Національний лісотехнічний університет України. URL : https://nv.nltu.edu.ua/Archive/2012/22_9/264_Str.pdf (дата звернення: 14.03.2025).

СЕКЦІЯ 2
ІННОВАЦІЙНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Ю. О. Брянська,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Л. В. Діденко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет

РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ У ВОЄННИХ УМОВАХ

Актуальність теми полягає у вирішенні важливих економічних і соціальних викликів, пов’язаних із підтримкою стійкості та стабільності економіки. Воєнні дії спричиняють значний вплив на фінансову систему, порушують традиційні ринкові механізми, знижують рівень інвестування та підривають довіру до банківських установ. Водночас ефективне управління фінансовим ринком у період воєнних викликів може сприяти економічному відновленню, забезпеченню функціонування критично важливих секторів та залученню міжнародної допомоги.

Метою дослідження є аналіз розвитку фінансового ринку за останні роки та вплив війни на його функціонування. Завданнями дослідження є виявлення проблем, що стоять перед фінансовим ринком та окреслення перспектив для його подальшого відновлення.

Провідною проблемою фінансового ринку України в розвитку є нестача фінансових інвестицій. Одним із можливих шляхів її подолання може стати залучення населення до інвестування через їхні заощадження. Додатковим перспективним рішенням є ухвалення закону, який дозволить іноземним інвесторам вкладати свій капітал. Фінансовий ринок є саморегульованою системою, де формується попит і пропозиція на різні фінансові активи та послуги, пов’язані з їх купівлею. Він представляє собою сферу економічних відносин між учасниками, у межах якої відбувається створення та реалізація попиту й пропозиції фінансових активів.

Фінансовий ринок являє собою систему економічних відносин, яка об’єднує інститути, механізми та учасників, що здійснюють операції з купівлі, продажу, обміну та управління фінансовими активами та інструментами. Він забезпечує

перерозподіл капіталу, управління ризиками та встановлення ринкових цін на фінансові інструменти, а саме облігації, валюту та акції.

В Україні формування фінансового ринку розпочалося з моменту здобуття незалежності, зокрема з випуску акцій та депозитних сертифікатів. Враховуючи відносно короткий період його існування, очікувати значних позитивних змін у короткостроковій перспективі не варто. Адже сучасний рівень фінансових систем розвинених країн є результатом багаторічної роботи та поступових реформ. Нині інвестиції в країни з перехідною економікою залишаються привабливими, оскільки такі держави мають значний потенціал для економічного зростання [1, с. 2].

Фінансовий ринок України виділяється значною нестабільністю, що виражається у високих втратах фінансових ресурсів та низькому рівні фінансового посередництва. Основними факторами такої нестабільності є пандемія COVID-19, воєнні дії, фінансові кризи та різкі коливання валютних курсів, що суттєво впливають на його стан. Додатковими проблемами є недостатній рівень фінансової культури та грамотності населення, низька активність у сфері депозитів, а також велика кількість невідшкодованих кредитів. Це зумовлено недовірою громадян до банківських установ та обережним ставленням до впровадження нових фінансових послуг та інструментів [2, с. 5]. Фондовий ринок відіграє важливу роль у фінансовій системі кожної країни. Наразі ринок цінних паперів України суттєво відстає від фондових центрів більшості розвинених країн. Забезпечення його стабільності та надійності може сприяти сталому економічному зростанню завдяки залученню інвестицій у теперішній сектор економіки. Фондовий ринок України діє в умовах економічної та політичної нестабільності, що зумовлює постійну актуальність його всебічного аналізу. [3, с. 38].

Розрізняти фінансовий ринок можна за видами фінансових активів. Згідно з цим підходом, більшість вітчизняних фахівців виокремлюють такі його сегменти: ринок нерухомості, ринок капіталу, грошовий ринок, ринок страхових послуг, ринок цінних паперів та валютний ринок. Варто підкреслити, що однією з головних характеристик внутрішнього фінансового ринку є висока концентрація фінансових ресурсів у комерційних банках, на фондових біржах і в страхових компаніях. Найбільш активну роль у фінансовому ринку України продовжують відігравати комерційні банки [3, с. 39].

Останні роки діяльність комерційних банків в Україні характеризується значними змінами, які впливають на фінансовий ринок (табл. 1). Розглянувши таблицю можна побачити що, кількість діючих банків скоротилася з 75 у 2020 році до 63 у 2024 році, тобто на 16%. Це пов’язано з процесами консолідації, закриттям нерентабельних установ та посиленням регуляторних вимог. Кількість банків з іноземним капіталом також зменшилася, що може свідчити про складнощі для іноземних інвесторів в умовах економічної нестабільності.

Ринок фінансових послуг – це складна інфраструктура, яка вимагає комплексного підходу до вирішення наявних проблем. Його розвиток передбачає чітке стратегічне планування та ефективну підтримку з боку як урядових, так і неурядових структур. Іншими словами, для розбудови фінансової інфраструктури необхідна координація зусиль держави та учасників ринку з метою забезпечення належного ресурсного потенціалу. Таким чином, стан фінансового ринку України безпосередньо залежить від економічної ситуації в країні. Він функціонує як простір для укладання угод між покупцями та продавцями фінансових ресурсів і охоплює такі сегменти, як фондовий, кредитний, валютний ринки, а також ринок дорогоцінних металів [4, с. 80].

Внутрішня та зовнішня криза, а також воєнні дії в Україні суттєво вплинули на економічний розвиток, знизили рівень довіри та дестабілізували фінансові ринки. Скорочення економічної активності було зумовлене знеціненням національної валюти та зростанням адміністративних цін. Такі процеси спричинили погіршення якості кредитного портфеля, що, у свою чергу, змусило банки формувати значні резерви. Саме ці відрахування стали головною причиною збитковості банківської системи [5, с. 7].

Останні роки діяльність комерційних банків в Україні характеризується значними змінами, які впливають на фінансовий ринок (табл. 1). Розглянувши таблицю можна помітити що, кількість діючих банків скоротилася з 75 у 2020 році до 63 у 2024 році, тобто на 16%. Це пов’язано з процесами консолідації, закриттям нерентабельних установ та посиленням регуляторних вимог. Також зменшилася кількість банків з іноземними капіталами**,** що може свідчити про складнощі для іноземних інвесторів в умовах економічної нестабільності. Також зменшилася кількість банків з іноземними капіталами**.**

Таблиця 1 – Основні показники діяльності банків України за 2020–2024 рр.

Назва показника	Станом на:					Темп росту (2024 / 2020), %
	1.01.2020	1.01.2021	1.01.2022	1.01.2023	1.01.2024	
Кількість діючих банків, од., в т.ч.	75	74	71	67	63	84
з іноземним капіталом, од.	35	33	33	30	27	77,14
зі 100% іноземним капіталом, од.	23	23	23	22	19	82,60
Активи банків (млн грн)	1 494 460	1 822 814	2 053 928	2 351 678	2 942 806	196,91

Джерело: складено основі [6].

Незважаючи на скорочення кількості банків, їхні активи значно зросли - з 1 494 460 млн. грн. у 2020 році до 2 942 806 млн. грн. у 2024 році.

Для зміцнення своїх позицій на фінансовому ринку банківські установи повинні передусім покращити показники ліквідності через активну співпрацю з іншими фінансовими посередниками та учасниками ринку цінних паперів. Це можна реалізувати за допомогою таких заходів: впровадження нестандартних механізмів взаємодії з іншими учасниками ринку банківських послуг; персоналізований підхід до клієнтів, зокрема створення індивідуальних графіків погашення заборгованості та можливість зміни заставного майна; організація угод між вкладниками та позичальниками на вигідних для банку умовах з відповідним інформуванням клієнтів; підвищення якості традиційних банківських послуг; розробка інноваційних фінансових продуктів і сервісів; формування позитивного іміджу банку тощо [4, с. 81].

Основними проблемами функціонування фінансового ринку на даному етапі є:

– фінансова нестабільність викликана підвищеною волатильністю на світових фінансових і товарних ринках, а також рухом спекулятивного капіталу.

– низький рівень участі населення у використанні інструментів фондового ринку, зокрема цінних паперів.

– корупція та слабкість правової системи, що підривають довіру до фінансового сектору та створюють додаткові ризики для інвесторів.

– політична та економічна нестабільність, яка ускладнює його нормальне функціонування та спричиняє зниження довіри з боку користувачів.

– нестабільність макроекономічного середовища, зокрема висока інфляція, коливання валютного курсу та інші ризики, що формують невизначеність для бізнесу та інвесторів.

– недостатня мобілізація внутрішніх фінансових ресурсів, що обмежує можливості для розвитку ринку.

Отже, можна зробити висновок, що фінансовий ринок України стикається з низкою викликів і потребує комплексних заходів для його подальшого розвитку. Його ефективне функціонування є важливим чинником стабільності та продуктивності національної економіки. Особливе значення це має через інституційну структуру ринку, яка виконує ключові функції: розподіл фінансових ресурсів у просторі та часі, управління фінансовими ризиками, а також мінімізацію наслідків фінансових криз. Рівень розвитку фінансового ринку напряму залежить від загального стану економіки країни. Фінансовий ринок об’єднує різні сегменти, зокрема фондовий, кредитний, валютний ринок та ринок дорогоцінних металів, забезпечуючи ефективний обіг фінансових ресурсів між покупцями та продавцями. Для подальшого розвитку банки повинні активно залучати інвесторів та вкладників, враховуючи тенденції фінансової глобалізації.

Розвиток ринку фінансових послуг вимагає стратегічного планування та підтримки виконання поставлених завдань як з боку державних, так і недержавних структур. Формування інфраструктури фінансових ринків потребує координації зусиль

держави та професійних учасників ринку для забезпечення необхідного ресурсного потенціалу трансформацій. Лібералізація фінансового сектору передбачає створення умов, що сприятимуть більшій автономії та незалежності його учасників від державного впливу.

Фінансовий ринок України продовжує функціонувати в умовах безпрецедентних викликів, спричинених військовими діями. Незважаючи на значні втрати, ринок демонструє певну адаптацію до нової реальності, що стало можливим завдяки антикризовим заходам уряду, підтримці міжнародних фінансових інституцій та цифровізації сектору. Для подальшого розвитка та відновлення фінансового ринку України в умовах війни та повоєнного періоду доцільно реалізувати такі стратегічні заходи: для початку потрібне залучення інвестицій та розвиток ринку капіталу. Це передбачає спрощення умов для міжнародних інвесторів, запровадження нових фінансових інструментів та стимулювання малого і середнього бізнесу через доступне кредитування та податкові пільги. Щодо зміцнення стійкості банківської системи. Важливо посилити регулювання та контроль для запобігання фінансовим кризам, а також розширити програми рефінансування банків для підтримки їхньої ліквідності. Та на кінець, відновлення довіри до фінансового сектору. Забезпечення прозорості та стабільності фінансової системи сприятиме активнішому залученню громадян до використання фінансових послуг, що, у свою чергу, сприятиме економічному зростанню країни. Найважливішим завданням сьогодні є створення дієвого механізму постійного розвитку та вдосконалення фінансового ринку з урахуванням сучасних світових тенденцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гатаулліна Е. І. Проблематика розвитку фінансового ринку України. *Економіка та суспільство*. 2023. № 50. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-50-21

2. Дьоргачова М. І., Ковальова О. М., Коцюрубенко Г. М. Фінансовий ринок України: сучасний стан основних сегментів. *Наукове видання «Ефективна економіка».* URL : http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/92.pdf

3. Якимчук І. О. Розвиток фінансового ринку в Україні. *Економіко-правовий розвиток сучасної України.* URL : https://dspace.onua.edu.ua/server/api/core/bitstreams/6d1bd4cf-1fe4-4d9e-8395-bb68fb1cdc49/content

4. Борисюк О., Матвійчук Н., Хмелярська Л. Особливості розвитку фінансового ринку України під час війни. *Економіка та суспільство*. 2024. № 60. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-60-76

5. Ганзюк С. М. Фінансовий ринок. *Конспект лекцій* / Дніпровський державний технічний університет. 2024. 356 с. URL : https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/7/36/7-36-kl73.pdf

6. Національний банк України : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ (дата звернення: 19.03.2025).

І. В. Добривечір,
викладач;
Н. В. Сергієнко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ МЕДИЧНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Збереження здоров'я та життя громадян є ключовою умовою стабільного та ефективного розвитку сучасного суспільства. В Україні перехід до ринкових відносин і реформування медичної системи спричинили необхідність створення нової моделі соціального захисту, елементом якого є медичне страхування. Фінансова система охорони здоров’я, що сформувалася в пострадянський період на основі розподілу бюджетних коштів, призвела до скорочення фінансування медичної галузі, зниження якості медичних послуг, особливо для соціально незахищених верств населення.

Варто зазначити, що Україна залишається єдиною пострадянською країною, де досі не впроваджено обов'язкове медичне страхування для всіх громадян. На законодавчому рівні не визначено механізми формування та розподілу фондів медичного страхування, а також співпраця між державою та страховими компаніями у сфері страхової медицини. Одним із ключових аспектів розвитку української медичної системи є оптимізація її фінансів

Отже, страхова медицина — об'єктивна необхідність в Україні. Запровадження страхової медицини дозволить:

— поєднати обов'язкове державне страхування з приватними лікувальними установами;

— підвищення якості медичних послуг;

— розвиток медичної інфраструктури та науки;

— збільшення розмірів фінансування закладів охорони здоров'я

— надання доступу до якісних медичних послуг населенню з мінімальним рівнем доходів;

Важливою наразі є диверсифікація джерел фінансування медичних установ. Відомо, що основним джерелом фінансування залишається бюджетне. При чому переважна більшість видатків фінансується за рахунок коштів місцевих бюджетів - 59%, кошти державного бюджету — 15%, власні кошти населення — 20%, за рахунок добровільного медичного страхування — 6% [1, с. 89].

У розвиненій ринковій економіці добровільне медичне страхування є одним із ключових джерел фінансування системи охорони здоров'я, забезпечуючи 1,5% загального обсягу її фінансування. Основну підтримку договорів у цій сфері складають корпорації, які пропонують своїм працівникам соціальний пакет. Перспективним напрямком розвитку є впровадження міжнародного досвіду для залучення українських страхових компаній до системи обов'язкового медичного страхування. Для цього необхідно, щоб страхові компанії відповідали чинним законодавчим нормам у сфері медичного страхування. [1, с. 90]

Один із головних векторів розвитку медичної галузі — розширення системи медичного страхування, через це забезпечуються умови для стабільного функціонування охорони здоров'я довготривалої перспективи та досягнуті.

Медичне страхування є формою соціального захисту, що забезпечує фінансування медичних послуг за рахунок спеціально накопичених страхових коштів. Його основна мета — гарантувати покриття витрат на медичні послуги або їх надання із заздалегідь сформованими страховими фондами у разі виникнення страхового випадку. незалежно, ця система страхування забезпечує фінансування профілактичних заходів, сприяють зменшенню найменшого нападу непрацездатності. Отже, виконуючи своє головне — завдання збереження здоров'я та працездатності громадян, медичне страхування виконує соціальні та економічні функції. [2]

У України «Про страхування» визначено, що медичне страхування може здійснюватися як в добровільній формі, так і обов'язковій [3]. Поширення обов'язкового медичного страхування в Україні стикається зі значними проблемами, що, у першу чергу, викликані недосконалістю нормативно-законодавчої бази та недоліками фінансового та кадрового забезпечення. До основних принципів загальнообов'язкового медичного страхування зараховуємо загальність, обов'язковість, державність та некомерційний характер. До добровільного медичного страхування відносять страхування на випадок хвороби, страхування медичних втрат та безперервне страхування здоров'я, що здійснюється на основі принципів добровільності та доступності [2].

Повномасштабна війна в Україні суттєво вплинула на страховий ринок, зокрема на сферу медичного страхування, позначившись на аспектах життєдіяльності населення. Нові економічні умови призвели до скорочення кількості страхових компаній, які надають послуги медичного страхування. Крім того, значна частина громадян виявляє незадоволення сучасним станом цієї сфери, оскільки лише невеликий відсоток населення має медичне страхування.

Ще однією проблемою є те, що більшість підприємств не використовує міжнародний досвід страхування працівників у разі захворювань, які не пов'язані.

Медичне страхування в Україні наразі переходить на етапі розвитку, проте вже сформовані механізми надання недержавного (добровільного) медичного страхування. Основні показники діяльності провідних страхових компаній, такі як страхові премії.

Головне завдання медичного страхування — захист життя і здоров'я громадян. Його важливою перевагою є цільове використання страхових вкладень на оплату медичних послуг, що сприяє залученню додаткових фінансових ресурсів у сфері медичного страхування.

Аналіз стану медичного страхування в Україні, можна констатувати, що наразі є низка перешкод та проблем, пов’язаних із розвитком медичного страхування в Україні:

– недостатня поінформованість громадян щодо можливостей медичного страхування;

– відсутність дієвих механізмів контролю за використанням фінансових ресурсів медичної галузі;

– збільшення рівня безробіття, що безпосередньо впливає на рівень життя населення й відповідно на можливість заощадження (вкладання) коштів у медичне страхування;

– наявність неузгодження нормативно-правової бази медичного страхування;

– неготовність наявної інфраструктури системи охорони здоров’я до надання відчутних переваг в отриманні медичних послуг застрахованими особами, не обмежуючи при цьому доступ до невідкладної медичної допомоги населенню, що не охоплене страхуванням, та інші.

Попри всі зазначені труднощі, після завершення воєнного стану в Україні значні перспективи розвитку медичного страхування. Їх реалізація можлива за умов таких заходів: створення чіткої нормативно-правової бази для функціонування всього медичного страхування, забезпечення доступу громадян до якісної медичної допомоги незалежно від їх фінансових можливостей, удосконалення контролю за якістю медичних послуг, а також підвищення рівня страхування.

Впровадження цих ініціатив не лише сприяє ефективному розвитку системи медичного страхування, а й позитивно впливає на систему всього соціального захисту [3, с. 152].

Впровадження системи медичного страхування в Україні є надзвичайно актуальним питанням і належить до пріоритетних завдань, які потребують негайного рішення. Сучасний стан охорони здоров'я залишається лише з найгостріших проблем у країні.

З огляду на значну потребу громадян у медичних послугах, пов’язаних як із активними бойовими діями, так і з їх наслідками, запровадження медичного страхування може істотно зменшити навантаження на державний бюджет, частково передавши фінансові зобов’язання страховим компаніям. Це сприяти більш раціональному використанню наявних ресурсів, не лише фінансових, а й

Ніні система охорони здоров'я України переживає складний період організаційної та фінансової кризи, що зумовлено низькою проблемою та перешкодою, яка ще більше загострюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Януль І. Є. Перспективи розвитку медичного страхування в Україні. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 87–91. DOI : 10.32702/2306-6806.2021.4.87 ; URL : http://www.economy.in.ua/?op=1&z=4911&i=14 (дата звернення: 21.02.2025).

2. Крилов Д. В. Медичне страхування в Україні: сучасний стан та основні проблеми. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2023. № 10. URL : https://doi.org/10.54929/2786-5738-2023-10-03-01 (дата звернення: 21.02.2025).

3. Про страхування : Закон України від 07.03.1996 № 85/96-ВР : станом на 1 січ. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр#Text (дата звернення: 21.02.2025).

4. Шандар А. М., Кирилюк В. В. Медичне страхування в системі соціального забезпечення України. *ГЕВ.* Т. : ТНТУ, 2023. Том 85, № 6. С. 148–154 (Менеджмент).

УДК 336.1

Н. С. Козій,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій;
М. В. Пацан,
здобувач третього освітньо-наукового
рівня вищої освіти,
Державний податковий університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КРИПТОВАЛЮТ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ

Завдяки розвитку інформаційних технологій, криптовалюти стають все більш поширеними. Їхньою головною особливістю є використання технології блокчейн, що відрізняє їх від звичайних електронних грошей. Bitcoin, як перша криптовалюта, має потенціал змінити фінансовий світ, замінивши традиційні валюти [1].

Хоча блокчейн був розроблений незалежно від Bitcoin, він є фундаментальною технологією для більшості криптовалют. Таблиця 1 демонструє динаміку розвитку використання блокчейн-технологій.

Таблиця 1 – Темпи зростання використання блокчейн-технологій

Рік	Кількість блоків у блокчейні	Щорічний приріст, %
2018	502116	12,53
2019	556607	10,85
2020	610864	9,75
2021	664061	8,71
2022	716770	7,94
2023	794416	10,83
2024	870454	9,57

Джерело: складено автором за даними [2; 3].

Розподіл користувачів криптовалют демонструє домінування Азії, де проживає близько 130 мільйонів власників. Північна Америка та Європа також мають значну присутність, як і Африка та Південна Америка. Найбільша кількість індивідуальних користувачів зосереджена в США, Індії, Пакистані, Нігерії та В'єтнамі. Швидкий розвиток крипторинку в Азії та США може бути пов'язаний з рівнем розвитку фінансової інфраструктури, регуляторним середовищем та фінансовою грамотністю населення. Динаміку залучення користувачів до мережі Bitcoin можна побачити на рисунку 1.

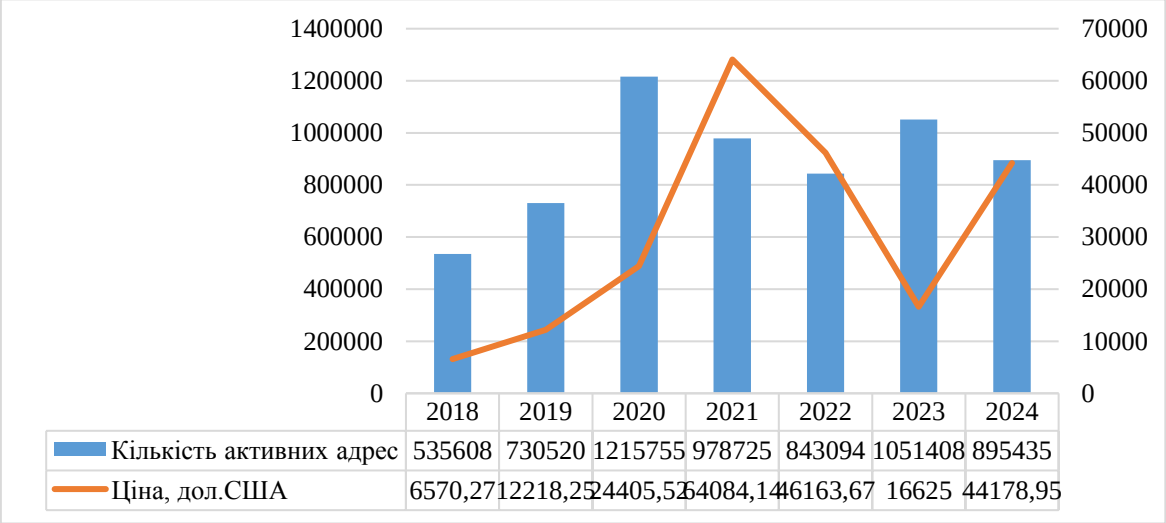

Рисунок 1 – Глобальний рівень володіння Bitcoin, 2018–2024 рр.

Джерело: побудовано автором за даними [4].

Зростання популярності криптовалют у країнах, що розвиваються, є однією з ключових тенденцій крипторинку. Україна, згідно з Глобальним індексом впровадження криптовалют 2023 року, увійшла до п'ятірки лідерів у світі, посівши 5 місце

Згідно з класифікацією Світового банку, країни з високим рівнем доходів традиційно займають лідерські позиції в різних галузях. Однак, аналіз Індексу впровадження криптовалют показує протилежну тенденцію: країни з середнім та нижчим за середній рівнем доходів демонструють значну активність у використанні цифрових валют. Серед 20 країн-лідерів у цій сфері, 18 представляють країни з різними рівнями економічного розвитку, такі як В’єтнам, Філіппіни, Бразилія та Китай [5].

Незважаючи на позитивну динаміку розвитку глобального ринку криптовалют в умовах цифрової трансформації, його зростання супроводжується низкою викликів та обмежень

Однією з головних перешкод для широкого поширення криптовалют є кібербезпека. Висока волатильність та анонімність транзакцій приваблюють кіберзлочинців, які використовують такі вразливості блокчейн-інфраструктури та користувачів, як фішинг, атаки 51%, та інші, для хакерських атак, крадіжок коштів та розповсюдження шкідливого програмного забезпечення. На даний момент найпоширенішими видами шахрайства є фішингові атаки, та скам-проєкти. Для боротьби з кіберзлочинністю у сфері криптовалют, використовуються такі методи, як: аудит безпеки, двофакторна аутентифікація, та інші

Другою серйозною загрозою, пов'язаною з криптовалютами, є їх використання для відмивання незаконних коштів. Злочинці використовують анонімність та швидкість блокчейн-транзакцій для легалізації доходів від злочинної діяльності. Методи «смурфінгу» та використання NFT стають все більш популярними серед злочинців. За оцінками експертів, понад 43% незаконних коштів відмивається через криптобіржі та інші криптосервіси [6].

Третьою серйозною проблемою регулювання крипторинку, не тільки в Україні, а й у всьому світі, є ухилення від сплати податків. Анонімність транзакцій та відсутність централізованого контролю дозволяють користувачам приховувати доходи, що призводить до втрат бюджету та підриває довіру до легальних фінансових установ. Для вирішення цієї проблеми, в Україні, розробляються законопроєкти для регулювання оподаткування криптовалют, а в світі, такі методи, як: посилення регулювання криптобірж, та впровадження систем відстеження транзакцій.

Четвертою важливою складовою інфраструктури блокчейну є майнінг криптовалют. Цей енергоємний процес, що включає розв'язання складних математичних задач, забезпечує безпеку мережі, а майнери отримують винагороду у вигляді криптовалюти. Варто зазначити, що майнінг криптовалют, особливо той що використовує метод Proof-of-Work (PoW), має значний вплив на екологію через великі витрати електроенергії. Через це, деякі країни обмежують або забороняють майнінг криптовалют [7].

Криптовалютні тренди розвитку 2024 року:

1. Інституційне прийняття криптовалютної екосистеми є важливим фактором її розвитку. Хоча великі світові фінансові компанії та корпорації спочатку ставилися до криптовалют з певним скептицизмом, деякі з них почали активно інвестувати в цю сферу. Це особливо помітно в управлінні активами, де наприкінці 2020 року інституційні інвестори вклали близько 15 мільярдів доларів США в криптовалюти. Пізніше до них приєдналися такі компанії, як Square і MicroStrategy, які зробили значні інвестиції в цифрові активи, що стало важливим сигналом для бізнес-спільноти. Однією з головних причин такого зростання інтересу є прагнення полегшити криптовалютні транзакції для звичайних споживачів, і великі фінансові установи відіграють ключову роль у вирішенні цього завдання [8].

Усі ці зміни вказують на майбутнє криптовалют, де тенденція до накопичення та зберігання активів продовжуватиметься. Великі фонди та інвестори активно входять на ринок криптовалют, не припиняючи свою діяльність. Наприклад, компанія Tesla дозволяє купувати свої автомобілі та інші товари за допомогою біткоїнів, що свідчить про зростаюче прийняття криптовалют як платіжного засобу.

2. Зростання кількості додатків DeFi є одним з ключових трендів, що приваблюють користувачів до криптовалютної екосистеми. Децентралізовані фінанси (DeFi) надають можливість використовувати кредитування, депозити, створювати деривативи та здійснювати інші фінансові операції без посередників. Згідно з прогнозами аналітиків, у 2024 році очікується значне зростання та розвиток сектору DeFi, який наразі перебуває на початковому етапі формування.

3. Невзаємозамінні токени (NFT) стали одним з головних трендів 2023-2024 років, хоча технологія існує з 2017 року. Лише зараз NFT набувають широкої популярності, оскільки звичайні користувачі та великі інвестори оцінили переваги технології,

що дозволяє продавати цифрові активи, такі як зображення, за значні суми та забезпечує повне право власності на них. З кінця 2021 року NFT все частіше використовуються в різних технологічних рішеннях, і ця тенденція, ймовірно, збережеться у 2025 році та надалі.

Важливо також звернути увагу на сектор GameFi та метавсесвіти, в основі яких лежать NFT. Очікується, що протягом найближчих років метавсесвіти та ігрова індустрія стануть домінуючими трендами. Нещодавній ребрендинг компанії Facebook, з акцентом на створення власного метавсесвіту, привернув увагу не лише криптовалютної спільноти, але й широкої публіки. Інші великі компанії, такі як Epic Games, також почали розробляти власні метавсесвіти, наслідуючи приклад Facebook. Це свідчить про потенціал швидкого розвитку цієї ніші, що може принести значний прибуток інвесторам, які вкладають кошти в токени відповідних проєктів [8].

4. Розширення ринку децентралізованих додатків (DApps) є важливим трендом. DApps, які працюють у однорангових мережах, мають значний потенціал для розвитку. Згідно зі статистикою DAppRadar, обсяг транзакцій у цьому секторі зріс більш ніж у 10 разів протягом 2019-2020 років. Оскільки мережа EOS активно оновлюється з 2022 року, очікується, що тенденція до зростання збережеться й у 2024 році. Блокчейн сприяє появі нових ігор, таких як Upland, де користувачі можуть купувати та продавати цифрову нерухомість, прив'язану до реальних адрес. Ця торгова гра щомісяця залучає від 50 до 80% нових користувачів.

5. Зростаючий інтерес до штучного інтелекту стимулює розвиток ринку криптовалют, пов'язаних з ШІ. Токени, що використовуються в таких мережах, мають потенціал стати новим класом активів, привабливим для інвесторів. Інтеграція штучного інтелекту та блокчейн-технологій відкриває нові можливості для розвитку децентралізованих фінансових систем, та покращення безпеки криптотранзакцій. Покращення ліквідності та рівня безпеки ШІ-токенів, таких як Fetch.ai (FET), та Singularity NET (AGIX), може зробити їх основою для створення інноваційних фінансових інструментів.

З огляду на поточні тенденції, можна припустити, що вони збережуть свою актуальність протягом 2024-2025 років. Тому тим, хто планує інвестувати в криптовалюти та блокчейн, необхідно постійно відстежувати зміни на ринку. Цей фінансовий сектор відрізняється високою волатильністю та швидким розвитком, що ускладнює прогнозування. Проте, можна з упевненістю стверджувати, що криптовалютні технології продовжать розвиватися та інтегруватися в різні сфери життя.

Отже, сучасний фінансовий ландшафт зазнає кардинальних змін під впливом блокчейн-технології, яка є основою для криптовалют. Біткоїн, як піонер і лідер серед криптовалют, відіграє вирішальну роль у цьому процесі. Постійне збільшення кількості активних користувачів та ринкової вартості свідчить про значний інтерес з боку інвесторів та користувачів. Присутність великих фінансових установ сприяє

стабілізації та посиленню впливу ринку. Регулятори активно впроваджують механізми контролю та нагляду за криптовалютами. Розробка нових технологічних рішень визначає майбутнє цієї галузі. Токенізація активів у сфері штучного інтелекту відкриває нові можливості для інвестування та створення більш прозорих та ефективних систем управління. Інвесторам необхідно бути добре поінформованими та обережними, враховуючи динамічний та мінливий характер крипторинку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Gandal N., Hamrick J, Moore T., Oberman T. Price Manipulation in the Bitcoin Ecosystem. *Journal of Monetary Economics.* 2018. Vol. 95. P. 86–96.

2. Зворотний відлік халвінгу Біткоїна: Коли відбудеться наступний халвінг Біткоїна? URL : https://www.gate.io/uk/explore/bitcoin-halving-countdown

3. Glassnode Studio. Bitcoin: Block Height. URL : https://studio.glassnode.com/metrics?a=BTC&category=&m=blockchain.BlockHeight&s=1230508800&u=1659484800&zo

4. Біткойн: Кількість активних адрес. URL : https://studio.glassnode.com/metrics?a=BTC&m=addresses.ActiveCount

5. The 2023 Global Crypto Adoption Index: Central & Southern Asia Are Leading the Way in Grassroots Crypto Adoption. URL : https://www.chainalysis.com/blog/2023-global-crypto-adoption-index/

6. Williams-Grut O. Everything you need to know about Tether, the cryptocurrency academics claim was used to manipulate bitcoin / Business Insider, Nederland. 2018. URL : https://www.businessinsider.nl/tether-explained-bitcoincryptocurrency-why-people-worried-2018-1/

7. Briane N. Earth Day analysts say Bitcoin mining is naturally gravitating to green energy / Cointelegraph. The future of money. 2022. URL : https://cointelegraph.com/news/this-earth-day-analysts-say-bitcoin-mining-isnaturally-gravitating-to-green-energy

8. Криптовалюти-2024: що буде з біткоїном і як штучний інтелект впливатиме на крипту. URL : https://mind.ua/openmind/20268681-kriptovalyuti2024-shcho-bude-z-bitkoyinom-i-yak-shtuchnij-intelekt-vplivatime-na-kriptu

Н. І. Колісник,
викладач циклової комісії
юридичних дисциплін,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права;
В. В. Колісник,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня,
група ФБ-24-1 факультету фінансів
та цифрових технологій,
Державний податковий університет

ТРАНСФОРМАЦІЯ ФІНАНСОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДИРЕКТИВ ЄС

Інтеграційні процеси між Україною та Європейським Союзом спричиняють кардинальні зміни в структурі, нормативно-правовому забезпеченні та функціональних механізмах вітчизняного фінансового ринку. Євроінтеграційні прагнення України потребують суттєвої модернізації фінансових інституцій, удосконалення регуляторних практик та імплементації стандартів, закріплених директивами ЄС.

Трансформаційні процеси охоплюють банківський сектор, фондовий ринок, страхову діяльність та інші сегменти фінансового ринку, створюючи підґрунтя для формування конкурентоспроможної фінансової системи європейського зразка. Впровадження директив ЄС спрямоване на підвищення прозорості фінансових операцій, захист інтересів інвесторів, гарантування фінансової стабільності та посилення нагляду за ринком. Активізація співпраці з європейськими фінансовими регуляторами сприяє розвитку нормативно-правової бази, гармонізованої з європейськими принципами, що поступово формує в Україні такі правила гри на фінансовому ринку, які відповідають сучасним міжнародним стандартам. Реформування фінансового сектору відповідно до положень Угоди про асоціацію з ЄС передбачає впровадження новітніх практик управління фінансовими ризиками, розширення інструментарію фінансових операцій та удосконалення механізмів захисту прав споживачів фінансових послуг [1, с. 15].

Фондовий ринок України під впливом імплементації європейських директив зазнає істотних змін організаційного та інституційного характеру. Запровадження європейських принципів функціонування ринку цінних паперів передбачає підвищення вимог до емітентів, розширення інструментарію фінансових операцій, впровадження новітніх технологій у торгівлі цінними паперами та розрахунках за ними.

Перехід на міжнародні стандарти корпоративного управління, розкриття інформації, забезпечення захисту прав міноритарних акціонерів стають невід'ємними складовими трансформації фондового ринку відповідно до вимог директив ЄС. Структурні зміни охоплюють також розширення повноважень регуляторних органів, удосконалення системи пруденційного нагляду, запровадження механізмів раннього реагування на ризики та підвищення вимог до фінансової звітності учасників ринку [2, с. 380].

Банківський сектор України перебуває під впливом фундаментальних трансформацій, зумовлених імплементацією директив ЄС щодо діяльності кредитних установ. Гармонізація національного законодавства з положеннями європейських директив стосується вимог до капіталу, ліквідності, корпоративного управління, управління ризиками, захисту прав споживачів фінансових послуг. Впровадження принципів Базель III сприяє підвищенню стабільності банківської системи, забезпеченню прозорості банківських операцій та посиленню довіри до фінансових установ. Трансформаційні процеси передбачають також розширення спектру фінансових послуг, впровадження інноваційних технологій, розвиток дистанційного банкінгу, удосконалення платіжних систем та інших фінансових інструментів.

Страховий ринок України демонструє суттєві трансформаційні тенденції під впливом імплементації директив ЄС, що регулюють діяльність страхових компаній. Адаптація національного законодавства до вимог Solvency II передбачає підвищення капіталізації страхових компаній, впровадження ризик-орієнтованого нагляду, удосконалення актуарних розрахунків та забезпечення прозорості страхової діяльності.

Зміни торкаються також розширення страхових продуктів, застосування міжнародних стандартів оцінки платоспроможності, впровадження принципів медіації при вирішенні спорів між страховиками та страхувальниками. Глобалізаційні процеси на міжнародному страховому ринку підсилюють необхідність впровадження сучасних технологій, розвитку онлайн-страхування, застосування новітніх методів управління ризиками та здійснення актуарних розрахунків [3, с. 30].

Інфраструктура фінансового ринку України зазнає істотної модернізації відповідно до вимог директив ЄС щодо платіжних систем, клірингових механізмів, депозитарної діяльності та інших аспектів функціонування фінансових посередників. Запровадження європейських стандартів діяльності інфраструктурних установ передбачає підвищення надійності, прозорості та ефективності фінансових операцій, забезпечення безперебійності функціонування платіжних систем, гарантування захисту персональних даних та конфіденційності інформації.

Нормативно-правове забезпечення функціонування фінансового ринку України потребує суттєвого оновлення відповідно до директив ЄС. Гармонізація законодавства охоплює широкий спектр питань: від загальних принципів функціонування ринку до специфічних аспектів діяльності окремих фінансових установ. Впровадження

принципів європейського права у національне законодавство передбачає не лише механічне перенесення правових норм, але й створення ефективних механізмів їх практичної реалізації, контролю за дотриманням та накладання санкцій за порушення.

Підсумовуючи викладене, трансформація фінансового ринку України в контексті імплементації директив ЄС становить комплексний, багатоаспектний процес, спрямований на досягнення якісно нового рівня функціонування національної фінансової системи. Гармонізація законодавства, модернізація інституційної структури, впровадження європейських стандартів нагляду та захисту прав споживачів фінансових послуг формують підґрунтя для інтеграції українського фінансового ринку в європейський економічний простір. Подальша трансформація потребує узгоджених дій регуляторів, учасників ринку та міжнародних партнерів задля створення ефективної, прозорої та стабільної фінансової системи, здатної забезпечити сталий економічний розвиток України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Селіверстова Л. С., Адаменко І. П. Особливості розвитку фінансового ринку України. *Інвестиції: практика та досвід.* 2019. № 9. С. 13–17.

2. Татарин Н. Б., Бундз Н. Б., Кравчук А. С. Фондовий ринок України: сучасний стан та проблеми розвитку. *Молодий вчений.* 2021. № 3. С. 379–383.

3. Фесенко Н. В., Яремченко Л. М. Стан та перспективи функціонування страхового ринку України в умовах глобалізації. *Економіка та держава.* 2019. № 8. С. 28–34.

Г. І. Куліш,
аспірантка 4 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа
та страхування»
Науковий керівник:
М. А. Гапонюк,
канд. екон. наук, професор,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙ У МІСЦЕВИЙ РОЗВИТОК ЧЕРЕЗ ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Розвиток громад в Україні в умовах децентралізації та євроінтеграційних процесів вимагає ефективного залучення інвестицій. Війна та її наслідки посилюють потребу у фінансуванні критичної інфраструктури, соціальних послуг та економічного відновлення регіонів. Разом з тим, скорочення видатків муніципалітетів на капітальні витрати ускладнюють подальший розвиток та відновлення. Саме тому, досить актуальним постає залучення коштів від зовнішніх партнерів. Розширення доступу муніципалітетів до фінансових інструментів, таких як облігації, кредитування від міжнародних фінансових установ та механізми державно-приватного партнерства (ДПП), є необхідною умовою для стійкого розвитку громад.

Метою дослідження є аналіз існуючих фінансових інструментів для залучення інвестицій у місцевий розвиток, оцінка їх ефективності та розробка рекомендацій, щодо підвищення інвестиційної привабливості територіальних громад України. Додатковим драйвером оцінки механізмів залучення інвестицій є виявлення імовірних ризиків, що можуть мати негативний вплив та шляхи їх мінімізації.

Дослідження базується на аналізі наукових статей, нормативно-правових актів України, даних міжнародних фінансових організацій (EBRD, EIB, IMF) та практичних кейсів українських територіальних громад, які розроблено та підготовлено мною особисто в межах моєї дисертаційної роботи. Використано методи економічного аналізу, статистичного порівняння та експертного оцінювання фінансових ризиків.

Щодо фінансових інструментів залучення інвестицій, можна виділити наступні:

1. Муніципальні облігації. Муніципальні облігації є цінними паперами, які випускаються місцевими органами влади для залучення коштів на реалізацію інвестиційних проектів, таких як будівництво доріг, шкіл, лікарень тощо. Зацікавленість до муніципальних облігацій почалася з моменту децентралізації міст та викликана перш за все оптимальним співвідношенням дохідності та ризиковості (що конкурує з позиками залученими від банків). Муніципальні облігації під державні гарантії як

альтернативний фінансовий інструмент, який, з одного боку, зміг би забезпечити державні підприємства фінансовими ресурсами, а з іншого боку – забезпечити пожвавлення на фондовому ринку України [1, с. 3].

Цей інструмент фінансування дозволяє громадам зменшити залежність від державного бюджету та підвищити фінансову автономію. Однак, ринок муніципальних облігацій в Україні стикається з низкою проблем. Зокрема, існують питання щодо недостатньої ліквідності цих цінних паперів та обмеженого кола інвесторів, зацікавлених у їх придбанні, відсутність гарантій інвесторів на законодавчому рівні, інфляція, тощо. Для покращення функціонування цього ринку необхідно розробити стимули для інвесторів та забезпечити прозорість процедур випуску облігацій. На мою думку, із закінченням війни, розвиток даного інструменту має великий потенціал для забезпечення сталого розвитку громад в майбутньому.

2. Кредитування від міжнародних фінансових установ. Співпраця з Європейським банком реконструкції та розвитку (ЄБРР), Європейським інвестиційним банком (ЄІБ), Французьким банком розвитку Франції (AFD) та іншими міжнародними фінансовими інституціями сприяє реалізації проектів у сферах енергозбереження, транспорту водопостачання, будівництві соціального житла та ін. Це забезпечує доступ до довгострокових фінансових ресурсів, що є критично важливим для розвитку інфраструктури на місцевому рівні.

Кредитні кошти, надані міжнародними фінансовими організаціями (МФО), є важливим ресурсом для відновлення та відбудови України після війни. МФО, зокрема Світовий банк, ЄБРР, ЄІБ, KfW та НЕФКО, активно працюють над підготовкою нових інвестиційних проєктів в умовах війни, зокрема в таких критичних секторах, як енергетика та інфраструктура. Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР) планує інвестувати до 10 млрд євро в Україну протягом наступних п’яти років, що підкреслює важливість співпраці з міжнародними фінансовими установами для забезпечення стабільного економічного розвитку. Станом на 1 листопада 2024 року в Україні реалізується 10 інвестиційних проєктів загальним обсягом 298,5 млн євро, з яких вже використано 133,02 млн євро, що свідчить про ефективність використання залучених коштів. Крім того, було підписано угоду між KfW та урядом України, згідно з якою всі платежі з повернення та обслуговування кредитів відтерміновані до 2027 року, а частина кредитів була переведена в гранти, що зменшує фінансовий тиск на державний бюджет [2, с. 1–4].

3. Державні субвенції та гранти ЄС. Отримання державних субвенцій та грантів від Європейського Союзу є важливим джерелом фінансування для місцевих громад. Це сприяє реалізації соціально значущих проектів та підвищує інвестиційну привабливість регіонів. Зокрема, програми ЄС, такі як "U-LEAD з Європою", надають фінансову та технічну підтримку українським громадам у впровадженні реформ децентралізації та покращенні місцевих послуг. Однак процес отримання грантів та

субвенцій часто супроводжується складними бюрократичними процедурами та вимогами до спроможності громад управляти проектами. Саме тому, так необхідно підвищувати кваліфікацію місцевих кадрів та спрощувати адміністративні процедури для ефективного використання цих ресурсів.

4. Державно-приватне партнерство (ДПП). Найбільш загальне визначення поняття «державно-приватне партнерство» дає Світовий банк: «угода між публічною (державною) та приватною сторонами з приводу виробництва та надання інфраструктурних послуг, яка укладається з метою залучення додаткових інвестицій і, що ще більш важливо, як засіб підвищення ефективності бюджетного фінансування» [3, с. 455]. Основними та найбільш поширеними формами державного приватного партнерства в залежності від участі держави в Україні є: контракти на виконання робіт, контакти на управління (аутсорсинг), лізинг (оренда) та концесія. Загалом, партнерство держави і приватного капіталу у розвитку громад та подальшій відбудові країни відбувається за участі основних сторін (учасників): централізовані ресурси держави, кошти місцевих органів влади, інвестиції приватного бізнесу та капітали фінансових установ, підприємств (організацій). Ось основні аспекти, які підкреслюють важливість впровадження механізмів державно-приватного партнерства у відбудову України: 1) економічне зростання та інноваційний розвиток (створення робочих місць, розширення бізнес проектів; залучення нових технологій; рекапіталізація банків, позитивний вплив на ВВП (не в умовах війни); 2) інвестиційні та інфраструктурні зміни (реконструкція зруйнованих об'єктів, модернізація та створення нової інфраструктури, поліпшення інвестиційної привабливості громад та регіонів країни); 3) розвиток соціального благополуччя (покращення соціальних послуг та програм, психологічна реабілітація, підвищення рівня та якості життя людей); 4) екологічна стійкість (впровадження "зелених" технологій та імпакт проектів; рекультивація земель, енергоощадність та енергонезалежність) [4, с. 6]. Однак, успішність ДПП залежить від наявності чіткого законодавчого регулювання та спроможності місцевих органів влади ефективно управляти такими проектами. Необхідно забезпечити прозорість процедур, розподіл ризиків між сторонами та залучення громадськості до процесу прийняття рішень.

Основні бар’єри до залучення інвестицій громадами: 1) високий рівень кредитного ризику у громадах, розташованих у зонах бойових дій; 2) адміністративні бар’єри та недостатня прозорість фінансових потоків; 3) недостатній рівень фінансової грамотності серед представників місцевого самоврядування може обмежувати ефективність використання фінансових інструментів; 4) низький рівень інституційної спроможності місцевих органів влади може обмежувати їх здатність ефективно управляти інвестиційними проектами; 5) довготривалий бюрократичний механізм погодження та отримання інвестиційних коштів; 6) передача ПДФО з місцевих бюджетів до державного, що в свою чергу знижує можливості громад до обслугову-

вання залучених коштів, а отже і зниження сум запозичень; 7) відсутність кваліфікованих кадрах на місцевих рівнях, які можуть супроводжувати проекти по залучення інвестицій.

Підсумовуючи вищенаведене, варто зазначити, що залучення інвестицій у місцевий розвиток через фінансові інструменти є ключовим елементом економічної стабільності регіонів України. Використання муніципальних облігацій, міжнародного кредитування та ДПП дозволяє громадам реалізовувати стратегічні інфраструктурні проєкти. Проте для ефективного використання цих механізмів необхідно вдосконалювати фінансове планування, підвищувати прозорість бюджетних процесів та забезпечувати професійну підготовку місцевих управлінців.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Познякова О. І., Щирба Х. П. Муніципальні облігації як інструмент розвитку державних підприємств медійної галузі. *Грааль науки.* 2021. № 2–3. С. 65–68.

2. Колосова В. Роль інвестиційних кредитів міжнародних фінансових інститутів у відновленні та відбудові України / Центр зовнішньополітичних досліджень НІСД. 2024. С. 1–8.

3. Шилепницький П. І. Державно-приватне партнерство: теорія і практика. Чернівці : НАНУ ІРД, 2011. С. 455.

4. Державно-приватне партнерство у відбудові України / Нагорна О. В., Василишен Ю. В., Рябий Р. А., Мураховський М. *Economics. Актуальні проблеми економіки.* 2024. № 11 (281). С. 101–108.

Н. М. Поплавська,
викладач;
С. М. Товста,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

РІДКІСНОЗЕМЕЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ – ІНВЕСТИЦІЙНЕ МАЙБУТНЄ УКРАЇНИ

Сьогодні світ рухається у нову технологічну, економічну та геополітичну реальність, пов'язану з «зеленою енергетикою» та боротьбою за доступ до «критичних мінералів».

За даними Геологічної служби США (USGS), у переліку критичних мінералів – 50 позицій. Остання редакція офіційного списку була опублікована на початку 2022 року. Він є у вільному доступі на офіційному сайті USGS [1].

Конгрес США у своєму «Energy Act of 2020» визначає критичні мінерали «непаливними» мінералами або мінеральними матеріалами, які є суттєвими для національної безпеки або економіки США, логістичні ланцюжки яких мають високий рівень уразливості від перебоїв та зривів. Критичні мінерали також характеризуються як ключові матеріали у виробництві продукції, відсутність якої має суттєві негативні наслідки для економіки або національної безпеки [2].

Більш коректна назва «рідкоземельних металів» є рідкісноземельні елементи (далі – РЗЕ). РЗЕ поєднує 17 металів, з яких 14 - це представники сімейства лантаноїдів, а інші 3 це скандій, ітрій та лантан. Сьогодні важко переоцінити роль РЗЕ. Лантан та лантаноїди можливо поділити на легкі (6 елементів) та важкі (9 елементів). Типові родовища мають переважно більші концентрації легких РЗЕ (більше лантану та церію, непогані концентрації магнітних елементів) та зовсім невеликі концентрації важких РЗЕ. Для сепарації елементів застосовують кислоти та хімію. Під час процесу сепарації та збагачення вивільняються такі радіоактивні елементи як уран та торій, а також досить багато токсичних відходів [3].

На сьогоднішній день, існує декілька корпорацій та комбінатів, які переробляють легкі РЗЕ – це США, Китай, Малайзія, Естонія, Франція та Індія. Світовим лідером у видобутку та переробці рідкісноземельних металів є Китай. Він забезпечує 60% світового видобутку та майже 85% переробки цих стратегічних ресурсів. Також, майже всі важкі РЗЕ проходять переробку у Китаї. США також входить до світових лідерів у видобутку РЗЕ. Країна видобуває приблизно 12-15% світового обсягу, але все-одно залежить від Китаю в переробці. До 2020 року 80% американських руд переробляли в Китаї.

З сьогоденними подіями в світі та новими тенденціями дуже швидко зростає світовий попит на рідкісноземельні метали. Це пов'язано з переходом розвинутих країн на використання у виробництві електроніки, медицині, літій-йонних батарей для електрокарів, неодимових магнітів («NdFeB») для вітрових турбін в «зеленій енергетиці», для автоматизованого виробництва, авіаційного та аерокосмічного обладнання, високошвидкісних ліфтів, роботів, лазерів, оптики, смартфонів тощо, які визначають розвиток сучасного суспільства. Головна увага приділяється оборонним технологіям, так як четвертий рік поспіль йде повномасштабна російсько-українська війна, яка потребує застосування сучасного озброєння, а саме виробництва дронів, ракетних систем, електронних компонентів. Ці метали переважно видобувають у Китаї, а США і ЄС нині шукають нові джерела, адже вони є стратегічно важливими для майбутнього економік країн та національної безпеки.

Україна є однією з найбагатших країн Європи з точки зору природніх ресурсів. Проте потенціал країни в розробці рідкісних земельних металів залишається недостатньо розкритим.

Поклади рідкісноземельних металів на території України розташовані в трбох основних районах: Приазовський, Придніпровський та Волинський.

Приазовський район охоплює території Донецької та Запорізької областей, які наразі перебувають під окупацією. Тут розташовані Мазурівське родовище, пов'язане з маріуполітами та нефеліновими пегматитами, Новополтавське родовище (площею 900 га), що пов'язане з карбонатитами, та Азовське і Петрово-Гнутівське родовища в лужних сієнітах.

Придніпровський район охоплює Дніпропетровську, Кіровоградську і Вінницьку області. У цьому регіоні виділяють Малишевське і Вовчанське титан-цирконієві розсипні родовища. В північній частині Криворіжжя - Первомайське родовище, відоме значною скандієвою мінералізацією. На Вінничині розташовані Сабарівське родовище та Ріжківський прояв, що містять промислові концентрації неодиму.

Волинський район охоплює території Житомирської області. Тут розташоване Пержанське комплексне родовище берилію та Яструбецьке флюорит-ітрієве родовище, що містить значні поклади рідкісноземельних мінералів. У розсипних титан-цирконієвих родовищах Волинського титаноносного району спостерігаються значні аномалії скандію.

Мінерали, що містять скандій, як ізоморфну домішку виявлені також у Тростяницькому, Стремигородському та Торчинському титан-цирконієвих родовищах у Житомирській області, що дозволяє забезпечити потреби України у скандії та вихід на зовнішні ринки. Зокрема у Тростяницькому родовищі в ільменітовому концентраті вміст оксиду скандію сягає близько 100 г/т [4].

Розробка родовищ рідкісноземельних металів в Україні пов'язана з низкою важливих технічних, економічних і екологічних викликів, які необхідно подолати для забезпечення ефективного та безпечного видобутку.

По-перше, необхідно провести детальні геологічні дослідження для підтвердження обсягів і якості руд, адже геологорозвідка в Україні поставлена на паузу з 90 років минулого століття. Крім того дані радянських років нерідко потребують уточнення, а саме перевірочного буріння, економічної переоцінки або перерахунку запасів по міжнародним класифікаціям. Для цього використовуєтьсяся побудова 3-Д моделей за допомогою сучасного програмного забезпечення.

По-друге, рідкісноземельні елементи часто перебувають в асоціації з радіоктивними та важкими металами. Це створює додаткові екологічні виклики під час їх видобутку та переробки. Проте, за умови дотримання всіх вимог законодавства та міжнародних стандартів, видобуток рідкісноземельних елементів можливий і може бути безпечним для довкілля та населення.

По-третє, для запуску повноцінного видобутку необхідні значні капіталовкладення і багаторічні інвестиції. Потенційні інвестори мають бути готовими до тривалого періоду окупності.

Основним пріоритетом України є залучення «трьох китів» - значного капіталовкладення, сучасних технологій і системи реалізації продукції. Це основні фундаментальні основи для розвитку нашої гірничодобувної промисловості та переробки.

Інвестиції в розробку родовищ РЗЕ можуть стати важливою складовою економічного розвитку України. Уряд країни може стимулювати розвиток цієї галузі через державні програми підтримки, податкові пільги для інвесторів, а також через залучення іноземних інвестицій.

Отже, рідкісноземельні метали є стратегічно важливим елементом у забезпеченні технологічного прогресу та енергетичної незалежності України. Значні родовища, розташовані у різних регіонах країни, мають великий потенціал для видобутку. Подальші наукові дослідження і впровадження сучасних технологій видобутку дозволять ефективно використовувати ці ресурси для забезпечення економічного розвитку та національної безпеки країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. U.S. Geological Survey Releases 2022 List of Critical Minerals / USGS. URL : https://www.usgs.gov/news/national-news-release/us-geological-survey-releases-2022-list-critical-minerals

2. Energy Act of 2020 Energy Performance Contracting Planning and Implementation Tool (EPC-PI Tool). URL : https://www.energy.gov/femp/energy-act-2020-energy-performance-contracting-planning-and-implementation-tool-epc-pi-tool

3. Перелигін Є.: «Елементи майбутнього» або як Україні знайти себе у новій технологічній реальності NADRA.info. Хто і як видобуває українські надра? URL : https://nadra.info/2022/11/yehor-perelyhin-elements-of-the-future-or-how-ukraine-can-find-itself-in-the-new-technological-reality/

4. Повний супровід спеціального дозволу на користування надрами, спецводокористування, геолого-економічної оцінки та проектування розробки родовищ корисних копалин / Інститут геології. URL : https://insgeo.com.ua

О. М. Сукач,
канд. екон. наук, доцент;
Л. А. Сарана,
канд. екон. наук, доцент,
Східноєвропейський університет
імені Рауфа Аблязова

ВПЛИВ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ НА РОЗВИТОК ФІНАНСОВОГО РИНКУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

У класичному розумінні, фінансовий ринок – це місце, де торгують різними фінансовими інструментами, такими як акції, облігації, валюти та деривативи, що дозволяє інвесторам управляти своїм фінансовим ризиком і таким чином отримувати прибуток [1]. Сучасний фінансовий ринок зазнає кардинальних змін під впливом технологічних інновацій. Розвиток цифрових технологій, штучного інтелекту, блокчейну, фінтех-стартапів та мобільного банкінгу докорінно змінює традиційні фінансові інструменти та моделі ведення бізнесу. Ці трансформації сприяють підвищенню ефективності фінансових операцій, зниженню витрат, покращенню доступу до фінансових послуг та зростанню рівня довіри серед споживачів. Разом з тим, дослідження інновацій у фінансовому секторі є актуальним та перспективним, оскільки дозволяє оцінити поточний стан фінансових ринків та прогнозувати їхній подальший розвиток в умовах швидкоплинних технологічних змін. Варто зазначити, що дослідження впливу фінансових інновацій на ринок дозволяє визначити ключові тенденції їхнього розвитку та оцінити їхній потенціал для покращення функціонування фінансового ринку.

Отже, фінансові інновації, у широкому твердженні, – це процес створення нових фінансових продуктів, послуг або процесів [2]. Вони з’явилися завдяки розвитку фінансових інструментів, технологій і платіжних систем. Інтенсивний розвиток технологій змінив підходи до інновацій. Так, Г. Шрідер та Ф. Хайдхюс у своїй праці «Досягнення бідних через фінансові інновації» поділяли фінансові інновації на:

інституційні інновації – зміни у бізнес-структурах, створення нових типів фінансових посередників або змін у законодавчій та наглядовій базі;

процесні інновації – впровадження нових бізнес-процесів, що ведуть до підвищення ефективності, розширення ринку тощо;

продуктові інновації – впровадження нових кредитних, депозитних, страхових, лізингових, розстрочних та інших фінансових продуктів [3].

Сучасні цифрові технології допомогли трансформувати індустрію фінансових послуг, змінивши традиційні підходи заощадження, позик, інвестицій та оплати товарів [2], і саме фінансові інновації відіграють ключову роль у трансформації фінансового ринку, забезпечуючи його ефективність, доступність та безпеку. Вони охоплюють широкий спектр змін, від нових фінансових продуктів до вдосконалених технологій та методів управління ризиками. Оскільки фінансові інновації не є однорідною групою фінансових розробок, їхні наслідки для фінансової системи можуть бути неоднозначними.

Так, цифрові валюти, зокрема криптовалюти, змінили традиційне уявлення про гроші, створивши нові можливості для здійснення транзакцій без необхідності у фінансових посередниках (банках). Вони дозволяють знижувати трансакційні витрати, збільшувати анонімність та відкривають нові можливості для інвестування. FinTech поєднує інноваційні рішення для онлайн-платежів, мобільного банкінгу, кредитування, управління активами та ін. змінюючи взаємодію між клієнтами та фінансовими установами, роблячи її зручнішою та доступнішою. Разом з тим розширюється доступ до банківських та інвестиційних послуг, особливо серед малозабезпечених верств населення та малого бізнесу.

Блокчейн є технологією, що забезпечує дистрибуцію та збереження даних без потреби в центральному органі управління, забезпечує захист від шахрайства та підробки фінансових документів, а цифрова ідентифікація та біометрична аутентифікація знижують ризики кібератак та крадіжки персональних даних. Смарт-контракти дозволяють автоматизувати виконання контрактних умов без необхідності у посередниках.

Автоматизовані платформи для надання фінансових консультацій та управління активами – робо-адвайзери, використовують алгоритми для створення та управління інвестиційними портфелями.

Краудфандингові платформи дозволяють зібрати фінансування від великої кількості інвесторів для певного проєкту або стартапу, минаючи традиційні фінансові установи, P2P-кредитування дозволяє отримати кредити безпосередньо від інвесторів без участі банків.

Отже, фінансові установи використовують інновації для покращення банківських послуг. Інвестори, впроваджуючи фінансові інновації отримують нові можливості для аналізу та управління активами, а підприємства отримують доступ до альтернативних джерел фінансування. Сучасні технології дозволяють споживачам отримують швидші, безпечніші та дешевші фінансові послуги, у той час, як регулятори впроваджують механізми контролю та управління ризиками, щоб уникнути фінансових криз.

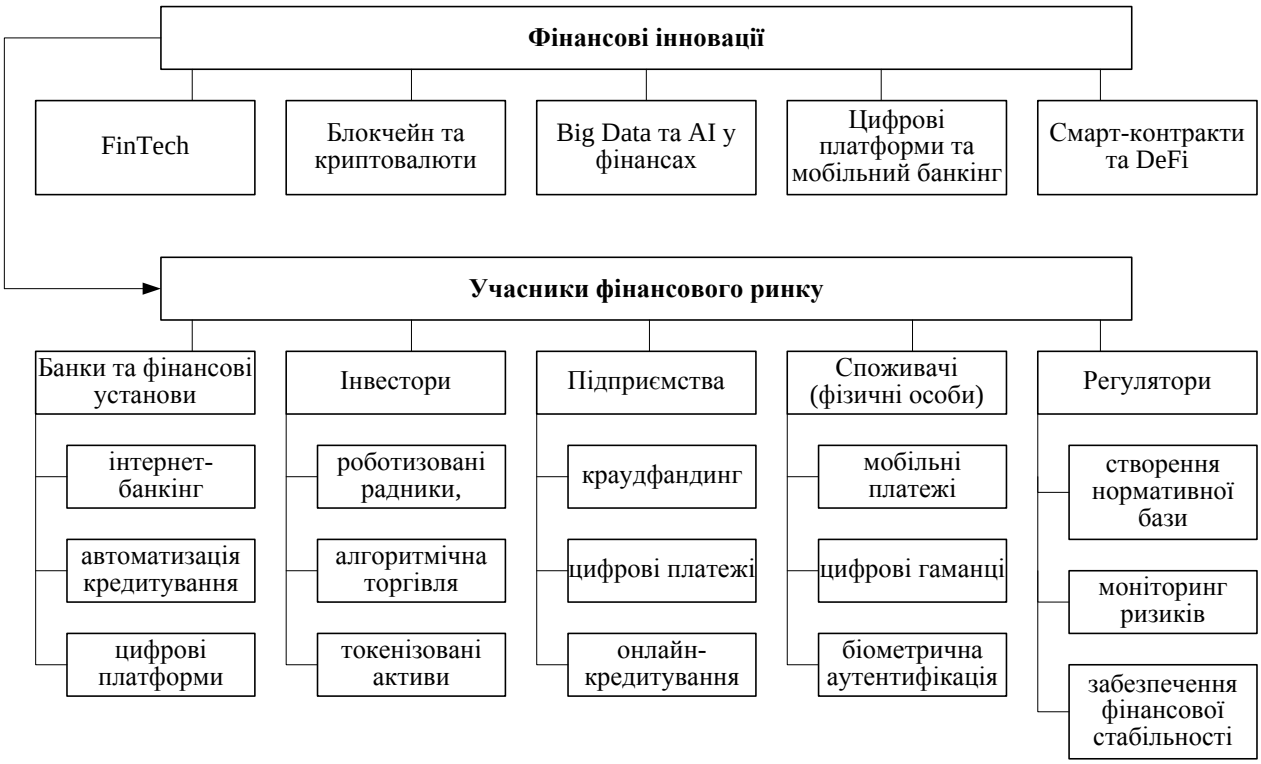

Рисунок 1 – Схема взаємодії фінансових інновацій та учасників фінансового ринку
Джерело: побудовано автором.

Актуальності набувають й нові фінансові інструменти, такі як деривативи на базі криптовалют та інтегровані платформи фінансових послуг, які об'єднують різноманітні фінансові сервіси в єдину систему (платформи для інвестицій, кредитування, страхування, обміну валют тощо). Це забезпечує зручність та можливість доступу до комплексних послуг у межах однієї платформи. Big Data та штучний інтелект дозволяють швидше аналізувати ринок та приймати обґрунтовані фінансові рішення, а алгоритмічна торгівля (HFT) підвищує ліквідність ринку та мінімізує спреди між купівлею та продажем активів.

Фінансові інновації є ключовим фактором розвитку фінансового ринку, підвищуючи його ефективність, доступність та прозорість. Водночас вони несуть певні ризики, що потребують відповідного регулювання та підвищення рівня кібербезпеки. Разом з тим, інновації фінансового ринку випереджають законодавство, що створює ризики правової невизначеності, що призводить до шахрайських дій з боку учасників ринку.

Використання різноманітних науково-методологічних інструментів дозволяють дослідити вплив фінансових інновацій на ринок з різних аспектів. Так, статистичні та економетричні методи дають можливість оцінити кількісні зміни на ринку, тоді як аналіз сценаріїв і моделювання системних ризиків дозволяють прогнозувати потенційні наслідки впровадження нових фінансових технологій. Методології, що використовують інтегровані підходи, допомагають формувати комплексне уявлення про довгострокові наслідки таких змін від впровадження цих інструментів.

Фінансові інновації мають глибокий і багатогранний вплив на фінансовий ринок, змінюючи його структуру, функціонування та ефективність. Вони забезпечують нові можливості для оптимізації фінансових потоків, зменшення трансакційних витрат, підвищення доступу до фінансових послуг, а також створюють нові ризики та виклики для стабільності фінансової системи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Sharma, J. (2024). What is Financial Market: Types and Importance. URL : https://www.shiksha.com/online-courses/articles/financial-market-types-and-importance/#:~:text=A%20financial%20market%20is%20a,and%20transfer%20assets%20over%20here

2. Chen, J.(2021). Financial Innovation: Definition, Role, Categories, and Examples. URL : https://www.investopedia.com/terms/f/financial-innovation.asp

3. Schrieder, G., Heidhues, F. (1995). Reaching the Poor through Financial Innovations. *Quarterly Journal of International Agriculture*, 34 (2): 132–148.

А. Ю. Фролов,
канд. наук з держ. управ.,
докторант кафедри економічної теорії
Науковий консультант:
В. І. Кириленко,
д-р екон. наук, професор,
в. о. завідувача кафедри економічної теорії,
Київський національний економічний
університет ім. В. Гетьмана

ПЕРЕВАГИ Й НЕДОЛІКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ЗЕЛЕНИХ ОБЛІГАЦІЙ

Стандартизація ринку зелених облігацій в Європейському Союзі була обумовлена необхідністю маркування екологічно орієнтованих фінансових продуктів. Таке завдання Єврокомісія собі поставила в 2018 році в Плані дій з фінансування сталого зростання. В ЄС була утворена спеціальна група технічних експертів (TEG), яка до середини 2019 року займалась підготовкою звіту щодо європейського стандарту зелених облігацій, враховуючи міжнародний досвід і успішні практики.

2019 рік став знаковим для європейського ринку зелених облігацій. Одночасно там було видано:

1) звіт стосовно європейського стандарту зелених облігацій (EU GBS), який розробила TEG;

2) анотація (резюме) стосовно EU GBS;

3) посібник-допоміжних із роз'ясненнями стосовно EU GBS.

В березні 2020 року Єврокомісія вперше опублікувала запропонований регламент стосовно EU GBS, а в липні 2021 року він став частиною розширеної Стратегії фінансування переходу ЄС до сталої економіки. При чому оприлюднена наприкінці 2021 року остаточна редакція звіту TEG стосовно EU GBS фундаментально відрізнялась від початкових пропозицій Єврокомісії. У Європарламенті доповідач з відповідного питання представив таку структуру звіту TEG.

1. Мета EU GBS та сфера його застосування. Спираючись на міжнародну практику EU GBS вирішили зробити добровільним стандартом в частині його дотримання. Але попри те, що це незаконодавчий стандарт, він буде підвищувати довіру до європейського ринку зелених облігацій через прозорість та ефективність, а також заохочення учасників ринку емітувати такі облігації та інвестувати в них.

2. Розуміння зеленої облігації Європейського Союзу. Відповідно визначення поняття «зеленої облігації ЄС» це може бути будь-який вид боргового інструменту,

що емітується європейським або будь-яким іншим органом, у тому числі іноземним, відповідно вимог EU GBS [1]. Серед вимог:

а) відповідність концепції (політики або рамки) емітента щодо зелених облігацій стандарту EU GBS;

б) використання надходжень від розміщення зелених облігацій виключно для часткового і повного фінансування або рефінансування нових або існуючих зелених проєктів, які відповідають EU GBS (вони мають бути представлені у відповідній документації емітента щодо облігацій);

в) підтвердження відповідності облігацій стандарту незалежною стороною (кваліфікованим верифікатором) згідно умов EU GBS.

3. Основоположні компоненти EU GBS.

3.1 Зелені проєкти. Залучені від емісії європейських зелених облігацій кошти мають спрямовуватись в зелені проєкти, якщо є відповідне підтвердження від верифікатора. При цьому, зеленими проєктами можуть бути:

– як фізичні, так і фінансові (матеріальні або нематеріальні) активи, частина оборотного капіталу;

– витрати, як капітальні, так і окремі експлуатаційні, з технічного обслуговування, що спрямовуються на дослідження і розробки, які пов’язані з зеленими активами;

– державні інвестиції, видатки та субсидії як для суверену, так і субсуверенів. Але зеленим проєктом вважаються лише конкретні зелені активи або видатки, фінансування яких забезпечується одним або декількома спеціалізованими «зеленими» інструментами, що в сумарному еквіваленті відповідатиме їх повній вартості.

Зелені проєкти повинні:

– сприяти щонайменше одній екологічній цілі, які визначені Таксономією ЄС: (1) пом’якшення наслідків кліматичних змін, (2) адаптація до зміни клімату, (3) стале використання та захист водних і морських ресурсів, (4) перехід до циркулярної економіки, (5) контроль і запобігання забрудненню (6) охорона і відновлення біорізноманіття, захист екосистем [2];

– здійснюватись без завдавання значної шкоди іншим екологічним цілям;

– реалізовуватись із врахуванням мінімальних гарантій, що містяться в Керівних принципах щодо діяльності транснаціональних компаній (ОЕСР), а також в сфері бізнесу та прав людини (ООН); зокрема має бути забезпечено відповідність Міжнародному біллю щодо прав людини, декларації Міжнародної організації праці (МОП) щодо основних прав та принципів в сфері праці, основоположним конвенціям МОП, а також вимогам європейського законодавства;

– оцінюватись встановленими технічними критеріями відповідності (скрінінгу) [1].

3.2 Концепція (політика) щодо зелених облігацій. Цей документ розробляється емітентом зелених облігацій щоб довести добровільне приведення зелених облігацій

у відповідність до EU GBS. В ньому містяться міркування емітента стосовно стратегії розміщення зелених облігацій, процесів використання залучених від розміщення облігацій коштів тощо. В концепції щодо зелених облігацій, зокрема:

– перелічуються європейські екологічні цілі зелених облігацій і обґрунтовується наскільки стратегія емітента зелених облігацій відповідає таким цілям;

– описується запланований процес, в рамках якого емітент оцінюватиме відповідність зелених проєктів європейській таксономії, наводяться міркування щодо технічних критеріїв скрінінгу (якщо такі застосовуються), і мінімальних гарантій, залучення верифікатора. Заохочується підкріплення будь-якими зеленими стандартами або сертифікатами (якщо такі використовуються емітентом при відборі проєктів);

– описуються зелені проєкти, що планують фінансувати або рефінансувати надходженнями від емісії зелених облігацій. Зокрема, подається інформація щодо того, чи сприятимуть вони безпосередньо досягненню екологічних цілей та чи не завдаватимуть шкоди іншим;

– описується процес інвестиційних або кредитних операцій емітента для зелених проєктів, з якими пов’язані емітовані європейські зелені облігації. Емітенту потрібно довести, що розподілена сума дорівнюватиме обсягу надходжень від емісії зелених облігацій, при чому розподіл надходжень має здійснюватись у відповідності до регламентованого внутрішнього процесу;

– описуються підходи до звітності (частота подання, ключові показники, зміст), у тому числі методологія або припущення, які емітент використовуватиме під час розробки ключових індикаторів впливу проєкту на довкілля [1].

Концепція емітента щодо зелених облігацій оприлюднюється до або впродовж розміщення зелених облігацій. Вона може бути оприлюдненою як на веб-сайті емітента, так і в будь-яких інших засобах масової інформації, повинна бути доступною до завершення обігу цінних паперів. При цьому передбачається, що майбутні зміни в європейській таксономії, яка час від часу переглядатиметься, не впливатимуть на непогашені зелені облігації. Але вже нові емісії європейських зелених облігацій повинні узгоджуватись з останньою редакцією Таксономії ЄС.

3.3. Звітність. В стандарті EU GBS передбачено два типи звітності: про розподіл надходжень та про екологічний вплив. Звіт про розподіл надходжень повинен містити:

– інформацію, яка підтверджуватиме відповідність стандарту EU GBS;

– деталізовану інформація щодо розподілених сум по зелених проєктах або по портфелях;

– деталізовану інформацію щодо дислокації зелених проєктів по регіонах, припущення щодо досягнення екологічних цілей та відсутність шкоди іншим цілям. Наприклад, якщо зелені проєкти націлені на пом’якшення наслідків кліматичних змін, надається інформація про те, наскільки вони наблизили до нульового рівня вуглецевих викидів або сприяють переходу до цього рівня [3].

Цей звіт подається щонайменше раз на рік до моменту повного розподілу надходжень, залучених від емісії зелених облігацій. Після повного розподілу надходжень оприлюднюється фінальний звіт, який повинен містити інформацію про всі суми, які виділялись на реалізацію зелених проєктів в розрізі секторів. В фінальному звіті надаються результати незалежної перевірки.

Натомість звіт про екологічний вплив емітенти повинні подавати принаймні один раз впродовж терміну обігу зелених облігацій. Відбувається це після повного розподілу надходжень по зелених проєктах. Цей звіт повинен містити:

– опис зелених проєктів;

– конкретизацію екологічних цілей, що досягаються завдяки реалізації цих проєктів;

– деталізацію цих проєктів в розрізі фінансування та рефінансування;

– дані, пов’язані з екологічним впливом зелених проєктів;

– посилання на методології та припущення, що використовуються для оцінки впливу на довкілля зелених проєктів [2].

Емітентам рекомендують надсилати такі звіти на перевірку незалежній третій стороні, хоч це і не є обов’язкова умова.

При цьому і звітність про розподіл надходжень, і звітність про екологічний вплив може включати інформацію про декілька емісій облігацій за тією ж самою концепцією щодо зелених облігацій Емітент може подавати звіти окремо або це може бути комбінований звіт. Фінальні звіти повинні бути доступними для ознайомлення до завершення терміну обігу зелених облігацій. Їх дозволяють публікувати як на веб-сайті емітента, так і на будь-якому іншому інформаційному ресурсі.

3.4 Перевірка. Емітент зелених облігацій повинен залучати зовнішнього верифікатора, який підтвердить відповідність стандарту EU GBS:

– концепції щодо зелених облігацій (залучається до або впродовж емісії зелених облігацій);

– розподілу надходжень від емісії зелених облігацій між проєктами (залучається після повного розподілу залучених коштів) [1].

Первинна перевірка може охоплювати кілька випусків облігацій, якщо вони здійснювались за однією концепцією. Також вона може включати перевірку звітності про розподіл надходжень від розміщення облігацій, якщо всі залучені кошти повністю були розподілені. В рамках перевірки верифікатор надаватиме оцінку суттєвому внеску від діяльності емітента, завданню значної шкоди, а також забезпеченню мінімальних гарантій. Тому у емітента має бути створена відповідна система для здійснення оцінки, мінімізації та усунення ризиків.

Результати перевірки концепції емітента щодо зелених облігацій оприлюднюються до або впродовж випуску зелених облігацій. А результати перевірки фінального звіту про розподіл надходжень публікуються разом із відповідною фінальною

звітністю емітента, та мають бути загальнодоступними ще впродовж року після публікації. Результати усіх перевірок так само оприлюднюються на сайті емітента.

В звіті про результатам перевірки верифікатори повинні зазначити коло питань перевірки, а також свою кваліфікацію та компетенцію. Тому важливо щоб залучений верифікатор був зареєстрованим у відповідному реєстрі ЄС та мав мінімально необхідний рівень професійної кваліфікації для проведення якісної перевірки, був незалежним та дотримувався кодексів професійної етики і стандартизованих процедур перевірки.

Утім політичну згоду щодо EU GBS в ЄС було досягнуто лише в лютому 2023 року. В фінальній версії регламенту з'явився цікавий момент: щонайменше 85% фінансування, що залучається від емісії європейських зелених облігацій має спрямовуватись на економічну діяльність, що відповідає Таксономії ЄС. Решта (15%) – на проєкти (екологічно стійкі види економічної діяльності), які ще не охоплені Таксономією ЄС, але представляють якусь дуже специфічну економічну діяльність [2]. В такій редакції Європейський регламент щодо стандарту зелених облігацій року був опублікований в офіційному журналі ЄС в листопаді 2023 року.

На думку Е. Тотевой, стандарт ЄС щодо зелених облігацій став символом найбільших змін, що відбулися у сфері сталого фінансування ЄС за останні десять років. Він став одним з найважливіших стандартів щодо зелених облігацій у світі [4]. І з цим можна погодитись, EU GBS має очевидні переваги на ринку зелених облігацій:

По-перше, EU GBS дає більше гарантування «зеленої інвестиції» через чітку прив'язку цього стандарту до європейської Таксономії;

По-друге, EU GBS є еталонним, він доступний для усіх емітентів зелених облігацій, навіть з-поза меж Європейського Союзу;

По-третє, EU GBS дає послідовні рекомендації як державним, так і приватним органам щодо залучення фінансування на європейському ринку цінних паперів, стандартизації складних процедур верифікації та звітування [3].

Але одночасно EU GBS має і певні недоліки. Стандартизація європейських зелених облігацій має добровільний характер та не вимагає обов'язкової верифікації звіту про вплив, а це уможливлює маніпуляції з боку емітентів вільно позиціонувати облігацій як «зелені» без дотримання будь-яких нормативних вимог. При цьому залучення зовнішніх верифікаторів в частині оцінки відповідності іншим вимогам EU GBS накладатиме на емітентів зелених облігацій додаткові витрати, що не даватиме очевидної цінової переваги в порівнянні з емісією їх традиційних аналогів. А в умовах динамічних змін законодавства у сфері сталого фінансування, у тому числі і в Таксономії ЄС, це призводитиме до розгубленості і втоми емітентів зелених облігацій, що вливатиме на сприйняття EU GBS.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. EU green bond standard usability guide. URL : https://finance.ec.europa.eu/system/files/2020-06/200309-sustainable-finance-teg-green-bond-standard-usability-guide_en.pdf

2. European Commission. European green bond standard – Supporting the transition. URL : https://finance.ec.europa.eu/sustainable-finance/tools-and-standards/european-green-bond-standard-supporting-transition_en

3. Лангнан Чен. Підтримка розвитку ринку зелених облігацій в Україні. URL : https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/supporting-green-bond-development-ukraine-report

4. Тотева, Е. Зелена таксономія в Україні. URL : https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2022-08/UNDP-UA-green-taxonomy-report-UKR.pdf

СЕКЦІЯ 3
ІННОВАЦІЇ В УПРАВЛІННІ ПРОЄКТАМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

Я. Ю. Іщук,
викладач;
Р. Р. Міщенко,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

РОЛЬ ІНТЕРАКТИВНИХ ОНЛАЙН-СЛОВНИКІВ У ФОРМУВАННІ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ: ЕКОНОМІЧНИЙ АСПЕКТ ВИВЧЕННЯ РОЗМОВНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

У сучасному світі знання іноземних мов, зокрема англійської, стало критично важливим чинником професійного розвитку та економічного зростання. Англійська є мовою міжнародного бізнесу, науки, технологій і дипломатії, а її володіння відкриває доступ до глобальних ринків праці, розширює можливості працевлаштування.

Однак традиційні методи вивчення мови можуть бути довготривалими, затратними та не завжди ефективними. З появою цифрових технологій, зокрема інтерактивних онлайн-словників, процес навчання значно спростився. Такі платформи забезпечують швидкий доступ до мовних ресурсів, персоналізоване навчання та інтеграцію з іншими освітніми інструментами.

Інтерактивні онлайн-словники є не просто допоміжним інструментом у вивченні мови, а й прикладом технологічних інновацій, що підвищують ефективність інвестицій у людський капітал, забезпечуючи доступ до знань у будь-який час.

Г. Беккер, один із класиків теорії людського капіталу, наголошував, що «людський капітал формується за рахунок інвестицій у людину, серед яких можливо назвати навчання, підготовку на виробництві, витрати на охорону здоров'я, міграцію та пошук інформації про ціни та доходи» [5, с. 29].

Т. Шульц, один із засновників теорії людського капіталу, наголошував, що інвестиції в розвиток людських ресурсів є визначальним фактором економічної перебудови та вдосконалення економічних інституцій [3].

Інвестування в людський капітал, зокрема через освіту та професійний розвиток, є одним із найефективніших способів забезпечити економічне зростання держави.

У сучасному глобалізованому світі володіння англійською мовою є не лише засобом комунікації, а й важливим чинником, що визначає професійне зростання,

доступ до знань та можливості кар'єрного розвитку. Знання англійської відкриває доступ до міжнародної інформації та освітніх ресурсів, адже значна частина наукових досліджень, аналітичних матеріалів та навчальних курсів публікується саме цією мовою. Для спеціалістів різних галузей це означає можливість безперешкодного обміну знаннями та постійного професійного вдосконалення.

Окрім того, володіння англійською мовою значно розширює можливості працевлаштування. Багато міжнародних компаній вимагають знання англійської як обов'язкову навичку для роботи у своїх командах, а також для ведення переговорів та співпраці з іноземними партнерами. Це підвищує конкурентоспроможність працівника на ринку праці, робить його більш мобільним і здатним адаптуватися до умов сучасного бізнес-середовища.

Додатковою перевагою є покращення комунікаційних навичок, що є особливо важливими у діловій сфері. Англійська мова використовується як універсальний засіб спілкування у міжнародних переговорах, бізнес-комунікаціях та міжкультурній взаємодії. Згідно з даними сайту Work.ua (за 2024 рік) близько 6 % вакансій на українському ринку праці містять вимогу щодо знання англійської мови. При цьому середня заробітна плата таких фахівців на 40 % вища, ніж у тих, хто не володіє мовою. Ці цифри чітко вказують на економічну цінність мовних компетенцій та їхній прямий вплив на рівень доходу.

Засвоєння іноземної мови, зокрема англійської, тісно пов'язане з постійним розширенням словникового запасу та практикою використання нових слів у мовленні. У цьому контексті інтерактивні онлайн-словники відіграють ключову роль, оскільки вони не лише забезпечують швидкий доступ до перекладів, а й використовують сучасні технології для ефективного навчання.

Однією з головних переваг інтерактивних словників є можливість отримати миттєвий доступ до мовних ресурсів у режимі реального часу. Користувач може швидко знайти переклад, визначення слова, його транскрипцію та аудіо-вимову, що значно полегшує навчальний процес. Це особливо корисно для тих, хто регулярно працює з іноземними текстами або навчається в динамічному темпі.

Додаткову ефективність у вивченні мови забезпечують інтерактивні мультимедійні функції, які відсутні у традиційних друкованих словниках. Багато онлайн-ресурсів містять аудіо-озвучування слів носіями мови, приклади використання в контексті, відеоматеріали та ігрові вправи для кращого запам'ятовування нової лексики. Такі можливості роблять навчання не тільки корисним, а й цікавим, сприяючи глибшому засвоєнню матеріалу.

Інтерактивні онлайн-словники також мають високу ступінь інтеграції з іншими освітніми технологіями. Вони використовуються у мобільних додатках, браузерних розширеннях та навчальних платформах, що дозволяє користувачам швидко отримувати необхідну інформацію під час роботи чи навчання. Наприклад, багато

програм автоматично перекладають слова у текстах або допомагають з вивченням нової лексики під час перегляду відео чи читання статей.

Окрім того, онлайн-словники допомагають знизити витрати на навчання. Більшість таких ресурсів доступні безкоштовно або мають мінімальні підписки, що робить їх значно дешевшими за традиційні мовні курси. Це особливо важливо для студентів, фрілансерів та всіх, хто прагне самостійно вивчати мову без значних фінансових витрат.

Таблиця 1 – Порівняння переваг інтерактивних онлайн-словників

Тип словника	Приклад	Основні переваги	Користувацька аудиторія
Тлумачні словники (monolingual)	*Oxford English Dictionary, Cambridge Dictionary*	Пояснення слів англійською, контекст використання, граматика та етимологія.	Середній та високий рівень знання мови.
Двомовні перекладні словники (bilingual)	*Collins English-Ukrainian Dictionary, Linguee*	Швидкий переклад слів та фраз. Приклади використання у контексті.	Початківці, студенти, професіонали.
Фразеологічні словники	*Macmillan Dictionary of English Idioms, The Free Dictionary by Farlex*	Пояснення фразеологізмів та сталих виразів. Приклади вживання.	Вивчення живої мови, культурний контекст.
Словники вимови (pronunciation)	*Forvo, YouGlish*	Аудіозаписи правильної вимови носіями мови. Пошук вимови в реальних відео.	Усі рівні, особливо для покращення акценту.
Академічні та спеціалізовані словники	*Merriam-Webster's Medical Dictionary, Oxford Business English Dictionary*	Спеціалізована термінологія у конкретних сферах. Тлумачення слів у професійному контексті.	Фахівці, студенти технічних, медичних та бізнес-спеціальностей.
Мобільні додатки та інтегровані словники	*Google Dictionary, WordReference, Vocabulary.com*	Миттєвий доступ у браузері та мобільних додатках. Інтерактивні вправи для запам’ятовування.	Усі категорії користувачів.

Різні типи інтерактивних онлайн-словників мають унікальні функції та орієнтовані на різні потреби користувачів. Як видно з таблиці 1, тлумачні словники допомагають глибше зрозуміти значення слів, перекладні – забезпечують швидке розуміння іншомовного тексту, а фразеологічні словники розкривають особливості живої мови. Окремо варто відзначити словники вимови, які дозволяють покращити акцент та сприйняття мови на слух, а також спеціалізовані словники, що є незамінними для професійного розвитку. Крім того, мобільні додатки та інтегровані словники роблять навчання максимально зручним, забезпечуючи швидкий доступ до ресурсів у будь-який момент. Такий широкий вибір інструментів дозволяє персоналізувати процес вивчення мови та підвищити його ефективність.

Кожен із цих словників має свої переваги та підходить для різних рівнів володіння мовою, забезпечуючи персоналізований підхід до вивчення англійської та підвищуючи ефективність навчального процесу.

За даними Work.ua, середня зарплата в Україні становила 20 000 грн, але для працівників зі знанням англійської мови вона зростала до 28 000 грн (+40 %). В таблиці 2 наведено залежність зарплати від знання англійської в різних галузях [1].

Таблиця 2 – Вплив знання англійської мови
на рівень заробітної плати в різних галузях

Категорія	Зарплата зі знанням англійської (грн)	+% до середньої ЗП
Фінанси, банк	35 000	+100%
Логістика	35 000	+79%
Бухгалтерія, аудит	30 000	+62%
Дизайн	31 000	+48%
IT-сфера	40 000	+45%

Особливо значний вплив знання англійської має на IT-галузь: фахівці, які краще знають англійську мову, можуть отримувати на 30-60% вищі зарплати [2].

Підприємства, що заохочують працівників до вивчення англійської мови, отримують такі переваги:

- вихід на міжнародні ринки;
- покращення бізнес-комунікації;
- доступ до інноваційних рішень та технологій;
- збільшення інвестиційної привабливості.

Володіння англійською мовою є важливим елементом людського капіталу, оскільки воно сприяє кар’єрному зростанню, підвищенню рівня доходів та розширенню можливостей на міжнародному ринку праці. Використання інтерактивних словників допомагає підвищити конкурентоспроможність працівників, сприяє зростанню зарплат, підтримує розвиток компаній, що виходять на світові ринки, та загалом позитивно впливає на економічне зростання завдяки ефективному використанню людських ресурсів. Таким чином, інтерактивні онлайн-словники не лише полегшують процес вивчення англійської мови, а й відіграють значну роль у розвитку економіки та інтеграції фахівців у глобальний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Заробляти на 40 % більше та працювати віддалено: які можливості дає англійська мова / Дослідження Work.ua та Englishdom. URL : https://www.work.ua/articles/analytics/3302/ (дата звернення: 20.03.2025).

2. Зарплати українських розробників – зима 2025 / Редакція DOU. URL : https://dou.ua/lenta/articles/salary-report-devs-winter-2025/ (дата звернення: 20.03.2025).

3. Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ / Пищуліна О., Юрочко Т., Міщенко М., Жаліло Я. Київ : Центр Разумкова, 2018. С. 367. URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_LUD_KAPITAL.pdf (дата звернення: 20.03.2025).

4. Рибка А. О. Аналіз факторів стимулювання розвитку людського капіталу. *Інвестиції: практика та досвід.* 2021. № 11. С. 115–120.

5. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. N.Y., 1964.

СЕКЦІЯ 4
ГРОШОВО-КРЕДИТНІ МЕХАНІЗМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ

В. Е. Бойко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Л. В. Романенко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

СУЧАСНИЙ СТАН ДІЯЛЬНОСТІ ІНОЗЕМНИХ БАНКІВ У БАНКІВСЬКІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Банківська система – важливий компонент функціонування фінансової складової державності. Вона забезпечує стабільність валютного курсу, мобільності грошей та інших аспектів. В період війни українська банківська система зазнала суттєвих обмежень та регуляції задля збереження економічної стабільності держави. Іноземні інвестиції в банківський сектор зазнали сильного впливу, тому ми провели всебічний аналіз в статті. Забезпечення стійкості банківської системи у військовий період та валютних надходжень є запорукою успіху та стабільності української гривні в майбутньому.

Тема іноземного капіталу в банківському секторі України є предметом досліджень багатьох вчених, зокрема Жирія К., Семенчі І. Є., Руденка В., Редчука Д. та інших. В умовах війни банківську систему України аналізували Прокопенко Н. та Мирончук В. Основним джерелом актуальної інформації залишаються офіційні дані Національного банку України та Кабінету Міністрів України.

У широкому розумінні сьогодні банківська система – це складна і цілісна система, що складається із сукупності елементів, з урахуванням їх адекватності та взаємодії, яка має здатність розвиватися як єдине ціле, у процесі розвитку вона зазнавала послідовних змін. Складності протягом певного історичного періоду та етапу диференціації, тісно взаємодіє з усім зовнішнім середовищем, виступаючи підсистемою більш загального утворення – фінансової (і економічної) системи країни [2].

Система Світового банку в сучасній літературі визначається як система з чотирирівневою структурою:

1) наднаціональні банківські та фінансові організації, що діють під егідою міжнародних організацій;

2) Центральний банк зазвичай контролює діяльність національних комерційних банків;

3) Глобальний багатонаціональний банк із розгалуженою системою відділень дочірніх банків. Значна частина капіталу TNB виведена з-під юрисдикції центрального банку, який контролює його діяльність;

4) Комерційні банки, на частку яких припадає понад 90% усіх банківських систем.

Багато відомих економістів розглядають економічну глобалізацію як гру, під час якої з'являться нові можливості та нові загрози, з якими необхідно своєчасно боротися на основі побудови грамотної національної політики [1].

Присутність іноземних банків в Україні є важливим чинником розвитку національної банківської системи та економіки загалом. Вони сприяють впровадженню міжнародного досвіду, підвищенню конкуренції та капіталізації банківського сектору.

Перевагами діяльності іноземних банків є:

- Впровадження міжнародного досвіду: Іноземні банки приносять сучасні технології та практики управління, що підвищує ефективність банківських послуг в Україні.
- Підвищення конкуренції: Збільшення кількості гравців на ринку стимулює місцеві банки до покращення сервісу та зниження вартості послуг.
- Розвиток фінансових ринків: Іноземні банки сприяють розвитку фінансової інфраструктури та залученню інвестицій.
- Підтримка міжнародної торгівлі: Вони полегшують доступ українських підприємств до міжнародних фінансових ринків та сприяють зовнішньоекономічній діяльності.

Недоліками та викликами є наступні моменти:

- Можливість домінування іноземних банків: Існує ризик, що іноземні банки можуть зайняти значну частку ринку, що може вплинути на національні фінансові інститути.
- Вибіркове обслуговування: Деякі іноземні банки можуть надавати перевагу обслуговуванню лише великих клієнтів, залишаючи малий та середній бізнес поза увагою.
- Складність нагляду: Контроль за діяльністю іноземних банків може бути ускладненим через їхні міжнародні структури та регуляторні особливості.

Станом на 2023 рік, частка іноземного капіталу в статутному капіталі українських банків продовжує зростати, незважаючи на загальне скорочення кількості банків з іноземним капіталом. Це свідчить про консолідацію та посилення позицій іноземних фінансових установ в Україні [3].

Отже, діяльність іноземних банків в Україні має як позитивні, так і негативні аспекти. Для забезпечення стабільного розвитку банківської системи необхідно

впроваджувати ефективні регуляторні механізми, які б дозволяли максимально використовувати переваги присутності іноземного капіталу та мінімізувати потенційні ризики.

Під час повномасштабного вторгнення в Україну банки з іноземним капіталом зіткнулися з низкою викликів, проте продовжили свою діяльність, підтримуючи фінансову стабільність країни.

Банки з іноземним капіталом активно залучають іноземні інвестиції та сприяють відновленню економіки. Наприклад, UKRSIBBANK, частина французької групи BNP Paribas, закликає іноземний бізнес інвестувати в Україну, підкреслюючи важливість своєчасних інвестицій для відбудови країни [1].

Фінансові установи впровадили антикризові заходи, зокрема регулювання міжбанківського ринку та підтримку ліквідності банківської системи. Національний банк України (НБУ) вжив комплекс монетарних заходів для забезпечення стабільності, включаючи фіксацію валютного курсу та обмеження на валютному ринку.

За період війни кількість банківських установ в Україні зменшилася, зокрема, деякі банки з іноземним капіталом припинили свою діяльність. Однак, значна частина іноземних банків продовжує працювати, адаптуючись до нових умов та підтримуючи клієнтів.

Незважаючи на складні умови, частка непрацюючих кредитів у банківській системі України скоротилася до 30 % у 2024 році, що свідчить про ефективне управління ризиками та адаптацію банків до воєнних умов [4].

Банки з іноземним капіталом відіграють важливу роль у підтримці фінансової стабільності України під час повномасштабного вторгнення. Завдяки впровадженню антикризових заходів, залученню іноземних інвестицій та адаптації до нових викликів, вони сприяють відновленню економіки та забезпеченню надійних банківських послуг для населення та бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Борисова Л. Управління банківськими ризиками в умовах воєнного стану в Україні. *Економіка та суспільство.* 2024. № 67. URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/4795

2. Жирій К. Як банки допомагають вистояти економіці та громадянам у часи війни / unian.ua. 2022. URL : https://www.unian.ua/economics/finance/yak-banki-dopomagayut-vistoyati-ekonomici-ta-gromadyanam-u-chasi-viyni-novini-ukrajina-11753254.html (дата звернення: 17.03.2025).

3. НБУ про фінансовий стан банківської системи під час війни. URL : https://finbalance.com.ua/news/bankivska-sistema-ukrani-popri-viynu-zumila-zbilshiti-depozitniy-i-kreditniy-portfel (дата звернення: 17.03.2025).

4. НБУ : офіційний вебсайт. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-za-2024-rik-skorotilasya-do-30?utm_source=chatgpt.com

Л. С. Деміденко,
викладач;
М. Риженко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

СТРАТЕГІЧНІ ЗАВДАННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Національний банк України (НБУ) є ключовим органом фінансової системи, що розробляє й впроваджує монетарну політику держави, контролює грошовий обіг та регулює діяльність банків та небанківських фінансових установ в країні. Основні цілі центрального банку включають забезпечення цінової та фінансової стабільності, підтримку темпів економічного зростання. У зв'язку з повномасштабним військовим вторгненням центральний банк у 2023 році розробив нову інституційну Стратегію, що має на меті підвищити здатність фінансової та банківської системи України чинити спротив російській агресії та відігравати провідну роль у відновленні країни.

НБУ продовжує активно співпрацює з міжнародними фінансовими організаціями, сприяючи розвитку фінансової інфраструктури та залученню іноземних інвестицій, що є важливими факторами для сталого економічного розвитку України та її інтеграції в світову економічну систему.

Національний банк це сучасний, інноваційний, відкритий, незалежний центральний банк, спроможний реалізовувати свій мандат за будь яких умов, який є лідером розвитку фінансової екосистеми, дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків, має довіру суспільства та міжнародних партнерів [1]. Йому притаманні п'ять цінностей: патріотизм, професійність порядність, прозорість, підтримка, партнерство.

Два вектори діяльності центробанку зумовили загальні фокуси подальшої стратегії. Перший – «фокус спротиву» передбачає заходи, направлені на недопущення погіршення економічної ситуації в країні та передбачають застосування необхідних інструментів для контролю над курсом валют, інфляцією та фінансовою екосистемою країни.

Фінансова екосистема України проходить надзвичайні випробування, а саме: обслуговування клієнтів в умовах періодичних відключень світла, обстріли відділень, постійні кібератаки, зниження попиту на фінансові продукти і послуги тощо. Тому зараз, як ніколи, дуже важлива злагоджена взаємодія між всіма учасниками фінансового ринку.

Другий – «фокус відновлення» передбачає заходи, що мають стати основою відбудови України, а саме: зниження бюрократичних бар'єрів, підвищення прозорості й конкуренції, збільшення внутрішніх і зовнішніх інвестицій тощо [2].

Стратегічна ідея НБУ направлена об'єднати ключових гравців фінансової екосистеми України. До них належать:

1. Експерти: науковці, дослідники, освітяни, лідери суспільної думки, професійні й галузеві об'єднання, органи нагляду та регулятори, центробанки, консалтингові компанії, міжнародні фінансові установи, журналісти експертних медіа тощо.

2. Інвестори – фізичні та юридичні особи готові інвестувати в фінансовий сектор та економіку України.

3. Полісімейкери – суб'єкти фінансової та економічної державної політики , що формують правове поле для учасників фінансового ринку.

4. Провайдери фінансових послу – учасники фінансового ринку, забезпечують доступ до фінансових послуг.

5. Провайдери інфраструктури та технологій – постачальники електронних комунікаційних послуг, оператори платіжних послуг, платіжні системи, депозитарні установи, клірингові установи, фінтех-компанії, мерчанти тощо.

6. Держава.

7. Бізнес.

8. Домогосподарства.

Основні цілі сучасної Стратегії Центрального банку України:

Перша ціль НБУ – «Стійка гривня» – досягти **цінової стабільності та курсової стійкості.**

Друга ціль НБУ – «Фінансова стабільність» – забезпечити незалежність та успішно протистояти кризовим явищам [2].

Третя ціль НБУ – «Фінансова система працює на відновлення країни та інтегрується до ЄС». Центральний банк підвищуватиме якість й доступність фінансових послуг і продуктів, посилюватиме прозорість та відповідальність банківських та небанківських установ, стимулюватиме розвиток фінансового ринку за допомогою п'яти ініціатив: інтеграції до ринку фінансових послуг ЄС, розробленні та впровадженні Політики ESG для фінансового сектору, дотриманні вимог до системи корпоративного управління учасників фінансового ринку (постійно, з урахуванням ризик-орієнтованого підходу), стимулюванні розвитку фінансової інклюзії, в тому числі з урахуванням потреб ветеранів війни в Україні, ініціативах з розвитку кредитування та фінансової грамотності населення та підприємців, зокрема з урахуванням нових міжвідомчих стратегій (Стратегії з розвитку кредитування та Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2030 року) [3].

Четверта ціль НБУ – «Сучасні фінансові послуги». Фінансова екосистема, має працювати безперебійно незважаючи на військовий стан, блекаути, тому центральний банк посилює контроль за кіберстійкістю, інформаційною безпекою, цифровою

операційною стійкістю, зокрема з урахуванням законодавства ЄС щодо цифрової операційної стійкості фінансового сектору (DORA) [3].

Національний банк планує розширити периметр діяльності щодо впровадження регулювання й нагляду за віртуальними активами та продовжить подальшу цифровізацію фінансових послуг. Відповідно до затвердженої моделі організації готівкового обігу України та інфраструктури, НБУ планує конкретні заходи підвищення ефективність готівкового обігу, що передбачає впровадження нових технологій та поширення безготівкових розрахунків.

П'ята ціль НБУ – «Ефективний центральний банк». Стратегічні ініціативи полягають у забезпеченні стійкості, ефективності, безперебійності роботи центробанку, а також посилення співпраці із стейкхолдерами й міжнародними партнерами. НБУ потребує цифрової трансформації , а для цього необхідно розвивати обчислювальні потужності й інноваційний потенціал, впроваджувати штучний інтелект. Ефективним центральний банк не може стати без кваліфікованого, вмотивованого персоналу та досконалої корпоративної культури й соціальної відповідальності [3].

Таким чином, перші чотири цілі спрямовані на задоволення потреб учасників фінансової екосистеми, а п'ята ціль має поліпшити реалізацію місії Національного банку шляхом внутрішніх змін та не можна забувати про ризики і проблеми, що загрожують виконанню поставлених цілей. Довготривалі військові дії, втрата довіри міжнародних партнерів, подальше руйнування критичної інфраструктури, зростання дефіциту бюджету й платіжного балансу, посилення кіберзагроз та дефіцит кваліфікованих кадрів можуть негативно вплинути на реалізацію Стратегії Національного банку України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_NBU.pdf (дата звернення: 18.02.2025).

2. Стратегія Національного банку. URL : https://bank.gov.ua/ua/about/strategy (дата звернення: 18.02.2025).

3. Фінансова фортеця України: НБУ презентував нову Стратегію, сфокусовану на спротиві російській агресії та відновленні країни. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/finansova-fortetsya-ukrayini-nbu-prezentuvav-novu-strategiyu-sfokuso-vanu-na-sprotivi-rosiyskiy-agresiyi-ta-vidnovlenni-krayini (дата звернення: 18.02.2025).

Н. В. Москаленко,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет

БАНКІВСЬКІ ПОСЛУГИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

У сучасних умовах цифровізації банківські послуги зазнають кардинальних змін, зумовлених стрімким розвитком технологій. Цифрова трансформація відкриває нові можливості для покращення доступності, персоналізації та швидкості обслуговування клієнтів. Банки дедалі активніше використовують мобільні додатки, онлайн-платформи та інноваційні фінансові технології, що дозволяє надавати послуги в режимі 24/7, незалежно від місцезнаходження клієнта.

Перехід до цифрових форматів змушує банки розширювати спектр послуг, інтегруючи як фінансові, так і нефінансові рішення, що відповідають сучасним потребам користувачів. Водночас цифровізація ставить перед банківським сектором серйозні виклики, зокрема щодо забезпечення кібербезпеки, відповідності нормативним вимогам і підтримки високого рівня довіри клієнтів.

Ефективна цифрова трансформація банків сприяє підвищенню якості обслуговування, розширенню продуктових лінійок і зміцненню конкурентних позицій на ринку. Використання штучного інтелекту, блокчейну та аналітики великих даних дозволяє банкам не лише автоматизувати процеси, а й краще розуміти потреби клієнтів, пропонуючи їм більш релевантні та зручні рішення [1].

До ключових тенденцій цифрової трансформації банківських послуг можна виділити такі:

– Мобільний банкінг і супердодатки – зростаюча популярність мобільних додатків, які поєднують банківські, фінансові та нефінансові послуги в єдиному сервісі.

– Штучний інтелект і автоматизація – використання AI для персоналізації послуг, аналізу поведінки клієнтів, прогнозування фінансових потреб та автоматизації обслуговування (чат-боти, голосові помічники).

– Блокчейн і криптовалюти – впровадження децентралізованих технологій для підвищення безпеки платежів, оптимізації транзакцій і розвитку цифрових валют центральних банків (CBDC).

– Open Banking та API-екосистеми – відкритий банкінг дозволяє стороннім фінтех-компаніям інтегрувати свої сервіси через API, розширюючи можливості для клієнтів і створюючи нові фінансові продукти.

– Big Data та аналітика – застосування великих даних для глибшого аналізу фінансової поведінки клієнтів, персоналізації пропозицій та ефективного управління ризиками.

– Кібербезпека та біометрична ідентифікація – посилення заходів захисту персональних даних і фінансових операцій через впровадження багаторівневої автентифікації, біометричних методів і поведінкової аналітики.

– Банкінг "безвідділення" (Branchless Banking) – перехід від традиційних відділень до повністю цифрових банків, що працюють виключно онлайн.

– Впровадження ESG-фінансування – орієнтація банків на стійкий розвиток через підтримку екологічних і соціальних ініціатив, використання "зелених" технологій у фінансуванні [2].

Ці тенденції формують майбутнє банківських послуг, забезпечуючи їхню доступність, зручність і відповідність сучасним викликам цифрової економіки.

Разом з тим, при цифровізації банківських послуг можуть виникати різні проблеми, які впливають як на банки, так і на їхніх клієнтів. Серед основних викликів можна виділити такі:

1. Кібербезпека та захист даних: Збільшення кількості кібератак, зокрема фішингових атак, витоку персональних даних, зламу акаунтів. Недостатній рівень захисту персональних даних клієнтів, що може призвести до фінансових втрат. Використання біометричної аутентифікації потребує вдосконалених технологій захисту.

2. Технічні збої та ризики стабільності: Вразливість до технічних збоїв, серверних помилок і системних відмов. Залежність від інтернет-з'єднання, що може створювати проблеми для користувачів у регіонах із нестабільним доступом до мережі. Обмежена інтеграція між різними банківськими платформами та фінтех-сервісами.

3. Діджиталізація та людський фактор: Скорочення кількості фізичних відділень може створювати труднощі для клієнтів, які звикли до традиційного банкінгу. Нестача кваліфікованих IT-спеціалістів для підтримки складних цифрових платформ. Опір клієнтів старшого покоління до використання цифрових технологій у фінансових операціях.

4. Регуляторні обмеження та відповідність законодавству: Постійне оновлення законодавства щодо цифрових фінансових послуг може вимагати значних інвестицій у відповідність новим стандартам. Виконання вимог щодо збереження конфіденційності даних (наприклад, GDPR, PSD2). Регулювання криптовалют та блокчейн-рішень може створювати додаткові бар'єри для розвитку фінансових інновацій.

5. Конкуренція та необхідність інновацій: Зростання конкуренції з боку фінтех-компаній, які пропонують більш гнучкі та технологічні рішення. Необхідність постійного вдосконалення цифрових продуктів та адаптації до змін у поведінці клієнтів. Високі витрати на розробку нових цифрових сервісів та їхнє впровадження.

6. Шахрайство та фінансові ризики: Використання штучного інтелекту кіберзлочинцями для створення складніших схем шахрайства. Збільшення випадків соціальної інженерії, коли клієнти стають жертвами маніпуляцій для отримання їхніх даних. Використання цифрових банківських сервісів для відмивання грошей або фінансування незаконної діяльності [3].

Щоб запобігти викликам цифровізації банківських послуг, необхідно застосовувати комплексні підходи, що включають технологічні, організаційні та регуляторні заходи.

Підвищення рівня кібербезпеки та захисту даних за рахунок икористання багаторівневої аутентифікації (2FA, біометрія, токени). Впровадження штучного інтелекту для виявлення підозрілих транзакцій та аномальної активності. Регулярне оновлення систем безпеки, програмне забезпечення та захист від вірусів і хакерських атак. Шифрування даних клієнтів і їх безпечне зберігання на захищених серверах. Постійне навчання співробітників щодо кіберзагроз (фішинг, соціальна інженерія тощо).

Зменшення ризиків технічних збоїв, використання хмарних технологій та розподілених серверів для підвищення стабільності. Регулярне тестування та моніторинг IT-систем для виявлення вразливостей. Забезпечення безперебійного функціонування цифрових сервісів та швидке реагування на можливі збої. Розвиток офлайн-функціоналу (наприклад, можливість проведення платежів без інтернету).

Баланс між цифровими та традиційними послугами, збереження мінімальної мережі фізичних відділень або впровадження відеобанкінгу для клієнтів, які надають перевагу персональному обслуговуванню. Можливості навчання клієнтів користуванню цифровими послугами, особливо людей старшого віку. Запровадження омніканальної взаємодії – поєднання мобільного банкінгу, онлайн-чатів, телефонного обслуговування та фізичних точок підтримки [4].

Відповідність законодавчим нормам, регулярний аудит цифрових фінансових сервісів на відповідність міжнародним та локальним нормам (GDPR, PSD2, AML). Співпраця з регуляторами для розробки прозорих стандартів цифрового банкінгу. Використання регтех-рішень (RegTech) для автоматизації процесів відповідності законодавству [3].

Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність, активне впровадження Open Banking та API для інтеграції з фінтех-компаніями. Використання великих даних (Big Data) та штучного інтелекту для персоналізації послуг. Розширення екосистеми супердодатків для об’єднання фінансових і нефінансових сервісів [5].

Запобігання фінансовому шахрайству, впровадження аналітики транзакцій у реальному часі для виявлення шахрайських схем. Використання технологій блокчейну для прозорості та безпеки операцій. Розвиток програм фінансової грамотності для підвищення обізнаності клієнтів щодо фінансових ризиків.

Застосування цих напрямків допоможе банкам ефективно адаптуватися до цифрової трансформації та забезпечити безпечне й зручне фінансове обслуговування.

Таким чином, перехід від традиційного банківського обслуговування до цифрових форматів вимагає від банків розширення спектру послуг, включаючи як фінансові, так і нефінансові продукти. Це змушує банки трансформувати організаційну

модель і підходи до обслуговування, щоб підвищити якість сервісу, розширити продуктові лінійки та диверсифікувати джерела доходів. Ефективна цифровізація сприяє адаптації банків до змінних потреб клієнтів і технологічних нововведень, що підвищує їхню конкурентоспроможність і сприяє інноваційному розвитку банківської галузі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Адаменко М. В., Волкова Г. І., Дашкевич В. М. Розвиток інноваційних банківських послуг у сфері кредитування. *Ефективна економіка.* 2021. № 11. DOI 10.32702/2307-2105-2021.11.98

2. Банківська цифровізація. URL : https://banksrating.com.ua/analytics/bankivska-tsifrovizatsiya/

3. Москаленко Н. Концептуальні аспекти фінансової безпеки банку. *Збірник наукових праць Державного податкового університету*. 2024. Вип. 1. С. 53–58. URL : https://doi.org/10.32782/2617-5940.1.2024.8

4. Цифровізація банківської системи: виклики та переваги. URL : https://denzadnem.com.ua/aktualno/150685

5. Холявко Н. І., Козлянченко О. М. Світові тенденції діджиталізації банківського сектора. *Проблеми економіки*. 2021. № 2 (48). С. 217–224. URL : https://orcid.org/0000-0001-5481-485X

О. Є. Ткаченко,
аспірант,
кафедра фінансових ринків і технологій,
Державний податковий університет

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ ПЛАТІЖНИМИ КАРТКАМИ БАНКІВ ЯК СУЧАСНИЙ ТРЕНД ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Перехід економічної активності в цифровий формат відповідно обумовив вплив на грошові відносини, окреслюючи подальше поширення тренду зниження частки готівки та активізацію безготівкових розрахунків. Це є маркером все більшого розширення ринку карткових послуг банків, оскільки цифровізація економіки сфокусована насамперед на формуванні можливостей отримання доступності до інформації та послуг саме через новітні комунікаційні технології.

Широко відомі у банківському бізнесі технології безконтактних платежів, специфіка віртуальних гаманців, особливості інтернет-банкінгу та інші новації є, на нашу думку, реакцією на цифровізацію економіки й неможливі без ефективного розвитку ринку платіжних карток.

Світова практика останніх років доводить тенденцію до посилення використання платіжних карток. Зокрема це обумовлено певною мірою і пандемією COVID-19, запровадженням певних обмежувальних заходів у ряді країн, зростанням рівня фінансової грамотності та фінансової культури населення, активізацією застосування ІТ-технологій, тощо. Цікавим є дослідження проведене агентством Moody's щодо здійснення споживчих витрат за допомогою платіжних карток. За результатами визначено, що у 2020 році в світі цей індикатор становив 48,5 %, що на 12 % перевищував значення попереднього періоду [1]. До того ж аналіз PwC засвідчує, що глобальні обсяги безготівкових платежів зростуть порівняно з 2020 і 2025 роками більш ніж на 80 % [2]. При цьому, протягом наступних трьох років обсяг безготівкових транзакцій збільшиться до майже 1,9 трлн (порівняно з 1 трлн транзакцій), а вже потім до 2030 року таке збільшення буде майже втричі. Тенденцію до зростання безготівкових платежів підтримує і аналітична компанія McKinsey, за дослідженнями якої в США зростаючий тренд становитиме 6-7 % і вже в 2025 році досягне приблизно 2,5 трлн доларів США [1].

В Україні, навіть в умовах повномасштабної війни питома вага безготівкових розрахунків за допомогою платіжних карток залишається високою. Так, в Україні та за кордоном впродовж 2024 року здійснено 8 184,8 млн безготівкових операцій на суму 4 243,5 млрд грн [3].

Частка безготівкових операцій із використанням платіжних карток становила 64,5 % у загальній сумі операцій із платіжними картками (рис. 1). Окрім того, частка безготівкових операцій за кількістю зросла до 94,6% (рис. 2).

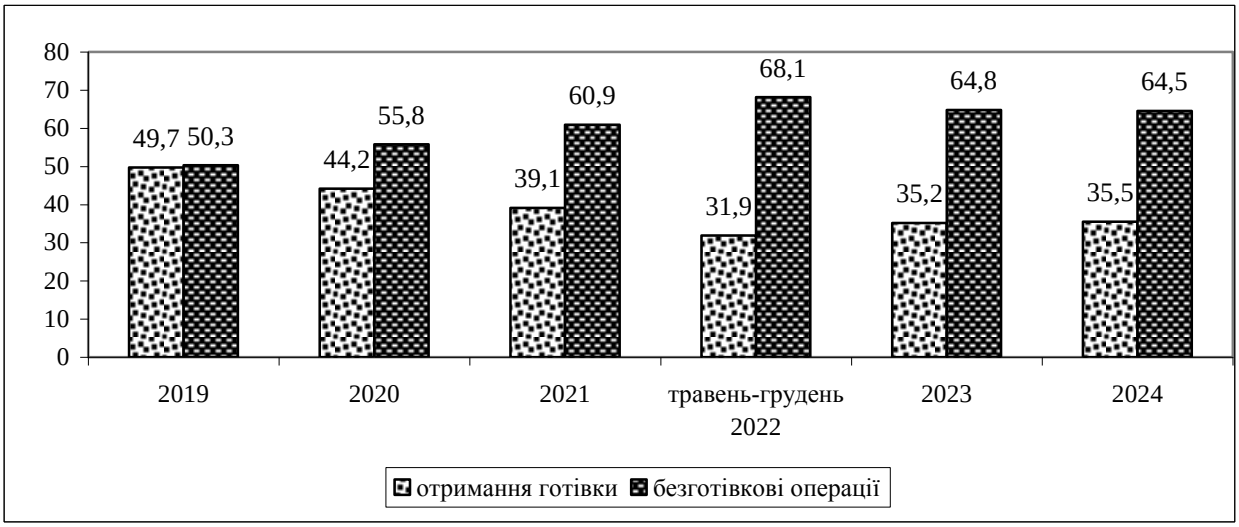

Рисунок 1 – Динаміка частки безготівкових операцій за сумою, % [побудовано за 3]

Аналіз даних рисунку 1.1 та 1.2 свідчить, що з 2019 року спостерігається домінування частки безготівкових операцій як за сумою з 50,3% у 2019 році до 64,5% у 2024 році, так і кількістю відповідно з 82,4% до 94,6%. Така динаміка є позитивною та свідчить про високий рівень довіри до платіжної інфраструктури України та безготівкових розрахунків зокрема.

Розглядаючи більш детально безготівкові операції за допомогою платіжних карток українських емітентів слід зазначити, що у 2024 році пальму первенства щодо здійснюваних таких операцій за кількістю припало на розрахунки в торговельній мережі – 73,4%, тобто понад 6 млрд операцій. Звичайно не можна оминути увагою і перекази з картки на картку, кількість яких була на рівні 8,2% від усіх безготівкових операцій, і оплату товарів і послуг в інтернеті (за кількістю та 14,7%).

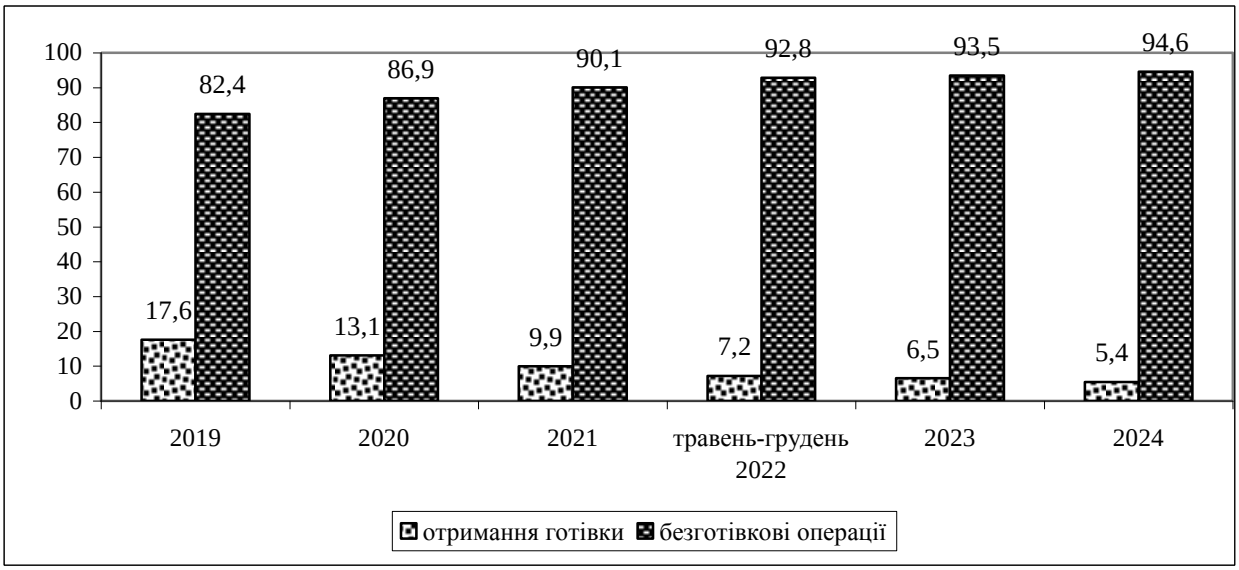

Рисунок 2 – Динаміка частки безготівкових операцій за кількістю, % [побудовано за 3]

Варто зазначити, що позитивний вплив на зростання частки безготівкових операцій у платіжній інфраструктурі безпосередньо обумовлює і підвищення емісійної активності карток. Станом на 01.01.2025 року загальний кількісний показник платіжних карток, емітованих фінансовими установами, в тому числі банківськими, становив 132 млн. Тут можна говорити про позитивний тренд порівняно із попереднім 2023 роком (зростання на 15 %). Насамперед це було обумовлено емісією платіжних карток в рамках певних державних програм, наприклад «Національний кешбек», «єКнига» та «Зимова єПідтримка».

У 2024 році на 10,5% порівняно з 2023 роком та на 16,4% порівняно з 2021 роком зросла кількість платіжних терміналів. Такий стан речей є позитивним підґрунтям для подальшого розширення можливостей проведення безготівкових платежів.

Водночас за аналогічний період – 2024 рік, залишився майже незмінним кількісний показник працюючих банкоматів, а саме 15,7 тисяч штук. За підсумками 2024 року також зросла кількість пунктів, що приймають платіжні картки, в тому числі в мережі Інтернет на 12,8% порівняно з 2023 роком.

Аналогічні зростання спостерігаються і стосовно кількісного представлення безконтактних платіжних карток, показник яких становив на кінець грудня 2024 року приблизно 35 млн штук. Якщо досліджувати обіг платіжних карток, то слід наголосити, що домінує в ньому кількість саме безконтактних. Платіжні картки за NFC-технологією також характеризуються позитивним трендом, зростання яких відбулося за останній рік на 33%. В торгівельній мережі за аналітичними спостереженнями близько 95% безготівкових платежів здійснювалося безконтактно та за допомогою технології NFC.

Світова практика також свідчить про зростання кількісного представлення безготівкових операцій за допомогою платіжних карток (рис. 3).

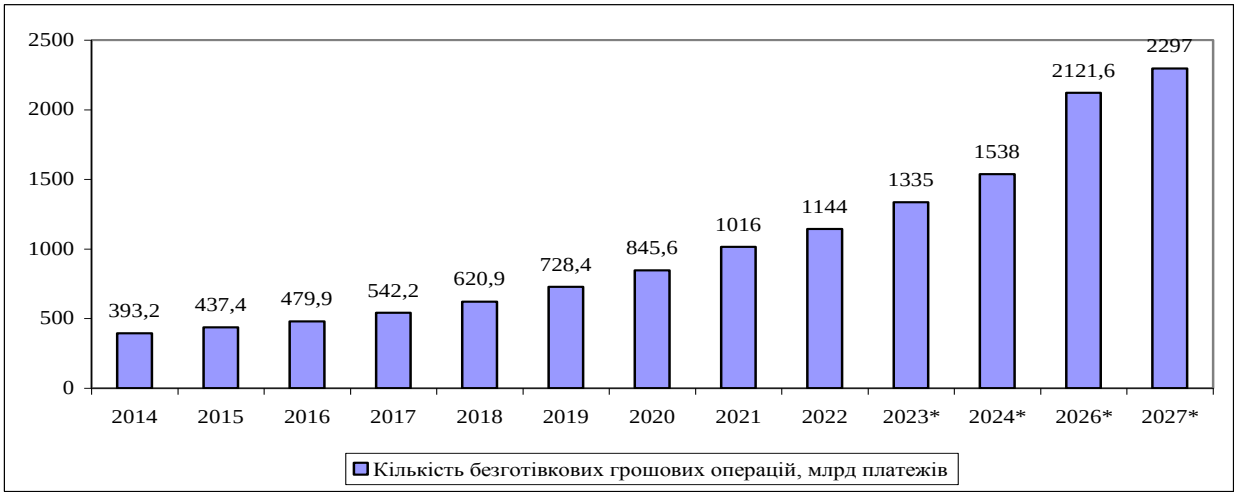

Рисунок 3 – Динаміка кількості безготівкових платежів у світовій практиці, млрд платежів [4]

Примітка: прогнозне значення.

Кількість безготівкових грошових операцій у світі загалом та з розподілом за регіонами представлена на рис. 1 та рис. 2. Слід зауважити, що на рис. 1, 2 представлені як звітні дані (2013–2022 рр.), так і прогнозні (2023–2027 рр.). Як показано на рис. 1, загальна кількість безготівкових операцій у світі зросла з 311,1 млрд. у 2013 р. до 1144 млрд. у 2022 р., тобто у 3,7 разів, а прогноз на 2027 р. – це вже 2297 млрд. платежів. При цьому середній річний темп приросту кількості операцій за аналізований період з 2013 р. по 2022 р. становив +14,1%.

В якості підсумку слід зазначити, що сучасний фінансовий світ перебуває в турбулентному діджиталізаційному процесі, в якому оптимізується обіг грошей, трансформуються фінансові процеси і операції, та як наслідок зростає рівень економічного розвитку країни. В даному контексті не можна оминути увагою і процеси діджиталізації безготівкових транзакцій, тобто переведення їх у цифровий формат. І в контексті цього варто сфокусувати увагу на подальшій активізації:

- розвитку мобільних додатків та електронних платіжних систем;
- поширення електронних гаманців для управління цифровими коштами;
- використання Інтернет-банкінгу для більшої доступності до послуг банківських установ;
- впровадження безконтактних технологій для здійснення оплати, таких як токенізовані платіжні картки (NFC);
- використання віртуальних для проведення платіжних операцій;
- впровадження блокчейн-технологій для дотримання в електронних транзакціях безпечності та анонімності;
- тощо.

Отже, сучасність повсякденного життя – це безготівкові розрахунки платіжними картками великою кількістю українців. І ця тенденція спостерігатиметься і в майбутньому як свідчення зростання рівня фінансової грамотності та довіри до новацій у сфері платіжних послуг.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дзюблюк О., Луців Б., Чайковський Я. Сучасний розвиток ринку платіжних карток у цифровій економіці. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2022. Том 6 (4). С. 51–64.

2. Попрощайтеся з банкоматами, майбутнє за без готівкою. URL : https://nayax.com.ua/resources/poproshhajtesya-z-bankomatamy-majbutnye-za-bezgotivkoyu/

3. Безготівкові розрахунки у 2024 році суттєво переважали серед операцій з платіжними картками. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/bezgotivkovi-rozrahunki-u-2024-rotsi-suttyevo-perevajali-sered-operatsiy-z-platijnimi-kartkami?fbclid=IwY2xjaw

JFB69leHRuA2FlbQIxMAABHUJZeqEe5Hr5NZwnMDVFcnn_MN6BV1iL6dMI2rkLyliwQe09K7nrFh08RQ_aem_qgrYZBcm5XrKsyE3GJTDvg

4. Statista. Number of cashless transactions worldwide, by region. URL : https://www.statista.com/statistics/265767/number-of-cashless-transactions-worldwide-by-region

СЕКЦІЯ 5
ФІНАНСОВІ ІННОВАЦІЇ В РЕАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Д. В. Андрейцева,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Л. В. Романенко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ІНВЕСТИЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ БАНКІВ У РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОСТІ ТА АГРАРНОГО СЕКТОРУ

В сучасних умовах економічного розвитку банки забезпечують підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для інвестування, розширення виробництва, модернізації обладнання та підвищення конкурентоспроможності. Реальний сектор економіки, представлений промисловістю, аграрним сектором, будівництвом та іншими галузями, є основою створення матеріальних благ і національного багатства, тому ефективність його функціонування значною мірою залежить від доступності банківських кредитів, інвестицій та фінансових послуг.

На сучасному етапі розвиток реального сектору економіки в Україні стикається з низкою викликів, зокрема обмеженістю фінансування, нестабільністю банківської системи та високими ризиками кредитування. Криза ліквідності, жорсткі регуляторні вимоги та економічна нестабільність обмежують можливості банків у фінансуванні підприємств, що негативно позначається на їх платоспроможності та інвестиційній активності. Водночас впровадження інноваційних банківських продуктів, розвиток цифрових фінансових технологій та міжнародний досвід можуть сприяти розширенню фінансових можливостей підприємств реального сектору та підвищенню їх ефективності. Тому, необхідність дослідження ролі банків у розвитку реального сектору економіки зумовлена потребою удосконалення фінансових механізмів підтримки підприємств, створення сприятливого середовища для залучення інвестицій та забезпечення стійкого економічного зростання.

У 2020 р. промисловий сектор України зіткнувся з викликами, пов’язаними з пандемією COVID-19, що призвело до скорочення виробництва та зниження інвестиційної активності. Банки, оцінюючи підвищені ризики, обмежили кредитування промислових підприємств. У 2021 р. спостерігалося часткове відновлення промисловості. Банки почали поступово збільшувати обсяги кредитування, особливо в

галузях, які демонстрували стійке зростання, таких як харчова промисловість та виробництво будівельних матеріалів [1].

У 2022 р., внаслідок повномасштабного вторгнення Росії, промисловий сектор зазнав значних втрат. Багато підприємств були змушені зупинити або скоротити виробництво, що призвело до зниження попиту на банківські кредити. Банки, у свою чергу, посилили вимоги до позичальників, враховуючи підвищені ризики. У 2023 р., попри складну безпекову ситуацію, економіка України почала демонструвати ознаки відновлення. За даними Міністерства економіки, у I кварталі 2024 р. зростання ВВП оцінюється на рівні 4,5% [±1%], що було підтримане стабільною роботою морського коридору, нарощуванням виробничих потужностей у добувній промисловості та активізацією виробництва мінеральних добрив (табл. 1).

Таблиця 1 – Інвестиційна діяльність банків у промисловості протягом 2020–2024 років

Рік	Обсяг інвестицій у промисловість (млрд грн)	Темп приросту (%)	Частка банківського фінансування (%)
2020	120	—	45
2021	135	+12,5%	50
2022	90	-33,3%	42
2023	145	+61,1%	55
2024 (I кв.)	160	+10,3%	58

Джерело: створено автором на основі [2].

Аграрний сектор традиційно є одним з пріоритетних напрямків банківського кредитування в Україні. У 2020 р., незважаючи на пандемію, сільське господарство продемонструвало відносну стійкість, що сприяло збереженню обсягів кредитування. У 2021 р. банки активно фінансували аграріїв, особливо в сегменті вирощування зернових та олійних культур, які мали високий експортний потенціал. У 2022 р. військові дії суттєво вплинули на аграрний сектор.

За даними дослідження, проведеного О.П. Поповою, Л.М. Коцюбинською та О.А. Скубій, у структурі збитків, спричинених війною, найбільшу частку займає вартість сільськогосподарської техніки, вироблена сільськогосподарська продукція та зерносховища [3].

У 2023 р., завдяки міжнародній підтримці та адаптації аграріїв до нових умов, спостерігалося поступове відновлення сектору. Банки відновили кредитування, зосереджуючись на фінансуванні посівних кампаній та закупівлі необхідної техніки. У 2024 р. інвестиційна активність у сільському господарстві продовжила зростати. За даними Міністерства економіки, у I кварталі 2024 р. спостерігалося зростання економіки на рівні 4,5% [±1%], що було підтримане, зокрема, активізацією аграрного сектору (табл. 2).

Таблиця 2 – Інвестиційна діяльність банків в аграрному секторі протягом 2020–2024 років

Рік	Обсяг інвестицій в аграрний сектор (млрд грн)	Темп приросту (%)	Частка банківського фінансування (%)
2020	85	—	38
2021	95	+11,8%	42
2022	60	-36,8%	35
2023	110	+83,3%	50
2024 (I кв.)	125	+13,6%	54

Джерело: створено на основі [2].

Для активізації інвестиційної політики держави, зокрема на етапі повоєнного відновлення, необхідним є підвищення цієї частки шляхом збільшення масштабів кредитної діяльності банків державного сектору. З огляду на це важливо проведено SWOT-аналіз банківського кредитування промислових підприємств в Україні.

Ефективне використання можливостей та мінімізація загроз вимагатиме гнучкої адаптації банківської системи, реформування законодавства, стимулювання довгострокового кредитування та розвитку механізмів фінансування сталого розвитку промисловості.

Отже, протягом 2020–2024 років інвестиційна діяльність банків у промисловості та аграрному секторі зазнала значних коливань під впливом пандемії та військових дій. Попри виклики, обидва сектори демонструють здатність до адаптації та відновлення, а банки відіграють ключову роль у фінансуванні цього процесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Марич М., Антонюк В. Роль кредитування діяльності підприємств в умовах воєнного стану / Economy and Society. 2024. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-65-81 (дата звернення: 01.03.2025).

2. Основні показники діяльності банків / Міністерство фінансів України. 2024. URL : https://index.minfin.com.ua/ua/banks/stat/ (дата звернення: 01.03.2025).

3. Попова О., Коцюбинська Л., Скубій О. Інвестиційна діяльність в сільському господарстві в сучасних умовах. *Економіка та суспільство*. 2023. № 54. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-54-49 (дата звернення: 01.03.2025).

О. Д. Гордей,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Сьогодні українська економіка вимагає кардинальних трансформацій, де залучення іноземного капіталу стає не лише економічною необхідністю, а й стратегічним інструментом для відбудови та сталого розвитку. Під час повоєнного відновлення, коли країна потребуватиме мільярди інвестицій для реконструкції інфраструктури, модернізації ключових галузей та інтеграції в європейський та світовий економічний простір інвестиції є необхідними ресурсами. Проте, незважаючи на очевидні переваги – такі як трансфер технологій, створення робочих місць і подолання структурних дисбалансів – інвестиційний клімат України залишається непривабливим через системні виклики: воєнний стан, макроекономічні коливання та регуляторні бар'єри.

Згідно з офіційними даними, обсяг внутрішніх інвестицій у 2024 році становить 18% ВВП [1], що підкреслює критичну роль іноземного капіталу в компенсації ресурсного дефіциту. Наприклад, прямі іноземні інвестиції (ПІІ), згідно з даними Міністерства економіки України, у 2024 році забезпечили 250 тис. нових робочих місць [2], а ІТ-експорт досяг 9,1 млрд амер. дол [3], демонструючи прискорений розвиток високотехнологічних секторів. Однак Україна досі посідає 112-ту позицію у світовому рейтингу сприйняття корупції, а за рівнем політичної стабільності набрала 28 балів з 100 [4], що залишається суттєвим бар'єром для інвесторів.

У цьому контексті ключовим завданням стає формування прозорого та передбачуваного середовища. Реалізація антикорупційних реформ, зміцнення судової системи, створення спеціальних економічних зон із пільговими умовами, а також активізація міжнародної співпраці – основні напрями стратегії покращення інвестиційного клімату. Пріоритетними галузями залишаються енергетика (з ціллю досягти 25% відновлюваних джерел до 2030 року [5]), агропромисловий комплекс (експорт сільгосппродукції у 2024 році склав 32,5 млрд млрд амер. дол [6]) та інфраструктура, де потреби у відбудові оцінюються в 600 млрд млрд амер. дол [7], високі технології, де ІТ-сектор забезпечив 12% ВВП у 2024 році [8].

Перспективи України пов'язані з євроінтеграцією, технологічною трансформацією та використанням фінансових механізмів, таких як Фонд відбудови ЄС. За оцінками Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР), до 2030 року Україна може залучити 55 млрд млрд амер. дол через програми євроінтеграції [9].

Однак геополітичні ризики, конкуренція з країнами Східної Європи та недостатня координація між державою і бізнесом можуть уповільнити прогрес. Таким чином, успіх залежатиме від системних змін, спрямованих на довіру, інновації та відкритість, що перетворять виклики на можливості для сталого зростання.

Залучення іноземного капіталу є критичним чинником для відновлення та сталого розвитку економіки України, особливо у повоєнний період. Воно сприяє модернізації виробництва, інтеграції в глобальні економічні процеси та подоланню структурних дисбалансів. Проте інвестиційний клімат України залишається неоднозначним через низку інституційних, політичних та економічних перешкод. У даній роботі аналізуються ключові фактори впливу, пріоритетні галузі та стратегії залучення іноземних інвестицій.

Інтеграція України в європейський простір є ключовим драйвером для досягнення сталого розвитку, оскільки передбачає не лише політичну асоціацію, а й структурні реформи у сфері економіки, екології та соціальної політики. Згідно з угодами про асоціацію з ЄС, Україна зобов'язана адаптувати законодавство до європейських стандартів, що сприяє створенню прозорого регуляторного середовища та зменшенню корупційних ризиків [4]. Це, у свою чергу, підвищує довіру іноземних інвесторів, що відображається у зростанні прямих іноземних інвестицій (ПІІ)

Технологічна трансформація виступає іншим стовпом стабілізації, зокрема через динамічний розвиток ІТ-сектору. Інтеграція в європейські цифрові дозволить отримувати фінансування для модернізації інфраструктури та підготовки кваліфікованих кадрів. Однак успіх залежить від подолання системних перешкод: недостатньої координації між державою та приватним сектором, а також фрагментації регуляторних механізмів.

Отже, стратегічними напрямами для залучення капіталу є такі пріоритетні галузі, як:

– енергетика, де модернізація та «зелена» трансформація відкривають доступ до європейських фінансових інструментів;

– інфраструктура, яка потребує інвестицій для відновлення та інтеграції в європейські транспортні мережі;

– агропромисловий комплекс, що має потенціал збільшити експортну вартість завдяки модернізації переробки;

– високі технології, де ІТ-сектор може стати драйвером диверсифікації економіки.

Перспективи України тісно пов'язані з євроінтеграцією та доступом до програм ЄС, таких як Фонд відбудови, які можуть залучити додаткові 40 млрд амер. дол до 2030 року [8]. Однак існують серйозні ризики: продовження конфлікту, конкуренція з країнами Східної Європи та брак координації між державою і бізнесом. Фінансові інструменти, такі як кредити ЄБРР або гарантії ЄІБ, мають забезпечити стабільність інвестиційного клімату. Проте геополітичні ризики, зокрема триваюча

конфліктна ситуація, обмежують диверсифікацію джерел фінансування. Для мінімізації цих загроз необхідна консолідація зусиль на міжнародному рівні, які залучають країни-донори.

Таким чином, успіх залежить від комплексного підходу: поєднання внутрішніх реформ із зовнішньою підтримкою, акцент на високотехнологічні галузі та створення довіри через прозорість. Лише системні зміни, спрямовані на ліквідацію корупції, поліпшення регуляторного середовища та інноваційну трансформацію, зможуть перетворити Україну на привабливий центр для глобального капіталу та забезпечити її стале економічне зростання.

Синергія євроінтеграції, технологічних інновацій та фінансової підтримки формує основу для сталого розвитку України. Ключовим завданням залишається системна реалізація реформ, спрямованих на підвищення ефективності управління, зменшення бюрократичних бар'єрів та стимулювання міжгалузевого співробітництва. Лише за таких умов Україна зможе реалізувати свій потенціал як інноваційна економіка, інтегрована в європейський та глобальний ринки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Інвестиції в основний капітал за 2024 рік / Державна служба статистики України. URL : https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ioz.htm
2. Інвестиції в Україну та відновлення економіки / Міністерство економіки України. 2025. 24 березня. URL : https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=62bfd716-8665-4a4c9e2d6325ba53b3c8&title=InvestitsiiVUkrainuTaVidnovlenniaEkonomiki
3. Шевчук М. Динаміка IT-експорту у 2024 році / Асоціації IT Ukraine. URL : https://itukraine.org.ua/padinnya-eksportu-it-poslug-u-2024-rotsi-sklalo-ponad-4-shho-dali/
4. Індекс сприйняття корупції 2024 / Transparency International. URL : https://cpi.ti-ukraine.org/
5. Про затвердження Національного плану дій з відновлюваної енергетики на період до 2030 року та плану заходів з його виконання : розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 серпня 2024 р. № 761-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/761-2024-%D1%80#Text
6. Експорт сільськогосподарської продукції / Міністерство аграрної політики. Укрінформ. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3942361-minagropolitiki-planue-onoviti-reguluvanna-eksportu-silgospprodukcii.html
7. Оновлена оцінка потреб України на відновлення та відбудову / Світовий банк. 2025. 25 лютого. URL : https://www.worldbank.org/uk/news/press-release/2025/02/25/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released
8. Статистика зовнішнього сектору / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external
9. Доповідь про інвестиційні пріоритети та євроінтеграцію України / ЄБРР. URL : https://www.ebrd.com/documents/strategy-and-policy-coordination/ukraine-strategy-ukrainian.pdf

К. О. Дідківська,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Л. В. Діденко,
канд. екон. наук, доцент,
Державний податковий університет

ЦИФРОВІЗАЦІЯ БАНКІВСЬКИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Конкурентоспроможність є головною метою будь-якої компанії та держави, що стимулює розвиток сучасних технологій і підвищення рівня довіри клієнтів. Інноваційні рішення активно впроваджуються у всі сфери життя, особливо у фінансовий сектор, який зазнає значних трансформацій.

Цифрові технології відіграють важливу роль у сучасному світі, адже нові покоління зростають в епоху онлайн-сервісів. Головними критеріями ринку послуг стають зручність, швидкість і доступність у режимі реального часу. Виникають нові професії, покликані вдосконалювати й оптимізувати роботу фінансової галузі. Уже сьогодні сформувалася окрема індустрія, що отримала назву фінансових технологій.

Фінансові технології сьогодні є основою світових онлайн-транзакцій, охоплюючи перекази коштів, оплату комунальних послуг та кредитування. Активний розвиток фінтеху розпочався після світової економічної кризи 2008 року, що змусило фінансовий сектор швидко адаптуватися до нових економічних викликів і суспільних потреб. Деякі технології значно вплинули на еволюцію фінансової сфери, оскільки користувачі прагнуть до максимально зручних, інтуїтивно зрозумілих рішень. Саме цей попит став рушійною силою для появи фінтех-компаній, які змінюють підхід до фінансових послуг і роблять їх доступнішими [1, с. 69].

Україна є лідером у сфері діджиталізації. Цей процес передбачає переведення інформації в цифровий формат із законним правом її використання. Це стосується електронного оформлення документів, інтернет-банкінгу та автоматизації фінансових процесів.

Сучасні банки важко уявити без ІТ-рішень, що забезпечують захист даних клієнтів і зменшують операційні витрати. Ще на початку 21-го століття українці ставилися з недовірою до інтернет-технологій, що сповільнювало їх поширення, але масове використання фінансових онлайн-сервісів стало реальністю лише після 2015 року.

Важливим етапом розвитку українського банкінгу стало впровадження ПриватБанком інтернет-банкінгу «Приват 24». Сьогодні ж клієнти можуть знімати кошти

через мобільний додаток без використання картки, що демонструє стрімкий розвиток фінансових технологій у країні [1, с.70].

Введення воєнного стану підкреслило необхідність надання фінансових послуг у дистанційному форматі задля безпеки та зручності громадян. Найефективнішим рішенням у цій ситуації стало впровадження необанків - фінтех-компаній, що працюють виключно онлайн, без фізичних відділень, пропонуючи вигідні тарифи та знижені комісії.

Український банківський сектор активно розвивається в напрямку цифровізації, а НБУ визначив впровадження фінансових технологій і відкритого банкінгу як пріоритетну мету до 2025 року. За прогнозами Statista, до цього часу понад 22 % українців користуватимуться онлайн-банкінгом, що значно перевищує 15 % у 2021 році. Необанки, або цифрові банки, діють на основі ліцензій традиційних банків або отримують власні, що дозволяє їм пропонувати інноваційні фінансові послуги. Вони включають віртуальні картки, мобільні депозити, індивідуальні перекази за номером телефону та цифрове бюджетування. В Україні за останні роки з'явилося близько 280 таких установ, а найбільший приріст їхньої кількості спостерігався у 2019-2020 роках [2, с. 104].

Необанки мають низку ключових переваг, що сприяють успіху на фінансовому ринку. Вони забезпечують швидке отримання банківських послуг, пропонують інноваційні сервіси, працюють у режимі 24/7 і надають клієнтам вигідні умови депозитів та кредитів. Відсутність фізичних відділень дозволяє значно скоротити витрати, а технологічні рішення, такі як біометрична ідентифікація, роблять обслуговування зручним і доступним.

Однак, основними бар'єрами для розвитку необанків в Україні залишаються низька довіра населення та недостатній рівень цифрової фінансової грамотності. Для подолання цих викликів необхідні ефективні правові механізми та чітке регулювання діяльності таких банків. Майбутнє необанків у країні може включати злиття фінансових установ, трансформацію стартапів у великі компанії та вдосконалення законодавчої бази для залучення інвестицій. Використання міжнародного досвіду та підтримка фінтеху сприятимуть виходу малих компаній з тіні та розширенню ринку цифрових банківських послуг [2, с. 105].

Під час воєнного стану цифрові сервіси набули активного розвитку, зокрема у сфері безпеки та фінансових технологій. Впроваджуються нові методи захисту даних у реальному часі, а також створюються альтернативні канали для дистанційного обслуговування клієнтів. Блокчейн-технології та криптовалюти застосовуються для підтримки економічної стабільності та забезпечення доступу до фінансових ресурсів навіть у кризових умовах.

Відповідаючи на зростаючий попит на цифровізацію, у серпні 2023 року НБУ ухвалив нову Стратегію розвитку фінансового сектору. Документ передбачає

створення інноваційних фінансових продуктів, посилення захисту прав користувачів та зменшення витрат на транзакції. Також стратегія спрямована на формування конкурентного середовища для фінансових компаній і стимулювання подальшого розвитку галузі. Ці заходи сприяють зміцненню економіки та адаптації фінансової системи до сучасних викликів [3, с. 9].

Сучасні банки активно використовують чат-боти в популярних месенджерах, таких як Facebook, Viber і Telegram, щоб спростити фінансові операції для клієнтів. Вони дозволяють здійснювати перекази, оформлювати кредити та отримувати актуальну інформацію про курси валют. Завдяки аналізу даних на основі штучного інтелекту банки можуть пропонувати фінансові рішення індивідуально для клієнта. Наприклад, система SIA «Deloitte Latvia» допомагає визначати потреби клієнтів у кредитуванні, оптимізуючи процес надання позик [3, с. 11].

У 2021 році Європейський Союз запровадив закон, який розділяє технології штучного інтелекту за рівнем ризику – від неприйнятного до низького, з можливістю заборони найнебезпечніших. У березні 2024 року Європарламент ухвалив перший у світі комплексний закон про ШІ, який набуде чинності після остаточного схвалення Європейською радою, забезпечуючи контроль над технологіями для їх безпечного використання. Американський Центр безпеки розробив рекомендації щодо мінімізації ризиків, включаючи стандартизацію безпеки та етичних норм, а також впровадження механізмів відповідальності за застосування ШІ. Глобальна співпраця та обмін досвідом є важливими для розвитку штучного інтелекту в інтересах суспільства [4, с. 10].

Світові тренди у фінансових технологіях, які вплинуть і на український ринок, включають розвиток відкритого банкінгу, використання Big Data, а також збільшення частки миттєвих платежів для бізнесу та населення. Інновації у сфері аналізу великих даних дозволять фінансовим компаніям точніше прогнозувати потреби клієнтів і пропонувати їм максимально зручні сервіси. Швидкий розвиток цифрових платежів сприятиме підвищенню ефективності фінансових операцій як у корпоративному, так і в особистому секторі. Україна, беручи активну участь у процесах євроінтеграції, отримає можливість створювати конкурентоспроможні фінансові продукти, розширювати свою присутність на європейських ринках і співпрацювати з міжнародними ФінТех-компаніями [4, с. 12].

Попри зручність фінтеху, існують ризики, зокрема кібератаки та шахрайство, які загрожують як користувачам, так і самим банкам. Масштабні кібератаки становлять серйозну загрозу фінансовій стабільності, оскільки злом платіжних або кредитних систем може порушити грошові потоки та роботу фінансових ринків. У сучасній взаємопов’язаній економіці атака на окремі установи або критичну інфраструктуру може спричинити ланцюгову реакцію з негативними наслідками для всієї фінансової екосистеми. Навіть локальне втручання в роботу платіжних сервісів здатне спровокувати масштабні проблеми, що підривають довіру до банківської системи [5, с. 176].

Фінансовий сектор України демонструє значний прогрес у впровадженні штучного інтелекту, використовуючи його для автоматизації процесів, управління ризиками та підвищення безпеки клієнтів. Однак нормативні обмеження залишаються викликом, тому необхідне вдосконалення законодавства для створення безпечного середовища, що сприятиме інтеграції інновацій. Завдяки високому рівню ІТ-фахівців та технологічному потенціалу подальший розвиток ШІ допоможе Україні зміцнити позиції в сфері цифрових фінансових послуг на міжнародному рівні.

Для досягнення конкурентної переваги над традиційними банками, необанки повинні пропонувати інноваційні та вигідні фінансові продукти, а також розширювати співпрацю з небанківськими організаціями для підвищення прибутковості. Їхній успіх залежить не лише від переходу на онлайн-платформи, а й від зміцнення довіри клієнтів, підвищення фінансової грамотності, вдосконалення технологій і створення прозорої нормативно-правової бази. Розвиток цього сектору сприятиме модернізації банківської сфери, впровадженню новітніх фінансових стандартів та вдосконаленню інструментів для всіх учасників ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Віблий П., Кондратюк М. Розвиток фінансових технологій в Україні в умовах війни. *Галицький економічний вісник*. 2022. Т. 3, № 76. С. 67–73. URL : http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/39210 (дата звернення: 12.03.2025).

2. Дмитренко О. Необанки в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку. Інноваційні проєкти для економічного відродження та конкурентного розвитку України. 2024. С. 103–106. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/00ab5583-515c-4182-ad33-c0116ae583d6/content#page=103 (дата звернення: 12.03.2025).

3. Бабенко-Левада В., Чикалюк М., Ковернінська Ю. Вплив штучного інтелекту на інновації у фінансовому секторі України у 2024 році. *Актуальні питання економічних наук*. 2024. № 3–4. С. 1–17. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.13992645 (дата звернення: 12.03.2025).

4. Гаврилко О. Фінтех-індустрія як визначальний чинник розвитку ринку інновацій. *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2024. № 51. С. 5–14. URL : https://doi.org/10.32782/2413-9971/2024-51-1 (дата звернення: 12.03.2025).

5. Павличук І. Кібератаки у фінансовому секторі. *Стратегії кіберстійкості: управління ризиками та безперервність бізнесу* : Всеукр. науково-практ. конф., м. Київ, 28 лют. 2024 р. Київ, 2024. С. 176–178. URL : https://duikt.edu.ua/uploads/p_2661_62255520.pdf#page=176 (дата звернення: 12.03.2025).

Г. С. Мельничук,
канд. екон. наук, доцент,
заступник декана факультету фінансів
та цифрових технологій,
Державний податковий університет

КРАУДФАНДИНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІННОВАЦІЙНИЙ ІНСТРУМЕНТ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ

В нинішніх умовах стрімкого розвитку цифрових технологій, інновацій та стартапів, а також обмеженості доступу представників бізнесу до окремих традиційних джерел фінансування, актуалізується питання пошуку нових, альтернативних способів залучення фінансових ресурсів для реалізації підприємницьких проектів, особливо інноваційного та соціального характеру. Одним із таких новаторських інструментів виступає краудфандинг. Нинішні можливості більш активного його застосування зумовлені діджиталізацією суспільного життя та проникненням мережі Інтернет та інформаційно-комунікаційних технологій в різноманітні сфери бізнесової діяльності.

Метою дослідження є аналіз краудфандингу як інструмента фінансування підприємницьких проектів, систематизація переваг і недоліків його застосування, визначення стримуючих факторів його розвитку в Україні.

Для досягнення окресленої мети під час проведення дослідження застосовувались такі наукові методи як: аналізу, порівняння, систематизації, логічного узагальнення.

У багатьох фахових літературних джерелах краудфандинг розкривається як спосіб отримання господарюючими суб’єктами фінансування для втілення нетрадиційних, нестандартних, унікальних бізнес-ідей. Краудфандинг проявляється через співпрацю добровільно утвореної спільноти людей шляхом об’єднання їхніх грошових коштів заради сприяння у здійсненні проектів чи приватних ініціатив не лише комерційного, а й мистецького та соціального характеру. Краудфандинг дозволяє залучити фінансові ресурси на реалізацію проектів, які не надто зацікавлюють звичних інвесторів, оскільки не мають явної комерційної спрямованості.

Краудфандинг виступає підходящим інструментом насамперед для суб’єктів малого підприємництва, яким складно для реалізації проекту залучити стартовий капітал у вигляді коштів венчурних фондів чи банківських кредитів по причині високої вартості таких видів фінансування або ж досить високих вимог щодо їх прибутковості та платоспроможності [1, с. 86]. Ахновська І.О., Левченко О.В. акцентують увагу на тому, що завдяки механізму краудфандингу розробники підприємницьких

ідей отримують можливість продемонструвати свій бізнес-проект широкому колу потенційних інвесторів, котрі в подальшому мають змогу взяти участь у його реалізації на ранній стадії шляхом пожертвування чи інвестування власних фінансових ресурсів [2, с. 76].

Інші науковці наголошують на тому, що краудфандинг виступає інноваційним способом фінансування бізнес-ідей за допомогою мережі Інтернет, свідченням чого є такі його ознаки як: гнучкість, виготовлення комерційних благ, масовість, зменшення трансакційних витрат, зняття обмежень усталених способів фінансування [1, с. 86].

Краудфандинг, перш за все через його доступність та значну простоту у використанні на практиці, має ряд переваг не лише для розробників проектів, а також і для осіб, які мають вільні кошти для інвестування. Разом з тим, цей інструмент фінансування не позбавлений і певних недоліків. Перелік основних переваг і недоліків краудфандингу як інноваційного інструмента фінансування підприємницьких проектів представлено на рис. 1.

Переваги краудфандингу
• простий і швидкий метод залучення коштів для реалізації підприємницьких проектів; • відносно низька вартість капіталу; • гнучкі умови отримання та використання фінансових ресурсів; • відсутність суворого регулювання; • можливість публічного представлення ідеї широкому колу зацікавлених осіб, які в подальшому сформують мережу для комунікації та поширення інформації про послугу чи товар; • залучення широкого кола інвесторів і можливість подальшої співпраці з ними; • можливість просування підприємницького проекту через ЗМІ; • консультаційна підтримка з боку краудфандингової платформи.
Недоліки краудфандингу
• процес збору коштів є досить трудомістким; • коли не вдається зібрати необхідний бюджет у встановлений термін, то підприємницький проект видаляється з краудфандингової платформи; • інтенсивна та тривала підготовка; • шахрайство на краудфандингових платформах; • необхідність дотримання юридичних зобов'язань; • розкриття перед конкурентами деталей інноваційного проекту; • ризик привласнення інноваційної ідеї третіми особами.

Рисунок 1 – Переваги та недоліки краудфандингу
як інструмента фінансування підприємницьких проєктів

Джерело: побудовано автором за [3, с. 91–92; 1, с. 88].

Важливі функції у використанні краудфандингу виконують відповідні платформи, адже вони виступають інтернет-майданчиком, посередником в укладанні угод між автором проекту та інвесторами. В нас час краудфандингові платформи є

досить технологічними, оскільки забезпечують автоматизацію не лише процесу збору коштів та власне фінансування, а також і взаємовідносин між учасниками. Ще такі платформи виконують роботу по складанню реєстрів інвесторів, обробці платежів, надають розробникам проектів бухгалтерську та юридичну підтримку тощо.

Розглядаючи можливості та переваги краудфандингу як інструмента залучення фінансування, слід зважати на те, що його роль не обмежується виключно збором коштів на конкретно визначені цілі проекту. Залучена на краудфандингову платформу спільнота інвесторів також може виступати дієвим засобом для тестування продукту чи ідеї на предмет життєздатності та затребуваності на конкретному ринку. Наявність при цьому зворотного зв'язку з автором ідеї є досить важливою, оскільки відсутність зацікавленості в ідеї сигналізує йому про необхідність внесення незначних змін до проекту чи взагалі кардинальної зміни ідеї.

Й навіть після одержання фінансування на втілення проекту, який був розміщений на краудфандинговій платформі, його розробнику слід продовжувати на постійній основі комунікацію з інвесторами задля надання їм інформації про хід виконання проекту. Адже в такому випадку в майбутньому вони можуть інвестувати в інші проекти автора [1, с. 88-89].

Впродовж останніх років застосування краудфандингу в якості інструмента залучення фінансування активно розвивається в Україні. Виникла низка вітчизняних краудфандингових платформ. Найбільш поширеними з них є такі як: Спільнокошт; Na-Starte; GoFundEd; RazomGo; dobro.ua; Моє місто; StartEra; Komubook [4, с. 94]. Відзначимо, що середнє значення обсягів краудфандингового фінансування на одну кампанію в Україні впродовж 2017–2023 рр. було нестійким та коливалось в діапазоні від 6,54 тис. дол. США у 2017 р. до 4,13 тис. дол. США у 2023 р., при найбільшому значенні 7,18 тис. дол. у 2019 р. і найменшому – 1,22 тис. дол. у 2022 р. [3, с. 92]. Разом з тим, з початком бойових дій на території України актуальність використання краудфандингових платформ зростає. Адже на них відбувається збір коштів на фінансування важливих під час війни проектів. Для прикладу, на Спільнокошті – це «FluRArium – прихисток для біженців», «Школа естетичного виховання дітей вимушених переселенців», «Etis.help доставка гуманітарної допомоги» [4].

Серед вагомих останніх тенденцій розвитку краудфандингу в Україні варто відзначити такі:

– розмір внеску за розміщення власного проекту на вітчизняній краудфандинговій платформі є в 2-3 рази нижчим, порівняно із зарубіжними;

– кількість підтриманих проектів коливається значною мірою й через наявну різницю у сферах і принципах роботи різних платформ;

– іноземні інвестори спроможні вносити власні кошти в набагато більшому обсязі починаючи від 2–2,5 разів [2, с. 78].

Проаналізувавши краудфандинг як інструмент фінансування проектів в Україні, можна відмітити чинники, які сповільнюють його стрімкий розвиток:

– відсутність затверджених конкретних нормативно-правових актів стосовно регулювання краудфандингу;

– невеликий сумарний обсяг фінансових ресурсів, залучених через вітчизняні краудфандингові платформи, порівняно з міжнародними платформами, що значно обмежує доступність коштів для реалізації проектів;

– нерівність шансів на залучення ресурсів для фінансування проектів для різних галузей економіки та, відповідно, нерівність у розподілі вільних для інвестування коштів;

– низький рівень доходів населення, що спричиняє їх обмежені фінансові можливості інвестувати у проекти через краудфандинг;

– недовіра з боку населення до краудфандингу як інструмента фінансування проектів;

– недостатня обізнаність стосовно створення краудфандингових платформ та можливостей для інвестування через ці платформи, внаслідок чого потенційні розробники підприємницьких проектів певною мірою обмежені тими інвестиційними можливостями, які пропонуються [3, с. 95-96; 4].

Отже, краудфандинг виступає альтернативним новаторським інструментом досить швидкого залучення фінансування для реалізації різноманітних ініціатив, ідей та підприємницьких проектів, завдяки якому їх розробники через спеціальні онлайн-платформи можуть одержати грошові кошти від широкого кола осіб, бажаючих інвестувати. Розвиток краудфандингу в Україні, незважаючи на його численні переваги, стримує ряд факторів, зокрема таких як низький рівень доходів населення, неналежне законодавче регулювання, низький рівень обізнаності в питаннях механізму краудфандингу, недовіра населення, низький рівень надійності краудфандингових платформ тощо. Забезпечення в подальшому активного застосування краудфандингу в цілях фінансування підприємницьких проектів шляхом мінімізації ризиків і стримуючих факторів сприятиме активізації та об’єднанню зусиль населення країни заради спільної реалізації інноваційних ідей та значущих проектів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рисін В. В. Переваги та ризики краудфандингу як моделі фінансування стартапів і проектів громадського розвитку. *Фінанси України.* 2021. № 4. С. 84–98. URL : https://doi.org/10.33763/finukr2021.04.084

2. Ахновська І. О., Левченко О. В. Розвиток краудфандингу для фінансування малого бізнесу в умовах інформаційної економіки. *Підприємництво та інновації.* 2021. Випуск 16. С. 76–82.

3. Юрчишена Л., Бартош А., Щербата А. Краудфандинг та краудлендінг як альтернативні способи фінансування в Україні. *Галицький економічний вісник.* 2024. № 4 (89). С. 89–98. URL : https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2024.04

4. Теслюк С. А., Матвійчук Н. М., Демчук Н. В. Краудфандинг як сучасний спосіб фінансування: проблеми та перспективи його розвитку в Україні. *Економіка та суспільство.* 2022. Випуск 37. URL : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-37-16

О. Л. Полянська,
здобувач фахової вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
група ФБСФ11-дсп
Науковий керівник:
В. В. Чернега,
Вінницький торговельно-економічний інститут

ТЕХНОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ У ФОНДОВІЙ ТОРГІВЛІ: АЛГОРИТМІЧНИЙ ТРЕЙДИНГ ТА ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Сучасний фінансовий ринок переживає епоху технологічної трансформації, де інформаційні технології та штучний інтелект стають ключовими драйверами змін. Стрімкий розвиток алгоритмічного трейдингу, який використовує складні алгоритми для автоматизованої торгівлі, та застосування штучного інтелекту для аналізу ринкових даних та прогнозування трендів, відкриває нові можливості для інвесторів. Однак, ці технології також несуть потенційні ризики, такі як можливість "флеш-крешів" або непередбачувані наслідки від алгоритмічних помилок. Розуміння цих технологій є критично важливим для ефективного функціонування фондових ринків. Вони впливають на ліквідність, волатильність та ефективність ринків, а також на стратегії управління ризиками. Постійна мінливість ринку, зумовлена швидким розвитком технологій, вимагає постійного аналізу та адаптації торгових стратегій. Це дослідження є актуальним, оскільки воно спрямоване на вивчення цих змін та розробку рекомендацій для ефективного використання нових технологій.

В умовах глобалізації та стрімкого розвитку цифрових технологій, фінансові ринки переживають фундаментальні зміни, що трансформують їх структуру та принципи функціонування. Технологічні інновації, зокрема алгоритмічний трейдинг та штучний інтелект (ШІ), стають невід'ємною частиною сучасної фондової торгівлі, відкриваючи нові можливості для підвищення ефективності та оптимізації торгових операцій.

Алгоритмічний трейдинг, що базується на використанні складних комп'ютерних програм та алгоритмів, дозволяє автоматизувати процеси купівлі-продажу цінних паперів, забезпечуючи швидкість та точність виконання торгових операцій. Ця технологія дозволяє трейдерам реагувати на миттєві зміни ринкових умов, використовувати складні математичні моделі та статистичні аналізи для прийняття обґрунтованих рішень.

Штучний інтелект, з його здатністю до машинного навчання та аналізу великих обсягів даних, відкриває нові перспективи для прогнозування ринкових трендів, виявлення закономірностей та оптимізації торгових стратегій. Використання ШІ

дозволяє автоматизувати процеси аналізу ринкових даних, зменшити вплив людського фактора та підвищити точність прогнозування.

Однак, разом з беззаперечними перевагами, впровадження алгоритмічного трейдингу та ШІ у фондову торгівлю супроводжується потенційними ризиками, такими як можливість "флеш-крешів", виникнення системних помилок та зростання залежності від технологій. Тому, глибоке розуміння цих технологій, їх можливостей та обмежень, є критично важливим для забезпечення стабільності та ефективності фондових ринків.

Алготрейдинг, як явище, що трансформує сучасну фондову торгівлю, має свої корені в 1980-х роках, коли обчислювальні технології почали активно проникати у фінансовий сектор. У ті часи, коли доступ до складних алгоритмів був обмежений колом великих інституційних інвесторів, що володіли значними інтелектуальними ресурсами, зароджувалася ера автоматизованої торгівлі. Сьогодні, завдяки стрімкому розвитку персональних комп'ютерів та доступності спеціалізованого програмного забезпечення, кожен інвестор, озброєний ПК, може застосовувати стратегії автоматизованої торгівлі. Суть алготрейдингу полягає в автоматизації рутинних дій інвестора, що дозволяє суттєво заощадити час та ресурси, необхідні для аналізу ринку, розрахунку математичних моделей та безпосереднього ведення торгів. Це особливо актуально для великих підприємств, інвестиційних фондів та брокерських компаній, які оперують значними обсягами даних та потребують швидкого прийняття рішень.

Якщо розібратися в суті алготрейдингу, то можна виділити два основних визначення. Перше визначає алгоритмічну торгівлю як автоматизовану систему, що здатна здійснювати торгові операції без участі людини, керуючись правилами заданого алгоритму. У цьому контексті використовуються механічні та автоматичні торгові системи, де в першому випадку трейдер може частково брати участь у процесі. Друге визначення розглядає алготрейдинг як метод виконання великих заявок шляхом їх розбиття на дрібніші, кожна з яких виконується окремо з використанням алгоритмів дроблення та інших параметрів. Такий підхід дозволяє швидше укладати угоди та знижує ризик невиконання заявок.

Історія алготрейдингу нерозривно пов'язана з першою у світі біржею, що почала застосовувати автоматизовані методи торгівлі – NASDAQ, заснованою в 1971 році. Однак, незважаючи на безліч переваг, алготрейдинг також пов'язаний з певними ризиками. Відомий випадок падіння фондового ринку США, коли індекс Доу Джонса обвалився на 1000 пунктів, стався, як вважається, через некоректну роботу алгоритмів, що виконали однакові операції. Суть алгоритмічної торгівлі полягає в оцінці можливої поведінки ринку на основі історичних даних та математичних моделей. Розробники алгоритмів шукають моделі, що повторюються, та розраховують ймовірність їх появи в майбутньому.

Згідно з різними оцінками, приблизно половина всіх трейдерських операцій на ринку Форекс здійснюється за допомогою торгових ботів, які використовують принципи штучного інтелекту. Деякі дослідження показують, що ще кілька років

тому до 90% успішних трейдерів застосовували роботизовану торгівлю. Сучасні технології використовуються не лише приватними інвесторами, але й великими корпораціями. Наприклад, Bank of China розробив власну програму для прогнозування цін на валюту, яка базується на штучному інтелекті. Ця програма використовує глибоке навчання для аналізу та прогнозування змін цін валютних пар, а також для генерації торгових сигналів.

Японська компанія Nikkei також успішно інтегрувала аналітику на основі штучного інтелекту, що дозволило їй досягти високої точності в прогнозуванні курсу пари "долар-єна". Вони пояснюють, що їхня система навчається на великому обсязі даних, включаючи історичні ціни, довгострокові тренди та інші фактори, що впливають на валютні курси. Багато користувачів, особливо ті, хто не дуже добре розбирається в технологіях, часто сприймають термін "штучний інтелект" занадто буквально, вважаючи, що чат-боти на кшталт ChatGPT мають надзвичайний інтелект. Насправді, це мовні моделі, які обробляють інформацію з інтернету або власних баз даних для генерації відповідей. Тому говорити про справжній "інтелект" у випадку таких систем не зовсім коректно. Користувач може запитати чат-бот про прогнози щодо зміни цін валютних пар, але ChatGPT прямо зазначає, що не може надавати такі прогнози. Він рекомендує використовувати професійні фінансові ресурси, аналітичні звіти та консультації фахівців для отримання актуальної інформації. Конкурентний чат-бот Bard від Google більш впевнено надає валютні прогнози, але вони не завжди точні, а його пояснення базуються на поверхневих даних, таких як рішення Федеральної резервної системи. Більш практичним застосуванням штучного інтелекту є створення торгових ботів. Це популярний метод використання нових технологій для заробітку на ринку Форекс, який став широко поширеним ще до появи ChatGPT.

Існує кілька видів алгоритмів, що використовуються в алготрейдингу, включаючи системи з урахуванням статистичних даних, хеджування, алгоритми, що виконують певні умови угод, та прямий доступ до ліквідності. Серед засобів ведення алготрейдингу виділяється високочастотна автоматизована торгівля (HFT-трейдинг), що характеризується високою частотою відкриття ордерів та миттєвим укладанням угод. Стратегії алгоритмічної торгівлі включають зважену за часом середню ціну (TWAP), зважену за обсягом середню ціну (VWAP), айсберг, execution strategy, спекулятивні стратегії та data mining. Переваги алготрейдингу полягають у швидкості та продуктивності, відсутності фізичних обмежень та виключенні людського фактора, що дозволяє уникнути емоційних рішень. Однак, існують і недоліки, такі як операційні збої, різкі стрибки волатильності, відхід ліквідності, зростання витрат та можливість маніпулювання цінами.

Еволюція алготрейдингу, що почалася з простих алгоритмів, неминуче веде нас до епохи штучного інтелекту (ШІ), який вже зараз активно впроваджується на фондовому ринку. Робо-консультанти, керовані ШІ, вже здатні керувати портфелями

так само ефективно, як і досвідчені трейдери, що ставить питання про майбутнє фінтех-індустрії. Чи є перехід до ШІ на фондовому ринку неминучим явищем, чи це необхідність, щоб не відставати від технологічного прогресу?

Робо-консультанти, або робо-інвестори, — це системи, що використовують ШІ для автоматизованої торгівлі акціями. Завдяки машинному навчанню, ШІ постійно вдосконалюється, аналізуючи величезні обсяги історичних даних та порівнюючи їх з поточними ринковими умовами. Це дозволяє приймати обґрунтовані інвестиційні рішення, прогнозувати коливання ринку, автоматично продавати акції на основі історичних курсів та виявляти нерегулярні моделі та тренди, що є цінною інформацією для трейдерів. Торговий робот - це програмне забезпечення, яке автоматизує угоди на ринку Форекс на основі заздалегідь визначеної логіки. Ці боти програмуються на купівлю та продаж валюти за певними сигналами, що викликаються ціновою динамікою, індикаторами або іншими факторами, обраними трейдером. Вони інтегруються через API до торгових терміналів, отримують інформацію та можуть самостійно здійснювати торгівлю. У спрощеному вигляді, якщо актив дорожчає, бот купує його, а при зміні тренду - продає.

У реальності боти складніші та враховують більше факторів, включаючи технічний аналіз графіків та навіть політичні й економічні новини. Чим краще трейдер розуміє ринок, тим більше даних він може включити в програму для бота. Система працює на основі заданих користувачем правил, тому в ній не так багато "інтелекту". З одного боку, вона може вести торгівлю без нагляду, швидко здійснювати угоди та уникати емоційних рішень. З іншого боку, торгові термінали не можуть адаптуватися до змін на ринку та враховувати фактори, не включені в програму, що може призвести до збитків. Для правильного налаштування сигналів бота необхідно розуміти трейдинг.

python Copy code

```python
# Приклад структури коду для автоматизованої торгівлі на ринку форекс (використовуючи бібліо

import MetaTrader5 as mt5
import time

def connect_to_mt5(server, account, password):
    # Підключення до сервера MetaTrader 5
    mt5.initialize(server)

    # Вхід в обліковий запис трейдера
    login = mt5.login(account, password)
    if login:
        print(f"Connected to account {account} on server {server}")
    else:
        print("Failed to connect. Check your credentials.")
        mt5.shutdown()

def close_mt5_connection():
    # Закриття з'єднання з сервером MetaTrader 5
```

Також, без знань програмування важко написати навіть простий код. Торгового робота можна придбати з інструкцією або скористатися чат-ботами для спрощення написання коду, хоча вони надають лише загальну структуру, яка потребує доопрацювання та тестування.

Однак, застосування ШІ на фондовому ринку не обмежується лише роботами-консультантами. Компанії використовують ШІ для виявлення підозрілої діяльності, що стає особливо актуальним в умовах зростання торговельної активності та поширення криптовалют та додатків для денної торгівлі. Універсальність ШІ робить його незамінним інструментом для моніторингу великих обсягів даних та прийняття миттєвих рішень, особливо коли інвестори встановлюють жорсткі параметри.

ШІ нормалізує швидкість торгівлі, підвищуючи прибутковість та знижуючи витрати на моніторинг. Однак, експерти застерігають від надмірного покладання на торгові алгоритми ШІ, рекомендуючи проводити ретельні дослідження та консультації з досвідченими брокерами. Недосвідчені користувачі, що починають роботінвестування, можуть не усвідомлювати потенційні вигоди, які вони могли б отримати, звернувшись за додатковою допомогою.

Впровадження ШІ також сприяє демократизації фондового ринку, роблячи його доступним для ширшого кола інвесторів. Завдяки мобільним додаткам та ШІ, інвестувати можна навіть з невеликими сумами, що відкриває можливості для фінансової свободи. Зростання частки ринку ШІ, яке, за прогнозами, досягне 76.44 мільярда доларів до 2025 року, впливає на всі аспекти фондового ринку, від програм володіння акціями роботодавців до індивідуально розроблених інвестиційних планів.

У сучасному світі фінансових технологій, де швидкість та точність є ключовими факторами успіху, алгоритмічний трейдинг та штучний інтелект (ШІ) стали невід'ємною частиною фондового ринку. Ці технології не лише оптимізують торгові процеси, але й відкривають нові горизонти для аналізу ринку та прийняття обґрунтованих інвестиційних рішень.

З одного боку, алгоритмічний трейдинг дозволяє автоматизувати рутинні операції, знижуючи вплив людського фактора та забезпечуючи миттєве виконання угод. З іншого боку, ШІ, з його здатністю до машинного навчання та аналізу великих даних, надає можливість прогнозувати ринкові тренди та виявляти закономірності, які були б непомітні для людини.

Однак, важливо пам'ятати, що ці технології не є бездоганними. Вони несуть в собі ризики, такі як системні помилки та можливість "флеш-крешів", що можуть призвести до значних втрат. Тому, замість того, щоб сліпо покладатися на ШІ та алгоритми, інвесторам необхідно розвивати глибоке розуміння цих технологій та їх обмежень.

У кінцевому підсумку, успіх на сучасному фондовому ринку вимагає збалансованого підходу, де технології використовуються як інструменти для підвищення ефективності, а не як заміна людському інтелекту та досвіду. Тільки так можна досягти стабільності та прибутковості в умовах постійно мінливого фінансового ландшафту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алготрейдинг на біржах. URL : https://ffin.ua/blog/articles/investopediia/ post/ algotreiding-na-birzax-shho-ce-ta-yak-pracyuje?utm_source

2. ШІ на фондовому ринку. URL : https://surl.li/ljbtnh

3. ChatGPT та трейдинг: як використовувати ШІ для заробітку на торгівлі. URL : https://minfin.com.ua/ua/currency/articles/chatgpt-ta-treyding-yak-vykorystovuvaty-shi-dlia-zarobitku-na-torhivli/?utm_source

4. Алгоритмічна торгівля. URL : https://arxiv.org/abs/2002.11523?utm_source= chatgpt.com

5. Алгоритмічна торгівля на основі глибокого навчання. URL : https://arxiv.org/ abs/2004.06627?utm_source=chatgpt.com

В. О. Семченко,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування і фондовий ринок»
Науковий керівник:
О. В. Квашук,
викладач,
ВСП «Уманський фаховий коледж
технологій та бізнесу УНУС»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Результати аналізу ефективності використання фінансових ресурсів підприємств на цілі їх інноваційного розвитку мають важливе прикладне значення, оскільки дають змогу не лише констатувати факт раціонального і ефективного використання коштів, отримання позитивного економічного ефекту, але й ідентифікувати умови і чинники, які дали можливість досягти позитивних результатів, рішення в системі менеджменту бізнесу, що сприяли якісному перебігу інноваційного процесу та повноцінному фінансуванню його фаз та заходів. Причому оцінка ефективності фінансування інноваційного розвитку підприємства також розкриває цілий спектр питань, які мають відношення до ефективності загального, фінансового, а також інвестиційно-інноваційного менеджменту в бізнесі.

Попри всю складність та у більшості випадків відсутність повноцінного інформаційно-статистичного та аналітичного забезпечення роботи з аналізування ефективності використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у забезпеченні їх інноваційного розвитку, важливо дотримуватися принципів системності і комплексності, згідно яких передбачається розкриття окремих цілісних блоків проблематики у цій сфері, адже підхід, коли визначаються прямі ефекти і ефективність витрат на інновації буде об’єктивно не повним і не дасть відповіді на питання, наприклад, як вплинули на результати інноваційного розвитку суб’єкта господарювання система фінансового менеджменту бізнесу в цілому, а також процеси залучення і розміщення фінансових ресурсів на інноваційні потреби бізнесу зокрема.

Водночас, такого типу системний і комплексний аналіз потребує становлення на підприємствах повноцінної постійно діючого інструменту моніторингу та інформаційно-аналітичної системи збору й опрацювання широкого масиву даних про кожен інноваційний проєкт та його інноваційні процеси, а також питання їх фінансового та інвестиційного забезпечення.

У теперішніх реаліях такі підсистеми впроваджені на обмеженій чисельності вітчизняних підприємств реального сектору економіки на загал та промисловості зокрема [1, с. 268]. Сьогодні ще вужчими є можливості статистичного спостереження за інноваційним розвитком підприємств у нашій країні, які, при тому, абсолютно не узгоджені зі методологією та тими даними, збір яких передбачений у межах статистичного спостереження за витратами і фінансовим станом суб'єктів господарювання, у т. ч. за регіонами, секторами, видами економічної діяльності та їх галузями в Україні.

Позаяк, певні висновки про ефективність фінансового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств можна формувати за результатами співставлення обсягів фінансування їх витрат на НДР та на інноваційну діяльність з основними параметрами обсягів і ефективності інноваційної діяльності. Як відомо, економічний зміст поняття «ефективність» полягає у співвідношенні отримуваного позитивного ефекту до витрат (ресурсного забезпечення) понесених заради його досягнення. При тому важливо враховувати всі витрати (фінансові, кадрові, матеріально-технічні, техніко-технологічні, часові, інформаційні, репутаційні, ін.), які несуть підприємства у зв'язку з їх інноваційним розвитком, при тому, як прямі, так і непрямі, а також накладні. З іншого боку, й ефект від використання здобутих результатів інноваційної діяльності також необхідно враховувати системно й комплексно [3, с. 110]. Передусім це позитивний внутрішній вплив на збільшення обсягів та покращення фінансово-економічних результатів господарювання. Однак, це можуть бути й зовнішні переваги, у тому числі у вигляді прямих чи опосередкованих інвестицій підприємства в інноваційно-технологічний розвиток інших суб'єктів господарювання, а також в інноваційну модернізацію ринкової інфраструктури та й самого ринку. Окрім позитивних економічних наслідків варто враховувати соціальні, інші позакомерційні як корпоративні, так і зовнішні ефекти, в тому числі й екологічні.

Утім, знову ж таки, спектр можливостей системи діагностики ефективності фінансового забезпечення промислових підприємств в реаліях України обмежується (та опирається) тими даними, які, на разі, пропонує вітчизняна статистика. Можна також вести мову про доповнення визначених показників і критеріїв ефективності інноваційної діяльності промислових підприємств на загал, а також в частині використання їх фінансового та іншого ресурсного забезпечення інноваційного розвитку такими аспектами, як, наприклад, динаміка, з одного боку, результатів інноваційного розвитку, як от – обсяги виробництва і реалізації інноваційної продукції, обсяги прибутку від продажу інноваційної продукції, а також з інших джерел, пов'язаних з інноваціями (продаж/переуступка прав на об'єкти інтелектуальної власності, надання права на об'єкти франчайзингу, співінвестування у зовнішні інвестиційно-інноваційні проєкти і т. п.), а, з іншого боку, темпи зростання витрат на інноваційну діяльність та розвиток, чисельності інноваційно-активних суб'єктів господарювання

та персоналу (а, відтак, і витрат на оплату праці), супутніх витрат, у т. ч. на виконання НДДКР, організацію програм і проєктів співпраці з зовнішніми партнерами в сфері інноваційно-технологічного зростання та зміцнення технологічної конкурентоспроможності промислових підприємств.

На сучасному етапі розвитку економіки вагомим параметром ефективності, у т. ч. віддачі вкладеного у цю сферу ресурсу, зокрема фінансового, слугують показники так званої активності безпосередньо інноваційного бізнесу, які пропонуються нами розраховувати як: 1) відношення (частка) чисельності промислових підприємств, які реалізували інноваційну продукцію, до загальної кількості інноваційно активних підприємств промисловості; 2) відношення (частка) чисельності промислових підприємств, які впроваджували інновації, до загальної кількості інноваційно активних підприємств промисловості [2, с. 204].

У сукупності визначені критерії сьогодні дають змогу комплексно продіагностувати ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у забезпеченні їх інноваційного розвитку. Також важливо акцентувати, що інноваційний розвиток кожного суб'єкта господарювання не обходиться без витрат, які в підсумку виражаються у фінансових показниках. Відтак, навіть чисельність промислових підприємств, які є інноваційно активні та здійснюють заходи в сфері інноваційного розвитку, у значній мірі слугує характеристикою витрат або своєрідного внеску у інноваційне зростання галузі та має, як на наш погляд, враховуватися.

Оптимальним відображенням віддачі фінансових ресурсів та обслуговування витрат інноваційного розвитку є коефіцієнт ефективності, який відображає відношення обсягу реалізованої інноваційної продукції до витрат на інновації промислових підприємств.

Потребує більш прискіпливого вивчення структура витрат вітчизняних підприємств на інновації (існує ймовірність включення до них інших витрат, що не є прямими відносно створення і впровадження інновацій, а також т. зв. «м'яких» витрат – на розробку інвестиційних проєктів, бізнес-планів і т. п.), а також структура реалізованої продукції (коли внесок інноваційної компоненти може бути певною мірою умовним, перебільшеним). Не відкидаємо також й імовірної дії чинника тінізації збуту частини промислової продукції.

Показник «відношення темпів зростання обсягів реалізованої продукції до темпів зростання витрат на інновації» дає змогу відстежити динамічні процеси і зробити відповідні висновки щодо того, які тренди більш активні: виробництво і збут більш конкурентоспроможної продукції (позитивний ефект) чи витрати, інвестиції, які підприємства здійснюють в створення інноваційної продукції (витрати на досягнення ефекту).

Однією з безпосередніх причин все ще низької ефективності використання фінансових ресурсів підприємств у забезпеченні їх інноваційного розвитку залишаються малі

обсяги створення, виробництва, а, надалі, реалізації інноваційної продукції (робіт, послуг), іншими словами – залученості суб'єктів господарювання до інноваційної діяльності [2, с. 206]. Так, малими були обсяги реалізованої інноваційної продукції у розрахунку на одне інноваційно активне промислове підприємство.

Якщо підприємства прагнуть й надалі нарощувати власну ефективність у плані фінансування витрат на інноваційний розвиток, то їм можна збільшувати обсяги виробництва і реалізації інноваційної продукції, адже при збереженні існуючого рівня рентабельності доходу це забезпечить значний приріст додаткового чистого прибутку, який у підсумку може знову спрямовуватися на приріст інвестицій в інновації, на організацію та реалізацію нових інвестиційно-інноваційних проєктів. Однак, як відомо, для нашої країни характерною є ситуація, коли не всі інноваційно активні промислові підприємства створюють та впроваджують нововведення. З одного боку, це зумовлено непередбачуваністю інноваційної діяльності й тим, що не всі проєкти мають своє успішне завершення у вигляді створення та виробництва нової інноваційної продукції, однак, частка підприємств, які інноваційно активні, але, при тому, не впроваджують інновації, все ще висока. З іншого боку, цей чинник не має впливу на обсяги реалізованої інноваційної продукції у вітчизняній промисловості в цілому, підтвердженням чого є вищі обсяги реалізованої інноваційної продукції в розрахунку на одне підприємство, яке впроваджувало інновації.

Ще більш безпосереднім показником ефективності як інноваційного розвитку, так і фінансування підприємствами інноваційної діяльності є обсяги реалізації інноваційної продукції у розрахунку на одне підприємство, яке реалізувало таку продукцію. Підприємства, яким вдається створити й вивести на ринок інноваційну продукцію, більш ефективні в порівнянні з тими суб'єктами господарювання, у яких цикл інвестиційного бізнес-процесу не завершений.

Підтвердженням як останньої тези, так і на загал підвищення рівня залученості вітчизняних промислових інноваційно активних підприємств до інноваційної діяльності, реалізації програм і проєктів їх інноваційного розвитку можна також вважати наявність тенденції до уповільнення темпів зростання витрат (у порівнянні з темпами зростання доходів від реалізації інноваційної продукції) на інновації в розрахунку на одне інноваційно активне підприємство. Так, за останні роки відповідний показник суттєво зріс (у 3,2 рази), однак за цей період істотно збільшилися й обсяги реалізації інноваційної продукції (близько у двічі), а витрати в останні три роки аналізованого періоду стабілізувалися і в розрахунку на одне інноваційно активне промислове підприємство становили в межах 16-18 млн грн, що є додатковим свідченням певної ефективізації інноваційного розвитку у промисловості України [3, с. 112]. Водночас, проблемою залишається відсутність проактивного масштабування такого роду процесів і явищ. Акцентуємо увагу на той факт, що результати структурно-галузевого аналізування ефективності використання фінансових ресурсів у цілях

інноваційного розвитку промислових підприємств дають підстави для висновку про існування типової проблематики за більшістю ВЕД промисловості України.

Негативно, що в багатьох видах економічної діяльності з промисловим виробництвом високого рівня і глибини переробки продукції, де економіка могла б мати значні конкурентні переваги, ефективність витрат на інновації залишається критично низькою. Без виправлення цієї ситуації, стверджувати про наявність потенціалу до покращення конкурентних позицій і подальшого сталого висхідного розвитку підприємств переробної промисловості України не доводиться.

Проте, відмічається також критично низка інноваційна активність та на цьому тлі й ефективність фінансування витрат на інновації у таких галузях промисловості, як постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря, а також водопостачання, каналізація, поводження з відходами. Обсяги реалізованої промислової продукції (послуг) тут практично співрозмірні з обсягами витрат підприємств на інноваційну діяльність. Відтак, можна шукати більш оптимальні шляхи фінансування інноваційного розвитку та працювати над покращенням процесів створення і впровадження в господарську практику і бізнес-процеси більш продуктивних, сучасних і високотехнологічних інноваційних рішень.

Звернімо увагу на ще один аспект ефективності фінансування інноваційного розвитку підприємств, а саме витратомісткість створення інноваційної продукції. З одного боку, високі витрати на інноваційну діяльність є свідченням їх актуалізації та бажання з боку керівництва підприємств профінансувати такі заходи в достатньому обсязі [1, с. 269]. Однак, з іншого боку, надмірні витрати, які припадають на одиницю інноваційної продукції, можуть сигналізувати про так звані перевитрати або нераціональне витрачання коштів, або надмірні витрати зі створення і впровадження результатів інноваційної діяльності, що неефективно. Саме такі висновки напрошуються за результатами аналізування кількості одиниць впровадженої інноваційної продукції промисловими підприємствами України в розрахунку на одну гривню витрат на інновації.

Сьогодні, для підприємств промисловості України також характерними залишаються дисбаланси в частині їх залученості до інноваційної діяльності.

Ефективність витрат, пов’язаних з фінансуванням програм і проєктів інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств, скоріше, низька, що негативно в контексті подальшого стимулювання активізації їх інноваційної діяльності задля гарантування належної конкурентоспроможності та життєздатності, створення передумов для подальшого розвитку як корпоративного бізнесу, так і національної економіки України на загал.

Отже, із урахуванням наведеного, а також чинників, які визначають обсяги, структуру й ефективність фінансування інноваційного розвитку, варто обґрунтувати

та надалі впровадити комплекс заходів, орієнтованих на збільшення обсягів і раціоналізацію джерел формування й використання фінансових ресурсів у вказаних цілях, на масштабування й зростання ефективності процесів інноватизації та інноваційного розвитку промислових підприємств в сучасних умовах господарювання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Крупка М. І., Кульчицький М. І., Рущишин М. О. Фінансова діяльність підприємств України в умовах воєнного стану. *Фінансова система країни: тенденції та перспективи розвитку* : матеріали IX Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції, м. Острог, 21 жовтня 2022 р. Острог : Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2022. С. 266–270.

2. Рущишин М. О. Оптимізація джерел формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств як складової забезпечення їх інноваційного розвитку. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука».* Серія: «Економічні науки». 2023. № 7 (75). С. 202–207.

3. Саврас І. З., Федінець Н. І. Цифровізація та інноваційний розвиток підприємства: тенденції, проблеми та перспективи. *Вісник Львівського торговельно-економічного університету.* 2024. № 74. С. 108–114.

СЕКЦІЯ 6
АНАЛІТИКА ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В УПРАВЛІННІ ПУБЛІЧНИМИ ФІНАНСАМИ

Б. Д. Афанас'єв,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

АКТУАЛЬНІ ЗАСОБИ ПІДТРИМКИ ТА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ У ФІНАНСОВИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

У сучасному світі фінансові організації є основними об'єктами для кіберзлочинців, оскільки вони оперують значними фінансовими потоками та чутливою інформацією. Зростання цифрових технологій, впровадження електронного банкінгу та фінансових платформ значно підвищують ризики витоку даних, фінансового шахрайства та інших кіберзагроз. Тому *актуальність дослідження* засобів підтримки та забезпечення інформаційної безпеки у фінансових організаціях обумовлена необхідністю розробки та впровадження ефективних механізмів захисту від атак, запобігання витокам даних та гарантування безпечного обміну інформацією.

Важливим аспектом є відповідність заходів безпеки сучасним міжнародним стандартам, таким як ISO/IEC 27001, а також вимогам національного законодавства, зокрема Закону України "Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах" та нормативних актів НБУ. Удосконалення методів криптографічного захисту, багатофакторної автентифікації, систем моніторингу та аналізу загроз сприяє підвищенню рівня інформаційної безпеки у фінансовій сфері [2].

Питання інформаційної безпеки сьогодні набувають особливого значення, оскільки цифрові технології стали невід'ємною частиною фінансової діяльності. Фінансові установи, такі як банки, страхові компанії, біржі та платіжні системи, обробляють величезні обсяги конфіденційної інформації, включаючи персональні дані клієнтів, фінансові операції, інформацію про рахунки та іншу важливу інформацію. Загрози цим даним можуть мати руйнівні наслідки як для окремих клієнтів, так і для фінансової системи в цілому. Кількість кібератак зростає з кожним роком, зловмисники стають все більш витонченими, а економічні збитки від цих атак обчислюються мільярдами доларів у всьому світі. Інформаційна безпека у фінансових організаціях вимагає використання новітніх технологій, політик безпеки та міжнародних стандартів [5].

Надійна система інформаційної безпеки не лише зменшує ризик витоку даних та фінансових втрат, але й сприяє підвищенню довіри клієнтів до організації. Фінансові установи зобов'язані відповідати суворим регуляторним вимогам і дотримуватися міжнародних стандартів, таких як ISO/IEC 27001, GDPR та Інструкції Національного банку України щодо захисту фінансових даних. Крім того, для ефективного захисту інформаційних ресурсів використовуються такі технології, як багатофакторна автентифікація, системи виявлення та запобігання вторгнень, VPN, шифрування та моніторинг мережевої активності. На сучасному етапі розвитку фінансового сектору інформаційна безпека є не просто технічною необхідністю, а й стратегічним елементом для успішної роботи компанії. Втрата даних або порушення систем безпеки може призвести до значних фінансових втрат, юридичних наслідків та шкоди репутації компанії. Тому актуальним є дослідження існуючих засобів підтримки та забезпечення інформаційної безпеки у фінансових організаціях, що дозволить оцінити ефективність сучасних рішень та визначити перспективи їх розвитку. Дослідження охоплює широке коло питань, включаючи аналіз існуючих політик безпеки, огляд технічних засобів захисту, відповідність нормативним вимогам та розгляд практичних прикладів впровадження систем безпеки у фінансовому секторі [4].

Метою цього дослідження є комплексний аналіз новітніх методів, технологій та стратегій, що використовуються фінансовими установами для забезпечення інформаційної безпеки. У дослідженні будуть розглянуті механізми захисту даних, що використовуються у фінансовому секторі, їх ефективність та вплив на загальний рівень кібербезпеки фінансових установ. Шляхом оцінки існуючих заходів будуть визначені їхні сильні та слабкі сторони, а також потенційні можливості для вдосконалення. Метою дослідження є аналіз політик інформаційної безпеки, які фінансові установи розробили та впровадили для захисту своїх критично важливих даних. Це включає огляд таких нормативних документів, як ISO/IEC 27001, GDPR та вимог Національного банку України щодо безпеки інформаційних систем у фінансовому секторі. Важливим аспектом є вивчення того, наскільки українські банки відповідають міжнародним стандартам, та виявлення ключових прогалин у їхній політиці кібербезпеки.

Особлива увага приділяється технічним заходам безпеки, таким як багатофакторна автентифікація (MFA), криптографічні схеми шифрування даних, системи виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS) та впровадження SIEM-систем для моніторингу та аналізу загроз. Дослідження оцінює, наскільки ефективно ці технології запобігають кібератакам на банки, а також аналізує їхній вплив на час реагування на інциденти та безперервність бізнесу. Окрім технічних заходів, дослідження також охоплює організаційні аспекти інформаційної безпеки, такі як політика контролю доступу, навчання персоналу з питань кібербезпеки, внутрішній аудит безпеки та розробка планів реагування на інциденти. Загалом, метою дослідження є надання комплексної картини стану інформаційної безпеки у фінансових організаціях, виявлення основних проблем та загроз, а також надання рекомендацій щодо їх усунення.

Використовуючи приклади з реального життя та нормативно-правові акти, можна створити практико-орієнтовану модель для покращення кібербезпеки в українському фінансовому секторі.

Матеріали та методи. У процесі дослідження використовувалися такі методи:

➢ Аналіз нормативних документів та політик інформаційної безпеки фінансових установ. Розглянуто чинні вимоги та рекомендації Національного банку України, міжнародні стандарти (ISO/IEC 27001) та українське законодавство щодо кібербезпеки в банківському секторі.

➢ Огляд літератури та наукових праць з інформаційної безпеки. Було проаналізовано наукові праці та публікації, присвячені сучасним загрозам та підходам до забезпечення інформаційної безпеки у фінансовому секторі. Особливу увагу було приділено дослідженням ефективності багатофакторної автентифікації, шифрування та методів виявлення атак.

➢ Дослідження практичних прикладів заходів безпеки у фінансових установах, включаючи впровадження систем безпеки в провідних банківських установах України, де аналіз реальних кейсів дозволив оцінити ефективність тих чи інших методів та виявити потенційні недоліки існуючих систем безпеки.

Огляд матеріалів на прикладі існуючих фінансових установ:

1. Політика інформаційної безпеки. Фінансові установи розробляють та впроваджують політики інформаційної безпеки для захисту своїх інформаційних ресурсів. Наприклад, українські банківські установи у своїй політиці інформаційної безпеки визначають принципи системного підходу, безперервного вдосконалення та своєчасності заходів захисту. Ці принципи забезпечують цілісність, конфіденційність та доступність інформації.

2. Технологічні засоби захисту. Фінансові організації використовують різноманітні технологічні засоби для забезпечення інформаційної безпеки:

➢ Системи управління інформаційною безпекою (СУІБ): Впровадження СУІБ дозволяє банкам систематично підходити до захисту інформації та відповідати міжнародним стандартам, таким як ISO/IEC 27001.

➢ Системи виявлення та запобігання вторгненням (IDS/IPS): Ці системи моніторять мережевий трафік та виявляють потенційні загрози, забезпечуючи своєчасне реагування на інциденти.

➢ Багатофакторна автентифікація (MFA): Використання MFA підвищує рівень захисту доступу до систем, вимагаючи від користувачів підтвердження особи за допомогою декількох факторів [4].

3. Відповідність нормативним вимогам. Фінансові установи зобов`язані дотримуватися національних та міжнародних стандартів інформаційної безпеки. Наприклад, Постанова Національного банку України № 95 від 28.09.2017 визначає вимоги до організації заходів із забезпечення інформаційної безпеки в банківській системі

України. Дотримання цих вимог забезпечує захист інформаційних ресурсів та мінімізує ризики кіберзагроз.

4. Практичні кейси Реальні приклади впровадження заходів інформаційної безпеки демонструють їх ефективність. Наприклад, Укргазбанк запровадив політику інформаційної безпеки, яка охоплює управління доступом, захист інформаційних систем та реагування на інциденти. Це дозволило підвищити рівень захищеності банку та забезпечити відповідність нормативним вимогам [1, с. 63].

Забезпечення інформаційної безпеки у фінансових установах є багатогранним процесом, який охоплює широкий спектр діяльності, починаючи від формування нормативно-правової бази та стратегічних політик безпеки і закінчуючи безпосереднім впровадженням технічних рішень та систем моніторингу. Стрімкий розвиток цифрових технологій та збільшення кіберзагроз змушують фінансові установи постійно адаптувати свої системи безпеки до нових викликів, а впровадження міжнародних стандартів, таких як ISO/IEC 27001, є ключовим елементом забезпечення високого рівня інформаційної безпеки.

Крім того, ефективне управління ризиками інформаційної безпеки вимагає комплексного підходу, який включає використання технічних інструментів, таких як системи IDS/IPS, SIEM-рішення для аналізу мережевого трафіку та впровадження багатофакторної автентифікації. У майбутньому фінансові установи повинні продовжувати інвестувати в безпеку даних, інтегруючи передові технології, такі як нещодавно швидкозростаючі технології в сфері штучного інтелекту та машинного навчання, які в теорії можуть стати одним із інструментів для виявлення потенційних загроз у режимі реального часу. Крім того, важливим напрямком розвитку залишається підвищення рівня кіберосвіти персоналу, оскільки людський фактор залишається однією з найбільших вразливостей у секторі інформаційної безпеки. Таким чином, для забезпечення стійкої та ефективної системи кіберзахисту у фінансовому секторі необхідне комплексне поєднання регуляторних, технічних та організаційних заходів [3, с. 36].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дубенко О. В. Методи захисту фінансових даних в інформаційних системах : монографія. Київ, 2021.

2. Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах : Закон України. *Відомості Верховної Ради України.* 1994.

3. Іваненко П. М. Системи кіберзахисту в банківській сфері. *Інформаційна безпека.* 2022. № 3. С. 45–58.

4. ISO/IEC 27001:2022. Information technology – Security techniques – Information security management systems – Requirements.

5. IBM Security. Cost of a Data Breach Report 2023 : офіційний звіт.

С. В. Даниленко,
здобувачка вищої освіти (першого)
бакалаврського рівня
кафедра обліку та аудиту
Науковий керівник:
О. А. Ярова,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
кафедра вищої та прикладної математики,
Державний податковий університет

МАТРИЦІ ТА ГРАФИ: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК І ЗАСТОСУВАННЯ

Світ, у якому ми живемо, побудований на взаємозв'язках: соціальні мережі пов'язують людей, транспортні системи визначають рух транспорту, а нейронні мережі в мозку координують думки та дії. Усе це можна змоделювати за допомогою графів – математичних структур, що представляють об'єкти та їхні зв'язки.

Однак для ефективного аналізу та обчислень графи часто виражаються у вигляді матриць. Саме цей зв'язок між графами та матрицями дозволяє глибоко досліджувати складні системи, знаходити оптимальні рішення та моделювати явища в природі, техніці та суспільстві [3].

Граф є набором вершин і ребер, що з'єднують їх. У найпростішій формі він може бути неорієнтованим, коли зв'язки між об'єктами взаємні (наприклад, дружба в соціальній мережі), або орієнтованим, коли зв'язки мають напрямок (наприклад, дороги з одностороннім рухом).

Графи можуть бути зваженими, якщо кожному ребру присвоєно певне значення (наприклад, довжина дороги або ймовірність переходу між станами в моделі Маркова), або незваженими, коли важливо лише наявність зв'язку [1]. Такі структури широко використовуються в моделюванні соціальних, економічних і технологічних процесів.

Наприклад, графи описують зв'язки між веб-сторінками в пошукових системах, структуру білкових взаємодій у біології, а також енергетичні мережі, що забезпечують стабільність електропостачання.

Щоб ефективно працювати з графами, їх часто представляють у вигляді матриць. Існує кілька основних типів таких матричних представлень [2]:

1. Матриця суміжності – квадратна матриця А, де елемент a_{ij} дорівнює одиниці, якщо між вершинами і та j існує ребро, і нулю – якщо такого зв'язку немає. У зваженому графі значення a_{ij} відповідає вазі ребра. Ця матриця дозволяє швидко перевіряти зв'язки між вершинами та використовувати лінійну алгебру для аналізу графа.

2. Матриця інцидентності – прямокутна матриця B, де рядки відповідають вершинам, а стовпці – ребрам. Якщо вершина є початком або кінцем ребра, відповідний елемент матриці приймає значення 1 або -1 (у орієнтованому графі), або просто 1 (у неорієнтованому графі).

3. Лапласіанова матриця – ще одне важливе представлення графа, яке відіграє ключову роль у спектральній теорії графів. Вона визначається як різниця між матрицею ступенів (діагональна матриця, де на головній діагоналі стоїть кількість сусідів вершини) та матрицею суміжності.

Власні значення цієї матриці містять важливу інформацію про зв’язність графа та його динамічні властивості.

Таким чином, матриці дозволяють застосовувати методи лінійної алгебри до аналізу графів, що відкриває нові можливості для розв’язання складних задач. Одним із важливих застосувань є піднесення матриці суміжності до степеня, що допомагає визначити кількість шляхів певної довжини між вершинами. Спектральна теорія графів, яка аналізує власні значення матриць, використовується для кластеризації даних, виявлення прихованих структур у соціальних мережах і навіть у квантових обчисленнях. Наприклад, алгоритм Google PageRank, який визначає важливість вебсторінок, заснований на спектральному аналізі перехідної матриці веб-графа [1, 5].

У наш час графи та матриці стають дедалі важливішими у сферах великих даних і штучного інтелекту. Зі зростанням обсягів інформації виникає потреба в нових методах обробки та аналізу, і графові структури стають ключовими елементами цього процесу. Наприклад, графові бази даних, такі як Neo4j, дозволяють ефективно зберігати та аналізувати зв'язки між великими масивами даних, що є корисним у фінансових операціях, моніторингу соціальних мереж та забезпеченні кібербезпеки.

У галузі кібербезпеки графи використовуються для створення мережевих моделей, які допомагають виявляти підозрілі взаємодії між пристроями та виявляти потенційні кібератаки. За допомогою графового аналізу можна визначити найбільш уразливі місця в інфраструктурі, покращити захист і прогнозувати можливі сценарії атак.

Графові нейронні мережі (GNN) також здобувають популярність для аналізу складних систем і прогнозування на основі великих обсягів даних. Наприклад, у біоінформатиці вони допомагають моделювати молекулярні взаємодії та аналізувати білкові структури, що є важливим для розробки нових лікарських засобів [4].

Крім того, спектральний аналіз графів знаходить застосування в обробці зображень і відео, що дозволяє виявляти патерни та виділяти ключові об’єкти на основі топологічних характеристик даних. У поєднанні з методами глибокого навчання це відкриває нові можливості в комп'ютерному зорі та розпізнаванні образів.

Інтеграція графів і матриць у сучасних технологіях відкриває нові горизонти для моделювання та аналізу складних систем у різних сферах, що сприяє розвитку інноваційних рішень і підвищенню ефективності сучасних технологій.

Отже, матриці та графи є двома сторонами однієї медалі: графи дозволяють інтуїтивно розуміти складні структури, а матриці надають потужні математичні інструменти для їхнього аналізу. Ця взаємодія відкриває нові горизонти в науці, техніці та практичних застосуваннях – від оптимізації логістичних процесів до побудови ефективних алгоритмів штучного інтелекту. Сучасний світ неможливо уявити без графів і матриць, адже вони формують фундамент математичного моделювання, що лежить в основі найважливіших технологічних і наукових проривів XXI століття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кондратюк Н., Погоруй А. Застосування теорії графів у геометричних задачах. 2024. С. 396–398.

2. Якімова Н. А., Клішин М. Є., Бєлозьоров Г. С. Матриці інцедентності як спосіб виконання деяких операції над графами. METHODOLOGICAL ASPECTS OF EDUCATION: ACHIEVEMENTS AND PROSPECTS. 2024. С. 192–196.

3. Семко М. М., Ярова О. А., Скасків Л. В. Основні поняття сучасної алгебри / Університет ДФС України. Ірпінь, 2020. С. 128. (Серія «На допомогу студенту УДФСУ» ; т. 81).

4. Клейнберг Дж., Тардош Е. Алгоритми та структури даних для аналізу великих графів. Л. : Видавництво Львівської політехніки, 2023. 784 с.

5. Годсілл С., Спарроу Дж. Математичні методи у графовій теорії. К. : Наукова думка, 2019. 568 с.

В. І. Зазуля,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

АКТУАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ БЕЗПЕКИ ДЛЯ ЗАХИСТУ МЕРЕЖ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ВІД НЕСАНКЦІОНОВАНОГО ДОСТУПУ ТА АТАК

В сучасному світі важливою складовою будь-якої фінансової установи є комп'ютери, комп'ютеризовані пристрої та мережі. У зв'язку з цим постає очевидне питання розробки стратегій захисту від несанкціонованого доступу, кібератак та шахрайства, чим і зумовлена *актуальність* нашого дослідження. В умовах сьогодення, коли Україна перебуває під активним впливом інформаційної війни, забезпечення кібербезпеки стає критично важливим аспектом функціонування фінансових установ. Це включає впровадження сучасних засобів захисту, регулярний моніторинг загроз та підвищення рівня кіберграмотності працівників.

Метою дослідження є аналіз та систематизація сучасних стратегій кібербезпеки, спрямованих на захист мереж фінансових установ від несанкціонованого доступу та атак. Дослідження охоплює ефективні методи і технології запобігання вторгненням, забезпечення конфіденційності даних, а також підходи до швидкого виявлення та реагування на потенційні загрози.

Найбільше страждають від кібератак державні установи, банки та фінансові організації, інтернет-магазини, ІТ-компанії, бізнес, який працює з персональними даними клієнтів, виробничі компанії та стартапи. Масовані кібератаки проти державних структур України та бізнесу посилились з початку агресії рф. Кіберзлочинці планують ці атаки, щоб паралізувати роботу стратегічних об'єктів і бізнес компаній. За даними Держспецзв'язку у 2023 році кількість зареєстрованих в Україні кіберінцидентів зросла на 62,5% у порівнянні з 2022 роком (всього 1105 кіберінцидентів). Для порівняння: в 2022 році відбулося зростання кількості кіберінцидентів на рівні у 2,8 рази більше ніж у 2021 році [2].

Ця статистика свідчить про те, що кожна українська компанія повинна бути напоготові та заздалегідь оцінити вразливість, щоб забезпечити системи від кіберінцидентів і технологічних збоїв. Яскравим прикладом як кібератака може призвести до руйнівних наслідків є знищення ІТ-інфраструктури одного з мобільних операторів внаслідок кібератаки, яка була здійснена 12 грудня 2023 року [1].

Серед широкого переліку можливих кіберзагроз найчастіше виділяють наступні: шкідливе програмне забезпечення - несанкціоноване програмне забезпечення (ПЗ), встановлене у системі без відома; програми-вимагачі - форма зловмисного програмного забезпечення, призначена для шифрування файлів на комп'ютері; віруси - шкідливі програми самовідтворюються та заражають файли та системи, що часто робить комп'ютер непридатним для використання; атаки типу «відмова в обслуговуванні» (DoS) - зловмисна кібератака, яка наповнює мережу хибними запитами, щоб порушити бізнес-операції; фішинг - кібератака ґрунтується на імітації законних джерел для доступу до конфіденційної інформації; внутрішні загрози - незважаючи на те, що багато кібератак походять із зовнішніх джерел, навмисні та ненавмисні загрози існують в організації. Працівники можуть мати доступ до мережі та конфіденційних даних і продати їх за фінансову вигоду. Ненавмисні внутрішні загрози часто пов’язані з недбалістю [1].

Порушення безпеки може призвести до грошових збитків, порушення конфіденційності, шкоди репутації, а в екстремальних випадках - до загроз для критичної інфраструктури. Оскільки ми продовжуємо розширювати технологічні межі і все більше залежимо від онлайн-сервісів, захист від цих загроз є не просто важливим питанням, а необхідністю. Прийняття проактивної стратегії для посилення безпеки доступу до Інтернету є ключем до безпечного користування перевагами життя в цифровому світі та збереження душевного спокою [2].

Посилаючись на статтю компанії Microsoft – передового світового лідера у сфері технологій: Два основні принципи захисту інформації: доступність даних і керування ними. Доступність даних дає працівникам змогу отримувати доступ до інформації, потрібної для повсякденних завдань. Підтримка доступності даних є частиною корпоративного плану забезпечення безперервності бізнес-процесів і аварійного відновлення, який є важливим елементом плану захисту даних і ґрунтується на використанні резервних копій, що зберігаються окремо. Доступ до цих копій скорочує період простою працівників і дає їм змогу підтримувати робочий ритм. Керування даними охоплює керування життєвими циклами даних та інформації. Керування життєвим циклом даних включає створення, зберігання, використання й аналіз даних, а також їх архівацію та видалення. Цей життєвий цикл допомагає організації дотримуватися відповідних нормативних вимог і не зберігати дані без потреби. Керування життєвим циклом інформації – це стратегія каталогізування та зберігання інформації, отриманої на основі наборів даних організації. Вона допомагає визначити, наскільки актуальною та точною є інформація [3].

Аудит кібербезпеки — це детальний та систематичний процес оцінки стану захищеності інформаційних систем, інфраструктури та даних організації. Він слугує інструментом не лише для виявлення слабких місць у системах, а й для побудови

стратегії захисту та системи управління інформаційної безпеки (СУІБ). У сучасному кіберпросторі, де загрози постійно еволюціонують, регулярний аудит стає обов'язковим елементом підтримки безпеки організації [4].

Досвід компанії BDO в Україні підтверджує, що для протистояння кібератакам, бізнесу потрібні не лише новітнє обладнання та програмне забезпечення, але й комплексний захист основних напрямів реалізації кіберзагроз.

1. Прийміть стратегію нульової довіри. Впровадження стратегії нульової довіри означає перехід до широкої моделі безпеки, яка дозволить підприємствам обмежити доступ до цінних застосунків, даних і середовища компанії.

2. Захистіть віддалений персонал. Впроваджуйте програмне забезпечення для запобігання втраті даних для моніторингу, виявлення та реагування на потенційні витоки даних, а також захист кінцевих точок має бути запроваджений, щоб захистити мережу компанії від загроз, що надходять з пристроїв працівників або клієнтів.

3. Захистіться від кібератак. Багатофакторна автентифікація (MFA) є обов'язковою умовою кібербезпеки. БФА дозволяє організації надавати електронний доступ до вебсайтів або застосунків лише після надання двох або більше доказів, що підтверджують особу. Навчання з питань безпеки для працівників також має важливе значення, оскільки воно забезпечить постійну обізнаність працівників щодо будь-яких відповідних або важливих кроків кібербезпеки, наприклад, переконавшись, що всі працівники використовують найкращі практики безпеки електронної пошти.

4. Усуньте будь-яку нестачу ресурсів або інструментів. Якщо організації важко знайти інструменти або ресурси для розробки стратегії безпеки або керування нею, розгляньте можливість розробки поточної стратегії керованої безпеки та її операціоналізації. Однак уникайте звичного «встановлення і забування». Безпечна стратегія повинна оновлюватись і коригуватися з часом.

5. Рішення для протидії внутрішнім загрозам. Внутрішні загрози є складними — вони ґрунтуються на людській природі і не слідують шаблону, який можна ідентифікувати. Більшість внутрішніх загроз мотивуються фінансовою вигодою, хоча існують й інші причини для такої поведінки [1].

Висновки. Отже, підкреслюючи зростаючу кількість кіберзагроз та їхню еволюцію, потрібно впроваджувати комплексні стратегії кібербезпеки для фінансових установ. Основними напрямками мають бути впровадження багатофакторної автентифікації, регулярний аудит систем безпеки, підвищення рівня кіберграмотності працівників, а також використання резервного копіювання для збереження критично важливих даних. Особливу увагу слід приділити стратегії «нульової довіри» та захисту від внутрішніх загроз, що забезпечить більш ефективний контроль доступу та мінімізує ризики несанкціонованого втручання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Захист бізнесу: як убезпечити підприємство від кіберзлочинів? URL : https://www.bdo.ua/uk-ua/insights-2/information-materials/2024/business-security-how-to-protect-your-company-from-cybercrime? (дата звернення: 04.03.2025).

2. Топ-5 найефективніших стратегій для посилення вашої інтернет-безпеки. URL : https://www.ranktracker.com/uk/blog/the-top-5-most-effective-strategies-for-enhancing-your-internet-security/ (дата звернення: 04.03.2025).

3. Що таке захист даних? / Microsoft. URL : https://www.microsoft.com/uk-ua/security/business/security-101/what-is-data-protection (дата звернення: 04.03.2025).

4. Важливість аудитів кібербезпеки для об’єктів критичної інфраструктури. URL : https://my-itspecialist.com/importance-of-cybersecurity-audits-for-critical-infrastructure (дата звернення: 04.03.2025).

А. А. Іщук,
викладач;
Д. С. Щербак,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

РОЛЬ МОБІЛЬНИХ ФІНАНСОВИХ ДОДАТКІВ У ПІДВИЩЕННІ ФІНАНСОВОЇ ГРАМОТНОСТІ УКРАЇНЦІВ

В умовах цифрової трансформації економіки та фінансової сфери рівень фінансової грамотності населення стає критично важливим фактором економічного розвитку. Україна поступово впроваджує цифрові фінансові інструменти, серед яких особливої популярності набули мобільні фінансові додатки. Вони допомагають громадянам контролювати особисті фінанси, планувати бюджет та уникати надмірних боргових зобов'язань.

Метою дослідження є визначення впливу мобільних фінансових додатків на рівень фінансової грамотності українців, а також оцінка ефективності функцій мобільних фінансових додатків.

З метою отримання достовірних даних було використано два основних методи: *аналіз функціональних можливостей мобільних додатків*, який дав змогу оцінити наявні інструменти для планування бюджету, ведення обліку витрат, отримання фінансових рекомендацій та навчання основам фінансової грамотності; *опитування користувачів*, що дозволило визначити основні тенденції у використанні фінансових застосунків та їхній вплив на фінансову поведінку людей.

У процесі аналізу мобільних фінансових додатків було визначено кілька ключових аспектів, що впливають на формування фінансової грамотності користувачів. Серед них можна виділити такі:

- Функціональність обліку та візуалізація фінансових даних
- Інтеграція освітніх матеріалів
- Персоналізовані фінансові рекомендації
- Використання гейміфікації для залучення користувачів
- Аналітичні інструменти для оцінки ризиків та планування

Розглянемо детальніше кожен із цих чинників.

Функціональність обліку та візуалізація фінансових даних. Одним із головних елементів фінансових додатків є можливість вести детальний облік особистих фінансів. Такі програми, як Monefy, дозволяють користувачам відстежувати доходи та витрати за різними категоріями, а також створювати персоналізовані бюджети.

Візуалізація фінансових даних у вигляді графіків, діаграм та таблиць допомагає спростити аналіз фінансових потоків і робить інформацію більш зрозумілою [1]. Завдяки цьому користувачі можуть оперативно реагувати на зміну фінансової ситуації та ухвалювати більш обґрунтовані рішення щодо розподілу коштів.

Інтеграція освітніх матеріалів. Багато сучасних фінансових додатків включають навчальні модулі, які містять статті, відеоуроки та інфографіку, що пояснюють основи управління фінансами. Вони знайомлять користувачів із принципами бюджетування, інвестування, пенсійного планування та роботи з кредитами. Дослідження показують, що інтеграція освітнього контенту в мобільні застосунки може значно покращити фінансову грамотність населення.

Згідно з дослідженням Kaiser & Lusardi (2024), інтеграція освітніх компонентів (використання інтерактивних методів навчання) підвищує рівень фінансових знань на 15–20%, а також позитивно впливає на поведінку користувачів – вони частіше заощаджують кошти та рідше накопичують борги [2].

Персоналізовані фінансові рекомендації. Сучасні мобільні фінансові додатки аналізують дані користувачів та пропонують індивідуальні рекомендації на основі їхніх витрат, доходів і фінансових цілей. Наприклад, додатки можуть автоматично виявляти надмірні витрати у певних категоріях та пропонувати способи їхнього оптимального скорочення. Крім того, такі системи допомагають створювати накопичувальні плани, прогнозувати можливі ризики та рекомендувати ефективні фінансові стратегії.

Персоналізовані поради роблять процес управління грошима більш ефективним та адаптованим до конкретних потреб користувача.

Використання гейміфікації для залучення користувачів. Додавання ігрових елементів у фінансові додатки підвищує рівень зацікавленості та залучення користувачів.

Гейміфікація включає: систему досягнень (отримання нагород за дотримання бюджету); рівні та статуси (збільшення рівня фінансової обізнаності з часом); фінансові квести та завдання (наприклад, відкладати певну суму протягом місяця); рейтинги користувачів (змагання між друзями або учасниками спільноти) [3]. Крім того, ігрові елементи допомагають зробити складні фінансові процеси більш зрозумілими та доступними.

Наприклад, інтерактивні підказки, квести чи симуляції можуть навчити користувачів, як правильно інвестувати, планувати бюджет чи уникати фінансових помилок. Таким чином, вони не лише полегшують взаємодію з фінансовими інструментами, але й перетворюють навчання та управління фінансами на цікавий і мотивуючий досвід, що сприяє довгостроковій фінансовій стабільності користувачів.

Завдяки таким елементам процес управління грошима стає більш цікавим та мотивуючим, що сприяє формуванню фінансової дисципліни.

Аналітичні інструменти для оцінки ризиків та фінансового планування. Фінансові додатки також містять аналітичні інструменти, що допомагають користувачам прогнозувати потенційні ризики та розробляти стратегії на випадок непередбачуваних ситуацій (наприклад, втрата роботи або економічна криза).

Завдяки моделюванню різних фінансових сценаріїв користувачі можуть:

- Оцінювати наслідки своїх рішень ще до їхнього ухвалення;
- Створювати резервні фонди на випадок кризових ситуацій;
- Планувати довгострокові фінансові цілі (наприклад, купівля житла, інвестиції, пенсійне забезпечення).

Використання цих інструментів допомагає користувачам зменшити фінансові ризики та забезпечити стабільність у довгостроковій перспективі.

Опитування щодо визначення ключових тенденцій використання мобільних фінансових додатків проводилося серед українців віком від 18 до 55 років, які активно використовують мобільні фінансові додатки для управління своїми фінансами. Для збору даних використовувався метод онлайн-анкетування за допомогою платформи Google Forms, а також поширення анкети через соціальні мережі для охоплення ширшої аудиторії. Загальна кількість респондентів становила 500 осіб, що забезпечило репрезентативність вибірки та дозволило отримати достовірні результати дослідження

Аналіз отриманих відповідей дозволив визначити кілька ключових тенденцій: 85% респондентів зазначили, що використання фінансових додатків допомагає їм краще контролювати свої витрати; 72% опитаних відзначили, що візуалізація витрат (графіки, діаграми) значно покращує розуміння фінансових потоків; 65% учасників опитування повідомили, що мобільні застосунки мотивують їх більше заощаджувати; 48% респондентів визнали корисними освітні функції, такі як статті, відеоуроки та фінансові поради; 40% опитаних вважають, що гейміфіковані елементи роблять управління фінансами цікавішим і сприяють розвитку фінансової грамотності.

Результати проведеного дослідження свідчать про те, що мобільні фінансові додатки є ефективним інструментом для підвищення фінансової грамотності та покращення особистого фінансового управління серед українських користувачів. Аналіз опитування показав, що використання таких застосунків, як Monefy, Money Lover, Toshl, позитивно впливає на фінансову дисципліну користувача, допомагає краще контролювати свої витрати, підвищувати рівень заощаджень та ухвалювати обґрунтовані фінансові рішення.

Особливу роль у цьому процесі відіграють функції автоматичного обліку витрат, візуалізації фінансових даних, інтеграція освітніх матеріалів та персоналізованих рекомендацій. Застосування аналітичних інструментів, елементів гейміфікації та AI-алгоритмів дозволяє не лише оптимізувати бюджетування, але й формувати довгострокові стратегії накопичення та інвестування.

Водночас результати дослідження підкреслюють необхідність подальшого вдосконалення мобільних фінансових сервісів. Зокрема, доцільно розширити можливості автоматичної категоризації витрат, розробити адаптивні освітні модулі для різних категорій користувачів, а також інтегрувати персоналізовані AI-рекомендації для управління фінансами. Крім того, перспективним напрямом є розвиток механізмів соціальної взаємодії для обміну досвідом та підтримки між користувачами.

Таким чином, удосконалення функціональних можливостей мобільних фінансових додатків сприятиме підвищенню рівня фінансової обізнаності населення, формуванню відповідального ставлення до особистих фінансів та покращенню загального фінансового добробуту громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Войчук В. Фінансова грамотність у вашій кишені: огляд мобільних додатків для управління особистими фінансами / Banker.ua. URL : https://banker.ua/uk/projects/oglyad-dodatkiv-dlya-upravlinnya-osobistimi-finansami/ (дата звернення: 09.03.2025).

2. Kaiser T., Lusardi A. Financial literacy and financial education: an overview. CESifo working papers. 2024. P. 15–16.

3. Gamification: Toward a Definition / S. Deterding et al. 2011. P. 2–3. URL : http://gamification-research.org/wp-content/uploads/2011/04/02-Deterding-Khaled-Nacke-Dixon.pdf (дата звернення: 08.03.2025).

Д. А. Коломієць,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ВРАЗЛИВОСТІ НУЛЬОВОГО ДНЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ

Актуальність дослідження зумовлена зростанням кіберзагроз, пов'язаних із вразливостями нульового дня, які є серйозною проблемою для фінансових установ та організацій. Оскільки такі вразливості стають відомими хакерам раніше, ніж розробникам, вони можуть бути використані для атак на банківські системи, платіжні сервіси та біржові платформи. Це призводить до значних фінансових втрат, витоку конфіденційної інформації та підриву довіри користувачів.

Метою дослідження є аналіз вразливостей нульового дня та оцінка їхнього впливу на фінансову безпеку, а також розгляд методів виявлення, запобігання та мінімізації наслідків таких загроз.

Предметом дослідження є механізми експлуатації вразливостей нульового дня та їхній вплив на фінансовий сектор, зокрема на безпеку банківських операцій, електронних платежів та цифрових активів.

В сучасному цифровому світі фінансові установи стикаються з дедалі складнішими кіберзагрозами, серед яких особливу небезпеку становлять вразливості нульового дня. Ці вразливості залишаються невідомими розробникам програмного забезпечення, що дає зловмисникам можливість їх експлуатувати до моменту випуску оновлення безпеки. Враховуючи, що фінансовий сектор активно використовує цифрові технології, загрози, пов'язані з вразливостями нульового дня, можуть мати катастрофічні наслідки для економічної стабільності та безпеки користувачів.

Фінансовий сектор є однією з найпривабливіших мішеней для кіберзлочинців. Згідно з дослідженнями, понад 60% атак у банківському секторі пов'язані з використанням невідомих або неусунутих вразливостей. Зокрема, атаки на фінансові сервіси та криптовалютні біржі призводять до багатомільйонних втрат та підривають довіру клієнтів до цифрових фінансових операцій. Саме тому дослідження механізмів експлуатації таких вразливостей і розробка ефективних заходів захисту є вкрай важливими для забезпечення фінансової безпеки [2, с. 21].

Загроза нульового дня (zero-day vulnerability) – це вразливість у програмному забезпеченні, про яку виробник або розробник ще не знає, але якою вже можуть скористатися зловмисники. Такі вразливості особливо небезпечні, оскільки до моменту їхнього виявлення та випуску виправлень вони залишаються «відкритими дверима» для атак. Хакери, які знаходять або купують експлойти для нульового дня, можуть використовувати їх для крадіжки даних, отримання несанкціонованого доступу до систем або навіть повного їх виведення з ладу. Найчастіше такі атаки застосовуються в кібершпигунстві, державних операціях та цільових кібератаках на підприємства або урядові установи.

Загрози нульового дня можуть бути спрямовані на різні рівні IT-інфраструктури: операційні системи, веббраузери, поштові клієнти, серверне програмне забезпечення, мобільні додатки тощо. Вразливості можуть виникати через помилки в коді, логічні недоліки або слабкі місця в механізмах аутентифікації та авторизації. Зловмисники, дізнавшись про такі вразливості, створюють спеціальні експлойти – програмні інструменти, що дозволяють використати помилку для атаки на систему. Після цього експлойти можуть застосовуватися для шпигунства, викрадення конфіденційної інформації, встановлення шкідливого ПЗ або запуску інших атак.

Одна з головних проблем у боротьбі з атаками нульового дня – неможливість завчасно їх виявити за допомогою традиційних методів захисту, таких як антивірусні програми або системи виявлення вторгнень, оскільки вразливість ще не має унікального підпису або сигнатури. Це дає атакуючим значну перевагу, адже вони можуть використовувати експлойт протягом певного часу, перш ніж виробник знайде та виправить проблему. Тому особливо важливими є проактивні методи кібербезпеки, такі як аналіз поведінки програм, багаторівневий підхід до захисту та регулярне оновлення системи [4, с. 55].

Захист від загроз нульового дня вимагає застосування ряду стратегій. По-перше, компанії та організації повинні впроваджувати політику оновлення програмного забезпечення та швидкого застосування патчів. По-друге, використання розширених систем виявлення загроз, що базуються на аналізі аномальної поведінки, може допомогти ідентифікувати підозрілі дії ще до того, як вони спричинять шкоду. По-третє, ізоляція критичних процесів і використання принципу найменших привілеїв для користувачів зменшує ризики, пов'язані з потенційними атаками.

Важливу роль у боротьбі з уразливостями відіграють програми баг-баунті, які стимулюють дослідників кібербезпеки шукати вразливості та повідомляти про них розробникам, а не продавати на чорному ринку. Великі технологічні компанії, такі як Google, Microsoft і Apple, пропонують значні винагороди за виявлення та відповідальне розкриття критичних вразливостей. Це дозволяє швидше знаходити потенційні загрози та усувати їх до того, як ними скористаються зловмисники [3, с. 210].

Ще одним важливим аспектом захисту є використання механізмів ізоляції середовища виконання, таких як віртуалізація, пісочниці (sandboxing) та контейнеризація. Ці технології дозволяють запускати потенційно небезпечні додатки у відокремлених середовищах, обмежуючи можливості зловмисників для нанесення шкоди основній системі.

Крім того, компаніям слід активно моніторити новини про кіберзагрози та використовувати сервіси обміну інформацією про вразливості, такі як CVE (Common Vulnerabilities and Exposures) або Threat Intelligence платформи. Впровадження систем штучного інтелекту та машинного навчання для виявлення аномальної активності також може значно підвищити рівень безпеки.

Отже, загроза нульового дня є серйозною проблемою у сфері кібербезпеки, що вимагає комплексного підходу до захисту інформаційних систем. Оскільки традиційні засоби не завжди можуть своєчасно виявити нові атаки, організації повинні впроваджувати сучасні стратегії, спрямовані на мінімізацію ризиків та підвищення рівня кіберзахисту. Лише поєднання проактивних заходів, швидкого реагування на нові вразливості та використання передових технологій може забезпечити ефективний захист від атак нульового дня [1, с. 24].

Вразливості нульового дня можуть бути присутні в операційних системах, програмному забезпеченні банківських систем, мобільних додатках та навіть апаратних пристроях. Основний механізм експлуатації включає кілька етапів:

1. Виявлення вразливості – хакери знаходять помилки в коді або недоліки в архітектурі програмного забезпечення.

2. Розробка експлойту – створюється шкідливий код або метод обходу захисту.

3. Атака на систему – зловмисники використовують експлойт для отримання доступу до конфіденційних даних або фінансових операцій.

4. Розповсюдження загрози – після успішної атаки хакери можуть поширювати шкідливе програмне забезпечення, що ускладнює виявлення та ліквідацію загрози [1, с. 19–31].

Основними наслідками експлуатації таких вразливостей є:

1. Фінансові втрати – кіберзлочинці можуть викрадати кошти з банківських рахунків, змінювати платіжні дані або блокувати фінансові операції.

2. Витік конфіденційної інформації – персональні дані клієнтів, номери карток, паролі можуть потрапити до рук зловмисників.

3. Підрив довіри до фінансових установ – після масштабних атак клієнти можуть відмовитися від використання цифрових фінансових сервісів.

4. Юридичні та регуляторні ризики – банки та фінансові організації можуть стикатися з санкціями через недостатній рівень захисту даних клієнтів [3, с. 167].

Фінансові установи можуть мінімізувати ризики, використовуючи такі заходи:

1. Регулярний моніторинг систем – застосування сучасних інструментів аналізу та виявлення аномалій.

2. Використання проактивних систем кібербезпеки – впровадження штучного інтелекту для аналізу поведінки програм та виявлення підозрілих дій.

3. Швидке оновлення програмного забезпечення – встановлення патчів безпеки одразу після їх випуску.

4. Підвищення рівня кіберграмотності співробітників – проведення тренінгів щодо виявлення потенційних загроз.

5. Використання багаторівневого захисту – шифрування даних, багатофакторна автентифікація та ізоляція критичних систем.

Висновки. Дослідження показало, що вразливості нульового дня становлять критичну загрозу для фінансової безпеки через можливість їх використання зловмисниками до випуску офіційних оновлень безпеки. Основними наслідками таких атак є фінансові втрати, порушення роботи фінансових систем та репутаційні ризики. Ефективними заходами захисту є регулярний моніторинг уразливостей, впровадження проактивних систем виявлення загроз, використання багаторівневого захисту та швидке оновлення програмного забезпечення. Також важливе значення має співпраця між державними структурами, бізнесом та дослідницькими організаціями для обміну інформацією про потенційні загрози та розробки ефективних механізмів реагування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз вразливостей нульового дня в пристроях інтернету речей / Вінницький національний технічний університет. Вінниця, 2023. С. 21–35.

2. Аналіз вразливостей нульового дня в системах управління файлами / Київський університет імені Бориса Грінченка. Київ, 2023. С. 12–24.

3. Антилегалізаційний фінансовий моніторинг: ризик-орієнтований підхід : монографія / за ред. О. В. Коваленка. Київ : Центр учбової літератури, 2016. 256 с.

4. Вплив атак нульового дня на інформаційну безпеку фінансових установ : магістерська дисертація / Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2024. 85 с.

А. В. Кузьмак,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
О. Д. Гордей,
д-р екон. наук, професор,
завідувач кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ БЛОКЧЕЙН У ПЕНСІЙНОМУ ФОНДІ УКРАЇНИ: ПОТЕНЦІАЛ ТА ВИКЛИКИ

В умовах глобальної цифровізації все більшої актуальності набуває питання підвищення ефективності роботи Пенсійного фонду України. Технологія блокчейн, завдяки своїй здатності забезпечувати прозорість, незмінність та автоматизацію процесів, є одним із перспективних рішень для впровадження. Водночас існують певні виклики які уповільнюють впровадження блокчейн та перешкоджають цифровізації Пенсійного фонду України. Саме тому аналіз бар'єрів і можливостей застосування блокчейн у Пенсійному фонді України є ключовим етапом у визначенні перспектив цієї ініціативи.

Технологія блокчейн (blockchain – 'ланцюг блоків') забезпечує зберігання та передачу інформації у децентралізованій мережі. Блокчейн функціонує за принципом децентралізації, що означає розподіл інформації між численними блоками замість її зберігання в єдиній централізованій системі. Завдяки цьому забезпечується високий рівень безпеки та незмінності даних, оскільки будь-яке редагування в окремому блоці змінить вміст наступних блоків.

Наразі технологія блокчейн активно розвивається секторами та установами. Вона визнана одним із основних інструментів для реалізації численних інновацій, які, ймовірно, матимуть значний вплив на розвиток світової економіки в майбутньому.

Оскільки блокчейн-технології стали основою для криптовалют, багато пенсійних фондів різних країн почали розглядати цифрові активи як альтернативний інструмент для диверсифікації своїх інвестиційних портфелів. Державні пенсійні фонди США активно інвестують у криптовалюту, обґрунтовуючи свій вибір високою прибутковістю цього класу активів за останні 12 років. Приблизно 94% пенсійних фондів США здійснюють вкладення у цифрові активи та компанії.

Спостерігаючи за такими трендами в пенсійній галузі, варто зазначити, що жоден пенсійний фонд наразі не повинен ризикувати інвестиціями в криптовалюту,

оскільки регуляторні органи дедалі критичніше ставляться до її використання. Також пенсійні фонди мають детально аналізувати властивості кожного цифрового активу та постійно відстежувати зміни на криптовалютному ринку, адже майбутні програмні оновлення можуть зробити ці інвестиції незаконними.

Аналізуючи виклики на етапі впровадження потрібно зазначити що вони пов'язані з правовими обмеженнями та питаннями захисту персональних даних. В цьому питанні важлива правова стандартизація блокчейн. Наявність стандартів і узгодженої термінології дозволить забезпечити якісне законодавче регулювання блокчейну.

З метою розвитку цього напряму 6 жовтня 2017 року наказом № 313 було створено технічний комітет стандартизації «Блокчейн та технології розподілених реєстрів», основним завданням якого є розробка стандартів для регулювання використання цих технологій у різних сферах економіки та технологічного сектору.

Для впровадження блокчейн-технології в Пенсійний фонд необхідно гарантувати її відповідність вимогам законодавству України про захист персональних даних. Оскільки блокчейн зберігає всі транзакції в публічному реєстрі, важливо розробити додаткові механізми, які забезпечать анонімність та надійний захист персональної інформації користувачів.

Також один із викликів полягає в недостатній технічній інфраструктурі для використання блокчейн-технологій. Її рівень ще не готовий до масштабного впровадження в державні структури. Саме тому Пенсійний фонд потребує модернізації своїх ІТ-систем та забезпечення їх сумісності з новими технологіями, такими як блокчейн.

Ще однією проблемою є низький рівень цифрової грамотності населення. Частота практик користування інтернетом має прямий зв'язок з віком респондентів. Серед найстаршої категорії (60–70 років) щодня інтернет використовує 71 % опитаних [1].

Напрями та завдання комплексної цифрової трансформації всіх компонентів системи соціального захисту населення в Україні на основі єдиних підходів, стандартів і технологій визначено Стратегією цифрової трансформації соціальної сфери, схваленою розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р [2].

Наразі Пенсійний фонд України впроваджуй багато інновацій, на базі реєстрів, а не блокчейн. Наприклад, електронний мобільний додаток «Пенсійний фонд», завдяки якому отримувати інформацію щодо власного пенсійного страхування та забезпечення можна зі смартфонів і планшетів [3].

Блокчейн має значний потенціал для перетворення пенсійної системи України, зокрема в рамках Пенсійного фонду. Завдяки незмінним записам, ця технологія забезпечує прозорість у веденні обліку пенсійних накопичень та виплат, гарантуючи точність і достовірність даних. Це дозволяє зменшити ризики шахрайства та помилок,

що сприяє збільшенню довіри громадян до пенсійної системи. Впровадження блокчейн також дає змогу автоматизувати процеси за допомогою смарт-контрактів, що значно прискорює нарахування пенсій і розподіл коштів між фондами, одночасно знижуючи адміністративні витрати. Це зменшує потребу в численних посередниках, що знижує операційні витрати та підвищує ефективність використання державних ресурсів. У довгостроковій перспективі це сприятиме підвищенню фінансової стабільності пенсійної системи України.

Отже, можна зробити висновок, що технологія блокчейн має великий потенціал для вдосконалення пенсійної системи України, зокрема через її інтеграцію в роботу Пенсійного фонду. Однак для повноцінного впровадження блокчейн необхідно подолати кілька важливих перешкод, зокрема юридичних і технічних. Незважаючи на існуючі труднощі, розробка стандартів для регулювання блокчейн та адаптація правових норм створюють підґрунтя для успішної реалізації цієї технології. Що стосується інвестицій у криптовалюти, то пенсійним фондам варто бути обережними, оскільки правова база для таких інвестицій ще не є чітко визначеною. Проте потенціал блокчейн для підвищення ефективності пенсійної системи України є беззаперечним. Завдяки забезпеченій прозорості, точності та зниженню операційних витрат, впровадження блокчейн може значно покращити пенсійне забезпечення і вимагає подальшого дослідження та впровадження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дослідження цифрової грамотності в Україні / Міністерство цифрової трансформації України. 2023 рік. URL : https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/8800-ua_cifrova_gramotnist_naselenna_ukraini_2023.pdf

2. Стратегія цифрової трансформації соціальної сфери : схвал. розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text

3. Чечель А., Ангелін М. Стратегічні цифрові технології у публічному секторі України. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення*. 2024. № 9. С. 176–185.

М. А. Лисенко,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права
Науковий керівник:
В. О. Ніжегородцев,
викладач,
Державний податковий університет

РОЗРОБКА КОМП'ЮТЕРИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ ЗАМОВЛЕНЬ ІНТЕРНЕТ-МАГАЗИНУ

Сучасні технології автоматизації значно змінюють процеси управління онлайн-продажами та обробки замовлень. Інтернет-магазини активно впроваджують комп'ютеризовані системи для оптимізації замовлень, що дозволяє зменшити витрати часу та ресурсів. Такі системи автоматизують процес обробки покупок, інтегруються з платіжними сервісами, відстежують статуси доставки та аналізують поведінку клієнтів.

Актуальність. Швидкий розвиток електронної комерції вимагає від бізнесу ефективних рішень для автоматизації процесів замовлення. Впровадження комп'ютеризованої системи дозволяє покращити швидкість обробки покупок, мінімізувати людський фактор та підвищити зручність для користувачів. Інтернет-магазини є важливим каналом продажів, які зумовлені стрімким зростанням електронної комерції та необхідністю автоматизації бізнес-процесів для підвищення ефективності та конкурентоспроможності.

Сучасні користувачі очікують зручного та швидкого процесу замовлення. Комп'ютеризована система дозволяє створити зручний інтерфейс, автоматизувати обробку замовлень та надавати користувачам інформацію про статус замовлення. Інтернет-магазини, які використовують сучасні технології, мають конкурентну перевагу перед тими, хто використовує ручні методи обробки замовлень. Отже, розробка комп'ютеризованої системи замовлень інтернет-магазину є актуальною та необхідною для успішного ведення бізнесу в сучасних умовах.

Мета дослідження. Метою тез є дослідження та демонстрація можливостей, оптимізація та автоматизація обробки замовлень через комп'ютизовані системи, що сприяє підвищенню ефективності інтернет-магазинів та створення ефективної та зручної системи, яка автоматизує процеси замовлення товарів, покращує досвід користувачів та оптимізує роботу Інтернет-магазину.

Матеріали та методи. Для реалізації комп'ютеризованої системи замовлень використовуються сучасні технології, такі як API для інтеграції з платіжними сервісами, бази даних для зберігання інформації про клієнтів і замовлення, а також алгоритми штучного інтелекту для прогнозування попиту, автоматизовані CRM-системи, системи управління базами даних (MySQL, PostgreSQL, MongoDB), фреймворки (Django, React, Angular, Laravel), системи контролю версій (Git) та інші.

Результати та обговорення. Сучасний світ диктує свої умови, і онлайн-торгівля стає невід'ємною частиною нашого життя. Інтернет-магазини, що пропонують широкий асортимент товарів та послуг, стають все більш ред споживачів. Але для того, щоб вижити в умовах жорсткої конкуренції, необхідно не лише мати якісний товар, але й забезпечити зручний та ефективний процес популярними се замовлення.

Саме тут на допомогу приходить комп'ютеризована система замовлень. Вона дозволяє автоматизувати рутинні процеси, зменшити витрати на персонал та покращити обслуговування клієнтів. Розробка такої системи – це не просто створення програмного продукту, це створення інструменту, який допоможе бізнесу зростати та розвиватися.

Першим кроком на шляху до створення успішної системи є аналіз вимог. Необхідно чітко визначити, які функції повинна виконувати система, які потреби мають клієнти та які бізнес-цілі необхідно досягти. На основі цього аналізу розробляється технічне завдання, яке стане основою для подальшої роботи.

Другим кроком є проектування системи. На цьому етапі визначається архітектура системи, структура бази даних та інтерфейс користувача. Важливо створити інтуїтивно зрозумілий та зручний інтерфейс, який дозволить клієнтам легко знаходити потрібні товари та оформлювати замовлення.

Третій крок – розробка програмного забезпечення. На цьому етапі використовуються сучасні технології та мови програмування для створення функціональної та надійної системи. Важливо дотримуватися стандартів кодування та проводити code review для забезпечення якості коду.

Четвертий крок – тестування системи. На цьому етапі проводяться різні види тестування для виявлення та виправлення помилок. Важливо протестувати систему на різних пристроях та в різних умовах, щоб переконатися в її стабільній роботі.

П'ятий крок – впровадження та підтримка. На цьому етапі система розгортається на сервері та проводиться навчання користувачів. Важливо забезпечити технічну підтримку системи та оперативно реагувати на виникаючі проблеми.

Розробка комп'ютеризованої системи замовлень – це складний, але захоплюючий процес. Він вимагає знань, досвіду та творчого підходу. Але результат вартий зусиль. Успішна система дозволить інтернет-магазину не лише вижити, але й процвітати в умовах жорсткої конкуренції.

Використання комп'ютеризованої системи замовлень забезпечує покращення якості обслуговування, зменшення часу обробки замовлень та підвищення точності виконання транзакцій. Автоматизовані системи контролюють складські залишки, генерують звіти для бізнес-аналітики та знижують ризики помилок при оформленні замовлень [5].

Завдяки таким технологіям, як штучний інтелект та машинне навчання, можна прогнозувати потреби клієнтів та покращувати взаємодію з ними. Інструменти бізнес-аналітики допомагають оцінювати ефективність продажів, а інтеграція з чат-ботами дозволяє автоматизувати консультації та підтримку користувачів [2].

Швидкість обробки замовлень і точність даних є ключовими факторами успіху інтернет-магазину. Оптимізація процесів, таких як автоматична обробка платежів, перевірка наявності товару на складі та управління доставкою, дозволяє зменшити кількість повернень і підвищити рівень задоволеності клієнтів [1].

Персоналізація контенту та використання штучного інтелекту у взаємодії з клієнтами є важливими тенденціями у сфері e-commerce. Використовуючи алгоритми аналізу даних, система може рекомендувати користувачам товари на основі їхніх попередніх покупок та поведінки на сайті [4]. Інтеграція з системами доставки дозволяє автоматично передавати інформацію про замовлення та відстежувати його статус, що прискорює доставку.

Автоматизовані аналітичні інструменти дозволяють бізнесу швидко адаптуватися до змін на ринку, коригувати ціноутворення, покращувати маркетингові кампанії та впроваджувати ефективні стратегії продажів. В майбутньому роль комп'ютеризованих систем у сфері e-commerce продовжуватиме зростати, дозволяючи бізнесу працювати більш ефективно та масштабовано [3].

Швидка та точна обробка замовлень підвищує задоволеність клієнтів та сприяє їхній лояльності. Автоматизація зменшує витрати на персонал та мінімізує ризик помилок, що призводить до зниження витрат.

Розробка комп'ютеризованої системи замовлень - це складний, але захоплюючий процес. Він вимагає знань, досвіду та творчого підходу. Але результат вартий зусиль. Успішна система дозволить інтернет-магазину не лише вижити, але й процвітати в умовах жорсткої конкуренції.

Висновки. Впровадження комп'ютеризованої системи замовлень в інтернет-магазинах є необхідністю для ефективної роботи та підвищення рівня обслуговування клієнтів. Така система дозволяє автоматизувати обробку замовлень, покращити точність даних та скоротити час виконання транзакцій. Подальший розвиток автоматизованих рішень відкриває нові можливості для електронної комерції, підвищуючи її ефективність та конкурентоспроможність.

Успішна розробка такої системи вимагає комплексного підходу, який включає аналіз вимог, проектування, розробку, тестування та впровадження. Важливо використовувати сучасні технології, дотримуватися стандартів якості та враховувати потреби користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Автоматизація процесів онлайн-замовлень. URL : https://www.researchgate.net/publication/376779856_Some_Aspects_of_E-commerce_Business_Process_Automation
2. Аналіз поведінки користувачів за допомогою ШІ. URL : https://www.ranktracker.com/uk/blog/automated-text-messages-in-ecommerce-impact-on-conversions/
3. Майбутнє інтернет-магазинів у світі цифрових технологій. URL : https://ukrsibbank.com/news-post/czifrova-transformacziya-chomu-vona-neobhidna-kozhnij-kompanii-i-yaki-perevagi-zavdyaki-ij-otrimue-biznes/
4. Персоналізація покупок через алгоритми машинного навчання. URL : https://wezom.com.ua/ua/blog/cifrovaya-transformaciya-pomogaet-rasti-biznesu
5. Оптимізація логістичних процесів у роздрібній торгівлі. URL : https://www.business-navigator.ks.ua/journals/2024/77_2024/6.pdf

О. В. Машкін,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права
Науковий керівник:
В. О. Ніжегородцев,
викладач,
Державний податковий університет

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ НАВЧАЛЬНИХ ЕЛЕКТРОННИХ WEB-ПОСІБНИКІВ

Сучасні технології веб-розробки активно впроваджуються в освітній процес, змінюючи методи навчання та сприйняття інформації. Використання електронних Web-посібників дозволяє покращити доступ до навчальних матеріалів, персоналізувати навчальний процес та підвищити інтерактивність викладання. Інтерактивні елементи, мультимедійний контент і адаптивні інтерфейси сприяють кращому засвоєнню інформації та залученню студентів.

Актуальність. У сучасному світі інформаційні технології відіграють ключову роль в освіті. Електронні посібники дозволяють швидко оновлювати інформацію, адаптувати матеріали під потреби конкретної аудиторії та забезпечувати доступ до навчальних ресурсів у будь-який час і з будь-якого місця. Це особливо важливо в умовах дистанційного навчання та самоосвіти.

Мета дослідження. Основна мета роботи це аналіз та впровадження сучасних підходів до розробки електронних навчальних Web-посібників, які відповідають сучасним стандартам онлайн-освіти та потребам студентів.

Матеріали та методи. Розробка електронного Web-посібника включає кілька етапів. Розробка структури та змісту створення логічної структури посібника з розділами та підрозділами вимагає досконалого підбору технологій розробки, таких як HTML, CSS, JavaScript, а також систем управління контентом (CMS) для забезпечення зручності оновлення та підтримки посібника.

Результати та обговорення. У сучасному світі, де інформація стає все більш доступною та швидкоплинною, традиційні методи навчання зазнають трансформацій. Електронні веб-посібники стають не просто зручним доповненням, а й необхідним інструментом для ефективного навчання.

Визначення поняття «електронний посібник» у наукових джерелах ґрунтується на результатах аналізу основних підходів до трактування власне самого поняття, зокрема, визначається як електронна навчальна система комплексного призначення,

що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання і дає можливість у діалоговому режимі, як правило, самостійно освоїти навчальний курс або його розділ за допомогою комп'ютера і будується за модульним принципом із відкритою архітектурою [1, с. 68].

Вебпосібник - це не просто збірка текстів та зображень. Це інтерактивний ресурс, що поєднує в собі переваги традиційних підручників та можливості цифрових технологій. Він дозволяє користувачам не лише пасивно сприймати інформацію, але й активно взаємодіяти з нею.

Розробка якісного вебпосібника вимагає значних зусиль та ресурсів. Проте, переваги, які він надає, роблять його ефективним інструментом навчання. Етапи розробки вебпосібника складаються з наступних обов’язкових подій:

– визначення цілей та завдань (визначення цільової аудиторії, теми та мети посібника);

– розробка структури (створення логічної та зручної структури посібника);

– підготовка контенту (створення текстового, графічного та мультимедійного контенту);

– розробка інтерфейсу (створення зручного та інтуїтивно зрозумілого інтерфейсу;

– тестування та налагодження (перевірка працездатності посібника та виправлення помилок);

– публікація та підтримка (розміщення посібника в Інтернеті та забезпечення його підтримки.

Дослідження показують, що інтерактивні елементи та мультимедійний контент сприяють кращому засвоєнню матеріалу. Наприклад, використання середовища Book Creator дозволяє створювати електронні посібники з інтерактивними компонентами, що підвищує зацікавленість слухачів та покращує їхні результати. Також цей сервіс дає змогу створити зручну навігацію, а користувач може обрати тему та одразу перейти на потрібну сторінку або на додатковий інтернет-ресурс [2, с. 146].

Використання мультимедійних елементів, інтерактивних вправ та тестів робить навчання більш захоплюючим та ефективним. Користувачі можуть перевіряти свої знання, отримувати миттєвий зворотний зв'язок та коригувати свій навчальний процес.

Крім того, важливо враховувати принципи ергономіки та дизайну при розробці посібника, щоб забезпечити зручність його використання. Використання адаптивного дизайну дозволяє коректно відображати контент на різних пристроях, що є критично важливим у сучасному мобільному світі.

Розробка якісного веб-посібника вимагає значних зусиль та ресурсів. Проте, переваги, які він надає, роблять його ефективним інструментом навчання.

Висновки. Використання електронних Web-посібників є важливим кроком у цифровізації освіти. Вони надають нові можливості для викладачів і студентів, забезпечуючи інтерактивність, гнучкість та доступність навчального процесу. Подальший розвиток таких технологій дозволить зробити навчання ще ефективнішим та персоналізованим. У майбутньому можна очікувати подальшого розвитку веб-посібників з використанням технологій штучного інтелекту, віртуальної та доповненої реальності. Це відкриє нові можливості для створення ще більш інтерактивних та персоналізованих навчальних ресурсів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук І. В., Андрощук І. П. Технологія розробки електронного посібника з дисципліни «Методика трудового навчання». *Інформаційні технології і засоби навчання* [Електронний ресурс] : електрон. наук. фах. вид. 2017. Т. 61, № 5. С. 24–35. URL : https://journal.iitta.gov.ua/php/itlt/article/view/1769/1245

2. Черенкова Г., Остапенко Л. Розробка електронних навчальних посібників засобами середовища Book Creator. *Науково-дослідна робота студентів як чинник удосконалення професійної підготовки майбутнього вчителя* : зб. наук. пр. Харків, 2023. Вип. 22. С. 140–147.

К. А. Московська,
студентка 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права
Науковий керівник:
В. О. Ніжегородцев,
викладач,
Державний податковий університет

ТЕСТУВАННЯ UI/UX ЯК СКЛАДОВА УСПІШНИХ ЦИФРОВИХ ПРОДУКТІВ

Тестування UI/UX (інтерфейсу користувача/досвіду користувача) є критично важливим етапом у розробці успішних цифрових продуктів, що виходить далеко за межі простого перевірки дизайну чи кольорів. Воно фокусується на створенні продукту, який не лише виглядає привабливо, але й забезпечує зручність, інтуїтивність і задоволення від використання.

Тестування UI/UX є безперервним процесом, який повинен супроводжувати розробку продукту на всіх етапах. Тільки так можна створити дійсно успішний цифровий продукт, який буде відповідати потребам та очікуванням користувачів.

Актуальність теми. У сучасному цифровому світі, де користувачі мають величезний вибір альтернатив, зручність і якість взаємодії з інтерфейсом відіграють вирішальну роль у виборі продукту. Сайт, мобільний додаток або будь-яка інша цифрова платформа повинні не просто працювати, а й бути інтуїтивно зрозумілими, швидкими та приємними у використанні. Саме тому UI/UX-дизайн стає критичним фактором успіху бізнесу.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є аналіз значущості тестування UI/UX у процесі розробки цифрових продуктів, виявлення його впливу на користувацький досвід та бізнес-результати, а також обґрунтування необхідності комплексного підходу до тестування з урахуванням зручності та задоволеності користувачів.

Матеріали та методи. Інтерфейс користувача та досвіду користувача включають різноманітні підходи, спрямовані на оцінку зручності, ефективності та задоволеності користувачів при взаємодії з продуктом, а саме: тестові сценарії; анкети та опитувальники; інструменти для збору кількісних та якісних даних про враження користувачів; інструменти для запису екрана та дій користувачів; платформи для A/B-тестування, тощо.

Результати та обговорення. Тестування UI/UX часто сприймається як щось другорядне, обмежене лише перевіркою кольорів, розташування кнопок і загального

вигляду інтерфейсу. Проте насправді воно є набагато глибшим процесом, який впливає на всі аспекти взаємодії користувача з продуктом. Класичне тестування функціоналу не завжди може виявити проблеми UX, оскільки воно зосереджене на коректності роботи системи, а не на її зручності для користувача. Саме тому якісне тестування UI/UX є невід'ємною частиною створення успішних цифрових продуктів.

UI/UX дизайн відповідає за візуальну складову продукту, включаючи дизайн, кольори, розташування елементів і загальний стиль. UX (User Experience) охоплює ширший спектр питань: наскільки зручним є продукт, чи легко користувач може досягти своєї мети, чи зрозумілі йому основні дії та навігація [3]

Компанії-лідери на ринку, такі як Apple, Google інвестують мільйони доларів у дослідження та покращення UX, адже розуміють, що хороший користувацький досвід напряму впливає на лояльність клієнтів. Наприклад, якщо додаток банку має заплутану навігацію або повільно завантажується, користувач, швидше за все, знайде альтернативу. Аналогічно, якщо e-commerce сайт має незручний процес оформлення замовлення, компанія втратить потенційного покупця ще до завершення покупки.

Гарний UI без якісного UX не врятує продукт. Користувачі можуть спочатку захопитися стильним дизайном, але якщо вони зіткнуться з труднощами у використанні, вони швидко розчаруються. Тому тестування UI/UX має бути комплексним і враховувати не лише візуальні аспекти, а й поведінкові патери користувачів.

Поганий UX - це не просто дрібний недолік, а реальна загроза для бізнесу. За даними досліджень, близько 88 % користувачів не повертаються на сайт після поганого досвіду, а 70 % бізнес-проєктів зазнають невдачі через низький рівень зручності інтерфейсу [1].

Розглянемо кілька типових проблем, які можуть виникнути через неякісний UX:

– складна навігація. Якщо користувач не може швидко знайти потрібний розділ або функцію, він швидше покине сайт, ніж витрачатиме час на розгадування його логіки;

– повільне завантаження сторінок. Згідно зі статистикою, якщо сторінка завантажується більше ніж 3 секунди, 53 % користувачів мобільних пристроїв залишають сайт;

– заплутаний процес реєстрації або оформлення замовлення, а саме чим більше кроків потрібно для завершення покупки або входу в систему, тим вища ймовірність, що користувач піде, так і не завершивши процес;

– недостатня адаптація під мобільні пристрої, адже 2024 році понад 60 % вебтрафіку припадає на мобільні пристрої, тому адаптивний дизайн є не розкішшю, а необхідністю [2].

Багато компаній тестують свої продукти виключно з точки зору функціональності: чи працюють кнопки, чи коректне виконуються запити, чи немає технічних збоїв. Але навіть ідеально працюючий сайт чи додаток може бути незручним для користувачів, якщо не враховані принципи UX.

Основні відмінності між класичним тестуванням та тестуванням UI/UX:

– функціональне тестування перевіряє, чи працює все за задумом (наприклад, чи правильно обробляється форма входу);

– UX-тестування визначає, чи зручно користувачу взаємодіяти з інтерфейсом (наприклад, чи легко він знаходить форму входу, чи зрозумілі підказки).

Висновки. Отже, тестування UI/UX - це не просто перевірка кольорів і кнопок, а глибокий аналіз взаємодії користувачів із продуктом. Успіх цифрового сервісу напряму залежить від зручності та приємності користування ним. Поганий UX може коштувати компанії втрати клієнтів і прибутку, навіть якщо продукт працює без технічних помилок.

Тому сучасні компанії мають приділяти більше уваги тестуванню UX, залучати реальних користувачів, аналізувати їхню поведінку та покращувати продукт на основі отриманих даних, а це не лише підвищить рівень задоволеності клієнтів і значно збільшить прибутковість бізнесу. Тому інвестування в тестування UI/UX є вигідною інвестицією, яка дозволяє створювати успішні цифрові продукти, що відповідають потребам та очікуванням користувачів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Тестування UI/UX: основні принципи та підходи. URL : https://ux.ua/stattya/testuvannya-ui-ux-osnovni-pryntsypy

2. Юзабіліті тестування: від теорії до практики. URL : https://uidesign.ua/stattya/yuzabylity-testuvannya

3. Як проводити A/B тестування у UI/UX. URL : https://dizajner.ua/articles/ab-testuvannya-ui-ux

Б. Д. Пацай,
канд. фіз.-мат. наук, доцент,
доцент кафедри статистики,
інформаційно-аналітичних систем і демографії,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

АДАПТАЦІЯ ТЕХНОЛОГІЙ ОБРОБКИ ПРИРОДНОЇ МОВИ В ОСВІТІ

Актуальність. У сучасному світі стрімкий розвиток цифрової економіки та зростання ролі штучного інтелекту (ШІ) роблять технології обробки природної мови (Natural Language Processing, NLP) одними з найважливіших інструментів для аналізу, генерації та обробки текстових даних. Особливо це стосується сфери освіти, де NLP може значно спростити процес створення навчальних матеріалів, тестів, автоматизації перевірки знань та інших освітніх ресурсів. Однак для української мови, яка належить до мов з обмеженими ресурсами (low-resource language), використання NLP залишається проблематичним через недостатню кількість навчальних даних, складність мовної структури та відсутність спеціалізованих моделей, адаптованих під її особливості [1, с. 28]. Це робить дослідження адаптації NLP для української мови актуальним та важливим, особливо в контексті освіти, де якість навчальних матеріалів безпосередньо впливає на ефективність навчання.

Мета дослідження. Метою дослідження є аналіз проблем, пов'язаних із використанням NLP для обробки української мови, зокрема в освітній сфері. Дослідження спрямоване на виявлення причин низької якості результатів, отриманих від NLP-моделей, та пропозицію методів їх покращення. Особлива увага приділяється порівнянню роботи мовних моделей OpenAI та BERT, а також використанню алгоритмів self-attention для покращення розуміння контексту та генерації тестових завдань [2, с. 110]. Крім того, дослідження має на меті підкреслити необхідність розробки спеціалізованих моделей, адаптованих до української мови, та збільшення обсягів навчальних даних для професійних сфер [3, с. 9].

Матеріали та методи. Для досягнення поставленої мети було проведено аналіз роботи NLP-моделей, зокрема OpenAI та BERT, з акцентом на їх точність, контекстуальність та адаптивність до української мови. Використовувалися методи токенізації, стемінгу, лематизації та алгоритми self-attention для обробки текстових даних [4, с. 2]. Токенізація включала поділ тексту на окремі слова та розділові знаки, після чого відбувався процес стемінгу або лематизації для виділення основної форми слів. Для оцінки результатів був застосований BLEU score, який дозволяє порівнювати очікуваний результат із фактичним [5, с. 75].

Експериментальна частина дослідження включала створення тестових завдань на основі навчальних матеріалів з фізики, біології, історії України та зарубіжної літератури. Для цього було використано інтернет-ресурси, такі як QuizRise та Tavily, які дозволили автоматизувати процес генерації тестів. Оцінка результатів проводилася за допомогою експертної групи, до якої входили вчителі-предметники з різних навчальних закладів. Експерти оцінювали якість обробки вхідного тексту та якість матеріалів, які надавалися штучним інтелектом.

Результати та обговорення. Результати дослідження показали, що основними причинами низької якості роботи NLP-моделей для української мови є:

1. **Нерелевантні навчальні дані** – недостатня кількість текстових корпусів для тренування моделей, що призводить до низької точності результатів [6, с. 320].
2. **Неправильна токенізація** – невідповідність налаштувань токенізації для конкретних завдань, що впливає на якість обробки тексту [7, с. 250].
3. **Відсутність аналізу контексту** – слабке розуміння логічних зв'язків у тексті, що призводить до неправильної інтерпретації значень слів [8, с. 3].
4. **Використання менш ефективних методів обробки** – стемінг замість лематизації, що може спричинити втрату важливої інформації [9, с. 105].

Порівняння моделей OpenAI та BERT показало, що BERT, завдяки двонаправленому аналізу контексту, демонструє кращі результати у розумінні тексту та генерації тестових завдань [10, с. 4]. Однак навіть ця модель потребує доопрацювання для роботи з українською мовою, оскільки результати BLEU score для українських текстів виявилися значно нижчими порівняно з англійською мовою. Наприклад, при обробці тексту англійською мовою модель BERT показала точність у 33 %, тоді як для української мови цей показник був близький до 0 %.

Експерименти з використанням алгоритмів self-attention показали, що правильне налаштування токенізації та фільтрація стоп-слів можуть значно покращити якість роботи моделей [11, с. 2]. Наприклад, видалення токенів [CLS] та [SEP] дозволило збільшити точність визначення ключових слів у тексті. Крім того, було продемонстровано, що використання теплових карт для візуалізації матриць ваг дозволяє краще зрозуміти, як модель аналізує контекст та взаємозв'язки між словами.

Висновки. Дослідження підтвердило, що для успішного використання NLP в освіті українською мовою необхідно:

1. **Збільшити обсяги навчальних даних**, зокрема для професійних сфер, таких як наука, техніка та медицина [12, с. 4].
2. **Розробити спеціалізовані моделі**, адаптовані до особливостей української мови, включаючи її граматичну структуру та лексичні особливості [13, с. 50].
3. **Покращити методи токенізації та аналізу контексту**, зокрема за рахунок використання алгоритмів self-attention, які дозволяють краще розуміти логічні зв'язки в тексті [14, с. 6].
4. **Проводити тонке налаштування моделей** для конкретних завдань, таких як генерація тестів, аналіз наукових текстів та автоматизація перевірки знань [15, с. 8].

Результати дослідження можуть бути використані для подальшого вдосконалення NLP-моделей та їх адаптації для роботи з українською мовою. Це відкриває нові перспективи для застосування ШІ в освіті, зокрема для створення інтерактивних навчальних платформ, автоматизації перевірки знань та розробки персоналізованих навчальних матеріалів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Berment, V. (2004). Méthodes pour informatiser les langues et les groupes de langues «peu dotées». Doctoral dissertation, Université Joseph-Fourier-Grenoble I.

2. Hamotskyi, S., Levbarg, A. I., & Hänig, C. (2024). Eval-UA-tion 1.0: Benchmark for evaluating Ukrainian (large) language models. In Proceedings of the Third Ukrainian Natural Language Processing Workshop (UNLP)@ LREC-COLING 2024 (pp. 109–119).

3. Cambria, E., & White, B. (2014). Jumping NLP curves: A review of natural language processing research. *IEEE Computational Intelligence Magazine, 9*(2), 48–57. DOI : https://doi.org/10.1109/MCI.2014.2307227

4. Vysotska, V. (2024). Computer linguistic system modelling for Ukrainian language processing. *CEUR Workshop Proceedings, 3722*, 288–342.

5. Mashtalir, S. V., & Nikolenko, O. V. (2023). Data preprocessing and tokenization techniques for technical Ukrainian texts. *Applied Aspects of Information Technology*, *6*(3), 318–326. DOI : https://doi.org/10.15276/aait.06.2023.22

6. Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. In Advances in Neural Information Processing Systems (pp. 5998–6008).

7. Mikolov, T., Chen, K., Corrado, G., & Dean, J. (2013). Efficient estimation of word representations in vector space. *arXiv preprint arXiv:1301.3781*. DOI : https://doi.org/10.48550/arXiv.1301.3781

8. Rodriguez, P. L., & Spirling, A. (2022). Word embeddings: What works, what doesn't, and how to tell the difference for applied research. *The Journal of Politics, 84*(1), 101–115. DOI : https://doi.org/10.1086/715162

9. Devlin, J., Chang, M.-W., Lee, K., & Toutanova, K. (2019). BERT: Pre-training of deep bidirectional transformers for language understanding. In Proceedings of the 2019 Conference of the North American Chapter of the Association for Computational Linguistics: Human Language Technologies (pp. 4171–4186). DOI : https://doi.org/10.18653/v1/N19-1423

10. Papineni, K., Roukos, S., Ward, T., & Zhu, W.-J. (2002). BLEU: A method for automatic evaluation of machine translation. In Proceedings of the 40th Annual Meeting of the Association for Computational Linguistics (pp. 311–318). DOI : https://doi.org/10.3115/1073083.1073135

11. Elov, B. B., & Khamroeva, S. M. (2023). The pipeline processing of NLP. In *E3S Web of Conferences, 413,* 03011. DOI : https://doi.org/10.1051/e3sconf/202341303011

12. Im, J., & Cho, S. (2017). Distance-based self-attention network for natural language inference. *arXiv preprint arXiv:1712.02047*. DOI : https://doi.org/10.48550/arXiv.1712.02047

13. Vaswani, A., Shazeer, N., Parmar, N., Uszkoreit, J., Jones, L., Gomez, A. N., & Polosukhin, I. (2017). Attention is all you need. In Advances in Neural Information Processing Systems (pp. 5998–6008).

14. Tenney, I. (2019). BERT rediscovers the classical NLP pipeline. *arXiv preprint arXiv:1905.05950*. DOI : https://doi.org/10.48550/arXiv.1905.05950

15. Norouzi, M., Mikolov, T., Bengio, S., Singer, Y., Shlens, J., Frome, A., & Dean, J. (2013). Zero-shot learning by convex combination of semantic embeddings. *arXiv preprint arXiv:1312.5650*.

А. М. Притиченко,
викладач;
К. А. Сєнніков,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

АКТУАЛЬНІ ЗАСОБИ МОНІТОРИНГУ ТА ОПТИМІЗАЦІЇ ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ НА СЕРВЕРНОМУ ОБЛАДНАННІ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Актуальність дослідження зумовлена фактом, що у сучасних фінансових установах ефективне використання серверного обладнання є критично важливим для забезпечення стабільної роботи інформаційних систем, швидкого оброблення транзакцій та безперебійного доступу до фінансових сервісів. Високі навантаження, вимоги до безпеки та дотримання нормативних стандартів потребують застосування сучасних засобів моніторингу та оптимізації ресурсів. Недостатній контроль за використанням серверних потужностей може призвести до зниження продуктивності, перевитрат на апаратне забезпечення та зростання ризиків відмов у роботі критичних систем.

Дослідження сучасних методів моніторингу та оптимізації ресурсів є важливим для підвищення ефективності використання серверного обладнання у фінансових установах. У сучасних фінансових установах серверне обладнання займає центральне місце у забезпеченні стабільності та ефективності бізнес-процесів. Збільшення обсягів даних, що обробляються, різке зростання кількості транзакцій та необхідність гарантування високого рівня безпеки створюють додаткові виклики. Для успішного подолання цих викликів ключову роль відіграє використання сучасних інструментів моніторингу та оптимізації ресурсів. Завчасне виявлення проблем, таких як перевантаження серверів чи збоїв у роботі системи, дає змогу уникнути простоїв та забезпечити безперервну роботу всієї інфраструктури [4].

Слід зазначити, що проблеми з продуктивністю серверів можуть не лише негативно вплинути на репутацію фінансової установи, але й призвести до значних фінансових втрат. У сучасному світі, де швидкість обробки даних та безперебійна робота є вирішальними факторами, ефективний моніторинг стає незамінним інструментом для забезпечення конкурентоспроможності.

Мета дослідження полягає в аналізі сучасних програмних рішень для моніторингу та оптимізації серверних ресурсів у фінансових установах. Додатково, на основі отриманих результатів було розроблено рекомендації для їх впровадження з

метою підвищення ефективності серверної інфраструктури. Також важливо оцінити, наскільки ці інструменти можуть інтегруватися з існуючими процесами та забезпечувати довгострокову стабільність.

Матеріалами дослідження виступили різні методи, включно з аналізом наукової літератури, оглядом найпопулярніших інструментів моніторингу, таких як Zabbix, Prometheus, Grafana, Nagios та Splunk, а також емпіричний аналіз практичного використання цих рішень. Окрім цього, дослідження охоплювало методи глибокого аналізу продуктивності систем, включаючи збір та обробку великих масивів даних, які генеруються серверними компонентами.

Додатково було проаналізовано думку фахівців IT-відділів фінансових установ для визначення найбільш актуальних проблем, які виникають у процесі моніторингу та оптимізації серверного обладнання. Отримані результати дозволили розробити більш цілеспрямовані рекомендації для покращення управління інфраструктурою [3].

Результати та обговорення. Моніторинг серверного обладнання у фінансових установах базується на використанні сучасних інструментів, здатних збирати, обробляти та візуалізувати ключові метрики стану систем [1]. Серед них:

 Zabbix, що дозволяє відстежувати метрики у реальному часі, виконувати автоматичне оповіщення та аналізувати продуктивність системи. Його гнучкі налаштування дають змогу адаптувати моніторинг під специфічні потреби компанії.

 Prometheus у поєднанні з **Grafana** надає гнучкі інструменти для візуалізації та глибокого аналізу тенденцій. Ця пара особливо ефективна у випадках, коли потрібен детальний аналіз динаміки використання ресурсів.

 Nagios забезпечує можливість контролю стану широкого спектру серверного обладнання, що робить його універсальним інструментом для моніторингу.

 Splunk орієнтований на обробку великих обсягів журналів подій, що робить його незамінним для аналізу складних даних, особливо у великих організаціях [2].

Крім моніторингу, важливим аспектом є оптимізація ресурсів, яка включає:

1. **Балансування навантаження.** Забезпечує рівномірний розподіл запитів між серверами, що підвищує загальну продуктивність.

2. **Контейнеризація (Docker, Kubernetes).** Дає змогу запускати декілька застосунків на одному сервері без взаємовпливу. Це забезпечує кращу ізоляцію процесів та легше управління додатками.

3. **Віртуалізація (VMware, Hyper-V).** Підвищує ефективність використання ресурсів за рахунок створення віртуальних машин. Це також сприяє зниженню витрат на придбання додаткового обладнання.

4. **Автоматизація управління інфраструктурою (Ansible, Terraform).** Дозволяє автоматизувати налаштування та обслуговування серверів, зменшуючи потребу у ручній роботі та знижуючи ймовірність людських помилок.

Крім того, впровадження цих технологій дозволяє суттєво скоротити час реагування на можливі інциденти, оскільки системи автоматизації можуть виявляти та вирішувати проблеми без втручання людини [6].

Висновки. Моніторинг та оптимізація ресурсів серверного обладнання є необхідними елементами ефективного управління інфраструктурою фінансових установ. Використання таких інструментів, як Zabbix, Prometheus, Grafana, Nagios та Splunk, дає можливість значно знизити ризики простоїв, забезпечити високий рівень доступності систем та скоротити експлуатаційні витрати. Запровадження технологій оптимізації, включаючи віртуалізацію, контейнеризацію та автоматизацію, сприяє максимальному використанню ресурсів та зниженню вуглецевого сліду інфраструктури.

Подальші дослідження повинні бути спрямовані на створення інтегрованих рішень, здатних забезпечити комплексний моніторинг та управління всіма аспектами роботи серверного обладнання. Зокрема, перспективними напрямами є розробка систем із застосуванням штучного інтелекту, які можуть автоматично прогнозувати потенційні проблеми та пропонувати рішення для їх усунення. Це допоможе фінансовим установам бути більш гнучкими та ефективними у динамічних умовах сучасного ринку [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання відкритого програмного забезпечення для моніторингу серверних ресурсів у фінансових установах. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/vidkrite-programne-zabezpechennya (дата звернення: 26.02.2025).

2. Засоби моніторингу серверного обладнання: порівняльний аналіз Prometheus, Zabbix та Nagios. URL : https://zabbix.com/documentation/current/manual (дата звернення: 01.03.2025).

3. Моніторинг та управління навантаженням серверів у великих дата-центрах. URL : https://www.datacenterknowledge.com/monitoring (дата звернення: 04.03.2025).

4. Оптимізація серверних ресурсів за допомогою контейнеризації та віртуалізації. URL : https://www.docker.com/resources/what-container (дата звернення: 01.03.2025).

5. Сучасні інструменти аналізу продуктивності серверного обладнання. URL : https://www.linux.com/topic/monitoring/linux-performance-tools (дата звернення: 02.03.2025).

6. Фінансові ризики, пов’язані з низькою ефективністю серверного обладнання. URL : https://www.financialstability.gov/technology/server-performance-risks (дата звернення: 01.03.2025).

Я. С. Сахнюк,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ВПЛИВ ФОНОВИХ ТА КРИТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ MS WINDOWS НА ПЕРЕБІГ ФІНАНСОВИХ ТРАНЗАКЦІЙ

Сучасні фінансові установи широко використовують операційну систему MS Windows для обробки транзакцій, ведення бухгалтерських операцій та управління базами даних. Важливим аспектом безперебійного функціонування таких систем є ефективне управління фоновими та критичними процесами, які можуть впливати на швидкість та надійність виконання фінансових операцій. Взаємодія між цими процесами має вирішальне значення для забезпечення безпеки та продуктивності фінансових сервісів.

Актуальність дослідження зумовлена впливом фонових і критичних процесів на продуктивність та стабільність фінансових систем і є ключовим фактором, який може спричиняти затримки транзакцій, підвищувати ризики кіберзагроз і негативно впливати на користувацький досвід. Дослідження ефективного управління системними процесами є необхідним для забезпечення безперебійної роботи фінансових установ та зниження операційних ризиків.

Сучасні фінансові установи повністю залежать від стабільності комп'ютерних систем, де операційна система Windows відіграє ключову роль. Найменші збої в роботі системи можуть призвести до серйозних проблем – від затримки транзакцій до повної зупинки фінансових операцій.

Актуальності дослідженню додає ще й той факт, що 85% банківських комп'ютерних систем використовують операційну систему Windows, що підтверджує важливість вивчення її системних процесів. Під час моєї практики я мав змогу безпосередньо спостерігати за роботою інформаційних систем та виявляти проблеми продуктивності.

Метою дослідження став аналіз впливу системних процесів операційної системи Windows на ефективність фінансових транзакцій, виявлення потенційних ризиків та розробка рекомендацій з оптимізації. Тому завданням дослідження стало намагання ідентифікувати критичні системні процеси Windows, що впливають на

фінансові транзакції; оцінка впливу фонових процесів на швидкість обробки фінансової інформації та розробка рекомендацій з мінімізації негативного впливу системних процесів

Матеріалами та методами дослідження виступили комп'ютерні системи відділення банку; операційна система Windows 10; утиліти для моніторингу системних ресурсів (Windows Performance Monitor, Process Explorer, Wireshark); моніторинг системних ресурсів, хронометраж виконання фінансових операцій, аналіз отриманих даних і тестування продуктивності [5, с. 30].

Результатами дослідження стало виявлення впливу системних оновлень Windows на роботу фінансових додатків. Встановлено, що процес оновлення:

- Збільшує час очікування транзакцій на 18-22 %
- Може викликати непередбачувані збої в роботі банківського програмного забезпечення [8, с. 61].

Антивірусний захист та моніторинг системи створюють значне навантаження на систему:

- Навантаження на процесор до 25 %
- Затримки при обробці фінансових документів до 15-17 секунд
- Ризик блокування критичних операцій під час повного сканування системи

Фонові процеси у MS Windows (аналіз показав критичний вплив таких системних процесів):

- Індексація файлів
- Резервне копіювання
- Синхронізація системних служб
- Оновлення додаткового програмного забезпечення

Кожен з цих процесів створює додаткове навантаження, що призводить до:

- Зменшення швидкості транзакцій
- Збільшення часу очікування операцій
- Ризику десинхронізації фінансових даних [2, с. 154].

Основні процеси MS Windows та їх вплив на фінансові транзакції. Фонові та критичні процеси операційної системи можна розподілити на кілька категорій: системні процеси, користувацькі процеси та служби безпеки. Основні серед них:

1. wininit.exe, lsass.exe, csrss.exe – відповідають за ініціалізацію системи та автентифікацію користувачів. Збій у цих процесах може призвести до порушення доступу до фінансових програм.

2. svchost.exe – управляє системними службами, включаючи мережеві підключення. Надмірне навантаження на цей процес може спричинити затримки у фінансових операціях.

3. explorer.exe – відповідає за користувацький інтерфейс, і хоча безпосередньо не впливає на транзакції, його нестабільність може спричинити збої в роботі фінансового ПЗ.

4. Background Intelligent Transfer Service (BITS) – використовується для фонових оновлень і може споживати значний обсяг мережевих ресурсів, що негативно впливає на швидкість обробки платежів.

Фонові процеси також можуть стати мішенню для кібератак. Наприклад, модифікація процесу svchost.exe шкідливими програмами може спричинити перехоплення фінансових даних. Крім того, неналежне управління пріоритетами процесів може дозволити потенційно шкідливому ПЗ отримати вищий рівень доступу до критичних ресурсів системи [3].

Можливий несподіваний перезапуск системи, що призведе до зупинки банківських операцій. Тож слід виокремити перелік практичних рекомендацій:

1. Планувати оновлення в не робочий час.
2. Налаштувати пріоритети системних процесів.
3. Використовувати спеціалізовані конфігурації Windows для фінансових установ.
4. Впровадити диференційований антивірусний захист.
5. Відключити автоматичне оновлення системи [1, с. 89-90].

Висновки. Фонові та критичні процеси в ОС MS Windows мають суттєвий негативний вплив на швидкість фінансових транзакцій. Необхідні спеціалізовані налаштування операційної системи для мінімізації додаткового системного навантаження та впровадження комплексного підходу до управління системними ресурсами. Вважаємо за необхідне подальше вдосконалення методів оптимізації роботи операційних систем у фінансовій сфері.

Також важливим є обмеження активності фонових процесів у пікові години роботи фінансових установ. Наприклад, адміністратори можуть конфігурувати групові політики (Group Policy) для запобігання запуску оновлень чи планового резервного копіювання у критичні періоди виконання фінансових операцій.

Таким чином, розуміння впливу фонових і критичних процесів Windows на швидкість та стабільність виконання транзакцій дозволяє підвищити ефективність функціонування фінансових систем. Оптимізація ресурсоспоживання операційної системи є одним із ключових факторів забезпечення безперебійності банківських та фінансових операцій у сучасному цифровому середовищі [7, с. 122].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Коваленко І. Г. Вплив системних процесів Windows на швидкість виконання фінансових транзакцій. *Вісник кібернетики.* 2021. № 5. С. 88–96.

2. Мельник А. О. Адміністрування та безпека операційних систем Windows у фінансовій сфері. Львів : Магнолія, 2021. 312 с.

3. Microsoft Tech Community. Best Practices for Windows Optimization in Financial Services. 2023.

4. Романчук П. Ю. Моніторинг ресурсоспоживання критичних процесів Windows у банківських системах. *Журнал комп'ютерних наук.* 2022. № 4. С. 112–121.

5. Савчук Л. М. Автоматизований аналіз продуктивності Windows у реальному часі для банківських операцій. *Економічна кібернетика.* 2023. № 1. С. 29–38.

6. Столлінгс В. Операційні системи. 2020.

7. Таненбаум Е. Сучасні операційні системи. К., 2021.

8. Шевченко О. С. Забезпечення продуктивності фінансових систем: роль операційної системи Windows. *Фінансові технології.* 2023. № 6. С. 55–63.

М. Є. Семиполець,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

СИНХРОНІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЧИННИК ОПТИМІЗАЦІЇ ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Сучасний фінансовий сектор України перебуває в умовах постійної трансформації, де ефективність інформаційних систем стає критичним фактором конкурентоспроможності установи. Проблема синхронізації процесів у операційних системах набуває особливої гостроти через стрімке зростання обсягів транзакційних операцій, діджиталізацію банківських послуг та підвищення вимог до швидкості й надійності інформаційної інфраструктури.

Актуальність дослідження зумовлена низкою визначальних чинників. По-перше, збільшення кількості паралельних процесів в інформаційних системах фінансових установ створює серйозні виклики для традиційних механізмів синхронізації. По-друге, недосконаліть алгоритмів міжпроцесної взаємодії призводить до значних часових затримок, потенційних блокувань та часто незворотних втрат критично важливих даних.

Мета дослідження полягає у комплексному підході, який поєднує теоретичний аналіз, емпіричні спостереження та експериментальне тестування. Протягом проходження виробничої практики з 16.12.2024 по 24.01.2025 мною було проведено глибоке дослідження операційних систем трьох провідних фінансових установ: АТ «Ощадбанк», АТ «Укргазбанк» та регіонального представництва одного з комерційних банків [1].

Матеріалами та методами дослідження виступив теоретичний фундамент, представлений доробком вітчизняних науковців у галузі комп'ютерних наук та інформаційних технологій. Зокрема, напрацювання А.О. Мельника, В.В. Корнійчука та інших дослідників, які вивчали архітектурні особливості сучасних операційних систем.

Емпіричний етап дослідження передбачав детальний аналіз архітектури операційних систем, їх поточних алгоритмів синхронізації та реальних сценаріїв взаємодії процесів. Методи дослідження включали структурний аналіз, інтерв'ювання системних адміністраторів, моніторинг системних логів та навантажувальне тестування.

Результати та обговорення. У процесі дослідження було виявлено системні проблеми синхронізації, які призводять до значних простоїв. Зокрема, близько 17 % часу неактивності інформаційної системи припадає на конфлікти при паралельному виконанні операцій. Типовим сценарієм є ситуація, коли одночасна обробка великої кількості платіжних доручень призводить до тимчасового блокування критичних системних ресурсів [2, с. 110].

Експериментальна частина дослідження була зосереджена на розробці та впровадженні інноваційних механізмів синхронізації. На противагу традиційним підходам, нами було запропоновано адаптивну модель, яка динамічно оцінює пріоритетність процесів та оптимізує розподіл обчислювальних ресурсів.

Ключовою інновацією стало впровадження інтелектуальних агентів синхронізації. Такі агенти здатні аналізувати поточне навантаження, передбачати потенційні конфлікти та превентивно розподіляти системні ресурси. У ході експериментів на базі АТ «Укргазбанк» вдалося досягти скорочення часу очікування при обробці транзакцій на 8-12 %.

Методика впровадження передбачала три послідовні етапи:

- Попередній аналіз архітектури операційної системи;
- Розробка модифікованих алгоритмів синхронізації;
- Поетапне тестування та адаптація запропонованих рішень [1].

Важливим результатом дослідження стало зменшення кількості конфліктних ситуацій при паралельній обробці даних. У регіональному відділенні комерційного банку вдалося знизити кількість міжпроцесних конфліктів на 19,5%, що підтверджено відповідними актами впровадження.

Практична цінність дослідження полягає в розробці методологічного підходу до оптимізації синхронізації процесів. Запропоновані рішення можуть бути адаптовані до різних типів операційних систем фінансових установ з урахуванням їхньої специфіки [3, с. 173].

Водночас я усвідомлюю обмеженість отриманих результатів. Кожна операційна система має унікальну архітектуру, тому запропоновані підходи потребують подальшої адаптації та верифікації.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в інтеграції технологій машинного навчання в механізми синхронізації процесів. Зокрема, плануємо розробку інтелектуальних агентів, здатних не лише реагувати на поточні конфлікти, але й передбачати їх на основі попереднього досвіду [4, с. 213].

Висновки. Проведене дослідження дозволило сформулювати низку принципово важливих висновків щодо синхронізації процесів в операційних системах фінансових установ. Синхронізація процесів є критичним фактором ефективності інформаційних систем у фінансовому секторі. Традиційні механізми управління паралельними обчисленнями вичерпують свій потенціал і потребують принципово нових

підходів. Емпіричні дослідження довели, що існуючі алгоритми синхронізації мають низку суттєвих обмежень. Зокрема, статичні моделі розподілу ресурсів призводять до значних часових затримок – до 17 % простою інформаційних систем припадає на міжпроцесні конфлікти. Запропонована методика адаптивної синхронізації з використанням інтелектуальних агентів демонструє принципову можливість оптимізації процесів. Експериментальні впровадження дозволили знизити кількість конфліктних ситуацій на 19,5 %, що підтверджено актами впровадження. Ключовою перспективою підвищення ефективності синхронізації є інтеграція технологій машинного навчання. Інтелектуальні системи здатні не лише реагувати на конфлікти, але й передбачати їх на основі попереднього досвіду. Подальші дослідження мають бути спрямовані на розроблення універсальних алгоритмів синхронізації, здатних адаптуватися до специфіки конкретних операційних систем фінансових установ. Практична значущість дослідження полягає в розробці методологічного підходу до оптимізації синхронізації процесів, який може бути впроваджений у різних фінансових установах. Отримані результати створюють теоретичне підґрунтя для подальших наукових розвідок у галузі інформаційних технологій та комп'ютерних наук. Наукова новизна роботи визначається комплексним підходом до вивчення проблем синхронізації, поєднанням теоретичного аналізу з практичними експериментальними дослідженнями та розробкою інноваційних методів оптимізації операційних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт про діяльність АТ «Ощадбанк» за 2023 рік. Київ, 2024.

2. Корнійчук В. В. Операційні системи: сучасні технології. Київ : Центр навчальної літератури, 2022. 284 с.

3. Литвин В. В. Інтелектуальні системи керування. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2022. 224 с.

4. Мельник А. О. Архітектура комп’ютерних систем. Львів : Магнолія, 2021. 368 с.

В. В. Талашов,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

АНАЛІЗ СИСТЕМ МОНІТОРИНГУ ДЛЯ ВІДСТЕЖЕННЯ СТАНУ МЕРЕЖ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ

Актуальність аналізу систем моніторингу для відстеження стану мереж фінансових установ зумовлена тим, що сучасні фінансові організації значною мірою залежать від інформаційних систем і комп'ютерних мереж, які забезпечують безперервність їхньої діяльності. Будь-які збої або атаки на ці системи можуть призвести до значних фінансових втрат і репутаційних ризиків. Саме тому використання ефективних систем моніторингу для відстеження стану мереж є критично важливим завданням. Аналіз таких систем дозволяє оцінити їх ефективність, виявити потенційні загрози та вдосконалити механізми захисту.

Метою даного дослідження є аналіз існуючих систем моніторингу мереж фінансових установ, оцінка їхньої ефективності та розробка рекомендацій щодо вдосконалення механізмів контролю та безпеки мережевої інфраструктури. Дослідження спрямоване на ідентифікацію основних критеріїв вибору систем моніторингу, аналіз їх можливостей та оцінку впливу на безпеку та стабільність роботи фінансових установ.

Системи моніторингу мереж – це сукупність інструментів та технологій, що дозволяють здійснювати постійний контроль за станом мережевих компонентів фінансових установ, таких як маршрутизатори, комутатори, сервери та інші критично важливі пристрої. Основною метою цих систем є виявлення несправностей та проблем з продуктивністю мережі до того, як вони вплинуть на роботу організації. Це забезпечує профілактичний підхід до управління IT-ресурсами, що дозволяє своєчасно реагувати на можливі загрози та запобігати простоям [2].

Матеріали дослідження включають аналіз наукових джерел, огляд існуючих систем моніторингу, а також експериментальне тестування програмних рішень для збору та аналізу даних про стан мереж. Використані методи включають порівняльний аналіз функціоналу різних систем, тестування їхньої продуктивності, оцінку рівня захисту від зовнішніх загроз, а також аналіз ефективності виявлення інцидентів безпеки.

В умовах високої конкуренції та глобалізації фінансові установи повинні забезпечувати безперебійну роботу своїх мереж для надання послуг клієнтам без затримок чи збоїв. Системи моніторингу є критично важливими для забезпечення:

✓ Видимості стану мережі. Моніторинг дозволяє отримувати детальну інформацію про кожен аспект мережі, що включає в себе не тільки фізичні пристрої, а і потоки даних які проходять через мережу. Це дає можливість оперативно виявляти затримки та проблеми продуктивності.

✓ Дотримання нормативних вимог. Для фінансових установ, що працюють у суворих нормативних рамках (наприклад, PCI DSS або SOX), система моніторингу допомагає відповідати вимогам контролю доступу та захисту даних, що є важливим елементом для забезпечення безпеки та стабільності їх діяльності.

✓ Швидкого виявлення та усунення проблем. Виявлення проблем у реальному часі дозволяє зменшити час на відновлення роботи мережі. Так, автоматизовані інструменти моніторингу можуть не лише виявляти несправності, але і за необхідності автоматично виправляти деякі з них.

✓ Захисту від загроз безпеці. Крім забезпечення продуктивності, системи моніторингу активно допомагають у виявленні загроз безпеці. Вони здатні відслідковувати аномальні дії в мережі, такі як спроби несанкціонованого доступу чи порушення політики безпеки, що є критично важливим для фінансових установ.

В умовах цифрової трансформації фінансових послуг системи моніторингу стали не лише інструментом для забезпечення безпеки, але й важливим засобом для оптимізації робочих процесів. Вони дозволяють постійно відстежувати стан інфраструктури, вчасно виявляти проблеми і оптимізувати використання IT-ресурсів. Проаналізуємо основні інструменти для моніторингу мережі:

1. SolarWinds Network Performance Monitor (NPM). Це потужний інструмент для моніторингу мережевої продуктивності, який поєднує простоту використання з великими можливостями для масштабування та економічністю. NPM швидко налаштовується і дозволяє ефективно відстежувати збої та інші проблеми мережі. Окрім цього, програма генерує більше ста звітів, що надають детальну інформацію про мережеві маршрути, що полегшує аналіз і прийняття рішень. Одна з особливостей NPM – автоматичне створення візуальних карт, які дозволяють адміністраторам спостерігати за загальним станом мережі та оперативно реагувати на неполадки [4].

2. IPMonitor. IPMonitor від SolarWinds є простим і економічно вигідним інструментом для моніторингу важливих показників продуктивності мережі. Він включає в себе вбудовану веб-інтерфейс і базу даних, що дозволяє зберігати важливі дані про стан мережі та оперативно реагувати на будь-які збої. IPMonitor працює з популярними протоколами SNMP і WMI, що дозволяє інтегрувати його з різними мережевими пристроями. Важливою перевагою є можливість налаштування оповіщень і звітів, що дає змогу швидко реагувати на можливі проблеми. Інструмент також дозволяє генерувати детальні звіти про продуктивність і ефективність роботи мережі.

3. NetFlow Traffic Analyzer (NTA). NTA – це багатоцільовий інструмент для аналізу трафіку мережі та пропускної спроможності. Він дозволяє детально вивчати потоки даних і визначати, які програми або протоколи використовують найбільше ресурсів. Завдяки цьому адміністратори можуть швидко виявляти проблеми з продуктивністю, а також усувати потенційні несправності до того як вони стануть критичними [1].

4. Dynatrace Network Monitoring. Dynatrace є інструментом для комплексного моніторингу корпоративних додатків і мережевих сервісів, що дає змогу спостерігати за інфраструктурою в реальному часі. Це рішення особливо корисне для великих та розподілених мереж, оскільки воно дозволяє проводити глибокий аналіз як для мережевої інфраструктури, так і для окремих додатків. Dynatrace забезпечує збір метрик мережі та надає детальну інформацію про взаємодії між процесами, що допомагає ефективно виявляти вузькі місця в продуктивності та своєчасно усувати їх [3].

5. ManageEngine OpManager. ManageEngine OpManager – це рішення для моніторингу корпоративних серверів і мереж, яке підтримує велику кількість різних пристроїв і систем. Це дозволяє виконувати комплексний аналіз продуктивності мережі в реальному часі. Інструмент підтримує протоколи SNMP та WMI для інтеграції з різноманітними мережевими пристроями, надаючи точну та актуальну інформацію про стан інфраструктури. OpManager також дозволяє налаштовувати оповіщення та генерувати детальні звіти, що дозволяє швидко реагувати на можливі збої та проблеми. Завдяки можливості моніторити різні типи серверів та веб-ресурси, цей інструмент дає змогу створити надійне середовище для управління інфраструктурою без потреби в численних окремих інструментах [3].

Системи моніторингу мереж є невід'ємною частиною ефективної роботи фінансових установ, забезпечуючи безпеку, стабільність та безперебійність їхньої діяльності. Вони дозволяють своєчасно виявляти і усувати проблеми, мінімізуючи ризики простоям та зниженню продуктивності. Крім того, ці інструменти сприяють відповідності нормативним вимогам, полегшують управління мережевими ресурсами і допомагають оптимізувати витрати. Системи моніторингу забезпечують гнучкість та масштабованість, що дозволяє адаптувати їх під конкретні потреби організацій, зберігаючи високий рівень ефективності та безпеки.

Висновки. Аналіз сучасних систем моніторингу для відстеження стану мереж фінансових установ показав, що найбільш ефективні рішення мають наступні характеристики: висока точність виявлення аномалій, оперативне реагування на інциденти, можливість інтеграції з іншими засобами кібербезпеки та автоматизація процесів аналізу. Встановлено, що використання комплексних платформ моніторингу значно знижує ризики кібератак і дозволяє підтримувати стабільну роботу фінансових організацій. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на розробку більш адаптивних та інтелектуальних систем моніторингу, які використовують методи машинного навчання та штучного інтелекту для підвищення точності прогнозування потенційних загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dynatrace Network Monitoring : офіційний вебсайт. URL : https://www.dynatrace.com/platform/network-monitoring/ (дата звернення: 12.03.2025).

2. Гуленко Н. В., Яворська Т. М. Моніторинг стану інформаційної безпеки сегментів корпоративних мереж сучасного бізнесу. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса.* URL : https://jvestnik-sss.donnu.edu.ua/article/view/9999/9926 (дата звернення: 12.03.2025).

3. ManageEngine OpManager : офіційний вебсайт. URL : https://www.manageengine.com/network-monitoring/ (дата звернення: 12.03.2025).

4. Solar Winds : офіційний вебсайт. URL : https://www.solarwinds.com/ (дата звернення: 12.03.2025).

А. С. Терещенко,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права;
В. О. Ніжегородцев,
викладач,
Державний податковий університет

РОЗРОБКА САЙТУ ВИДАВНИЦТВА ЗА ДОПОМОГОЮ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Сучасні технології штучного інтелекту значно змінюють процеси створення та управління веб-сайтами. Видавнича справа не є винятком – використання систем штучного інтелекту дозволяє автоматизувати розробку, оптимізацію та підтримку сайтів, що допомагає зменшити витрати часу і ресурсів. Алгоритми технологій штучного інтелекту можуть виконувати широкий спектр завдань: від генерації дизайну та верстки до аналізу поведінки користувачів та автоматичного оновлення контенту.

Актуальність. Цифрова трансформація видавничої справи стикаються з необхідністю адаптації до цифрового середовища, де конкуренція за увагу читачів постійно зростає. Використання штучного інтелекту дозволяє створювати більш інтерактивні та персоналізовані веб-сайти, що сприяє залученню та утриманню аудиторії.

Всі ці аспекти обумовлені стрімким розвитком цифрових технологій та зростанням ролі інтернету в житті сучасного суспільства. Видавництва, як і інші організації, прагнуть використовувати новітні інструменти для покращення своєї діяльності та залучення аудиторії.

Мету дослідження. Метою тез є дослідження та демонстрація можливостей, висвітлення оптимізації та підтримки використання штучного інтелекту для покращення функціональності та ефективності веб-сайтів видавництв, які відповідають потребам сучасних читачів.

Матеріали та методи. Сучасні технології штучного інтелекту активно допомагають у верстці, автоматично генеруючи HTML, CSS та JavaScript-код, що зменшує потребу у глибоких знаннях програмування. Наприклад, інструменти GPT-4 можуть конвертувати текстові запити у код або навіть створювати інтерактивні елементи вебсторінок.

Технології штучного інтелекту відкривають нові можливості для веб-розробки видавництв, дозволяючи створювати більш інтерактивні, персоналізовані та ефективні вебсайти. Найсучасніші з інструментів, які допомогти створювати різноманітні види наповнення видавничого веб-сайту: Copy.ai, ChatGPT, Google Translate API, Weblium AI Website Builder, Wix ADI та інші.

Результати та обговорення. Використання штучного інтелекту у веброзробці видавництв відкриває нові можливості для персоналізації контенту, підвищення ефективності SEO та створення більш динамічного та зручного користувацького досвіду. Системи штучного інтелекту активно використовується для аналізу поведінки користувачів на сайті, що дозволяє покращувати дизайн і досвід користувача. Наприклад, інструменти на базі штучного інтелекту можуть визначити, які елементи дизайну найефективніше привертають увагу, а які - відволікають користувачів. На основі цих даних розробники можуть вносити зміни, що підвищують конверсію і задоволеність користувачів [3].

Наповнення сайту текстами є важливим і водночас трудомістким процесом. ШІ здатний автоматично створювати описи книжок, анонси новинок, блоги та навіть маркетингові тексти. Наприклад, такі інструменти, як ChatGPT, Jasper AI та Copy.ai, дозволяють швидко генерувати унікальні та SEO-оптимізовані тексти, які відповідають стилю видавництва. Системи штучного інтелекту можуть аналізувати контент на вашому сайті та пропонувати варіанти його оптимізації для пошукових систем. Це включає оптимізацію мета-тегів, заголовків і основного тексту під конкретні ключові слова та пошукові запити [4].

Окрім текстового контенту, штучний інтелект може створювати зображення (DALL E, Midjourney), аудіоконтент (Text-to-Speech технології) та навіть відеопрезентації книг на основі сценаріїв, що автоматично генеруються.

Штучний інтелект може аналізувати поведінку відвідувачів сайту та адаптувати контент відповідно до їхніх інтересів. Це досягається завдяки алгоритмам машинного навчання, які відстежують взаємодію користувачів із сайтом, визначають їхні вподобання та пропонують відповідний контент.

Такі інструменти, як Google Analytics 4 із застосуванням штучного інтелекту або Hotjar, допомагають відстежувати кліки, час перебування на сторінках та інші метрики, що дозволяє покращити навігацію та структуру сайту.

Швидкість завантаження сайту та його позиція у пошукових системах - ключові фактори успіху. Алгоритми штучного інтелекту аналізують продуктивність сайту та пропонують оптимізації, такі як:

стиснення зображень без втрати якості (TinyPNG, ImageOptim);

автоматична мінімізація коду (HTML, CSS, JavaScript);

покращення мобільної адаптивності, оптимізація мета-тегів для покращення SEO (Yoast SEO, RankMath).

Системи штучного інтелекту також допомагають автоматично створювати XML-карти сайту, внутрішню перелінковку та перевіряти сайт на наявність технічних помилок, що позитивно впливає на його ранжування в пошукових системах.

Персоналізація контенту та використання чат-ботів на основі штучного інтелекту є сучасними трендами у вебдизайні. Використовуючи природну мову і аналіз попередньої взаємодії, чатботи на базі штучного інтелекту можуть спілкуватися з

користувачами в режимі реального часу, надаючи персоналізовані відповіді та пропозиції. Це допомагає не лише підвищити рівень задоволення клієнтів, але й значно зменшує час очікування відповіді [2].

Інструменти штучного інтелекту можуть автоматично оновлювати сайт, додаючи нові книги, перевіряючи посилання на помилки, відстежуючи зміни в рейтингах і відгуках користувачів. Наприклад, інтеграція з AI-системами управління контентом (CMS), такими як WordPress з плагінами, що використовують штучний інтелект, дозволяє автоматично оновлювати розділи сайту без ручного втручання. Використання штучного інтелекту у розробці сайту видавництва значно підвищує ефективність процесу, дозволяючи автоматизувати дизайн, створення контенту, аналіз користувачів та оптимізацію сайту. Це не лише скорочує час на розробку, а й підвищує якість кінцевого продукту, роблячи його більш зручним та адаптивним до потреб відвідувачів.

Застосування інструментарію штучного інтелекту у веброзробці видавничої галузі відкриває нові можливості для персоналізації, підвищення продуктивності та автоматизації контент-менеджменту. В майбутньому ці технології будуть ще більш інтегровані у вебіндустрію, роблячи процес створення сайтів швидшим, розумнішим і гнучкішим.

Окрім автоматизації рутинних завдань, системи штучного інтелекту відкривають нові горизонти для творчості та інновацій у веброзробці видавництв. Наприклад, він може допомогти у створенні інтерактивних елементів сайту, таких як віртуальні екскурсії по книжковим полицям, 3D-моделі обкладинок книг або інтерактивні вікторини, що залучають читачів до взаємодії з контентом. Також, він може бути використаний для створення персоналізованих рекомендацій не лише книг, але й авторів, жанрів або навіть тем, що відповідають індивідуальним інтересам користувачів. Це дозволяє видавництвам будувати більш міцні відносини з читачами та підвищувати їхню лояльність.

Важливим аспектом є використання штучного інтелекту для аналізу ринкових тенденцій та прогнозування популярності майбутніх видань. ШІ може аналізувати дані про продажі, відгуки читачів, активність у соціальних мережах та інші фактори, щоб допомогти видавництвам приймати обґрунтовані рішення щодо вибору книг для видання та маркетингових стратегій.

Крім того, опції штучного інтелекту можуть допомогти у створенні багатомовних сайтів, автоматично перекладаючи контент та адаптуючи його до культурних особливостей різних аудиторій. Це відкриває видавництвам можливості для розширення міжнародної присутності та залучення нових читачів з усього світу.

Ще одним важливим напрямком є використання штучного інтелекту для захисту авторських прав та боротьби з піратством. Штучний інтелект може аналізувати контент на сайті та в Інтернеті, виявляючи випадки несанкціонованого використання матеріалів видавництва та вживаючи відповідних заходів.

Для видавництв, які активно займаються освітньою діяльністю, штучний інтелект може допомогти у створенні інтерактивних навчальних матеріалів, таких як онлайн-курси, вебінари або інтерактивні підручники, а також може адаптувати навчальний процес до індивідуальних потреб учнів, надаючи їм персоналізовані рекомендації та оцінюючи їхній прогрес.

Варто також згадати про використання штучного інтелекту для аналізу відгуків читачів та автоматичної обробки звернень до служби підтримки. Системи штучного інтелекту можуть виявляти негативні відгуки та автоматично реагувати на них, вирішуючи проблеми читачів та покращуючи їхній досвід.

Нарешті, тенденції впровадження штучного інтелекту може допомогти видавництвам у створенні віртуальних книжкових клубів або онлайн-спільнот, де читачі можуть спілкуватися, обмінюватися думками та брати участь в обговореннях книг, а також може модерувати ці спільноти, виявляючи та видаляючи небажаний контент, а також надаючи користувачам персоналізовані рекомендації щодо участі в обговореннях.

Очікується, що найближчими роками штучний інтелект все активніше впроваджуватиметься в конвенційні інструменти розробки, про що свідчить аналітика, яка прогнозує, що до 2025 року понад 50 % підприємств впровадить ШІ рішення у свої робочі процеси [1].

Висновки. Використання штучного інтелекту у веброзробці видавництв - це не лише інструмент для автоматизації процесів, але й потужний засіб для створення інноваційних та персоналізованих продуктів, які відповідають потребам сучасної аудиторії.

Видавнича справа, як і багато інших галузей, переживає цифрову трансформацію. Веброзробка стала ключовим елементом у поширенні контенту, а штучний інтелект відкриває нові можливості для створення інтерактивних, персоналізованих та ефективних вебплатформ. Подальші перспективи використання штучного інтелекту у цій галузі є величезними. Очікується, що в майбутньому системи штучного інтелекту відіграватимуть все більш важливу роль у створенні інтелектуальних та персоналізованих вебплатформ для видавництв.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вплив штучного інтелекту на розробку програмних продуктів Wezom. IT-компанія повного циклу розробки програмних продуктів WEZOM. Київ, Україна. URL : https://wezom.com.ua/ua/blog/yak-shi-vplivaje-na-rozrobkuprogramn ih-produktiv

2. Персоналізація за допомогою ШІ: як аналіз аудиторії змінює маркетинг. URL : https://speka.media/personalizaciya-za-dopomogoyu-si-yak-analiz-auditoriyi-zminyuje-marketing-vrxkkg

3. Штучний інтелект у веброзробці: які можливості відкриваються? IT-рейтинг / UA. IT-рейтинг України. URL : https://it-rating.ua/shtuchniy-intelekt-u-veb-rozrobtsi-yaki-mojlivosti-vidkrivayutsya

4. AI для розробки сайту: використовувати чи ні / блог hostiq.ua. Блог хостера HOSTiQ.ua. URL : https://hostiq.ua/blog/ukr/ai-for-site-building/

М. М. Федорчак,
студент 4 курсу,
спеціальність «Комп'ютерні науки»
Науковий керівник:
А. М. Притиченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

СУЧАСНІ ДИСТРИБУТИВИ GNU/LINUX У КОНТЕКСТІ ЕВОЛЮЦІЇ UNIX-ПОДІБНИХ ОПЕРАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ФІНАНСОВУ БЕЗПЕКУ УСТАНОВ

Актуальність теми зумовлена важливістю сучасних дистрибутивів GNU/Linux для розвитку Unix-подібних операційних систем, які мають значний вплив на фінансову безпеку установ. *Метою дослідження* є сучасні дистрибутиви GNU/Linux у контексті еволюції UNIX-подібних операційних систем, оцінка їх переваг та недоліків для організаційного використання, а також визначення їх впливу на фінансову безпеку установи. *Матеріалами дослідження* виступили сучасні дистрибутиви GNU/Linux, засоби безпеки в Linux (SELinux, AppArmor, контроль доступу DAC/MAC) та актуальні дані щодо економічної ефективності впровадження дистрибутивів ОС Linux у фінансових установах.

Еволюція сучасних дистрибутивів GNU/Linux бере початок із середини XX століття, коли з'явилися перші спроби створити багатозадачні операційні системи. Одним із перших кроків став проєкт Multics, розроблений у 1960-х роках спільними зусиллями MIT, Bell Labs і General Electric. Multics був амбітною спробою створити систему з поділом часу, але через свою складність проєкт зіткнувся з труднощами. У 1969 році Bell Labs відійшла від Multics, і два інженери – Кен Томпсон і Денніс Річі – вирішили створити простішу альтернативу, яка отримала назву Unix [1].

Спочатку Unix був написаний на асемблері, але в 1973 році його переписали на мову програмування C, що стало революційним кроком. Завдяки цьому Unix став портативним – його можна було адаптувати до різних апаратних платформ. Ця особливість зробила систему надзвичайно популярною в академічних і промислових колах. Згодом з'явилися похідні версії, такі як BSD (Berkeley Software Distribution) і System V, які заклали основу для подальшого розвитку Unix-подібних систем.

Наступним важливим етапом стала ініціатива Річарда Столлмана, який у 1983 році заснував проєкт GNU (GNU's Not Unix). Його мета полягала в створенні вільної Unix-подібної системи, де весь код був би відкритим і доступним для користувачів. У рамках проєкту GNU було розроблено багато ключових компонентів операційної

системи, таких як компілятори, утиліти та бібліотеки, але ядро системи залишалося відсутнім [4].

У 1991 році Лінус Торвальдс, тоді ще студент Гельсінського університету, створив ядро Linux і оголосив про це в групі comp.os.minix. Поєднання ядра Linux із компонентами GNU дало початок сучасним дистрибутивам GNU/Linux, таким як Ubuntu, Fedora, Debian та інші. Ці системи стали відомими завдяки своїй стабільності, безпеці та гнучкості, що значною мірою забезпечується активною спільнотою розробників по всьому світу.

Сьогодні GNU/Linux відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової безпеки установ, особливо на серверній інфраструктурі. Фінансові організації, такі як банки, біржі та інвестиційні фонди, дедалі частіше обирають ці дистрибутиви завдяки їхнім численним перевагам. Нижче розглянемо основні аспекти їхнього впливу.

Переваги використання GNU/Linux

1. Економія коштів, бо завдяки відкритому коду GNU/Linux не вимагає витрат на ліцензії, на відміну від пропрієтарних систем, таких як Windows Server чи комерційні Unix-системи. Це дозволяє фінансовим установам перенаправляти заощаджені кошти на вдосконалення безпеки чи інфраструктури.

2. Прозорість і безпека. Відкритий код дає змогу спільноті розробників і експертів із безпеки швидко виявляти та виправляти вразливості. Багато дистрибутивів GNU/Linux включають вбудовані інструменти безпеки, такі як брандмауери (наприклад, iptables), системи виявлення вторгнень (наприклад, Snort) і засоби шифрування (наприклад, GPG). Така прозорість зменшує ризик прихованих «бекдорів» у системі.

3. Гнучкість налаштувань GNU/Linux дозволяє установам адаптувати систему до своїх потреб, створюючи спеціалізовані політики безпеки чи оптимізуючи її для конкретних фінансових операцій, таких як високошвидкісна торгівля чи обробка транзакцій.

4. Висока стабільність GNU/Linux відомий своєю надійністю та низькою частотою збоїв, що є критично важливим для фінансових систем, де безперервність роботи має першочергове значення. Наприклад, сервери на базі Linux можуть працювати роками без перезавантаження.

Незважаючи на численні переваги, впровадження GNU/Linux у фінансових установах пов’язане з певними труднощами: потреба у кваліфікованих спеціалістах, оскільки підтримка GNU/Linux вимагає наявності персоналу з глибокими знаннями системи, що може бути проблемою для невеликих установ із обмеженими ресурсами; питання сумісності, бо деяке фінансове програмне забезпечення, наприклад термінали Bloomberg чи певні банківські додатки, краще працюють на Windows, що може вимагати додаткових зусиль для інтеграції чи створення обхідних рішень; ризики недостатнього оновлення: хоча відкритий код сприяє швидкому виправленню вразливостей, система може стати мішенню для атак, якщо оновлення не застосовуються

вчасно. Прикладом є вразливість Shellshock у Bash у 2014 році, яка вплинула на численні фінансові установи через затримки в оновленні.

Фінансові установи, такі як банки, біржі, інвестиційні фонди та fintech-компанії, широко застосовують GNU/Linux у різних аспектах своєї діяльності. Нижче наведено детальний розгляд ключових сфер використання, прикладів і технічних особливостей.

1. Серверна інфраструктура та обробка транзакцій. GNU/Linux є основою серверних систем у фінансових установах завдяки своїй стабільності та здатності обробляти великі обсяги даних.

Банківські системи: банки використовують дистрибутиви, такі як Ubuntu Server або Red Hat Enterprise Linux (RHEL), для управління базами даних (наприклад, MySQL або PostgreSQL), які зберігають інформацію про транзакції клієнтів. Ці системи можуть працювати без перезавантаження місяцями, що критично для безперервної роботи.

Компанії на кшталт Visa чи Mastercard покладаються на GNU/Linux для обробки мільйонів транзакцій щосекунди, де низька затримка і висока надійність є ключовими. Причина популярності GNU/Linux у цій сфері – це його здатність до масштабування. Наприклад, система може бути налаштована на кластерну архітектуру з використанням інструментів, як-от Kubernetes, що дозволяє розподіляти навантаження між сотнями серверів.

2. Високошвидкісна торгівля (High-Frequency Trading, HFT). У сфері біржової торгівлі GNU/Linux став стандартом завдяки своїй швидкості та гнучкості. HFT передбачає виконання тисяч операцій за мілісекунди, і тут важлива кожна мікросекунда затримки. Нью-Йоркська фондова біржа (NYSE) і Лондонська фондова біржа (LSE) використовують GNU/Linux для своїх торгових платформ. Такі дистрибутиви, як CentOS або Debian, оптимізовані для роботи з низькою латентністю, часто поєднуються з кастомними ядрами для зменшення затримок. Технічні деталі: у HFT застосовуються спеціальні налаштування ядра Linux (наприклад, параметри PREEMPT_RT для реального часу), а також бібліотеки типу ZeroMQ для швидкого обміну даними між системами [6].

3. Кількісний аналіз і обробка великих даних. Фінансові установи, які займаються аналізом ринків, використовують GNU/Linux для роботи з великими даними (big data). Інвестиційні фонди Goldman Sachs чи Morgan Stanley, застосовують GNU/Linux для запуску складних алгоритмів прогнозування ринків. Інструменти, як-от Apache Hadoop або Spark, часто розгортаються на кластерах Linux. Аналітики можуть використовувати мову програмування Python із бібліотеками типу Pandas чи NumPy на системах Ubuntu для моделювання фінансових ризиків. Відкритий код дозволяє установам адаптувати ці інструменти під власні потреби, наприклад, інтегрувати їх із власними системами шифрування.

4. Захист чутливих даних і кібербезпека. Безпека є пріоритетом для фінансових установ, і GNU/Linux пропонує потужні рішення:

✓ Шифрування: інструменти типу GPG (GNU Privacy Guard) і OpenSSL використовуються для захисту транзакцій і даних клієнтів.

✓ Моніторинг: системи виявлення вторгнень, як-от Snort чи Suricata, часто розгортаються на Linux-серверах для відстеження підозрілої активності в реальному часі. Наприклад: після вразливості Heartbleed у OpenSSL у 2014 році спільнота Linux швидко випустила патчі, що дозволило банкам оперативно оновити системи [7].

5. Хмарні рішення та віртуалізація. Багато фінансових установ переходять на хмарні технології, де GNU/Linux також домінує, а саме:

✓ Публічні хмарні сховища: Amazon Web Services (AWS) і Google Cloud пропонують інстанси на базі Linux (наприклад, Amazon Linux або Ubuntu), які використовуються для фінансових застосунків.

✓ Приватні хмарні сховища: банки створюють власні хмарні інфраструктури з використанням OpenStack на базі Linux для зберігання даних і запуску внутрішніх сервісів.

За даними Linux Foundation, 9 із 10 найбільших фінансових установ у США та ЄС використовують GNU/Linux, зокрема Ubuntu, для серверів і критичних систем. Goldman Sachs застосовує Linux для HFT і кількісного аналізу. NYSE і NASDAQ використовують Linux-сервери для торгових платформ. Deutsche Bank впровадив Ubuntu для серверної інфраструктури. Згідно з дослідженням Canonical, 70% фінансових організацій у 2023 році використовували Ubuntu для хмарних і серверних рішень [2].

Висновки. Сучасні дистрибутиви GNU/Linux є результатом багатолітньої еволюції Unix-подібних систем, від Multics у 1960-х до створення ядра Linux у 1991 році. Вони пропонують фінансовим установам стабільну, безпечну та економічно вигідну платформу, яка підвищує фінансову безпеку завдяки відкритості коду, гнучкості та надійності. Водночас їхнє впровадження потребує належного управління, зокрема залучення кваліфікованих спеціалістів і своєчасного оновлення систем. Докази широкого використання GNU/Linux провідними фінансовими установами США та ЄС підтверджують його ефективність у захисті чутливих даних і підтримці критичних операцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Використання інформаційних технологій у бізнесі та державних установах, що є важливими при впровадженні GNU/Linux. URL : https://vstup.htek.com.ua/wp-content/uploads/2024/10/20.4-Economic-informatics_20.pdf?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 04.03.2025).

2. Використання Ubuntu у фінансовому секторі. URL : https://www.ubuntu.com/financialservices (дата звернення: 04.03.2025).

3. Відкрите програмне забезпечення в освіті / Міністерство освіти і науки України. URL : https://mon.gov.ua/ua/news/vidkrite-programne-zabezpechennya-v-osviti (дата звернення: 01.03.2025).

4. Історія операційної системи Unix. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/History_of_Unix (дата звернення: 04.03.2025).

5. Операційна система GNU/Linux. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/GNU/Linux (дата звернення: 01.03.2025).

6. Проблеми впровадження інформаційних систем і технологій в економіці та бізнесі / Київський національний економічний університет. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/5d587d46-f92d-40c8-a27d-3e0ac9c16d70/content (дата звернення: 04.03.2025).

7. Heartbleed – помилка в криптографічному програмному забезпеченні OpenSSL. URL : https://uk.wikipedia.org/wiki/Heartbleed (дата звернення: 03.03.2025).

СЕКЦІЯ 7
ЕЛЕКТРОННА ГРИВНЯ ТА ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ

Р. М. Васека,
викладач,
Ірпінського фахового коледжу
економіки та права

ВПРОВАДЖЕННЯ СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЙ У МІСТАХ ТА РЕГІОНАХ УКРАЇНИ

Станом на сьогодні спостерігається стрімка тенденція розвитку міст та регіонів шляхом цифровізації. Під впливом цифрових технологій міста адаптуються відповідно до нових реалій, впроваджуючи концепцію «смарт-сіті». Даний підхід може допомогти покращити якість життя мешканців, оптимізувати роботу комунальних служб, зменшити навантаження на навколишнє середовище та зробити управління містами та регіонами набагато ефективніше.

Впровадження такого роду технологій досить актуальне для України, адже безпосередньо розвиток цифрової інфраструктури може стати важливим кроком на шляху до євроінтеграції та економічного зростання. Вже сьогодні у більшості українських міст запроваджуються цифрові сервіси, електронний документообіг тощо. Та попри це досі існують виклики, пов'язані з фінансуванням, нормативно-правовим регулюванням та технічними можливостями й забезпеченням.

Вся суть самої концепції «Розумного міста» полягає в поєднанні інноваційних технологій з вирішенням сучасних питань та попередження інших викликів. Такі дії дають можливість зробити комунальні служби ефективними, а взаємини з державною органами, місцевою владою, бізнес-структурами та громадськістю–прозорими. В цілому це сприяє об'єднанню всіх сфер життя в єдине –розумне і раціональне розподілення ресурсів і можливостей, тим самим розвиваючи всі галузі в різних аспектах роблячи їх багатозадачними, а головне продуктивними [1].

Інфраструктура розумного міста охоплює широкий спектр рішень, які впроваджуються за допомогою інтеграції розумних технологій. Як правило, це альтернативні підходи до енергопостачання та водопостачання, здатність переробляти морську солону воду у прісну воду, впровадження сучасних систем сортування сміття та переробки, введення в експлуатацію немоторизованих транспортних засобів, встановлення широкої мережі відеоспостереження та відео -аналітики, управління чистотою повітря [2].

На сайті «E-Ukraine» – порталі цифрового перетворення України – висвітлюється тема впровадження технологій «розумного міста» (Smart City) для оптимізації міської інфраструктури та покращення якості життя громадян. Особлива увага

приділяється розумному управлінню енергоресурсами, водопостачанням, транспортом, безпекою та автоматизацією міських процесів. Також розписано коротко концепції основних напрямків, які включають Smart Energy (енергоефективність), Smart Water (управління водними ресурсами), Smart Buildings (інтелектуальні будівлі) та інші рішення. Використання цифрових технологій дозволяє підвищити ефективність послуг, знизити витрати та мінімізувати негативний вплив на довкілля [2].

Також варто згадати і про різного виду цифрові можливості, які тепер доступні в Україні. Оскільки впровадження смарт-технологій в Україні є ключовим елементом розвитку цифрової держави, спрямованим на підвищення ефективності державних послуг та залучення громадян до процесів управління. Одним із провідних проєктів у цій сфері є мобільний застосунок «Дія», який став символом цифрової трансформації країни. Завдяки «Дії» українці отримали можливість доступу до широкого спектра державних послуг онлайн, включаючи електронні паспорти, реєстрацію бізнесу та подання податкової звітності. Це значно спростило взаємодію громадян з державою та зменшило бюрократичні перепони [3].

Крім того, інтеграція електронних петицій у «Дію» стала важливим кроком до впровадження електронної демократії в Україні. Громадяни тепер можуть створювати, переглядати та підтримувати петиції безпосередньо через застосунок, що підвищує їхню участь у прийнятті рішень на місцевому та національному рівнях. Ця ініціатива була презентована на Diia Summit 2.0, де підкреслювалося, що технології створюють систему, де всі люди рівні, незалежно від місця проживання [4].

Впровадження таких смарт-технологій, як «Дія» та електронні петиції, демонструє прагнення України до побудови прозорої, ефективної та інклюзивної цифрової держави, де громадяни мають реальні інструменти для впливу на процеси управління та отримання якісних державних послуг [3].

Ці ініціативи не лише спрощують взаємодію громадян з державними органами, але й підвищують довіру до державних інституцій, сприяючи розвитку демократичного суспільства та стимулюючи інновації в інших сферах.

Багато розвинених зарубіжних країн мають в основі смарт-технології, тому їхній досвід дуже важливий і для розвитку нашої держави. Концепція «розумного міста» успішно впроваджена в різних зарубіжних країнах, та Амстердам служить головним прикладом. Це демонструє позитивний вплив прийняття цифрових рішень на підвищення якості життя, ефективного управління ресурсами та взаємодію громадян. Ініціація цього проєкту розпочалася в 2009 році, але початкові спроби впровадження були невдалими, оскільки недостатність аналізу їхнього впливу. Та вже внаслідок створення платформи Amsterdam Smart City, місто перетворилося на «живу лабораторію», що служить тестуванням для інноваційних рішень у таких сферах, як транспорт, збереження енергії, безпека, охорона здоров’я та державне управління. Однією з найважливіших компонентів є портал даних міста, який об’єднує відкриті

дані про громадські простори, інфраструктуру, екологію та інші аспекти міського існування. Це підвищує прозорість влади, заохочує участь громадян у процесах управління та сприяє розвитку нових бізнес -рішень. Доступ до даних також допомагає в ефективному управлінні міськими ресурсами, запобіганням заторів та оптимізації витрат на енергію [5].

Амстердамський досвід демонструє, що створення «розумного міста» потребує не лише технологічного прогресу, але й ефективного управління, залучення громад та стійкого фінансування. Національна стратегія цифрового міста в Нідерландах, яка об'єднала найбільші міста країни, стала моделлю для того, як цифрові технології можуть підвищити міське середовище, підвищити конкурентоспроможність та підвищити якість життя жителів [5].

В Україні впровадження концепції розумних міст (Smart City) відкриває нові горизонти для розвитку міської інфраструктури та покращення якості життя громадян, водночас стикаючись з низкою викликів, зокрема, через наслідки військового конфлікту. Інтеграція передових технологій, таких як Інтернет речей (IoT), високошвидкісні мережі зв'язку та інтелектуальні транспортні системи, може значно покращити управління ресурсами, підвищити енергоефективність та забезпечити сталий розвиток міст. Однак для успішної реалізації таких проектів необхідна тісна співпраця між державними органами, приватним сектором та громадськістю, а також значні інвестиції в інфраструктуру та технології. Особливу увагу слід приділити питанням безпеки та конфіденційності даних, щоб забезпечити захист інформації громадян та запобігти потенційним кіберзагрозам. Місто Херсон може стати прикладом впровадження концепції розумного міста в післявоєнний період, використовуючи інноваційні рішення для відновлення та розвитку міської інфраструктури, що може стати моделлю для інших міст України та світу [6].

Не можна не згадати, що одним із ключових напрямів є впровадження концепції смарт-спеціалізації, яка базується на партнерстві між бізнесом, владою, науково-технічними установами та громадськістю. У 2021 році найкращі результати в реалізації цієї концепції продемонстрували Київська, Донецька, Луганська, Тернопільська та Львівська області [7].

Регіони, які активно впроваджують смарт-технології, отримують можливість підвищити конкурентоспроможність через розвиток ІТ-кластерів. Це сприяє залученню інвестицій, створенню нових робочих місць та стимулює економічне зростання. Однак для досягнення успіху необхідно подолати певні перешкоди, такі як недостатня інфраструктура та потреба в підготовці кваліфікованих кадрів.

В освітній сфері впровадження смарт-технологій дозволяє модернізувати процес професійної підготовки майбутніх педагогів, забезпечуючи інтерактивне навчання та доступ до сучасних інформаційних ресурсів. Це сприяє формуванню індивідуальності студентів та підвищенню якості освіти в регіонах [8].

У транспортній сфері застосування смарт-технологій, зокрема систем смарт-обліку, підвищує ефективність міського пасажирського транспорту. Це забезпечує точний облік пасажиропотоку, оптимізацію маршрутів та підвищення якості обслуговування громадян [9].

Цифрові технології, як основний елемент смарт-технологій, суттєво трансформують медичну сферу. В Україні впроваджено електронні лікарняні, COVID-сертифікати та сервіс «єМалятко», що спрощують доступ до медичних послуг та підвищують їхню прозорість. Також розроблено «Рамку цифрової компетентності працівника охорони здоров'я України», яка визначає необхідні цифрові навички для медичних фахівців, сприяючи ефективному використанню електронних систем у медицині. Серед технологічних трендів, що впливають на медицину, виділяються штучний інтелект, носимі пристрої для моніторингу здоров'я та телемедицина, які покращують діагностику, лікування та взаємодію між лікарями та пацієнтами [10].

Впровадження смарт-технологій в Україні є важливим кроком до підвищення ефективності міського управління та покращення якості життя громадян. Українські міста активно інтегрують елементи концепції «розумного міста» у свої стратегії розвитку. Це включає впровадження електронних сервісів, систем моніторингу та управління міською інфраструктурою, що сприяє прозорості та оперативності управлінських процесів. На державному рівні впровадження таких сервісів, як «Дія» та електронні петиції, демонструє прагнення України до побудови прозорої та інклюзивної цифрової держави. Ці інструменти надають громадянам можливість безпосередньо впливати на процеси управління та отримувати якісні державні послуги, що підвищує довіру до державних інституцій та сприяє активній громадянській участі.

Вивчення міжнародного досвіду є ключовим для успішного впровадження смарт-технологій в Україні. Міста, такі як Лондон, Нью-Йорк, Амстердам, Париж та Рейк'явік, активно інтегрують автоматизовані транспортні системи, розвивають Інтернет речей (IoT) та впроваджують штучний інтелект для аналізу даних у реальному часі. Ці технології сприяють підвищенню ефективності міської інфраструктури та покращенню якості життя громадян. Крім того, такі міста, як Чикаго, Відень, Лондон, Амстердам, Сінгапур та Стокгольм, розробили стратегії розвитку розумних сталих міст, які включають інтеграцію технологій, екологічну сталість та мобільність. Ці стратегії можуть бути корисними для адаптації в українських містах з урахуванням місцевих особливостей та потреб.

Впровадження смарт-технологій в Україні стикається з певними викликами, зокрема інфраструктурними прогалинами та обмеженими ресурсами для здійснення масштабних технологічних перетворень. Однак, використовуючи існуючі ресурси, співпрацюючи з постачальниками технологій і визначаючи пріоритети проектів з найбільшим впливом, українські міста можуть стати на шлях розумного міського розвитку.

Загалом, впровадження смарт-технологій в українських містах та регіонах є перспективним напрямом розвитку, що сприяє підвищенню ефективності управління, покращенню якості життя громадян та інтеграції України у глобальний цифровий простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пінь А. М. Концепція розумного міста в контексті розвитку інноваційного управління. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2018. Випуск 4 (132). С. 114–118.
2. Портал цифрового перетворення України. SMART CITY: ТЕХНОЛОГІЇ «розумного міста» та їх цільове призначення / E-Ukraine. URL : https://eukraine.org.ua/ua/news/smart-city-tehnologiyi-rozumnogo-mista-ta-yih-cilove-priznachennya?utm_source=chatgpt.com
3. Перший етап електронної демократії в Україні: Мінцифра запускає петиції в Дії / Міністерство цифрової трансформації в Україні. URL : https://thedigital.gov.ua/news/pershiy-etap-elektronnoi-demokratii-v-ukraini-mintsifra-zapuskae-petitsii-v-dii?utm_source=chatgpt.com
4. Закарпатська обласна військова адміністрація: «Президент: Україна робить перший крок до електронної демократії – портал «Дія» запускає електронні петиції». URL : https://carpathia.gov.ua/news/prezident-ukrayina-robit-pershij-krok-do-elektronnoyi-demokratiyi-portal-diya-zapuskaye-elektronni-peticiyi?utm_source=chatgpt.com
5. Науково-дослідна робота: «Кращі зарубіжні практики розвитку розумних міст та можливості їх імплементації в Україні». URL : https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/0f0b6dc03ed47c5ea602ec1803739be7.pdf
6. Олешко А., Чернаєнко Д. Розбудова смарт-міст України в трансформаційній економіці / Київський національний університет технологій та дизайну. URL : https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/25851/1/PIONBUG_2023_P066-067.pdf
7. Ukrainian institute for international politics: «Смарт спеціалізація». URL : https://www.uiip.org.ua/uk/napriamy/smart-spetsializatsiia?utm_source=chatgpt.com
8. Аніщенко О. В. Smart-технології у підготовці майбутніх педагогів в умовах інформаційного суспільства. *Інформаційно-комунікаційні технології в сучасній освіті: досвід, проблеми, перспективи* : збірник наукових праць / за ред. М. М. Козяра, Н. Г. Ничкало. Львів : ЛДУ БЖД, 2017. Вип. 5. С. 184–186.
9. Дискіна А. А. Пропозиції щодо впровадження системи смарт-обліку в міському пасажирському транспорті з використанням новітніх інформаційних технологій / Мукачівський державний університет. URL : https://economyandsociety.in.ua/journals/13_ukr/72.pdf?utm_source=chatgpt.com
10. Рамка цифрової компетентності працівника охорони здоров'я України / МОЗ. URL : https://moz.gov.ua/uk/ramka-cifrovih-kompetentnostej-pracivnika-ohoroni-zdorov-ya.

А. А. Ваховська,
студентка 1 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»;
Л. В. Діденко,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансових ринків
та технологій,
Державний податковий університет

МАЙБУТНЄ ДЕЦЕНРАЛІЗОВАНИХ ФІНАНСОВИХ ІНСТРУМЕНТІВ (DEFI) В УКРАЇНІ: РОЛЬ ЕЛЕКТРОННОЇ ГРИВНІ

Сучасна світова фінансова система зазнає докорінних змін під впливом цифрових технологій, що забезпечують миттєвий доступ до фінансових ресурсів, зменшують залежність від традиційних банківських посередників і відкривають можливості для широкого використання децентралізованих фінансових інструментів (DeFi). Децентралізовані фінанси становлять нову парадигму, в якій всі операції виконуються за допомогою смарт-контрактів на основі блокчейн-технологій без участі традиційних фінансових установ. У таких системах відсутні посередники, що дозволяє мінімізувати витрати, знизити ймовірність людської помилки та зробити фінансові операції максимально прозорими.

Україна, яка останніми роками активно впроваджує цифрові фінансові інструменти, перебуває на порозі запуску електронної гривні (eUAH), яка може стати інноваційним інструментом для інтеграції у сферу DeFi. Національний банк України вже провів кілька досліджень щодо можливого впровадження електронної гривні, зокрема розглядаючи її потенціал для роздрібних платежів, міжбанківських операцій та використання в державних розрахунках.

Питання інтеграції eUAH у DeFi є надзвичайно актуальним, оскільки така взаємодія може створити нові можливості для економіки України, включаючи залучення іноземних інвесторів, розвиток криптовалютного ринку та підвищення фінансової доступності для громадян. Водночас, існують серйозні виклики, пов’язані з регулюванням, технологічними аспектами та потенційними ризиками використання державних цифрових валют у децентралізованому середовищі.

Метою дослідження є оцінка перспектив впровадження електронної гривні в екосистему децентралізованих фінансів, аналіз її потенційного впливу на фінансовий сектор України та визначення основних викликів і ризиків інтеграції eUAH у DeFi.

Дослідження ґрунтується на аналізі наукових джерел, аналітичних звітів Національного банку України, міжнародного досвіду впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) та практичних кейсів використання DeFi. Методологічна база включає: порівняльний аналіз міжнародного досвіду розвитку CBDC у контексті децентралізованих фінансів (на прикладі Китаю, Європейського Союзу та США); економічне моделювання, що дозволяє оцінити можливий вплив eUAH на фінансову систему України; метод експертних оцінок, заснований на думках українських та міжнародних експертів щодо перспектив DeFi та цифрових валют центральних банків.

Електронна гривня може стати важливим елементом цифрової фінансової системи України, забезпечивши стабільність у децентралізованих фінансових операціях. Головною перевагою eUAH є її офіційний статус і стабільна прив'язка до національної валюти, що зменшує ризик волатильності, характерний для криптовалют. Це дозволяє використовувати електронну гривню як надійний засіб розрахунків у DeFi-секторі, що може зробити Україну привабливим ринком для міжнародних криптоінвесторів.

Переваги впровадження електронної гривні для DeFi очевидні. Вона може використовуватися як стейблкоїн, що підкріплений державою, що зробить її надійним засобом розрахунків у децентралізованих фінансах. Вона дозволить автоматизувати платежі, зменшити витрати на транзакції та забезпечити прозорість фінансових операцій. Бізнес отримає доступ до токенізованих активів, що сприятиме залученню інвестицій та розвитку фінансових ринків. Електронна гривня також може бути використана у державних розрахунках, наприклад, для виплат пенсій та соціальних допомог, що підвищить ефективність розподілу бюджетних коштів [3].

Використання eUAH у DeFi відкриває нові перспективи для розвитку цифрового банкінгу та децентралізованого кредитування. Традиційні банківські кредити часто мають високі процентні ставки та вимагають значної документації. Натомість у DeFi доступ до фінансових послуг може бути значно спрощений, а смарт-контракти дозволяють автоматизувати кредитування, мінімізуючи ризики людського втручання. Використання eUAH як основного активу в таких операціях може створити надійну систему децентралізованого кредитування, у якій позичальники та кредитори будуть захищені від ризиків шахрайства та знецінення активів.

Проте інтеграція державної цифрової валюти у DeFi викликає серйозні питання щодо регулювання. Поєднання централізованого активу (електронної гривні) з децентралізованою екосистемою може створити конфлікт між регуляторними органами та учасниками ринку. Надмірний контроль з боку держави може знизити довіру до eUAH серед користувачів DeFi, тоді як відсутність належного контролю може сприяти використанню електронної гривні для фінансових махінацій та відмивання коштів [1].

То ж існують певні ризики. По-перше, комерційні банки можуть втратити частину ліквідності, якщо значна частина депозитів перейде у цифрову гривню. Це може вплинути на їхню здатність надавати кредити та зменшити прибутковість традиційної банківської системи. По-друге, необхідно забезпечити надійний захист eUAH від хакерських атак та шахрайства, оскільки DeFi-протоколи є привабливими цілями для кіберзлочинців. По-третє, потрібно створити чітке правове регулювання, щоб уникнути зловживань та забезпечити законність використання електронної гривні.

На думку практиків, ключем до успішного впровадження eUAH у DeFi є баланс між регулюванням та відкритістю до інновацій. Держава повинна не лише контролювати процес використання цифрової гривні, а й сприяти її інтеграції у фінансовий сектор через співпрацю з банками, фінтех-компаніями та криптовалютними біржами.

Міжнародний досвід показує, що успішне впровадження CBDC можливе лише за умови тісної взаємодії всіх учасників ринку. Якщо eUAH буде адаптована для використання у смарт-контрактах та токенізованих активах, це може суттєво змінити фінансовий ландшафт України, створивши передумови для переходу до нової моделі фінансових відносин.

Китай, наприклад, використовує цифровий юань як інструмент державного контролю, що суперечить принципам DeFi. У США та Європейському Союзі розглядаються більш гнучкі моделі цифрових валют, які можуть інтегруватися з приватними фінансовими сервісами. Для України важливо знайти баланс між державним регулюванням і свободою використання цифрових фінансових інструментів, щоб не лише забезпечити безпеку фінансових транзакцій, а й зберегти конкурентні переваги DeFi [2].

Міжнародний досвід впровадження цифрових валют центральних банків (CBDC) і їх взаємодія з децентралізованими фінансами (DeFi) дає Україні важливі уроки щодо можливих сценаріїв розвитку електронної гривні. Аналізуючи підходи Китаю, Європейського Союзу та США, можна оцінити різні моделі інтеграції CBDC у фінансову систему, що допоможе уникнути помилок і адаптувати найкращі практики для українського ринку.

Китай є одним із лідерів у впровадженні цифрової валюти центрального банку, і його e-CNY вже проходить активне тестування. Влада Китаю використовує її як альтернативу готівці та для прискорення цифрових розрахунків у межах країни. Однак важливо зазначити, що Китай чітко обмежує використання децентралізованих фінансів і приватних криптовалют, а e-CNY не інтегрується з блокчейн-проєктами. Україна може використати цей досвід, щоб зрозуміти, як CBDC може функціонувати на державному рівні, але водночас уникнути надмірної централізації, яка суперечить принципам DeFi. На відміну від Китаю, Україні важливо не забороняти криптовалюти, а створювати правову базу для їх співіснування з електронною гривнею.

Європейський Союз знаходиться на етапі дослідження цифрового євро, який має бути сумісним із традиційними банківськими інструментами та відповідати високим стандартам безпеки. Важливим елементом є акцент на конфіденційності транзакцій і збереженні контролю над грошовою політикою. Для України цей досвід може бути корисним у розробці технологічної архітектури eUAH, яка б дозволяла інтеграцію з існуючими фінансовими інструментами, забезпечувала контроль за грошовими потоками та підтримувала довіру користувачів.

США підходять до питання CBDC з позиції ринкової конкуренції, досліджуючи можливість запуску цифрового долара поряд із існуючими стейблкоїнами, такими як USDC і USDT. Такий підхід демонструє потенціал співіснування державної цифрової валюти та приватних фінансових рішень, що є важливим уроком для України. Регулювання в США орієнтоване на баланс між інноваціями та контролем, і Україна може використати цей досвід для розробки нормативної бази, яка б сприяла інтеграції eUAH у DeFi, зберігаючи фінансову стабільність [3].

Загалом міжнародний досвід показує, що успіх впровадження CBDC залежить від трьох ключових факторів: технічної реалізації, довіри користувачів та регуляторної підтримки. Для України важливо створити eUAH, який буде гнучким у використанні, сумісним із блокчейн-технологіями та інтегрованим у глобальну фінансову екосистему. Це дозволить уникнути ризиків втрати ліквідності банками, забезпечити стабільність фінансового ринку та використати переваги DeFi для стимулювання економіки.

Для реалізації цієї ініціативи необхідно враховувати такі аспекти, що мають значний вплив на успішність ідеї.

Важливо розробити законодавчі механізми, які дозволять використовувати eUAH у DeFi без надмірного державного контролю, щоб не втратити конкурентні переваги цифрових фінансів.

Інтеграція eUAH у блокчейн-системи вимагає високого рівня кібербезпеки, щоб запобігти зловживанням та шахрайству.

Україна повинна враховувати світові тренди та адаптувати досвід інших країн щодо цифрових валют, щоб забезпечити конкурентоспроможність на глобальному рівні [2].

У підсумку, електронна гривня має всі шанси стати основою для розвитку децентралізованих фінансів в Україні. Вона може сприяти більшій фінансовій інклюзії, розширити можливості бізнесу та інвесторів, а також зробити державні розрахунки більш ефективними. Однак для успішної реалізації цього проєкту необхідно вирішити питання регулювання, кібербезпеки та довіри до цифрових активів. Якщо ці виклики будуть подолані, Україна зможе зайняти одне з провідних місць у сфері цифрових фінансів у світі.

Таким чином, електронна гривня може стати не лише інструментом внутрішніх фінансових операцій, а й потужним фактором розвитку децентралізованих фінансів в Україні. Її успішна інтеграція в DeFi може забезпечити Україні статус фінансово-технологічного хабу Східної Європи, що відкриє нові можливості для економічного зростання та інновацій у сфері цифрових фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчик О. Я. Цифровізація ринку фінансових послуг України: виклики та переваги. *Інформаційне суспільство: технологічні, економічні та технічні аспекти становлення (випуск 78)* : матеріали Міжнар. наук. інтернет-конф., м. Тернопіль, 8 червня 2023 р.

2. Гавва В. В. Цифрові фінансові активи та їх регулювання : дис. … д-ра філос. наук. Київ, 2023. 245 с. URL : https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/feffff0d-8094-4ae1-9834-b2ea4302baf0/content (дата звернення: 18.03.2025).

3. Мехович Є. С. Інтеграція цифрових фінансових активів у розрахунково-платіжну систему та запобігання можливих ризиків (прогнозні підходи). *Енергозбереження. Енергетика. Енергоаудит*. 2025. Т. 11, № 202.11. URL : https://doi.org/10.20998/2313-8890.2024.11.05 (дата звернення: 18.03.2025).

Д. Д. Каращук,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Р. М. Васека,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ: ВІД КРИПТОВАЛЮТ ДО ТОКЕНІЗОВАНИХ АКТИВІВ

Сучасні умови проривних цифрових технологій продовжують породжувати нові: *явища та феномени. Одними з них стали віртуальні активи в усьому різноманітті своїх видів, середовищ існування тощо. Встановлено, що на сьогодні не існує чіткого розуміння віртуальних активів та усталеної класифікації, а термінологічний апарат потребує уточнень в економіко-правовому аспекті.*

Для дослідження феномену віртуальних активів у економіко-правовому аспекті використано комплекс теоретичних методів: аналізу та синтезу, порівняння, узагальнення, систематизації та інтерпретації результатів. Вивчення основних тенденцій цифровізації економічної галузі дозволило виокремити ключові ознаки віртуального активу; класифікувати суб'єктів системи обліку цифрових даних на базі технології розподіленого реєстру в сфері застосування віртуальних активів, а також обґрунтувати взаємозв'язок та взаємодію між цими суб'єктами [1, с. 1–3].

У науковій літературі існує значна кількість термінів, що позначають різноманітні платіжні інструменти. Серед них можна виокремити поняття електронні гроші, електронна готівка, цифрові гроші, кібергроші, інтернет-гроші, віртуальні гроші, блокчейн, криптовалюти, віртуальні активи, P2P-перекази, краудсорсинг, мікроплатежі тощо. Однак, незважаючи на їхню широку поширеність, у наукових колах тривають дискусії щодо визначення ключових понять, встановлення спільних характеристик та їх розмежування, а також щодо правового регулювання цих інструментів.

Віртуальні та електронні гроші є двома різновидами цифрових грошей, що регулюються різними міжнародними органами, зокрема FATF та EBA. Згідно з трактуванням FATF, електронні гроші є фідуціарними, а віртуальні гроші – нефідуціарними. Віртуальна валюта відрізняється від фіатної тим, що вона не є законним засобом платежу, а її обіг не регулюється державою чи центральним банком.

Електронні гроші – це цифрове представлення фіатної валюти, яке використовується для електронних переказів. Вони мають статус законного платіжного засобу і випускаються центральними банками. Системи електронних грошей можуть

працювати через смарт-картки або спеціалізоване програмне забезпечення (наприклад, VISA Cash або PayPal).

Віртуальні валюти, на відміну від електронних грошей, не мають емітента серед центральних банків і не підлягають державному регулюванню. Вони можуть мати централізовану чи децентралізовану модель випуску. Децентралізовані валюти, як криптовалюти, зазвичай не підконтрольні конкретним емітентам і не мають фізичної форми. Віртуальні валюти поділяються на конвертовані та неконвертовані. Конвертовані валюти, як Bitcoin, можуть обмінюватися на фіатну валюту, тоді як неконвертовані, наприклад віртуальні валюти в онлайн-іграх, використовуються лише в межах певної платформи.

Таким чином, віртуальні гроші мають особливості, які відрізняють їх від електронних і фіатних грошей, а їх випуск і обіг може контролювати специфічна віртуальна спільнота або дистрибуційна модель. Криптовалюти, як найбільш розвинута форма віртуальних грошей, базуються на криптографії і мають значні переваги, якто скорочення витрат на транзакції та фінансову інклюзивність, але при цьому не позбавлені ризиків [2, с. 1–3].

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв’язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Після фінансової кризи 2008 року «Satoshi Nakamoto» (псевдонім однієї або групи людей) було розроблено систему P2P платежів Bitcoin, що базується на основі технології «блокчейн». Таким чином, виник новий вид цінності - криптовалюта. У 2014 році г результаті продовження роботи в сфері блокчейн-технологій В. Бутеріном було запропоновано універсальну концепцію смарт-контрактів в мережі Ethereum, яка надала можливість встановлення будь-якому реальному активу віртуального еквівалента - «токена». Токенізація прискорила розвиток усієї криптоіндустрії, що, у свою чергу, відобразилось на її цінності. Так, за період з квітня 2013 року по грудень 2022 року капіталізація ринку криптовалют зросла у 504 рази (з 1,68 млрд $ США до 846,1 млрд $ США) при максимальній капіталізації в 2,84 трлн $ США у листопаді 2021 року.

Це свідчить про зростання зацікавленості до віртуальних активів серед населення та регуляторів фінансових ринків різних країн. За інформацією Thomson Reuters з 01 червня 2021 року по 01 квітня 2022 року кількість країн, в яких легалізовано віртуальні активи, збільшилась з 48 до 56. Серед цих країн США, Англія, Німеччина, Франція, Греція, Польща, Україна, Північна Корея, Японія та ін. Така тенденція є ознакою поступового невпинного поширення процесів токенізації активів (перенесення прав на реальні активи у віртуальний вимір) в глобальному масштабі та використання технологій блокчейну для процесів контрактації між учасниками угод.

Особливої популярності токенізація набула у сфері нерухомості та мистецтва, про що свідчить багато прикладів: було токенізовано, зокрема. будинок на Манхеттені вартістю 30 млн. $; готель St. Aspen Resort в однойменному американському

гірськолижному курорті; третина прав на картину Енді Уорхола «14 маленьких електричних стільців» за 1,7 млн $;

NFT-картини за авторством Beeple (Майка Вінкельмана) було продано за майже 70 млн $ тощо. Поступово процеси токенізації поширилися і на ринок фінансових інструментів - токенізовані акції компаній Tesla, Apple, Netflix та інших можна придбати на криптовалютній біржі Currency.com.

Отож, зважаючи на поширення практики використання токенів у світовому економічному просторі та їх потенційні переваги, обумовлені можливістю доступу до ринку криптофінансування, можна припустити, що зміна формату та інструментів взаємодії між учасниками угод стимулюватиме підвищення ліквідності активів та приплив інвестиційного капіталу в ті сфери, які цього потребують [3].

Токенізація – це процес перетворення реальних активів (нерухомості, мистецтва, фінансових інструментів тощо) у цифрові токени, що базуються на технології блокчейн. Це дозволяє власникам активів представляти їх у вигляді токенів, які можуть вільно обмінюватися або продаватися на блокчейн-платформах. Така технологія забезпечує децентралізацію, прозорість та безпеку операцій, зменшуючи роль посередників і прискорюючи транзакції.

Існують різні типи токенів, серед яких найпоширенішими є токени утилітарного призначення (для доступу до певних послуг або продуктів), токени забезпечення (які представляють права на реальні активи, такі як нерухомість чи акції) та токени цінних паперів (які дають право на отримання частини прибутку від компаній). Токенізація активів активно використовується в електронній комерції, фінансах та логістиці, що сприяє розвитку нових форм взаємодії між учасниками ринку [4, с. 143–146].

Документ окреслює правове регулювання віртуальних активів, звертаючись до міжнародних стандартів і ризиків, пов’язаних з їх використанням, таких як відмивання грошей і фінансування тероризму. Він наголошує на важливості ефективної законодавчої бази для забезпечення фінансової стабільності та дотримання закону України про віртуальні активи, спрямованого на приведення у відповідність із світовими нормами. Документ також охоплює роль фінансових установ у моніторингу операцій з віртуальними активами та забезпеченні безпеки в криптопросторі [5].

Технології віртуальних активів, криптовалют та токенізації активів активно розвиваються, проте законодавство у цих сферах досі не є єдиним на міжнародному рівні. Поступово поняття криптовалют розширюються до більш загальних категорій, таких як “віртуальні активи” та “криптоактиви”, що включають різноманітні криптопродукти. Це підкреслює необхідність впровадження чітких правових норм для забезпечення безпеки та стабільності на фінансових ринках.

Отже, висновки що одо віртуальних активів, криптовалют та токенізації активів показують, що немає єдиного підходу до визначення цих понять на міжнародному рівні. Поступово від терміна “криптовалюти” ми перейшли до більш широких

категорій, таких як “віртуальні активи” і “криптоактиви”, що охоплюють різні криптопродукти. Це свідчить про необхідність чіткішого правового визначення для їх регулювання. Враховуючи інноваційний розвиток технологій, цей процес вимагає чіткої правової бази для забезпечення безпеки та стабільності фінансових ринків [6, с. 219–220].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кудь А. А. Феномен віртуальних активів: економіко-правовий аспект. ResearchGate, 2020.

2. Зянько В. В., Нечипоренко Т. Д. Віртуальні активи: проблеми визначення та правового регулювання. *Фінанси України.* 2022. № 3. С. 88–99.

3. Макалюк В., Фалько М. О., Захаров Н. В. Токенізація цінних паперів: особливості та перспективи в Україні.

4. Лагодієнко В. Підходи до токенізації активів для розвитку електронної комерції.

5. Огляд законодавства щодо регулювання віртуальних активів у сфері боротьби з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму. К., 2022.

6. Самсін Р. І. Еволюція термінів «Криптовалюта», «Віртуальні активи» та «Криптоактиви» у сучасній правовій площині. *Київський часопис права.* 2024. № 2.

А. В. Тищенко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
Н. Є. Довбуш,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ВІРТУАЛЬНІ АКТИВИ ТА ЇХ РОЛЬ У РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

У сучасних умовах економічного розвитку важливим фактором трансформації традиційних економічних структур є впровадження новітніх технологій та інновацій. Одним із таких елементів, який суттєво впливає на розвиток цифрової економіки, є віртуальні активи. Вони стають не тільки альтернативними фінансовими інструментами, а й важливими складовими сучасних економічних процесів. Для України, яка активно прагне інтегруватися в міжнародний економічний простір, розвиток цієї сфери є ключовим для стимулювання економічного зростання, залучення інвестицій і створення нових секторів. Тому вивчення ролі цих активів у контексті розвитку цифрової економіки України є надзвичайно актуальним.

Віртуальний актив - нематеріальне благо, що є об’єктом цивільних прав, має вартість та виражене сукупністю даних в електронній формі. Існування та оборотоздатність віртуального активу забезпечується системою забезпечення обороту віртуальних активів. Цей актив може посвідчувати майнові права, зокрема права вимоги на інші об’єкти цивільних прав, але він не є засобом платежу на території України та не може бути предметом обміну на майно (товари), роботи (послуги) [3].

Віртуальні активи відрізняються від традиційних фінансових інструментів своєю цифровою природою та відсутністю фізичної форми. Їх основними характеристиками є [5, с. 103]:

– децентралізація – більшість віртуальних активів функціонує на блокчейн-технологіях (технологія розподіленого реєстру, яка забезпечує безпечне та прозоре зберігання даних у вигляді ланцюга блоків), що унеможливлює централізований контроль;

– анонімність – хоча операції з віртуальними активами фіксуються в блокчейні, власники можуть залишатися анонімними;

– глобальний характер – віртуальні активи можуть використовуватися в будь-якій країні без необхідності конвертації;

– швидкість транзакцій – цифрові активи дозволяють здійснювати фінансові операції миттєво, незалежно від територіального розташування учасників транзакції.

Віртуальні активи класифікуються за [4, с. 615]:

– за прив'язкою до матеріального забезпечення;

– за правовим статусом;

– за функціональним призначенням.

За прив'язкою до матеріального забезпечення віртуальні активи поділяються на забезпечені, які мають підкріплення у вигляді реальних ресурсів, таких як валютні резерви, дорогоцінні метали або цінні папери, що додає їм більшої стабільності та знижує ризики нестабільності. Прикладом таких активів є стейблкоїни (криптовалюти), які підтримуються фіатною валютою (наприклад, USDT або USDC, що мають резерв у доларах США), та незабезпечені, які навпаки, не мають матеріальної прив'язки та існують виключно в цифровому просторі. Вони отримують свою вартість через попит і пропозицію на ринку, а також через довіру користувачів. Найяскравіший приклад — це біткоїн, який не має фізичного забезпечення, але завдяки децентралізованій природі та обмеженій емісії є цінним фінансовим інструментом [4, с. 616].

Залежно від їхнього використання поділяють на фінансові або нефінансові. Фінансові активи мають ринкову цінність та можуть бути використані як інвестиційний інструмент, що приносить прибуток. Вони регулюються законодавством, яке визначає порядок їхнього використання та обігу. До цієї категорії належать токени (цифровий доступ до послуг), що прирівнюються до цінних паперів, а також криптовалюти, що можуть використовуватися як засіб накопичення чи обміну. Нефінансові активи, своєю чергою, виконують інші функції, які не пов'язані з інвестуванням або збереженням вартості. Вони можуть надавати користувачам доступ до певних цифрових сервісів, функцій або платформ.

Щодо функціонального призначення, віртуальні активи поділяються на платіжні токени, інвестиційні активи та утилітарні токени. Платіжні токени використовуються як цифрові гроші для оплати товарів і послуг. Їхньою головною функцією є забезпечення швидких і дешевих транзакцій без посередників, що особливо корисно для міжнародних переказів. Інвестиційні активи створені для залучення коштів і можуть використовуватися для отримання прибутку. Їхня цінність часто залежить від попиту, популярності проєкту та загальної ситуації на ринку. До цієї категорії належать криптовалюти, які інвестори купують із розрахунком на їхнє зростання. Утилітарні токени виконують іншу функцію – вони забезпечують доступ до певних цифрових продуктів або сервісів. Вони також часто застосовуються у сферах хмарних обчислень, цифрових підписок та інших послуг, які базуються на блокчейн-технологіях [4, с. 617].

Регулювання віртуальних активів в Україні здійснюється за допомогою низки законодавчих актів, зокрема Закону України "Про віртуальні активи". Крім того, їхній обіг контролюється Національним банком України та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку.

Основні принципи державного регулювання включають прозорість правил для учасників ринку, захист прав власників через механізми контролю та безпеки транзакцій, а також попередження фінансових злочинів, зокрема відмивання коштів та фінансування тероризму через цифрові активи [3].

Роль віртуальних активів у розвитку цифрової економіки України є надзвичайно важливою, оскільки вони не тільки змінюють традиційні підходи до ведення бізнесу, але й формують нові фінансові механізми, що мають значний вплив на всі сфери економічної діяльності [1, с. 5].

Перш за все, важливо зазначити, що віртуальні активи значно полегшують процеси фінансування та інвестування в Україні. Система блокчейн, на основі якої працюють криптовалюти, дозволяє здійснювати транзакції без посередників, що робить процес інвестування набагато доступнішим, дешевшим і швидшим. Віртуальні активи сприяють створенню глобальних фінансових ринків, де українські компанії залучають капітал від міжнародних інвесторів, а також розширюють свої можливості щодо залучення ресурсів для розробки нових технологій, стартапів і масштабування бізнесу. Це важливо, оскільки в Україні є велика кількість талановитих підприємців та IT-спеціалістів, які завдяки криптовалютам і блокчейн-технологіям можуть залучати фінансування для реалізації інноваційних проектів.

Ще одним важливим аспектом є можливості для цифрової трансформації фінансової системи України. Віртуальні активи, зокрема криптовалюти, стають альтернативою традиційним платіжним системам, даючи можливість здійснювати швидкі та дешеві транзакції без необхідності звертатися до банківських установ. Це, в свою чергу, сприяє розвитку фінансової інклюзії, оскільки частина населення України досі не має доступу до традиційних банківських послуг. Використання криптовалют дає змогу широкому колу осіб здійснювати фінансові операції навіть у віддалених районах, де немає банкоматів чи відділень банків [2, с. 15].

З огляду на те, що Україна вже має потужну IT-інфраструктуру, віртуальні активи стають основою для розвитку нових цифрових продуктів і послуг. У контексті технологій, таких як децентралізовані фінанси (DeFi), смарт-контракти і токенізація активів, віртуальні активи відкривають нові горизонти для автоматизації фінансових процесів, створення нових фінансових інструментів і платформ. Це дозволяє знизити витрати на обробку фінансових операцій, зменшити корупційні ризики та підвищити прозорість ринків. В Україні ці технології сприяють розвитку альтернативних моделей кредитування, страхування та інвестування, що стає стимулом для розвитку малих і середніх підприємств.

Один із найбільших викликів, з яким стикаються віртуальні активи в Україні, — це необхідність створення відповідної правової та регуляторної бази. На даний момент в Україні вже прийняті законодавчі ініціативи, які мають на меті забезпечити правовий статус криптовалют та віртуальних активів, однак ринок усе ще потребує вдосконалення регулювання. Система оподаткування, захист прав інвесторів, боротьба з шахрайством та кіберзлочинністю є ключовими питаннями, які потребують вирішення для розвитку цього сегмента економіки. Сучасні зміни в законодавстві, як-от ухвалення законів про правовий статус криптовалют, створюють умови для розвитку інновацій, при цьому забезпечуючи правовий захист для учасників ринку [2, с. 16].

Важливою складовою є й роль віртуальних активів у глобальному економічному контексті. Використання криптовалют та блокчейн-технологій дозволяє Україні інтегруватися в міжнародні фінансові ринки. Зокрема, завдяки використанню таких активів Україна може стати важливим гравцем на ринку цифрових валют і залучати інвестиції з усього світу. Криптовалюти можуть стати основним інструментом для здійснення міжнародних розрахунків, що відкриває можливості для розвитку нових торгових відносин і економічних зв'язків з іншими країнами. Це дозволяє знизити залежність від традиційних фінансових посередників і валют, що є важливим для забезпечення економічної незалежності України [1, с. 6].

Крім того, віртуальні активи можуть суттєво покращити сферу державних фінансів. В Україні вже існують перші ініціативи щодо використання блокчейн-технологій для автоматизації державних процесів, таких як реєстрація земельних ділянок, управління державними фінансами та публічними закупівлями. Віртуальні активи можуть також допомогти знизити корупційні ризики в державних органах, оскільки блокчейн забезпечує прозорість і неможливість фальсифікації даних. Це може підвищити довіру до урядових структур, зменшити бюрократичні перепони та зробити процеси державного управління більш ефективними.

Також варто зазначити, що віртуальні активи відкривають нові можливості для підприємців і стартапів. В Україні вже існує досить розвинена IT-інфраструктура, і стартапи, які працюють в галузі блокчейн-технологій, можуть створювати інноваційні продукти та рішення, що виходять на світовий рівень. Завдяки віртуальним активам стартапи можуть отримувати фінансування через ICO (первинне розміщення токенів) або STO (цінні папери на блокчейні), що є ще однією важливою перевагою для підприємців [2, с. 17].

Таким чином, віртуальні активи стають важливою складовою розвитку цифрової економіки, надаючи нові можливості для фінансових операцій, залучення інвестицій та створення нових секторів економіки. Для України, яка прагне інтегруватися в міжнародний економічний простір, розвиток цієї сфери є ключовим елементом економічного зростання. Віртуальні активи, такі як криптовалюти та токени,

відрізняються від традиційних фінансових роль віртуальні активи у розвитку цифрової економіки України інструментів своєю цифровою природою, децентралізацією та анонімністю. Вони класифікуються за різними критеріями, включаючи функціональне призначення та правовий статус, що визначає їхнє використання в економічних процесах. В Україні регулювання віртуальних активів здійснюється через законодавчі акти та органи контролю, що забезпечують прозорість і безпеку їхнього обігу. Однак для повноцінного розвитку цього сектору важливо продовжувати вдосконалювати правову та регуляторну базу, створюючи умови для залучення інвестицій, розвитку нових технологій і забезпечення фінансової стабільності. Віртуальні активи не тільки покращують можливості для бізнесу, але й сприяють економічній інтеграції України в глобальний фінансовий простір, відкриваючи нові горизонти для міжнародних фінансових операцій і торгових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котелевець Д. Тенденції розвитку цифрової економіки в Україні. *Проблеми сучасних трансформацій.* 2022. № 5. С. 1–6. URL : file:///C:/Users/Slavic/Downloads/03_01_Kotelevets.pdf (дата звернення: 07.03.2025).

2. Микитенко Т. Віртуальні активи в умовах цифрових трансформацій економіки. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* 2024. № 10. С. 14–19. URL : https://surl.li/aokoqo (дата звернення: 07.03.2025).

3. Про віртуальні активи : Закон України від 17.02.2022 № 2074-IX : станом на 15 листоп. 2024 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2074-20#Text (дата звернення: 06.03.2025).

4. Цукан С. Поняття, правова природа та класифікація віртуальних активів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету.* 2023. № 80. С. 613–618. URL : https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2024/01/96.pdf (дата звернення: 06.03.2025).

5. Яроцький В. Поняття та види віртуальних активів, що можуть перебувати в обігу за законодавством України. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* 2023. № 15. С. 101–107. URL : https://surl.li/cbfjuf (дата звернення: 06.03.2025).

В. Ю. Шепиленко,
старший викладач
кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет;
А. О. Шепиленко,
студент 1 курсу,
спеціальність 071 «Облік і оподаткування»,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ Е-ГРИВНІ В УКРАЇНІ

Використання електронних грошових одиниць є широко поширеним явищем в розвинених країнах світу. Така форма організації грошового обігу здатна спростити процеси адміністрування на рівні держави, створити передумови для пожвавлення грошових розрахунків та платежів. Саме тому дана тема є актуальною і потребує всебічного дослідження.

Мета дослідження – розглянути позитивні та негативні аспекти використання е – гривні в Україні, надати пропозиції щодо доцільності її подальшого впровадження.

Методи дослідження: аналіз, спостереження.

Цифрова (електронна валюта) – це кошти, які використовуються виключно в Інтернет мережі в електронному форматі та не може бути обмінені на фізичні грошові одиниці [1, с. 41].

Впровадження електронних валют у світовому вимірі спровоковано наступними передумовами: можливість зниження залежності електронної національної валюти від іноземних валют; потенційне зниження вартості банківських транзакцій (міжнародних та національних); держава має можливість сформувати та обробляти великі масиви інформації про користувачів валюти; зростання прозорості та спрощення фінансового контролю в бюджетній сфері.

Переваги використання е – гривні з точки зору сфер їх застосування:

– Оплата роздрібних платежів – використання даного виду грошової одиниці для придбання товарів першої необхідності через мережу Інтернет, оплату комунальних платежів тощо.

– Здійснення міжнародних розрахунків – використання електронних грошей дозволить прискорити міжнародні банківські перекази та забезпечить прозорість платежів.

– Отримання державний виплат у формі пенсійного забезпечення, соціальних гарантій та інших видів програмних виплат.

– Розширення можливостей фінансової інклюзії дозволяє використовувати даний вид валюти без використання традиційних інструментів фінансового ринку.

До потенційних переваг використання даного виду грошової одиниці можна віднести:

– Широкий спектр застосування у порівнянні з традиційними грошима та більше коло користувачів. Дане твердження, на нашу думку, є неоднозначним оскільки використання е-гривні передбачається в межах національної платіжної системи «Простір», де на разі існує обмежене коло користувачів.

– Зменшення залежності від інфраструктурних об'єктів дозволяє територіально віддаленим користувачам вільно використовувати е-гривну шляхом використання електронних гаманців.

– Відсутність вагомої залежності від мережі Інтернет дозволяє здійснювати грошові розрахунки без стійкого зв'язку.

– Банківські установи та фінансові організації можуть використовувати е-гривню в якості кредитного інструмента. Дана перевага спрямована на розширення фінансової інтеграції, підтримку підприємств малого та середнього бізнесу.

Олешко А.А., Цепова А.А виокремлюють складові елементи механізму впровадження е-гривні, відображені в таблиці 1.

Таблиця 1 – Складові елементи механізму впровадження е-гривні

Елемент	Опис
Технології	Безпечні протоколи Шифрування Прозорий облік Захист даних
Швидкість випуску та розповсюдження	Централізована модель Пряма видача централізованої валюти
Автономність	Використання офлайн технологій
Електронні гаманці	Обмежені суми Індивідуальні ідентифікатори Конфіденційність

Джерело: складено авторами на основі [2, с. 80].

Не зважаючи не ряд переваг застосування електронної гривні варто заважити, що науковці виділяють ряд недоліків, які здатні загальмувати процеси її впровадження, зокрема:

1.безпека – цифрові валюти дуже вразливі до кібератак на відміну від традиційних валют;

2. використання е-гривні може викликати зниження попиту на традиційні послуги банківських установ у довготривалій перспективі;

3. виникнення недобросовісної конкуренції, яка може виникнути між існуючими платіжними системами;

4. необхідність створення програмного продукту та інформаційного простору для обробки великих масивів інформації про користувачів даного виду валюти;

5. відсутність довіри населення – ключовий фактор подальшого впровадження е-гривні. Нестабільна державна політика у грошово – кредитній сфері та обмежене коло користувачів національної платіжної системи чинить значні перешкоди щодо реального впровадження гривні до цифрового простору [1, с. 81].

Висновки. Не зважаючи на ряд переваг та недоліків впровадження е-гривні в грошовий обіг України варто наголосити на значній залежності даного процесу від стану військових дій, економічної та політичної стабільності. Впровадження е-гривні за умов військового стану може не дати очікуваного економічного ефекту, оскільки суспільство має інші очікування від Уряду країни.

Використання цифрової валюти Національного банку передбачає обробку великих масивів інформації щодо операцій з е-гривнею, що частково йде у розріз з принципами конфіденційності інформації. відсутність балансу між цими факторами здатне знизити попит користувачів або повністю відмовитись від такого виду трансакцій.

Крім того, важливим залишається питання щодо емітента даного виду грошової одиниці. Пілотний проєкт передбачав, що емітентом виступить Національний банк України (НБУ), проте цей факт не є перешкодою для передачі повноважень емітента в руки приватних організацій. Така ситуація є неприпустимою з правової та економічної точки розу, здатна створити передумови до зростання сектору тіньової економіки, створення дисбалансів на грошово – кредитному ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Котлубай В. О., Рединa Є. В. Передумови створення цифрової валюти в Україні. URL : https://surl.li/ayxoov

2. Олешко А. А., Цепова А. А. Перспективи впровадження гривні в контексті цифрової трансформації. *Інвестиції: практика та досвід.* 2024. № 8. С. 77–82. URL : https://surl.li/xucjbt

СЕКЦІЯ 8
ЕКОНОМІЧНІ, ФІНАНСОВІ ТА ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

О. М. Вінник,
д-р юрид. наук, професор,
член-кореспондент НАПрН України,
гол. наук. співробітник
відділу правової взаємодії бізнесу і держави
НДІ приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України

ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ АСПЕКТ УДОСКОНАЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЩО РЕГУЛЮЄ ВІДНОСИНИ У СФЕРІ ЕКОНОМІКИ

Попри спричинений російською агресією воєнний стан в Україні та зумовлені війною проблеми, доцільно порушити, здавалось би, мало пов’язані з цим питання, що зумовлені євроінтеграційним курсом нашої держави: 1) щодо кодифікації відносин у сфері економіки у зв’язку з близьким скасуванням Господарського кодексу України / ГК [1; 2, Перехідні положення] з використанням досвіду окремих країн ЄС (зокрема, Бельгії) та 2) необхідності регулювання відносин економічної конкуренції на цифрових (щодо суто цифрового контенту) та цифровізованих ринках (традиційних товарів, інформація про які і замовлення яких здійснюється з використанням цифрових технологій) з урахуванням актів ЄС (в тому числі Digital Markets Act [3] та Digital Services Act [4]). Хоча безпосередній зв'язок вищезазначених проблем з нині існуючою ситуацією в Україні (повномасштабною російською агресією) ніби не існує, проте їх успішне вирішення допоможе зміцненню економічної безпеки нашої держави, від якої залежать інші складові національної безпеки (продовольчої, екологічної, інформаційної, державної, кібербезпеки та ін.) і, відповідно, посилить здатність нашої країни протистояти будь-яким загрозам.

Щодо першої проблеми постає питання комплексного врегулювання відносин у сфері вітчизняної економіки після втрати чинності ГК України, що відбудеться 28.08.2025 [2, Перехідні положення], з урахуванням потреб сучасного економічного життя, в якому відбулися значні зміни з моменту прийняття ГК в 2004 році. Сучасна сфера господарювання надзвичайно складна і не обмежується суто підприємництвом в його класичному розуміння (як діяльність щодо виробництва товарів, робіт, послуг з метою їх реалізації на конкурентних ринках з відносно рівноправними їх учасниками). Протягом останніх десятиліть економіка зазнала істотних змін з огляду на нові тенденції в її розвитку, серед яких: поява цифрових технологій та їх

широке використання у сфері господарювання, що, своєю чергою, зумовило зміну умов конкуренції на товарних ринках, їх монополізацію і посилення проблеми захисту прав споживачів (насамперед цифрових) та дрібних і середніх підприємців; проблема боротьби із забруднення довкілля після кількох століть промислової революції, що не опікувалася еколого безпечним використанням природних ресурсів та відновленням їх стану; необхідність економного та циркулярного (повторного) використання ресурсів; гостра потреба в забезпеченні не лише економічної, а й інших складових національної безпеки, у зв'язку посиленням загроз воєнних конфліктів (в їх числі розв'язана російською державою проти України повномасштабна війна), появою та зростанням кількості кіберзловживань і кіберзлочинів у сфері економіки; євроінтеграційний напрямок вдосконалення правового регулювання, а в цілому – необхідність забезпечення сталого розвитку економіки та інших сфер суспільного життя відповідно до закріплених Конституцією України положень щодо соціального характеру держави та, відповідно, забезпечення нею соціального спрямування економіки [5, ст. 1, ч. 4 ст. 13]. Комплексне регулювання цієї сфери з урахуванням вищезгаданих тенденцій та завдань спроможний забезпечити кодифікований акт. Ним міг бути оновлений ГК, проте затримка з вдосконаленням його положень з урахуванням сучасних потреб економіки стала однією з причин його скасування. Втім, це може бути Економічний кодекс України, про доцільність прийняття якого зазначають як юристи [6], так і економісти [7]. І хоча в ЄС відсутній подібний акт, проте досвід окремих країн (зокрема, Бельгії [8; 9]) свідчить про можливість використання подібної форми регулювання, яка є прийнятною для України з точки зору врахування в бельгійському Кодексі економічного права положень актів ЄС, що діють у сфері економіки цього співтовариства.

Євроінтеграційна складова розвитку суспільних відносин в Україні містить і проблему оновлення антимонопольно-конкурентного законодавства з урахуванням відповідних актів ЄС і, зокрема, Digital Markets Act/DMA [3] і Digital Services Act/DSA [4], спрямованих на захист економічної конкуренції і цифрових споживачів в умовах цифрової економіки. Якщо положення Digital Services Act частково враховані в прийнятих протягом останніх років законах щодо цифрового контенту [10] та захисту прав споживачів (включно з цифровими) [11], то цього не можна сказати про положення Digital Markets Act, що має на меті захист конкуренції як такої на цифрових та цифровізованих ринках, де діють цифрові гіганти і фактично монополізують їх. Новий етап же реформування антимонопольно-конкурентного законодавства передбачає адаптацію положень іншого акта - Directive (EU) 2019/1 [12; 13] без згадки про DMA [3].

Розробка та прийняття Економічного кодексу (якщо враховувати бельгійський досвід) передбачає врегулювання відносин і у сфері економічної конкуренції [14; 15], проте його розробка – справа кількох років, а згадані відносини потребують адекватного

і вчасного регулювання, враховуючи складність відносин у сфері цифрової економіки та посилення впливу власників/контролюючих власників цифрових гігантів не лише на економіку, а й на політику [16]. Це зумовлює необхідність більш дієвої реакції вітчизняного законодавця на зміни в стані економічної конкуренції шляхом внесення відповідних змін у чинний Закон «Про захист економічної конкуренції» [17].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Господарський кодекс України (втрата чинності відбудеться 28.08.2025). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text (дата звернення: 06.03.2025).

2. Про особливості регулювання діяльності юридичних осіб окремих організаційно-правових форм у перехідний період та об'єднань юридичних осіб : Закон України від 09.01.2025 (введення в дію відбудеться 28.08.2025). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4196-20#Text (дата звернення: 06.03.2025).

3. Digital Markets Act. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32022R1925 (дата звернення: 20.02.2025).

4. Regulation (EU) 2022/2065 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on a Digital Single Market for Services and amending Directive 2000/31/EC (Digital Services Act) (Text with EEA relevance). URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A32022R2065 ; http://data.europa.eu/eli/reg/2022/2065/oj (дата звернення: 20.02.2025).

5. Конституція України. URL : https://www.president.gov.ua/documents/constitution (дата звернення: 07.03.2025).

6. Лукач І. В., Поєдинок В. В. Європейська мета Економічного кодексу. 2020. URL : https://coordynata.com.ua/evropejska-meta-ekonomicnogo-kodeksu (дата звернення: 07.03.2025).

7. Андрушків Б., Кирич Н., Стойко І. Економічна конституція України – основний економічний закон держави. *Галицький економічний вісник.* 2010. № 2 (27). С. 46–52.

8. Code of Economic Law (updated on April 21, 2022). Belgium. URL : https://www.wipo.int/wipolex/en/legislation/details/21384 (дата звернення: 07.03.2025).

9. Edwin Jacobs (2014). The new Belgian Code of Economic Law has entered into force. URL : https://www.timelex.eu/en/blog/belgian-code-of-economic-law (дата звернення: 07.03.2025).

10. Про цифровий контент та цифрові послуги : Закон України від 10 серпня 2023 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3321-20#Text (дата звернення: 28.02.2025).

11. Про захист прав споживачів : Закон України від 10.06.2023. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text (дата звернення: 25.02.2025).

12. Directive (EU) 2019/1 of the European Parliament and of the Council of 11 December 2018 to empower the competition authorities of the Member States. URL : https://www.eumonitor.eu/9353000/1/j9vvik7m1c3gyxp/vkv688xji6v7 (дата звернення: 22.02.2025).

13. В Україні розпочинається другий етап реформи конкурентного законодавства – АМКУ. URL : https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3888523-v-ukraini-rozpocinaetsa-drugij-etap-reformi-konkurentnogo-zakonodavstva-amku.html (дата звернення: 21.02.2025).

14. Book IV of the Code of Economic Law Competition Act 1 3 April 2013 (Belgian Official Gazette 26-4-2013) "BOOK IV – Protection of competition. URL : https://www.belgiancompetition.be/sites/default/files/content/download/files/cel_book_iv.pdf (дата звернення: 07.03.2025).

15. Caroline Kaufman (2020). Belgium: New Book IV of the Code of Economic Law – Dotting the i's and crossing the t's in competition law. URL : https://cris.maastrichtuniversity.nl/en/publications/belgium-the-new-book-iv-of-the-code-of-economic-law-dotting-the-i (дата звернення: 07.03.2025).

16. Ілон Маск у великій політиці: що означає його партнерство з Трампом для США і світу? (2025). URL : https://daycom.com.ua/news/ilon-mask-u-velikiy-politici-shcho-oznachaie-yogo-partnerstvo-z-trampom-dlya-ssha-i-svitu (дата звернення: 19.02.2025).

17. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11 січня 2001 року. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text (дата звернення: 20.02.2025).

В. М. Дорош,
студент 4 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
К. С. Лісова,
доцент кафедри міжнародного права
та права Європейського Союзу,
Державний податковий університет

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСІВ АДАПТАЦІЇ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ДО ПРАВА ЄС

Європейська інтеграція України – це складний та багатогранний процес, що вимагає глибоких трансформацій у правовій системі держави. Адаптація законодавства до європейських стандартів є не просто формальною процедурою, а стратегічним напрямком розвитку країни, який безпосередньо пов'язаний з її майбутнім.

Сучасні виклики, з якими зіштовхується Україна, підкреслюють важливість правової гармонізації. Мова йде не лише про механічне копіювання європейських норм, а про глибоке переосмислення правової парадигми, впровадження європейських цінностей та принципів у національну правову систему.

Як зазначає К. Гуртова, Європейський напрямок розвитку України слугує потужним імпульсом для глибоких системних перетворень, що ґрунтуються на фундаментальних принципах демократії та соціальної рівності. Невід'ємною складовою цих трансформаційних процесів виступає поступова гармонізація вітчизняного законодавства з правовими стандартами Європейського Союзу. В свою чергу, становлення та еволюція механізмів правової адаптації об'єктивно пов'язані з прагненням України легітимізувати свій європейський вибір, забезпечити послідовний та системний перехід до якісно нової моделі державно-правового розвитку. Цей процес являє собою не механічне копіювання норм, а глибоку інституційну трансформацію, спрямовану на впровадження європейських цінностей, принципів верховенства права та забезпечення прав і свобод громадян [1, с. 167].

Процес адаптації охоплює широкий спектр правових галузей. Особливої уваги потребують зміни в цивільному, кримінальному, адміністративному законодавстві. Кожна з цих сфер має свої унікальні виклики та особливості гармонізації. Наприклад, у цивільному праві необхідно забезпечити уніфікацію договірних відносин, у кримінальному – запровадити європейські стандарти прав людини, в адміністративному – оптимізувати механізми державного управління.

Інституційний аспект адаптації не менш важливий. В першу чергу, слід наголосити на формуванні ефективної системи імплементації європейських норм, підготовку кваліфікованих кадрів, створення дієвих механізмів координації між різними державними органами. Успіх інтеграційного процесу значною мірою залежить від спроможності національних інституцій сприймати та втілювати європейські правові стандарти.

Варто погодитись із думкою О. Мороз, що формування національної правової системи, що відповідає європейським стандартам, передбачає комплексний підхід: паралельно з гармонізацією чинного законодавства необхідно розробляти та впроваджувати нові нормативно-правові акти, повністю узгоджені з правовим простором Європейського Союзу. Очевидним є той факт, що успішна адаптація законодавства України потребує консолідованих зусиль та тісної взаємодії всіх структурних гілок державної влади – законодавчої, виконавчої та судової. Лише за умови скоординованої співпраці можливе ефективне впровадження європейських правових стандартів у національне законодавство [2, с. 26].

Також, варто зосередити увагу на тому, що Угода про асоціацію між Україною та ЄС є ключовим документом, що визначає напрямки та механізми правової адаптації. Цей документ не лише встановлює конкретні зобов'язання, але й окреслює стратегічну перспективу інтеграційних процесів та вимагає системних змін у законодавстві, наближення національних норм до європейських.

Серед основних викликів, варто наголосити на подоланні інституційної інерції, браку кваліфікованих кадрів, подолання опору змінам у правозастосовній практиці. Важливо не лише формально змінити законодавство, але й забезпечити його ефективну реалізацію, сформувати нову правову культуру, засновану на європейських цінностях верховенства права, захисту прав людини, демократичних принципах.

Успішна адаптація законодавства – це не лише технічне завдання, але й глибокий цивілізаційний вибір України. Це шлях до європейської спільноти, шлях утвердження демократичних цінностей, забезпечення прав і свобод громадян на найвищому міжнародному рівні.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що європейська інтеграція є стратегічним напрямком розвитку України, який безпосередньо пов'язаний з її майбутнім. Досягнення успіху в цьому процесі потребує консолідованих зусиль усіх гілок влади, громадянського суспільства та послідовної імплементації європейських правових стандартів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гуртова К. М. Теорія і практика адаптації законодавства України до законодавства ЄС. *Київський часопис права*. 2023. № 4. С. 162–168. URL : https://doi.org/10.32782/klj/2023.4.23

2. Мороз О. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Актуальні проблеми міжнародного права*. 2020. № 23. С. 21–28. URL : https://doi.org/10.32841/ila.2020.23.03

М. І. Жолудь,
студент 2 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Р. М. Васека,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ГАРМОНІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПРАВОВОЮ СИСТЕМОЮ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Європейський процес інтеграції України є вирішальним аспектом як іноземної, так і внутрішньої політики для держави. Одним з ключових елементів цього процесу є узгодження національного законодавства з юридичними стандартами Європейського Союзу. Це не лише вимога до членства в ЄС, але й крок до забезпечення стабільного економічного, соціального та політичного розвитку України.

Гармонізація законодавства тягне за собою коригування правових норм, процедур та установ до стандартів ЄС, що сприяє навколишньому середовищу, що сприяє інвестиціям, торгівлі та захисту прав громадян. У цьому документі зосереджено основні елементи гармонізації українського законодавства з правовою системою Європейського Союзу, її значущим, цілям, методами дослідження та висновками.

Уніфікація є ще одним способом правової інтеграції права та законодавства. Уніфікація ж законодавства має трактуватися як процес зближення законодавства шляхом встановлення чи зппровадження в національні правові системи однакових норм права. Уніфікація права (законодавства) – це процес впровадження в національні правові системи єдиних юридичних норм з метою зближення цих правових систем або створення на їх основі спільної міжнародної правової системи [1, с. 47].

Загальним засобом проведення уніфікації права (законодавства) є міжнародно-правові конвенції, в яких формуються нормативні приписи, що підлягають впровадженню у національні правові системи в незмінному вигляді [1, с. 47].

Актуальність теми: вирівнювання українського законодавства з юридичними стандартами ЄС є актуальною справою в контексті амбіцій України стати частиною ЄС. З моменту підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у 2014 році, Україна взяла на себе зобов'язання узгодити своє законодавство з європейськими стандартами. Це стосується різних аспектів, таких як торгівля, екологія, захист прав споживачів, корупція, судова реформа тощо. Значення дослідження полягає в тому, що досягнення гармонізації законодавства має вирішальне значення для здобуття членства в ЄС, а також для забезпечення ефективної роботи держави в контексті глобалізації та інтеграції у глобальну економіку.

Мета дослідження – вивчити процес узгодження українського законодавства з юридичною системою ЄС, визначити основні проблеми та перешкоди, з якими стикається Україна, та запропонувати пропозиції щодо посилення цього процесу. Мета дослідження – визначити найбільш ефективні методи включення європейських норм до українського законодавства та оцінки їх впливу на юридичну базу країни.

Щодо матеріалів та способів, для досягнення поставленої мети дослідження були використані такі методи:

1. Порівняльно-правове дослідження – для зіставлення положень українського законодавства з правовими актами ЄС.

2. Системний метод – для всебічного аналізу процесу гармонізації в різних галузях законодавства.

3. Вивчення документів – аналіз міжнародних угод, національних законів, стратегічних документів та звітів щодо євроінтеграції.

4. Емпіричний підхід- аналіз практичних наслідків імплементації європейських норм в Україні.

Джерелами інформації стали офіційні документи ЄС, українське законодавство, звіти міжнародних організацій та наукові публікації.

Ефективність правової інтеграції багато в чому залежить від заходів і способів, які використовуються державами на різних стадіях правової інтеграції. До них вона відносить, зокрема, створення демократичних засад розвитку суспільства, формування правової держави, реформування інституційної та нормативної частин правової системи суспільства, формування правової свідомості населення відповідно до основних засад Європейського права [1, с. 47].

З огляду на існуючі загальносвітові тенденції гармонізація національного законодавства з європейським та міжнародним правом може відбуватися в таких сферах суспільних відносин: правовий статус суб'єктів суспільних відносин; проблеми права власності, правий режим діяльності юридичних осіб та підприємців; проблеми права інтелектуальної власності; оподаткування; валютно-фінансова система; пенсійна система; банківська діяльність; ядерна енергетика; охорона оточуючого середовища та ін. Ці сфери умовно виокремлюються у загальний економічний простір; загальний простір зовнішньої безпеки; загальний простір свободи, безпеки та правосуддя; загальний простір науки, освіти, культури [2, с. 341].

Дослідження показали, що Україна вже досягла значного успіху в гармонізації законодавства, зокрема в галузі енергетики, торгівлі, захисту прав споживачів та корупції. Наприклад, був прийнятий новий кодекс праці, який відповідає європейським стандартам, а також антикорупційних реформах. Однак є серйозні виклики: недосконаліть механізмів впровадження європейських норм; відсутність ефективного моніторингу та контролю над впровадженням нових законів; необхідність подальшої реформи судової системи для забезпечення незалежності та ефективності справедливості.

Результати дослідження підкреслюють, що для успішного гармонізації законодавства необхідно забезпечити комплексний підхід, який включає не лише прийняття нових законів, але і їх ефективну реалізацію на практиці.

Результатом гармонізації є те, що у різних держав з'являється спільна система не лише загальних, а й галузевих принципів права, спільні цілі та завдання у зовнішніх політиках, єдиний механізм правового регулювання суспільних відносин. Це набуває особливої актуальності в умовах налагодження партнерських відносин в межах Співдружності Незалежних Держав, Митного Союзу, Всесвітньої торгової організації, Європейського Союзу та вимагає координації правової політики та гармонізації права, що створилось та створюється в межах цих об'єднань [2, с. 341].

В Україні тривалий час державна інтеграція в європейський юридичний простір та її виконання зобов'язань, виконаних у рамках угоди про партнерство та співпрацю. Ці нормативно-правові акти заклали основу для всебічного процесу адаптації [3, с. 191]. Президент України видав низку указів, зокрема: «Про забезпечення виконання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та Європейським Співтовариством» від 24 лютого 1998 р. № 148 [4]; «Про затвердження Стратегії інтеграції України до Європейського Союзу» від 11 червня 1998 № 615 [5]; «Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади» від 9 лютого 1999 р. № 145 [6].

Отже, гармонізація українського законодавства з правовою системою Європейського Союзу є вирішальним аспектом інтеграції України в Європейський Союз. Цей процес не тільки виконує критерії членства в ЄС, але й відіграє значну роль у стабільному економічному, соціальному та політичному розвитку країни. Гармонізація юридичних норм та процедур з європейськими стандартами сприяє навколишньому середовищу, що сприяє інвестиціям, торгівлі та захисту прав громадян, що є вирішальним кроком у контексті глобалізації.

Тим не менш, існують значні перешкоди, включаючи неадекватність механізмів впровадження європейських стандартів, відсутність ефективного моніторингу та необхідність подальшої реформи судової системи. Досягнення успішної гармонізації потребує всебічної стратегії, яка охоплює не тільки введення в дію нових законів, але й їх практичне застосування в реальних ситуаціях.

Гармонізація законодавства повинна відбуватися в багатьох сферах зв'язків з громадськістю, таких як економіка, зовнішня безпека, свобода, справедливість, наука, освіта та культура. Для досягнення повної гармонізації необхідно посилити регуляторну базу, посилити міжнародне співробітництво та забезпечити успішне виконання зобов'язань. Успішне виконання цього процесу не тільки наблизить Україну до членства в ЄС, але й гарантує стабільне зростання країни в епоху глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чабах О. М. (2014). Legal harmonization as a key part of European integration of Ukraine. *Scientific Works of Kyiv Aviation Institute.* Series : Law Journal «Air and Space Law». 3(32), 46–50. URL : https://doi.org/10.18372/2307-9061.32.8418

2. Пархоменко Н. М. Гармонізація законодавства України з європейським та міжнародним правом: методи, етапи, види. *Часопис Київського університету права.* 2012. № 1. С. 338–343. URL : http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000323936

3. Чорномаз О. Б. Проблеми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка».* Серія : Юридичні науки. 2016. № 845. С. 188–192. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnulpurn_2016_845_31

4. Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 18 берез. 2004 р. № 1629-IV. URL : http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15

5. Концепція адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 лип. 1999 р. № 1496. *Офіційний вісник України.* 1999. № 33. С. 168.

6. Про заходи щодо вдосконалення нормотворчої діяльності органів виконавчої влади : Указ Президента України від 9 лют. 1999 р. № 145. URL : http://www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/145/99

Е. П. Іванченко,
канд. юрид. наук,
професор Української технологічної академії,
радник Асоціації митних брокерів України,
докторант Науково-дослідного інституту
приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака,
Національна академія правових наук України

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ДЛЯ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ МИТНОГО КОНТРОЛЮ ТА ОФОРМЛЕННЯ ТОВАРІВ

З приведенням митного законодавства України до митного законодавства Європейського Союзу перед нашою державою в тому числі постають питання щодо гармонізації правил відносно штучного інтелекту (ШІ). Реалізація цього завдання вже запроваджується в Україні через схвалення Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні та Плану заходів з її реалізації [1]. У жовтні 2023 року Міністерством цифрової трансформації України була здійснена презентація Дорожньої карти з регулювання штучного інтелекту в Україні [2] в основі якої регулювання ШІ лежить через bottom-up підхід, що передбачає рух від меншого до більшого: спочатку бізнесу надаються інструменти для підготовки до майбутніх вимог, а після цього буде ухвалено закон. Підхід враховує інтереси всіх ключових стейкхолдерів і дає змогу знайти *баланс між інтересами бізнесу та захистом прав громадян* [3]. Доречно зауважити, що той самий принцип має бути застосований по відношенню до правовідносин: держава – бізнес і відповідно: *митниця – декларант*. З'ясування суті цих правовідносин і визначення правових підстав для використання ШІ при здійсненні митного контролю та оформлення товарів, його вплив і наслідки для митної безпеки України є метою даного дослідження.

Перші офіційні повідомлення від Державної митної служби про запровадження ШІ у нову Автоматизовану систему управління ризиками (використання генеративного ШІ OpenAI від Microsoft; система бізнес-аналізу (BI) власної розробки) [4] та при автоматичному заповненні частини граф декларації на основі фото техпаспорта (розпізнавання характеристик автомобіля за VIN-кодом) [5], дають нам підстави стверджувати, що митні органи при прийнятті рішень щодо процедури здійснення митного контролю та оформлення товарів, покладаються (беруть до уваги) на результати роботи, висновки та/або рекомендації ШІ.

Державна митна служба України інформує про використання ШІ лише для «внутрішнього використання», де BI щоденно автоматично кластеризує попередні митні оформлення за певними критеріями та цільовими показниками, що дозволяє виділяти сукупності індикаторів ризику — комбінації характеристик, які свідчать про потенційні порушення та формують так звані «червоні кластери», а ШІ аналізує дані точково, але окремо його результати не завжди є достатньо достовірними для ухвалення рішень щодо митного контролю, тому використовуються як зауваження для додаткової уваги, але не як підстава для застосування форм контролю.

Отже, виходячи з вищевикладеного, можемо стверджувати, результати роботи, висновки та/або рекомендації задіяного ШІ не є підставою для прийняття повноцінного правового рішення з боку посадової особи митного органу при здійсненні митного контролю та оформлення товарів і мають лише рекомендаційний характер.

У відповідності до Митного кодексу України (Кодекс) [6] митна справа здійснюється з використанням інформаційних технологій, у тому числі заснованих на системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, і засобів їх забезпечення, що функціонують на національному та/або міжнародному рівні (стаття 31 Кодексу).

Кодексом визначено, що провадження систем, які забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, здійснюється відповідно до законодавства. Під час їх впровадження *митні органи проводять консультації з усіма безпосередньо заінтересованими сторонами*. І хоча перелік усіх безпосередньо заінтересованих сторін митним законодавством не визначений, вбачається що це особи, які безпосередньо приймають участь у процесі здійснення митного контролю та оформлення товарів, такі як суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД) та митні брокери.

Для виконання передбачених Кодексом *митних формальностей використовується автоматизована система митного оформлення*, що входить до складу єдиної автоматизованої інформаційної системи митних органів України.

Слід зауважити, що Кодексом не передбачено використання ШІ в роботі митних органів, тому мова йде лише про використання *автоматизованої системи митного оформлення*. Таким чином цей процес може розглядатися лише в перспективі внесення змін до митного законодавства, про що також інформує Державна митна служба, а саме в частині щодо оподаткування міжнародних поштових та експрес-відправлень. Оскільки традиційні методи управління ризиками, які застосовуються для митних декларацій у торговому обігу, можуть бути недостатньо ефективними саме для контролю повноти оподаткування таких відправлень, інтеграція ШІ та BI забезпечить якісно новий рівень достовірності митного контролю. Перший профіль ризику, розроблений на основі цього підходу, вже запущено в тестову експлуатацію. У разі позитивних результатів він буде впроваджений на постійній основі.

Вбачається, що при запровадженні у митне законодавство використання ШІ необхідно врахувати, яким чином посадова особа з правової точки зору може здійснити відмову у митному оформленні. Адже згідно статті 256 Кодексу відмова у митному оформленні - це письмове вмотивоване рішення митного органу про неможливість здійснення митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через невиконання декларантом або уповноваженою ним особою умов, визначених цим Кодексом.

У рішенні про відмову у митному оформленні повинні бути зазначені причини відмови та наведені вичерпні роз'яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення товарів, транспортних засобів комерційного призначення. *Зазначене рішення повинно також містити інформацію про порядок його оскарження*.

Тобто прийняття рішення про відмову у митному оформленні є компетенцією посадової особи митного органу, яка має дотримуватись чинного законодавства та посилатись тільки на норми права закріплені цим законодавством. І поки що важко собі уявити, яким чином посадова особа митного органу буде посилатися на результати роботи, висновки та/або рекомендації ШІ. Чи буде вона нести відповідальність в разі невірного прийняття рішення при використанні ШІ, наприклад, при визначенні коду товару або його митної вартості. Теж саме стосується особи (декларанта), яка заявляє товар для митного контролю та оформлення. Як, наприклад, визначити її відповідальність в разі допущення помилок при заповненні митної декларації, навіть часткової, за допомогою ШІ? Також постає питання: яким чином суб'єкти ЗЕД та митні брокери можуть оскаржити рішення прийняте митним органом за результатом роботи ШІ? Всі ці питання мають бути вирішені на законодавчому рівні для однозначного підходу щодо їх вирішення з боку посадових осіб державних органів, а також у застосуванні в суддівській практиці.

Вочевидь, необхідно застосувати принцип рівноправного доступу між посадовою особою митного органу, суб'єктом ЗЕД та митним брокером до результатів ШІ, які впливають на процес здійснення митного контролю та оформлення товарів щодо правильності заповнення митних декларацій та подання за ними необхідних документів. Це буде значною мірою сприяти якості митного оформлення та належного виконання обов'язків двох сторін задіяних у правовідносинах між собою, зменшить кількість відмов у митному оформленні. Виключення становлять випадки, коли ШІ використовується митними органами для аналізу ризиків митного оформлення, запобігання контрабанді та порушенням митних правил, в оперативно-розшуковій діяльності, коли інформація є конфіденційною та призначена тільки для службового використання.

Підводячи підсумки, можемо констатувати, що правові підстави для використання ШІ при здійсненні митного контролю та оформлення товарів мають суттєве значення як для внутрішнього процесу використання ШІ з боку посадових осіб митних органів, так і для успішної діяльності суб'єктів ЗЕД та митних брокерів з метою дотримання митного законодавства.

Запровадження ШІ в митну законодавство України потребує окремої уваги та обережності з боку Державної митної служби України, на яку безпосередньо покладається керівництво здійсненням митної справи та реалізація державної митної політики. Під час впровадження ШІ митні органи мають провести необхідні консультації з усіма безпосередньо заінтересованими сторонами (громадські ради, бізнес асоціації, об'єднання митних брокерів та міжнародних перевізників тощо).

Також дане питання потребує додаткових спільних наукових розробок з боку Державної митної служби України, Міністерства цифрової трансформації України та спеціалізованих наукових установ для більш детального вивчення практичного досвіду з використання систем ШІ, які надалі будуть запроваджені в митному законодавстві, а також можливість використання ШІ при здійсненні митного контролю та оформлення товарів, його вплив і наслідки для митної безпеки України, адже під час дії правового режиму воєнного стану цей аспект набуває особливої важливості та відповідальності з боку законодавчих і виконавчих органів влади.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2020 р. № 1556-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text

2. Дорожня карта з регулювання штучного інтелекту в Україні / Міністерство цифрової трансформації України. URL : https://cms.thedigital.gov.ua/storage/uploads/files/page/community/docs/%D0%94%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B6%D0%BD%D1%8F_%D0%BA%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B0_%D0%B7_%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F_%D0%A8%D0%86_%D0%B2_%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96_compressed.pdf

3. Регулювання штучного інтелекту в Україні: Мінцифри презентувало дорожню карту / Урядовий портал. URL : https://www.kmu.gov.ua/news/rehuliuvannia-shtuchnoho-intelektu-v-ukraini-mintsyfry-prezentuvalo-dorozhniu-kartu

4. Держмитслужба інтегрувала ШІ та BI в АСУР для підвищення ефективності управління ризиками / Державна митна служба України. URL : https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/derzhmitsluzhba-integruvala-shi-ta-bi-v-asur-dlia-pidvishchennia-efektivnosti-upravlinnia-rizikami-2016

5. Держмитслужба впроваджує штучний інтелект для спрощення митного оформлення авто / Державна митна служба України. URL : https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/derzhmitsluzhba-vprovadzhuie-shtuchnii-intelekt-dlia-sproshchennia-mitnogo-oformlennia-avto-2025

6. Митний кодекс України : Закон України від 13 березня 2012 року № 4495. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#Text

І. В. Івашкіна,
викладач;
О. М. Новіцька,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКО-ПРАВОВОЇ ГРАМОТНОСТІ ФАХІВЦІВ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Процеси євроінтеграції України зумовлюють необхідність адаптації професійної підготовки фахівців до сучасних вимог міжнародного ринку праці. Володіння англійською мовою є не лише ключовим елементом комунікативної компетентності, але й важливим чинником, що впливає на економічну та правову грамотність фахівців. Особливого значення це набуває у сферах економіки, фінансів та права, де взаємодія з міжнародними партнерами та застосування норм законодавства Європейського Союзу стає невід'ємною частиною професійної діяльності. У цьому контексті викладання англійської мови за професійним спрямуванням (ESP) потребує удосконалення відповідно до актуальних викликів та потреб фахової спільноти [2].

Метою цієї роботи є аналіз значення англійської мови за професійним спрямуванням у формуванні економічної та правової грамотності фахівців в умовах євроінтеграції України.

Володіння англійською мовою є важливим фактором підвищення професійної компетентності економістів, фінансистів та юристів, оскільки значна частина нормативно-правової бази ЄС, фінансової документації та аналітичних звітів представлена англійською мовою. Крім того, інтеграція України до європейського економічного простору вимагає від фахівців здатності вести переговори, складати міжнародні контракти та аналізувати глобальні економічні тенденції, що неможливо без знання відповідної термінології та специфічних мовних конструкцій [1].

Методологічні підходи до викладання ESP у сферах економіки, фінансів та права повинні відповідати сучасним потребам фахівців, що працюють у міжнародному середовищі. Зокрема, ефективними є комунікативний підхід, методика проблемного навчання та кейс-метод. Комунікативний підхід передбачає інтерактивні форми навчання, які сприяють формуванню навичок усного та писемного спілкування у професійному контексті. Проблемне навчання акцентує увагу на аналітичному мисленні та застосуванні мови для розв'язання реальних професійних завдань. Використання кейс-методу дозволяє студентам моделювати ситуації, що є типовими для міжнародного економічного та правового середовища, та застосовувати мовні знання у практичних умовах.

Однією з важливих складових ефективного викладання ESP є використання автентичних матеріалів. Законодавчі акти ЄС, фінансові звіти міжнародних корпорацій, аналітичні публікації та судові рішення є незамінними ресурсами для формування фахової компетентності. Робота з такими матеріалами сприяє не лише розширенню словникового запасу студентів, а й виробленню здатності аналізувати інформацію та використовувати її у професійній діяльності [2].

Міждисциплінарний підхід до навчання, що поєднує мовну, економічну та правову підготовку, відіграє ключову роль у формуванні компетентного фахівця. Вивчення англійської мови у відриві від професійного контексту є недостатньо ефективним, тому інтеграція економічних і правових дисциплін у процес викладання ESP забезпечує комплексну підготовку студентів. Такий підхід передбачає розгляд мовного матеріалу крізь призму професійних ситуацій, що дозволяє студентам не лише засвоїти термінологію, але й навчитися правильно використовувати її в конкретних правових і фінансових процесах.

Практичні аспекти підготовки фахівців до роботи в міжнародних компаніях та інституціях ЄС є важливим компонентом навчального процесу, спрямованого на формування комплексної професійної компетентності. В умовах євроінтеграції України від фахівців у сферах економіки, фінансів та права вимагається не лише високий рівень володіння англійською мовою, а й здатність застосовувати мовні навички в реальних робочих ситуаціях. Саме тому освітній процес має бути максимально наближеним до специфіки роботи в міжнародному середовищі.

Одним із ключових аспектів є формування навичок професійного письма. Володіння спеціалізованою англомовною термінологією є необхідною, але недостатньою умовою для успішної кар'єри в міжнародних установах. Важливим завданням є навчання студентів складанню офіційних документів, таких як міжнародні договори, фінансові звіти, юридичні висновки та аналітичні огляди. Особливої уваги потребує опанування стандартних форматів написання ділових листів, запитів та звітності відповідно до норм ЄС [3].

Не менш важливим є розвиток навичок усного професійного спілкування. Робота в міжнародних компаніях вимагає вільного володіння діловою англійською мовою, уміння вести переговори, брати участь у дискусіях та публічних виступах. У навчальному процесі доцільним є моделювання робочих ситуацій, зокрема, проведення симуляцій міжнародних переговорів, участі у конференціях та засіданнях комітетів, що дозволяє студентам відпрацьовувати реальні комунікативні стратегії.

Окремої уваги потребує питання міжкультурної комунікації. Робота в міжнародних компаніях та установах передбачає взаємодію з представниками різних країн, а отже, розуміння відмінностей у стилях ведення переговорів, правилах ділового етикету та особливостях міжкультурної взаємодії. Освітні програми мають включати тренінги з міжкультурної комунікації, аналіз особливостей корпоративної культури в країнах ЄС та навчання адаптації до багатомовного та мультикультурного середовища [3].

Значну роль у підготовці відіграє застосування цифрових технологій. Багато міжнародних компаній та установ ЄС працюють з електронними базами даних, системами автоматизованого перекладу, платформами для дистанційної комунікації. Володіння сучасними цифровими інструментами, такими як електронний документообіг, фінансове моделювання, а також робота із законодавчими порталами ЄС, є важливим елементом практичної підготовки.

Викладання англійської мови за професійним спрямуванням відіграє важливу роль у підготовці економістів, фінансистів та юристів до роботи в умовах євроінтеграції України. Володіння англійською мовою є не лише засобом комунікації, а й інструментом розширення професійних можливостей, аналізу економіко-правових документів та здійснення міжнародної співпраці. Методологічні підходи до викладання ESP мають бути адаптовані до реальних потреб студентів, а використання автентичних матеріалів сприяє підвищенню рівня професійної компетентності. Інтеграція мовної, економічної та правової підготовки в межах міждисциплінарного підходу забезпечує комплексне формування знань і навичок, необхідних для успішної кар'єри в міжнародному середовищі. Подальші дослідження можуть бути спрямовані на аналіз ефективності окремих методик викладання ESP у різних професійних галузях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дацька Т. Англійська мова за професійним спрямуванням: підходи до добору та організації термінолексики. *Перспективи та інновації науки.* 2024. № 6 (40). URL : https://doi.org/10.52058/2786-4952-2024-6(40)-145-154

2. English As First Language Vs English As Second Language. *International Journal of English Learning & Teaching Skills.* 2019. Vol. 2, no. 1. URL : https://doi.org/10.15864/ijelts.2104

3. Poidyn M. English language for professional orientation: international methods of teaching. *Herald of Kyiv National University of Trade and Economics.* 2022. Vol. 143, no. 3. P. 137–144. URL : https://doi.org/10.31617/visnik.knute.2022(143)11

П. С. Кісіль,
здобувач фахової вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
група ФБСФ11-дсп
Науковий керівник:
В. В. Чернега,
Вінницький торговельно-економічний інститут
державного торговельно-економічного університету

ТОРГОВЕЛЬНІ ВІЙНИ МІЖ США ТА КИТАЄМ

Актуальність дослідження. У сучасному глобалізованому світі торговельні війни стають все більш поширеним явищем, що має значний вплив на світову економіку. Ескалація торговельних конфліктів, особливо між великими економічними гравцями, такими як США та Китай, викликає занепокоєння щодо стабільності міжнародної торгівлі та економічного розвитку. Дослідження причин, наслідків та механізмів врегулювання торговельних війн є надзвичайно актуальним для розуміння сучасних економічних процесів та розробки ефективних стратегій міжнародного співробітництва. Глобалізація економіки, посилення взаємозалежності країн, а також зростання протекціоністських тенденцій у політиці багатьох держав роблять тему торговельних війн особливо важливою для вивчення.

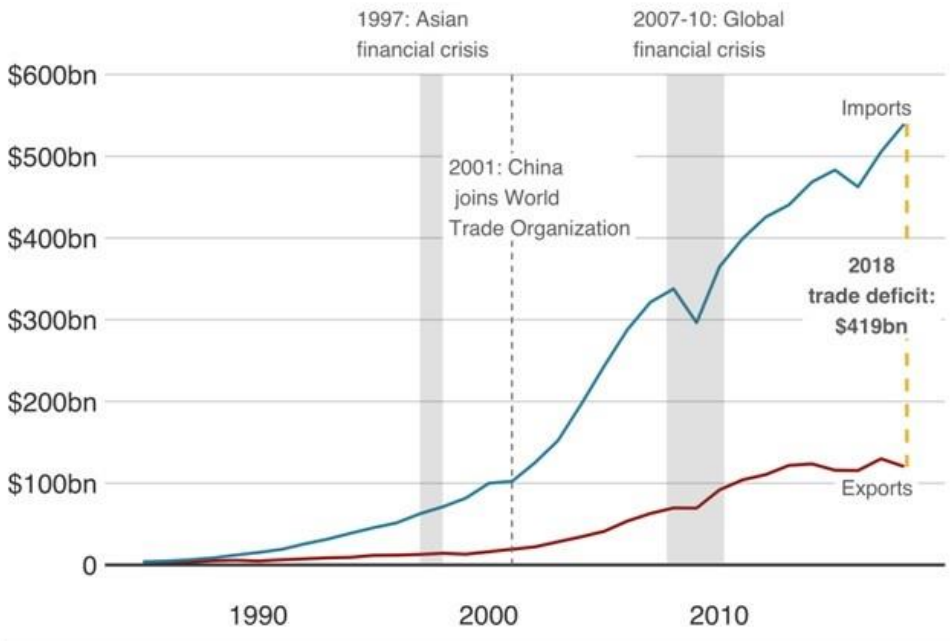
Торговельні війни є складним і багатогранним явищем, яке глибоко впливає на міжнародну економіку. У сучасному світі, де глобалізація та взаємозалежність між країнами досягли безпрецедентного рівня, торговельні конфлікти набувають особливої актуальності. Вони не лише змінюють структуру міжнародної торгівлі, але й впливають на політичні відносини, економічне зростання та соціальну стабільність. Науковці, політики та бізнесмени приділяють значну увагу вивченню торговельних війн, оскільки їх наслідки можуть бути далекосяжними та непередбачуваними. Аналіз причин, механізмів та наслідків цих конфліктів є важливим для розуміння сучасних економічних процесів та розробки ефективних стратегій міжнародного співробітництва.

Одним з найяскравіших прикладів сучасних торговельних конфліктів є торговельна війна між США та Китаєм. Цей конфлікт, який розпочався у 2018 році, став серйозним випробуванням для світової економіки, демонструючи потенційні ризики та виклики, пов'язані з ескалацією торговельних суперечок між великими державами. Цей конфлікт не лише вплинув на економіки США та Китаю, але й мав значний вплив на глобальні ланцюги постачання, міжнародні ринки та економічну стабільність. Він став своєрідним "тестом на міцність" для міжнародної торгової системи, демонструючи її вразливість перед лицем ескалації протекціоністських заходів.

Торговельна війна між США та Китаєм, що розпочалася у 2018 році, є одним з найважливіших економічних конфліктів сучасності. Її ескалація відображає складність та напруженість міжнародних торговельних відносин у глобалізованому світі. Президент США Дональд Трамп ще до свого обрання у 2016 році висловлював занепокоєння щодо торговельної практики Китаю, критикуючи торговельний дефіцит США з Китаєм, який у 2017 році досяг 375 мільярдів доларів, та звинувачував Китай у нечесній конкуренції та крадіжці інтелектуальної власності. Формально торговельна війна розпочалася у березні 2018 року, коли США запровадили мита на імпорт сталі (25%) та алюмінію (10%), а також оголосили про розслідування щодо крадіжки інтелектуальної власності американських компаній китайською стороною.

Згодом США запровадили мита на китайські товари на суму 50 мільярдів доларів, а потім – ще на 200 мільярдів доларів. У відповідь Китай запровадив мита на американські товари на суму 60 мільярдів доларів. 5 травня 2019 року президент Трамп оголосив у Twitter про підвищення мит з 10 % до 25 % на майже половину імпортних товарів з Китаю. Це рішення порушило перемир'я, яке тривало з вересня 2018 року, та спричинило падіння фондового ринку Китаю. Причинами ескалації стали торговельний дефіцит, прагнення США захистити національну промисловість, звинувачення Китаю у крадіжці інтелектуальної власності та розбіжності під час торгових переговорів. В січні 2019 року в Пекіні проходили торгові переговори між США і Китаєм, у ході яких Китай запропонував США скоротити профіцит у торгівлі до нульової позначки до 2024 року, але американська сторона наполягла на усуненні дисбалансу протягом двох років.

Таблиця 1 – Дефіцит торговельного балансу США з Китаєм
(починаючи з 1985 року)

Після аналізу графіку, який наочно демонструє вплив торговельної війни на динаміку світової торгівлі, стає очевидним, що ескалація конфлікту між США та Китаєм мала серйозні наслідки для глобальної економіки. Зокрема, спостерігалося значне зниження темпів зростання світової торгівлі, що призвело до зменшення обсягів експорту та імпорту. Крім того, торговельна війна спричинила зростання цін на товари, що негативно вплинуло на споживчу спроможність населення. Американо-китайські переговори, які тривали кілька місяців з перемінним успіхом, повинні були завершитися 10 травня, але напередодні підписання торговельної угоди Дональд Трамп звинуватив Китай у спробі уникнути частини домовленостей. 5 травня він оголосив про підвищення мита на 6 тисяч товарів – від лопат до кінопроекторів. А вже 10 травня на сайті торгового представництва США було опубліковано повідомлення про підвищення тарифів з 10 % до 25 % на китайський імпорт на суму близько 200 мільярдів доларів.

Цей крок Трамп пояснив «занадто повільними» переговорами між США та КНР з метою врегулювати торговельний конфлікт між двома провідними економіками світу. Наступного дня після оголошення Трампом свого рішення індекс Шанхайської біржі впав на 5,6 %, а азійський тихоокеанський індекс – на 1%. Фондові індекси S&P 500 та Stoxx Europe впали на 1,9 % та 1,5 % відповідно. Окрім цього, заява Трампа знизила ціни на нафту на 3,1 %, а також похитнула валюти країн, що розвиваються.

Китай не забарився з реакцією. У відповідь Пекін з 1 червня ввів мита на частину американських товарів вартістю у 60 мільярдів доларів. Під нові мита у 25 % підпали 2493 американські товари.

На фоні торговельного протистояння виник скандал навколо Huawei. США заявили, що Китай може використовувати обладнання Huawei для шпигування за американцями, стверджуючи, що виробник смартфонів співпрацює з китайськими спецслужбами. Міністерство торгівлі США заявило про внесення продукції китайської компанії Huawei та 70 афілійованих з нею компаній у «список суб'єктів», який вже назвали «чорним». Дональд Трамп 15 травня підписав розпорядження про заборону американським компаніям використовувати телекомунікаційне обладнання від виробників, що становлять загрозу національній безпеці.

Натомість Huawei відкинув звинувачення у шпигунстві. У своїй заяві компанія стверджує, що такі дії «лише обмежують США гіршими, але дорожчими альтернативами, і сприятиме відставанню США у запровадженні технології 5G». Ця суперечка навколо Huawei стала ще одним елементом ескалації напруженості між США та Китаєм, демонструючи, що торговельний конфлікт має не лише економічний, але й технологічний та політичний вимір.

Продовжуючи аналіз торговельної війни між США та Китаєм, важливо зазначити, що цей конфлікт не є випадковим або одноразовим явищем, а має глибокі

корені, що ґрунтуються на низці факторів. Посилення конфлікту та введення нових торговельних обмежень можна пояснити наступними основними причинами. Перш за все, слід звернути увагу на торговельний дисбаланс та нерівні умови конкуренції. Значний диспропорційний розмір експорту та імпорту між двома країнами створює нерівні умови для конкуренції. Величезний обсяг китайського експорту до США породжує обурення та відчуття нерівності у торговельних відносинах. Це може спонукати до застосування заходів зі сторони США для захисту внутрішнього виробництва та боротьби з торговельним нерівноважністю.

Крім того, торговельна війна може призвести до зміни цін на сировину та товари, що використовуються у виробництві. Введення тарифів на імпорт може підвищити вартість виробництва та призвести до підвищення цін на кінцеві товари для споживачів. Це, безумовно, впливає на купівельну спроможність населення та змінює споживчу поведінку. Не менш важливим є той факт, що торговельна війна створює невизначеність для бізнесу та інвесторів. Невпевненість у майбутньому регулювання торговельних відносин може призвести до відкладення інвестиційних рішень, що негативно впливає на розвиток інфраструктури, нових проектів та створення робочих місць.

Варто також наголосити, що торговельна війна має значний вплив на глобальні економічні відносини. Напруга між двома економічними величинами може спричинити ланцюжкову реакцію та вплинути на інші країни, що підтримують економічні зв'язки з Китаєм та США. Такий вплив може мати негативний вплив на стабільність світової економічної системи.

Аналізуючи перші кроки нової торговельної війни між Сполученими Штатами Америки та Китайською Народною Республікою, можна виділити ключову відмінність у стратегії Пекіна порівняно з періодом першого президентського терміну Дональда Трампа. Попри запровадження Вашингтоном 10% мита на китайські товари, що стало першим офіційним кроком у цьому протистоянні, відповідь Пекіна була не симетричною, а більш виваженою та обережною.

Китай негайно відреагував, оголосивши про введення додаткових мит на 80 американських товарів, ініціювавши розслідування щодо діяльності Google, посиливши експортний контроль на критично важливі мінерали та додавши дві американські компанії до "чорного списку ненадійних суб'єктів". Однак, на відміну від попередньої торгової війни, коли Пекін відповідав симетричними митами, цього разу Сі Цзіньпін обмежився запровадженням мит лише на американські товари вартістю 14 мільярдів доларів, що є незначною частиною від обсягу, обкладеного митами США.

Така стратегія свідчить про те, що Китай засвоїв уроки попереднього протистояння та врахував зміни в економічній ситуації. По-перше, Пекін успішно диверсифікував імпорт з інших країн, зменшивши свою залежність від американського ринку. По-друге, китайська економіка зараз перебуває в складнішому стані, значною мірою залежить від виробництва та експорту, а також бореться з дефляційним тиском.

За словами Ларрі Ху, глави відділу аналізу китайської економіки в Macquarie Group Ltd., Пекін діє стримано через значний торговельний дисбаланс зі США, що робить повномасштабну тарифну війну невигідною для Китаю. Замість цього, Китай зосереджується на внутрішніх економічних стимулах та готовий застосовувати інші, більш болючі для американських компаній заходи.

Обачний підхід Сі Цзіньпіна дозволив уникнути паніки на фінансових ринках, які останніми днями зазнавали значних коливань. Індекс китайських компаній Hang Seng China Enterprises продемонстрував зростання, а курс юаня стабілізувався.

Однак, незважаючи на стриманість Пекіна, напруга між двома найбільшими економіками світу залишається високою. Президент Трамп заявив, що не поспішає проводити переговори з Сі Цзіньпіном, а Китай планує оскаржити дії США в Світовій організації торгівлі.

Таким чином, нова торговельна війна між США та Китаєм характеризується більш обережною та виваженою стратегією Пекіна, який прагне мінімізувати економічні втрати та одночасно продемонструвати готовність до рішучих дій.

Торговельні війни, що розгортаються на світовій арені, – це не просто економічні баталії, а складний симбіоз політичних амбіцій, економічних стратегій та геополітичних ігор. Вони демонструють, як у світі глобалізації, де країни тісно переплетені економічними зв'язками, навіть незначні суперечки можуть перерости в масштабні конфлікти з далекосяжними наслідками.

Аналізуючи торговельну війну між США та Китаєм, ми бачимо, що це не випадковий епізод, а результат глибоких структурних дисбалансів у світовій економіці. Торговельний дефіцит, прагнення до технологічної переваги, захист внутрішнього ринку – все це лише верхівка айсберга. Під поверхнею ховаються складні політичні ігри, де кожна країна прагне зміцнити свої позиції на світовій арені.

Цей конфлікт став своєрідним "дзеркалом" для світової економіки, відображаючи її вразливість та крихкість. Він показав, що навіть найбільші економіки світу не застраховані від протекціоністських заходів, які можуть зруйнувати усталені ланцюги постачання та викликати хаос на міжнародних ринках.

Однак, незважаючи на негативні наслідки, торговельні війни також можуть стати каталізатором для позитивних змін. Вони змушують країни переглядати свої економічні стратегії, шукати нові ринки та розвивати внутрішнє виробництво. Вони також стимулюють міжнародні організації до розробки ефективніших механізмів врегулювання торговельних суперечок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ГЛАВКОМ Торговельна війна США і Китаю. URL : https://glavcom.ua/amp/world/observe/torgovelna-viyna-ssha-i-kitayu-bilshoji-zagrozi-svitoviy-ekonomici-ne-isnuje-594485.html

2. Зміни в торговельних потоках між Китаєм та США протягом торгової війни. Китаєзнавчі дослідження, 70–79. URL : https://doi.org/10.51198/chinesest2023.02.070

3. Економічна правда. URL : https://epravda.com.ua/svit/hto-bilshe-postrazhdaye-vin-torgovoji-viyni-mizh-kitayem-ta-ssha-analitika-802845/index.amp

4. Масштаби та наслідки для світової економіки. URL : https://eco-science.net/wp-content/uploads/2023/07/06.23._topic_Marina-V.-Savchenko-Daryna-S.-Tsybuliak-Anastasiia-V.-Shemchuki-76-87.pdf

5. Вплив торговельної війни між США та Китаєм на розвиток зовнішньої торгівлі в Азійському регіоні. URL : https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/80/1133.pdf

В. В. Круглякова,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри фінансового менеджменту,
А. В. Холост,
здобувачка першого (бакалаврського)
рівня вищої освіти,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
Львівський національний університет
імені Івана Франка

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ФІНАНСУВАННЯ ПРОЄКТІВ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНОЮ ФІНАНСОВОЮ КОРПОРАЦІЄЮ

Співпраця з Міжнародною фінансовою корпорацією (далі – МФК) є критично важливою для країн, що розвиваються, оскільки забезпечує доступ до необхідного фінансування приватного сектору, залучає додаткові інвестиції, надає експертну підтримку, сприяє розвитку інфраструктури, стимулює сталий розвиток та зміцнює фінансовий сектор, що в сукупності сприяє економічному зростанню та підвищенню якості життя.

Міжнародна фінансова корпорація – одна з п’яти інституцій Групи Світового банку, заснована в 1956 р. До її складу входить 184 країни-члени, серед них Україна [1]. МФК спеціалізується на підтримці розвитку приватного сектору в країнах, що розвиваються, зокрема в Україні. Її фінансова діяльність орієнтована на сприяння економічному зростанню, залученню інвестицій та впровадженню сучасних технологій, що відповідають високим стандартам екологічної та соціальної відповідальності.

Діяльність Міжнародної фінансової корпорації є вагомою для України. Міжнародна фінансова корпорація фінансує проєкти в транспорті, енергетиці, водопостачанні та інших сферах інфраструктури, щоб покращити якість життя населення та сприяти економічному розвитку. Це дозволяє компаніям, незалежно від розміру, адаптувати свої бізнес-моделі до вимог глобальних ринків, впроваджувати інновації та вести проєкти, що відповідають найсучаснішим нормам управління та прозорості.

Підтримка МФК відкриває перед українськими підприємствами численні можливості для залучення додаткових інвестицій. Завдяки партнерству з міжнародною установою компанії отримують не тільки доступ до прямих фінансових вкладень, а й можливість працювати з провідними експертами світового рівня, що допомагає адаптувати внутрішні бізнес-процеси до сучасних вимог ринку. Це, у свою чергу, позитивно впливає на конкурентоспроможність підприємств, адже вони можуть впроваджувати інноваційні рішення, розширювати свою продукцію та послуги, а

також активно виходити на зовнішні ринки збуту. Таке партнерство сприяє не лише економічному зростанню окремих компаній, а й зміцненню позицій України на міжнародному рівні.

МФК надає кредити та технічну допомогу для розвитку малого та середнього бізнесу, що є важливим для створення робочих місць і зростання економіки. Відтак, 25 жовтня 2024 року у Вашингтоні Національний банк України та Міжнародна фінансова корпорація підписали два нові договори про співпрацю. Їхня мета – розширити доступ малого та середнього бізнесу до фінансування, а також підтримати економічне відновлення України в умовах постійних викликів, спричинених російським вторгненням [2].

Особливо вагомим є вплив діяльності МФК на розвиток критичних галузей економіки України, таких як транспорт, енергетика, водопостачання та сільське господарство. У сфері агробізнесу, наприклад, партнерство з МФК дозволяє модернізувати аграрний сектор, підвищувати ефективність виробництва та відкривати нові експортні можливості. Так, компанія «НІБУЛОН», один із лідерів зернового експорту та агровиробництва України, підписав угоду про реструктуризацію боргу з Міжнародною фінансовою корпорацією, що охоплює непогашений кредит у розмірі 18,2 млн дол США. Ця угода формалізує раніше погоджені умови та передбачає подовження терміну остаточного погашення до 2029 р. Такі угоди створюють передумови для довгострокового економічного зростання, сприяють зменшенню ризиків і залученню додаткових ресурсів для розвитку інфраструктури [3].

Фундаментальною подією, що надає системний характер діяльності іноземного ринку інвестицій в Україні та впливає на формування синергетичного ефекту результативності його діяльності, є підписання Єврокомісією з Міжнародною фінансовою корпорацією гарантійної угоди щодо підтримки інвестицій для відновлення України. Ця подія відбулася на початку 2024 р. [4]. Підписання цієї гарантійної угоди свідчить про те, що Україна та її міжнародні партнери серйозно налаштовані на відновлення країни. Це може підвищити довіру інвесторів і стимулювати їх до активної участі в українському економічному житті.

Окрім фінансування МФК надає консультаційні послуги для поліпшення управлінських практик у компаніях та організаціях. МФК прагне не лише надати фінансові ресурси, але й забезпечити стійкий розвиток через впровадження міжнародних стандартів та практик управління.

Ситуація в країні, де панує нестабільність, де відбуваються військові дії та існують геополітичні суперечності, суттєво погіршує інвестиції. Це створює серйозні ризики для довгострокових фінансових зобов’язань, особливо для іноземних інвесторів, які шукають стабільність і передбачуваність. Коливання валютних курсів, зростання інфляції та глибокі структурні проблеми в економіці роблять практично неможливим точне прогнозування фінансових потоків. У таких умовах реалізація

інвестиційних проєктів стає надзвичайно складною, а часом і неможливою. Додаткові перешкоди для ефективного фінансування проєктів створюють слабкі державні інституції, непослідовність правового регулювання та бюрократичні процедури, які ускладнюють кожен крок. Для міжнародних фінансових корпорацій, які дотримуються високих стандартів прозорості та антикорупційних практик, ці фактори є критичними. Крім того, нестача сучасної інфраструктури та відсталий розвиток деяких секторів економіки знижують привабливість проєктів для фінансування, оскільки вимагають значних додаткових ресурсів на модернізацію та підготовчі роботи.

Підтримка МФК для України сприяє зниженню цих ризиків. Підприємствам необхідно дотримуватися високих стандартів прозорості, ефективного управління та відповідності міжнародним нормам, що часто вимагає адаптації корпоративного управління. Завдяки використанню сучасних фінансових інструментів і консультаційної допомоги МФК стимулює розвиток малого та середнього бізнесу, сприяє створенню нових робочих місць і підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств. Це дозволяє країні більш ефективно використовувати свої ресурси, залучати іноземні інвестиції та впроваджувати інноваційні технології, що є вирішальним чинником для стабільного та сталого економічного зростання. Таким чином, фінансування проєктів в Україні за участю МФК виступає як ключовий інструмент економічного розвитку, що сприяє інтеграції країни у світову економіку та покращенню рівня життя населення завдяки підтримці ефективних і стійких бізнес-моделей.

Стабільне економічне зростання та зміцнення позицій України у глобальному економічному просторі відбувається завдяки підтримці від МФК, яка надає потужну допомогу для українського бізнесу, сприяючи створенню інноваційних, соціально відповідальних та екологічно чистих проектів. Міжнародне партнерство відкриває двері до залучення додаткових інвестицій, що суттєво підвищує конкурентоспроможність українських компаній. Співпраця з глобальними установами сприяє обміну досвідом, впровадженню новітніх технологій і розширенню ринків збуту, що надає бізнесу додаткові переваги в умовах сучасної економічної конкуренції. Таке партнерство також сприяє збільшенню експортного потенціалу, дозволяючи українським підприємствам виходити на міжнародну арену з високою впевненістю та підтримкою.

Водночас, важливо відзначити, що економічна допомога від МФК спрямована не лише на короткострокову підтримку, а й на довгострокове стратегічне планування. Проєкти, які отримують фінансову підтримку, розробляються з урахуванням перспектив розвитку на кілька років вперед, що дозволяє компаніям будувати стійкі бізнес-моделі та впевнено планувати свої інвестиції. Такий підхід є особливо важливим у сучасних умовах, коли економічна невизначеність та постійні зміни на ринку вимагають від підприємств гнучкості та адаптивності.

Таким чином, фінансування від МФК є ключовим інструментом економічного розвитку України. Воно не лише забезпечує необхідний капітал, але й стимулює

впровадження інноваційних рішень, модернізацію виробництва та покращення управлінських практик. Підтримка, що базується на високих стандартах екологічної та соціальної відповідальності, сприяє створенню стійких та конкурентоспроможних бізнес-моделей, що в умовах глобальної конкуренції дозволяють Україні більш ефективно використовувати свої ресурси та інтегруватися у світовий економічний простір. Разом з тим, партнерство з МФК відкриває нові перспективи для залучення іноземних інвестицій, впровадження сучасних технологій та досягнення довгострокової економічної стабільності, що є запорукою майбутнього процвітання країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Міжнародна фінансова корпорація. URL : https://surli.cc/rorpzp (дата звернення: 14.03.2025).
2. Національний банк та Міжнародна фінансова корпорація поглиблюють співпрацю для зміцнення фінансового сектору та розвитку кредитування в Україні. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-ta-mijnarodna-finansova-korporatsiya-pogliblyuyut-spivpratsyu-dlya-zmitsnennya-finansovogo-sektoru-ta-rozvitku-kredituvannya-v-ukrayini (дата звернення: 14.03.2025).
3. «Нібулон» та ifc підписали угоду про реструктуризацію боргу. URL : https://www.nibulon.com/nibulon-ta-ifc-pidpysaly-uhodu-pro-restrukturyzatsiiu-borhu/ (дата звернення: 14.03.2025).
4. Горпинич О. В. Сприяння європейських інституцій залученню інвестицій в Україну. *Розвиток бізнесу в контексті європейської інтеграції: глобальні виклики, стратегічні пріоритети, реалії та перспективи* : матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. 2024. С. 220–222. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/56146/1/konf_ROZVYTOK_BIZNESU_24-220-222.pdf (дата звернення: 14.03.2025).

О. Л. Макаренков,
д-р юрид. наук, професор,
головний науковий співробітник
науково-дослідної частини,
Запорізький національний університет

ДИСКРЕТНІСТЬ ПРАВА Й СТАЛІСТЬ КОРУПЦІЇ В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПАРИТЕТУ НАЦІОНАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ПІД ЧАС ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Логіка історичних подій пояснює сучасні трансформації суспільного ладу України та невідворотність вектору його європейського розгортання. Дуальність витрат для впровадження правових стандартів ЄС детермінована щонайменше чинниками війни із корупціонерами та із зовнішнім військовим агресором. Ці два тренди неодмінно супроводжують Україну від моменту, коли офіційно розпочалася євроінтеграція у 2014 р. й дотепер. «Лише тоді, коли сенс історичної боротьби стане зрозумілим у процесі суспільного розвитку, суспільство зможе справді визнати моральну важливість її визнання» [1, с. 108]. Україна єдина країна Європи, у якій фінансові, людські та інші витрати корелюють з інтеграцією до ЄС та безпекових структур, спроможних захистити її національні інтереси. Усі інші країни ЄС не сплачували щонайменше ціну боротьби із зовнішнім військовим агресором, що ще й має ядерну зброю та матеріальні ресурси, які суттєво переважають можливості нашої економічної системи. У цьому зв’язку ставимо за мету розкрити дискретність права і сталість корупції у забезпеченні паритету національних інтересів під час євроінтеграції України, оскільки домінування однієї з цих характеристик у законодавчій та економічній політиці зумовлює темп, зміст та правові можливості Української нації. Обрані для цього матеріали та методи є статистичними, доктринальними, законодавчими джерелами, що осмислені в межах загальнофілософських наукових підходів, з використанням герменевтичного, порівняльного, математичного та інших засобів наукового пізнання.

Сталою величиною, що характеризує євроінтеграційні трансформації економічних відносин в Україні, залишається системна корупція та обмежені нею спроможності держави, «характерна проблема для країн з перехідною економікою» [2, с. 1596]. За усі роки існування Corruption Perceptions Index (з 1995 р.) Україна найбільше балів отримала за підсумками 2024 р., що склало 34 бали зі 100 можливих балів, і обійняла 104 місце зі 180 держав (на 1му місці Королівство Данія з 90 балами). Політична корупція і клептократія постійні перешкоди переходів від тоталітарного до анроповимірного соціально-правового режиму, від насильства над людиною з боку органів кримінальної юстиції до забезпечення прав людини цими органами.

Перманентно низька довіра до будь-якого органу української публічної влади живиться у національній правосвідомості практиками заволодіння коштами публічних коштів представниками цієї влади на найвищих рівнях. Серед них багато членів парламенту, депутатів місцевих рад усіх рівнів, суддів, прокурорів та інших представників органів кримінальної юстиції, публічної адміністрації.

Динаміка антикорупційних новацій українського законодавства, що набула відносної системності у 2021 р. (норми про Бюро економічної безпеки, підвищення податкової культури громадян, амністію порушникам декларування доходів тощо), зникла після початку повномасштабної збройної агресії ззовні. Серед цих новацій був й досить амбітний закон «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23.09.2021 № 1780-IX, спрямований на протидію клептократії і політичній корупції. Інститут лобіювання став черговою новацією для нейтралізації цих загроз. Нарешті відбувся перехід від правових прогалин до правової визначеності у питаннях стосовно діяльності, що здійснюється з метою впливу (спроби впливу) на об'єкт лобіювання в комерційних інтересах бенефіціара (за винагороду, що отримується прямо або опосередковано, та/або з оплатою фактичних витрат, необхідних для її здійснення) або у власних комерційних інтересах особи та стосується предмета лобіювання (Закон України «Про лобіювання» від 23.02.2024 № 3606-IX).

Системність й масовість корупційних викривлень загальнонаціонального масштабу в Україні, їхні транснаціональні зв'язки детермінували злочини з відмивання злочинних коштів, підкупи з боку спецслужб зарубіжних держав, шпіонаж, тероризм та низку інших злочинів проти конституційного ладу, життя і недоторканності громадян, а також інших правових цінностей нації. Частиною цього стало залучення до корупційних схем частини суддів, прокурорів та правоохоронців, що суттєво нівелювало потенціал правосуддя. Протидія корупції такого змісту виявляє усі якісні ознаки війни з внутрішнім ворогом – політичною корупцією в особі топ-корупціонерів на публічних посадах та їхніми мережами у муніципальній владі, серед підприємців тощо. Небезпечність сталої системи цих злочинів для забезпечення прав людини та інших конституційних цінностей за допомогою інструментів незалежного правосуддя в Україні стала схожа на виклики, з якими Італія та ЄС мають справу у зв'язку з необхідністю протидії мафії. «Італійська організована злочинність мафіозного типу є явною та реальною загрозою для ЄС. Основа влади італійської мафії полягає в її контролі та експлуатації території та громади. Контекстуальні концепції сім'ї, влади, поваги та території є фундаментальними для розуміння динаміки мафій. Мафія здатна маніпулювати виборами та призначати своїх людей на адміністративні посади навіть далеко від територій, які вони контролюють. З цієї точки зору загроза, яку вони становлять, не має собі рівних з жодною іншою європейською організованою злочинною групою» [3, с. 3].

Кошти, вкрадені з національних казначейств по всьому світу, кошти, які мають бути витрачені на охорону здоров'я, освіту та санітарію, продовжують знаходити шлях до нерухомості та інших інвестицій у західних фінансових центрах [4, с. 1]. Клептократичне правління пов'язане з авторитарними режимами, які використовують державні ресурси для свого збагачення та подальшої консолідації своєї політичної влади, а також з країнами, де переплетені політичні еліти та транснаціональні злочинні мережі, і де масштабна корупція систематично підриває демократичні процеси [5, с. 6]. Корупція стала однією з ключових причин руйнування національної безпеки. Це сукупно з потрібними для її нейтралізації ресурсами означає суть внутрішньої війни, яку органи кримінальної юстиції здійснювали в середині країни. Вже на неї нашарувалась війна із зовнішнім військовим агресором у 2014 р. й у повному масштабі з 2022 р.

«Більшість імпорту до ЄС залежить від країн з низьким рейтингом управління – управління включає аспекти політичної стабільності, ефективності уряду, верховенства права, контролю над корупцією, а також голосу та підзвітності» [6, с. 47]. Верховенство права перманентно поступалося корупції в Україні. Відповідно національні інтереси в євроінтеграційних процесах підпорядковані людським вадам, а не людським чеснотам, прояви яких дозволяли б відстоювати належним чином і документально фіксувати вигідні для України правові позиції з питань екології, енергетики, експортних квот тощо. Якісні кадрова політика гарантуватиме ефективність євроінтеграції [7]. У цьому зв'язку важливо нейтралізувати негативний вплив корупційних викривлень, які до і під час війни із зовнішнім збройним агресором призвели до усунення талановитих і здібних громадян від ключових посад у публічній владі, «щоб демократія мала шанс консолідуватися, а мир мав можливість закріпитися» [8, с. 12]. «Навіщо хапаєшся за посаду, не знаючи, чи будеш на ній щасливий? Як можна її відправляти вдало, коли до неї не народжений? Хто може підписатися, що гарний цей харч буде на користь твого шлунка? Чи не ліпше сам про це можеш взнати? Справся ж сам із собою. Взнай себе. Прислухайся до себе і послухай Господа свого. Є в тобі цар твій, отець і наставник. … Він один знає, що тобі споріднене, тобто корисне. Сам він і поведе до цього, запалить бажання, звеселить до праці, увінчає вінцем і благословенням голову твою. Будь ласка, друже, не починай нічого без цього царя у житті твоїм». Далі він продовжив: «Яка солодка праця трудівникові, коли вона природна. … Як насолоджується бджола, збираючи мед! Труд солодший їй за мед і солодший за стільник. До того вона народжена… Яка мука – працювати в неспорідненій справі! Саме бенкетування без бажання важке… Справжньому мисливцеві більше радості дає полювання та праця, ніж смажений заєць на столі… Ніхто не пожне твердої слави від будь-якого мистецтва, коли працюватиме без насолоди й натхнення. …без природи праця ніяк не може бути солодка. …утіху для серця матимете у спорідненій праці. Тим ця справа приємніша, чим спорідненіша» [9, с. 420–421]. Висхідна експонента ураження корупцією система підготовки кадрів

за юридичними та іншими гуманітарними спеціальностями означає відсутність комплайнсу атестаційних документів (бакалавра, спеціаліста, магістра, наукових і вчених ступенів) зі знаннями, вміннями і навичками, якими фактично володіють власники цих документів. Відповідно формальна кількість працівників у публічній владі виявляє нон-комплайнс з їхньою фактичною кількістю, яка демонструє зазначені у документах про фахову освіту професійні спроможності, що ще й вимагають нестандартних рішень та інших ефективних рішень криза-менеджменту для адекватних відповідей випробуванням перевантажень від кількісно і якісно складних завдань з адаптації законодавства ЄС до вітчизняних правових реалій.

Отже, в Україні стійкою залишається викривлена схема об'єктивації верховенства права у правовій реальності, враховуючи показними індексів верховенства права і свободи від корупції. Це виражається у домінуванні приватного фінансового інтересу під час здійснення своїх повноважень судами, парламентом, публічною адміністрацією, а також у правосвідомості громадян, яка фокусується на корупційних викривленнях, оскільки саме через них публічна влада здебільшого, швидше і найпевніше сприяє реалізації їхніх суб'єктивних правових можливостей. Явна корупційна перепона на євроінтеграційному шляху нашої країни означає слабші переговірні позиції під час формування і реалізації порядку денного з впровадження нормативних вимог ЄС у національне енергетичне, екологічне (водне, лісове, повітряне тощо), аграрне, освітнє, фінансове та інші галузі законодавства, технічні регламенти і т. п. Приватний інтерес будь-якого представника публічної влади підпорядковується виключно публічним інтересам ЄС та України відповідно, що виражає суть верховенства права ЄС та Української нації одночасно, усуваючи бінарну опозицію євроінтеграційної політики як всередині, так і ззовні країни і ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Grigore, S.-A. The Narrow Definition of Genocide & Its Role in Investigating and Prosecuting Charges of Genocide in Romania. *Problems of post-communism.* 2025. Vol. 72, no. 1. P. 97–111. URL : doi.org/10.1080/10758216.2024.2337944

2. Revkin, M., Alrababah, A., Myrick, R. Evidence-Based Transitional Justice: Incorporating Public Opinion into the Field, with New Data from Iraq and Ukraine. *The Yale Law Journal.* 2024. Vol. 133, no. 5. P. 1582–1675.

3. Threat assessment Italian organised crime. Hague: Europol. 2013. 18 p.

4. Keatinge, T. Combating Kleptocracy Lessons from the Response to Russia's War in Ukraine. London : Royal United Services Institute, 2024. 31 p.

5. Lizundia, E., Djuric, M., Lillehaugen, M., Shakaryan, A., Yanguas, P. and others Identifying Successful Collective Action Approaches Against Kleptocracy. Consortium for Elections and Political Process Strengthening. 2024. 49 p.

6. Draghi M. The future of European competitiveness. Part A – A Competitiveness strategy for Europe. Report. 69 p. Part B – In-depth analysis and recommendations. Brussels, 2024. 328 p.

7. Макаренков О. Л. Корупційність кадрової політики у сфері публічно-правових відносин рівня реальної загрози національній безпеці. *Київський часопис права*. 2023. № 1. С. 214–222. URL : http://doi.org/10.32782/klj/2023.1.32

8. Nalepa, M. After Authoritarianism Transitional Justice and Democratic Stability. Cambridge : University Printing House, 2022. 355 p.

9. Сковорода Г. С. Твори у 2-х томах / відп. ред. О. Мишанич ; Гарвард. бібліотека давнього укр. письменства. Київ : Обереги. Т. 1 : Поезії, байки, трактати, діалоги. 1994. 527 с.

В. В. Мартиненко,
д-р екон. наук, професор,
професор кафедри публічних фінансів;
О. М. Палюх,
канд. екон. наук,
здобувач вищої освіти першого
(бакалаврського) рівня ННІ права,
Державний податковий університет

ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ

Розвиток малого бізнесу виступає стратегічним пріоритетом для України в умовах європейської інтеграції, оскільки саме цей сектор забезпечує економічну стабільність, соціальну згуртованість та інноваційний розвиток. Адаптація національного законодавства до стандартів Європейського Союзу створює нові виклики та можливості для малих підприємств, які потребують ефективних правових механізмів державної підтримки. Стратегія відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року передбачає поступове наближення до європейських практик регулювання бізнес-середовища, проте імплементація цих положень залишається недостатньо ефективною [2]. Особливої актуальності набуває питання трансформації правових механізмів підтримки малого бізнесу з урахуванням вимог Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та досвіду держав-членів Європейського Союзу.

Метою є комплексний аналіз правових механізмів підтримки малого бізнесу в Україні в контексті євроінтеграційних процесів, визначення їх ефективності та відповідності європейським стандартам, а також розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правової бази у цій сфері з урахуванням найкращих практик країн-членів ЄС.

Аналіз нормативно-правових актів України, що регулюють діяльність та підтримку малого бізнесу, зокрема: Конституції України, Господарського кодексу України, Податкового кодексу України, Закону України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [1], Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо стимулювання інвестиційної діяльності в Україні", Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року [2]. Крім того, положення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, директиви та регламенти ЄС щодо малого бізнесу, включаючи "Small Business Act for Europe". Використано комплекс методів: системно-структурний – для визначення місця правових механізмів

підтримки малого бізнесу в системі господарського права; порівняльно-правовий – для зіставлення українського та європейського законодавства; формально-логічний – для аналізу правових норм; статистичний – для оцінки ефективності правових механізмів.

Аналіз чинного законодавства України виявив, що правові механізми підтримки малого бізнесу мають фрагментарний характер та не повністю відповідають європейським стандартам. Основними недоліками є: відсутність комплексного підходу до регулювання; неузгодженість норм різних нормативно-правових актів; декларативність багатьох положень; недостатня спрямованість на інтеграцію малого бізнесу в європейський економічний простір. Угода про асоціацію між Україною та ЄС передбачає гармонізацію законодавства у сфері підтримки малого підприємництва, зокрема у частині спрощення адміністративних процедур, забезпечення доступу до фінансування, стимулювання інноваційної діяльності та підтримки експортного потенціалу. Проте темпи імплементації цих положень залишаються недостатніми.

На основі аналізу запропоновано класифікацію правових механізмів підтримки малого бізнесу в контексті євроінтеграції України:

1. Фінансово-економічні механізми підтримки – система правових норм, що регулюють державну фінансову підтримку малого бізнесу через пільгове оподаткування, кредитування, субсидіювання, грантову підтримку та створення спеціальних фондів розвитку. Ключовими нормативними актами у цій сфері є Податковий кодекс України, Бюджетний кодекс України, Закон України "Про державну допомогу суб'єктам господарювання" [3]. Гармонізація з європейським законодавством передбачає адаптацію до положень Регламенту Комісії (ЄС) № 651/2014 про визнання певних категорій допомоги сумісними з внутрішнім ринком та Директиви 2014/24/ЄС про державні закупівлі.

2. Інституційно-правові механізми підтримки – комплекс норм, що визначають правовий статус та повноваження інституцій, відповідальних за підтримку малого бізнесу, включаючи державні органи, агенції розвитку, бізнес-інкубатори, технопарки, торгово-промислові палати. Правовою основою виступають Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" [1], Постанова КМУ "Про утворення Офісу розвитку малого і середнього підприємництва". Наближення до європейських стандартів вимагає імплементації принципів "Small Business Act for Europe" та положень програми COSME.

3. Регуляторно-адміністративні механізми підтримки – система правових норм, спрямованих на спрощення регуляторного середовища, зменшення адміністративних бар'єрів, забезпечення доступу до державних закупівель та підтримки зовнішньоекономічної діяльності малого бізнесу. Нормативною базою цього напряму є Закон України "Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності", Закон України "Про публічні закупівлі" [2], Митний кодекс України.

Євроінтеграційні процеси передбачають гармонізацію з Директивою 2006/123/ЄС про послуги на внутрішньому ринку та Директивою 2014/25/ЄС про закупівлі організаціями, що працюють у водному, енергетичному, транспортному та поштовому секторах.

Найбільш ефективними є фінансово-економічні механізми підтримки, зокрема спрощена система оподаткування, проте їх потенціал обмежений недостатньою координацією з іншими механізмами. Інституційно-правові механізми характеризуються слабкою координацією між різними інституціями та обмеженими ресурсами. Регуляторно-адміністративні механізми демонструють позитивну динаміку в частині дерегуляції, проте залишаються проблеми в сфері доступу до публічних закупівель та підтримки експорту.

Правові механізми підтримки малого бізнесу в Україні потребують системного вдосконалення з урахуванням євроінтеграційних зобов'язань. Для підвищення ефективності цих механізмів необхідно:

розробити та прийняти Кодекс малого підприємництва як комплексний законодавчий акт, що гармонізує національне законодавство з європейськими стандартами;

створити єдину інституційну систему підтримки малого бізнесу з чіткою координацією діяльності різних державних органів та інституцій;

забезпечити імплементацію європейського принципу "Think Small First" у регуляторну політику України [5];

розширити фінансові інструменти підтримки малого бізнесу, зокрема через створення спеціалізованих фондів та програм з використанням ресурсів європейських фінансових інституцій;

вдосконалити правові механізми захисту прав малого бізнесу, зокрема через запровадження інституту бізнес-омбудсмена з розширеними повноваженнями.

Таким чином, ефективна трансформація правових механізмів підтримки малого бізнесу в контексті євроінтеграції України вимагає комплексного підходу, що включає гармонізацію законодавства, інституційну розбудову та впровадження кращих європейських практик з урахуванням національних особливостей економічного розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні : Закон України від 22.03.2012 № 4618-VI. *Відомості Верховної Ради України.* 2013. № 3. Ст. 23. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text (дата звернення: 05.03.2025).

2. Про схвалення Стратегії відновлення, сталого розвитку та цифрової трансформації малого і середнього підприємництва на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2024–2027 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 05.07.2024 № 821-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/821-2024-%D1%80 (дата звернення: 05.03.2025).

3. Про державну допомогу суб'єктам господарювання : Закон України від 01.07.2014 № 1555-VII. *Відомості Верховної Ради України.* 2014. № 34. Ст. 1173. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text (дата звернення: 05.03.2025).

4. Про публічні закупівлі : Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. *Відомості Верховної Ради України.* 2016. № 9. Ст. 89. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text (дата звернення: 05.03.2025).

5. Петрова А. Think first Small. Малий бізнес як рятувальний жилет для економіки. *Економічна правда.* 2017. 13 листопада. URL : https://epravda.com.ua/columns/2017/11/13/631093/ (дата звернення: 05.03.2025).

6. Мартиненко В. В. Реалізація політки сталого розвитку в умовах фінансової децентралізації: досвід країн ЄС. *Інноваційна економіка.* 2023. № 3. С. 50–56 URL : http://inneco.org/index.php/innecoua/article/view/1112/1207

Л. Я. Мішина,
викладач,
ВСП «Оптико-механічний фаховий коледж
КНУ імені Тараса Шевченка»

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНУ СТАБІЛЬНІСТЬ УКРАЇНИ

Від початку незалежності Україна орієнтується на європейські стандарти розвитку, і процес євроінтеграції є важливим складником її зовнішньої та внутрішньої політики. Поглиблення економічної інтеграції з Європейським Союзом (ЄС), включаючи підписання Угоди про асоціацію, передбачає серйозні зміни в економічній політиці країни, що вимагає дослідження впливу цих змін на загальну економічну стабільність.

Економічна ситуація в Україні на фоні геополітичних криз, зокрема війни, вимагає ефективних механізмів адаптації до нових умов. Євроінтеграція може стати важливим інструментом для забезпечення макроекономічної стабільності, поліпшення інвестиційного клімату, модернізації інфраструктури та інституційних змін, однак ці процеси супроводжуються значними економічними труднощами і викликами.

Незважаючи на численні дослідження, тема впливу євроінтеграції на економічну стабільність України залишається актуальною через постійні зміни в економічних умовах країни та світу. Різноманітні аспекти, такі як розвиток малого та середнього бізнесу, реформи в енергетичному секторі, а також соціальні та політичні наслідки, потребують детальнішого вивчення.

Питанням євроінтеграції та її впливу на економічний розвиток України, механізмів адаптації української економіки до стандартів ЄС, економічних наслідків євроінтеграції для України присвячені праці багатьох українських науковців, таких як І. Бураковський, А. Гальчинський, Л. Коваленко, М. Кузьо, К. Сіренко, Л. Сухорукова, О. Товстиженко, Т. Міхєєнко, А. Роговий, Г. Немиря, Г. Яворська, В. Яцків та інші. Проте в більшості праць розглядаються переважно політичні переваги інтеграції України до ЄС, в рамках економічної політики, міжнародної економіки, а питання спроможності та адаптації українських підприємств до нових умов ведення діяльності потребують більш детального аналізу та вдосконалення.

Метою даного дослідження є аналіз процесу євроінтеграції як чинника, що впливає на економічну стабільність України, зокрема через вивчення змін у фінансово-економічній політиці, залучення інвестицій, адаптацію до європейських стандартів та структурних реформ. Дослідження також має на меті оцінити потенційні переваги та ризики для української економіки, які виникають внаслідок інтеграційних процесів, а також визначити можливі шляхи максимізації позитивного впливу євроінтеграції на економічну стабільність держави.

Так Ганзюк С. М. та Якубович Т. О. засвідчують, що зростання обсягу торговельних операцій з країнами ЄС приводить до зростання прибутковості та рентабельності українських підприємств. Проте за чинних умов економічної євроінтеграції перед вітчизняними виробниками існує значна кількість бар'єрів, що перешкоджають їх повноцінному виходу та ефективній діяльності на європейському ринку. На державному рівні це політична та економічна нестабільність, недосконаліть законодавчого поля, висока вартість кредитних ресурсів, що обумовлює низький інноваційний потенціал, дефіцит засобів для модернізації наявних активів та технологічного оновлення [1, с. 21].

Україна має значний економічний потенціал. До військової агресії Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 15-20 % ячменю, понад 50 % соняшникової олії. Таким чином, Україна є одним із найбільш світових експортерів за цими сегментам. Наразі економіка України знаходиться у кризовому стані через військову агресію [3, с. 157].

Згідно з дослідженням Євгенія Редзюка, аналізуючи євроінтеграційні процеси України, було виявлено, що підписання Угоди про асоціацію з ЄС не призвело до значного покращення ключових макроекономічних показників. Зокрема, темпи відновлення валового внутрішнього продукту (ВВП), рівень інвестицій та оновлення інфраструктури залишалися низькими. Це пояснюється відсутністю системних інвестицій, недостатнім розвитком високотехнологічних секторів економіки та обмеженим виробничо-логістичним партнерством із провідними економічними центрами світу. Автор рекомендує активізувати державну політику щодо залучення інвестицій, зниження впливу олігархічних структур та корупції, а також сприяти розвитку ІТ-сфери як пріоритетного напрямку євроінтеграції [5, с. 117].

Дугієнко Н. та Міхайлуца М. також зазначають необхідність подальшого розвитку ІТ-індустрії, яка є активним учасником інтеграційних процесів та буде мати безпосередній позитивний вплив на економіку країни в майбутньому. З'ясовано, що одним з перспективних шляхів подальшої євроінтеграції України під час війни є нарощування обсягів експортно-імпортних операцій з країнами ЄС, зокрема через надання послуг українських ІТ-компаній [2, с. 72].

Дослідження Артура Роздорожнього підкреслює, що євроінтеграція сприяє відтворенню економічного потенціалу вітчизняних підприємств. Вона відкриває доступ до нових фінансових та технологічних ресурсів, розширює ринки збуту та покращує захист прав власності. Однак для повного використання цих можливостей необхідна адаптація до нових ринкових умов та системний підхід до реалізації євроінтеграційних реформ [6, с. 117].

Національний банк України (НБУ) прогнозує, що економіка України продовжить відновлюватися завдяки євроінтеграційним процесам. У своєму Інфляційному звіті за січень 2025 року [4] НБУ зазначає, що спрощення доступу до європейських

ринків, залучення іноземних інвестицій та адаптація до європейських стандартів можуть сприяти економічному зростанню. Це, своєю чергою, може позитивно вплинути на економічну стабільність України. Загалом, НБУ очікує, що у 2025–2027 роках економіка зростатиме приблизно на 4% щорічно. Подальше відновлення сприятиме як очікуване нарощування врожаїв, так і зростання інвестицій у відбудову України, у тому числі з боку приватного бізнесу та іноземних інвесторів. Водночас НБУ підвищив облікову ставку до 15,5 % річних, щоб підтримати привабливість заощаджень у гривні, зберегти стійкість валютного ринку та контролювати інфляційні очікування.

Отже, серед позитивних наслідків євроінтеграційних процесів для України можна виділити наступне:

1) євроінтеграція є важливим етапом на шляху до стабільного економічного розвитку, зокрема через інтеграцію в єдиний ринок ЄС, що сприяє зростанню економічних зв'язків, покращенню торгівлі та інвестицій;

2) процес євроінтеграції стимулює проведення необхідних економічних, політичних та правових реформ в Україні, що сприяє модернізації економіки, зниженню корупції та покращенню ділового клімату;

3) підписання угод про асоціацію з ЄС дає можливість українським підприємствам доступу до одного з найбільших економічних ринків світу, що сприяє збільшенню експорту та економічному зростанню;

4) співпраця з ЄС дозволяє Україні отримати доступ до європейських технологій у сфері енергетики та інфраструктури, що допомагає зменшити залежність від зовнішніх джерел енергії та підвищити енергетичну ефективність;

5) реалізація угод з ЄС може сприяти стабілізації валютного курсу, зниженню інфляції та створенню умов для довгострокового економічного зростання завдяки інтеграції в європейські економічні процеси.

Водночас, відсутність належної підготовленості економічної системи може призвести і до негативних наслідків, а саме, до поглиблення соціальних та економічних нерівностей, збільшення залежності від зовнішніх ринків, а також до значних структурних змін у економіці. Євроінтеграція вимагає від України значних зусиль для адаптації до європейських стандартів, що включає в себе модернізацію економічної структури, боротьбу з монополіями та впровадження антикорупційних заходів.

Загалом, євроінтеграція є важливим фактором, який може сприяти економічному зростанню та стабільності України в довгостроковій перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ганзюк С. М., Якубович Т. О. Вплив євроінтеграції на зовнішньоекономічну діяльність та рентабельність українських підприємств. *Економічний простір.* 2020. № 160. С. 18–22. URL : https://doi.org/10.32782/2224-6282/160-3

2. Дугієнко Н., Міхайлуца М. Участь України в європейських інтеграційних процесах. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки.* 2023. № 4 (56). С. 68–73. URL : https://doi.org/10.26661/2414-0287-2022-4-56-13

3. Маслій О. А., Ковальов В. В. Вплив євроінтеграції на економіку України у воєнний період. *Сталий розвиток: виклики та загрози в умовах сучасних реалій* : матеріали Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 15 черв. 2023 р. Полтава : Національний університет імені Юрія Кондратюка, 2023. С. 157–158. URL : https://reposit.nupp.edu.ua/handle/PoltNTU/13055

4. Просто про економіку (на основі матеріалів Інфляційного звіту січень 2025 року) / Національний банк України. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/prosto-pro-ekonomiku-na-osnovi-materialiv-inflyatsiynogo-zvitu-sichen-2025 roku?utm_source

5. Редзюк Є. В. Економічна євроінтеграція: оцінка й моделювання поверхневих та прихованих чинників дивергенції між Україною та ЄС. *Міжнародна економічна політика*: *Наукові видання ДВНЗ «Київський національний університет імені Вадима Гетьмана».* 2021. № 1 (34). С. 95–118. URL : https://ir.kneu.edu.ua/handle/2010/36384

6. Роздорожний А. М. Вплив євроінтеграції на відтворення економічного потенціалу вітчизняних підприємств: сучасні виклики та можливості. *Economic synergy.* 2024. № 2. С. 170–191. URL : https://doi.org/10.53920/ES-2024-2-12

Л. М. Мостицька,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПИТАННЯ ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

12 березня 2024 року Європейська комісія схвалила переговорну рамку щодо вступу України до Європейського Союзу. Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль зазначив, що це рішення наблизило країну ще на один крок до початку переговорів і подальшого членства в ЄС. Він наголосив, що цей етап підтверджує досягнення України, її готовність до трансформацій та неминучість майбутнього членства в ЄС. Переговорна рамка відіграє ключову роль, оскільки визначає процедури, правила та основні принципи переговорного процесу щодо вступу до Євросоюзу. Підготовлений Європейською комісією проєкт рамок включає 3 частини:

- принципи, якими регулюватимуться переговори про вступ України до ЄС;
- суть переговорів;
- процедура переговорів.

Головною метою цих переговорів є повне приведення українського законодавства у відповідність до нормативно-правової бази Європейського Союзу, а також, що не менш важливо, його повна імплементація та виконання.

Наступним кроком у процесі є внутрішнє обговорення тексту переговорної рамки Радою Європейського Союзу. Після її схвалення головуюча країна в Раді ЄС повинна представити Узгоджену Спільну Позицію ЄС. Далі відбудеться міжурядова конференція Україна-ЄС, на якій ця позиція буде офіційно представлена. Саме цей етап можна вважати формальним початком переговорного процесу щодо вступу. Отже, проєкт переговорної рамки, що визначає структуру, зміст та порядок вступних переговорів, є ключовим документом на шляху України до Європейського Союзу.

Відповідно до оптимістичного сценарію, такі події, як засідання Ради ЄС із загальних питань, затвердження переговорної рамки та засідання Європейської Ради, мали відбутися в березні 2024 року. Однак цього не сталося, тому, ймовірно, початок переговорів буде відкладений до літа цього ж року. Причинами затримки стали кілька факторів. Зокрема, надмірні очікування всередині країни, значною мірою сформовані заявами української влади. Крім того, Україна не змогла оперативно виконати сім рекомендацій Європейської Комісії, визначених ще в червні 2022 року. Процес їх реалізації зайняв понад півтора року, що значно сповільнило підготовку до переговорів.

Як відомо, тривала активна підготовка до загальноєвропейських виборів, запланованих на червень 2024 року. У зв'язку з цим керівництво Євросоюзу обрало менш пришвидшений, але більш стабільний політичний курс. Це рішення було зумовлене небажанням продовжувати «турборежим» щодо України, оскільки існували ризики невдоволення виборців та послаблення позицій політичних партій напередодні виборів. Як наслідок, подальший переговорний процес, включаючи схвалення переговорної рамки, було відкладено до червня 2024 року.

Ще одним чинником уповільнення процесу вступу України до ЄС є початок переговорів щодо членства Боснії і Герцеговини. Європейський Союз прагне забезпечити паралельний розвиток процесів розширення як у східному, так і в балканському регіоні. Відтак, прогрес Боснії і Герцеговини може вплинути на перспективи України, а балканські країни можуть використовувати «український прецедент» для пришвидшення власної інтеграції в ЄС. 21 березня 2024 року Європейська рада ухвалила рішення про початок переговорів щодо вступу Боснії і Герцеговини, що дає підстави сподіватися на прискорення євроінтеграційного процесу для обох країн [5].

Загалом, політика розширення ЄС завжди була складною, і досвід минулих кейсів розширення додав нові рекомендації та вимоги до країн-кандидатів. Країни самі визначають швидкість свого просування відповідно до свого бажання та можливостей, однак це не означає, що критерії та стандарти можуть бути змінені або пом'якшені, особливо це стосується фундаментальних принципів ЄС.

У 2020 році було представлено «вдосконалену методологію розширення», яку застосовували під час переговорів щодо вступу Албанії та Північної Македонії. Ця методологія також лягла в основу переговорної рамки для України. Серед її ключових положень особливу увагу варто звернути на наступні:

- «Принцип власних заслуг» означає, що темпи вступних переговорів визначаються виключно досягненнями конкретної країни-кандидата, а прогрес інших держав, що паралельно проходять цей процес, не має вирішального впливу.

- «Позитивна та негативна обумовленість» - механізм, що передбачає заохочення за своєчасне виконання вимог та, водночас, санкції або обмеження у разі надто повільного їх впровадження.

- Система «бенчмарків» - це набір обов'язкових умов, які встановлюються для кожного розділу переговорів. Рада ЄС визначає бенчмарки як для відкриття, так і для тимчасового закриття окремих переговорних розділів, якщо в цьому виникне потреба. Доки Україна не виконає всі проміжні бенчмарки, жоден інший розділ переговорів не може бути закритий, навіть за умови досягнення в ньому певного прогресу [3].

Найважливішими положеннями переговорної рамки є розділи кластера «Фундаментальні питання», які охоплюють сфери правосуддя, юстиції, свободи та безпеки, фінансового контролю, державних закупівель, статистики, а також державного

управління та демократичних інститутів [2]. Важливу роль відіграє розробка трьох «дорожніх карт» у сферах верховенства права, функціонування демократичних інститутів та реформи державного управління [3]. Ці документи Україна розроблятиме спільно з Європейською комісією, і вони міститимуть умови та показники ефективності впровадження відповідних реформ. Виконання цих зобов'язань перебуватиме під ретельним контролем, зокрема, під час щорічних Міжурядових конференцій. Отже, відповідність України зазначеним критеріям переговорної рамки є обов'язковою, оскільки, саме від цього залежатиме темп та загальна перспектива подальших переговорів щодо вступу.

Дотримання демократичних принципів, а також виконання встановлених стандартів і критеріїв є не лише ключовою умовою для успішного просування вступного процесу, але й важливим фактором у питанні фінансової підтримки України. Зокрема, для забезпечення подальшої роботи механізму «Ukraine Facility», який передбачає виділення 50 млрд євро на 2024–2027 роки, український уряд затвердив план реформ. Він включає 69 реформ і 10 інвестиційних проєктів, структурованих у 146 якісних і кількісних індикаторів, що охоплюють 15 різних сфер [1].

Отже, наступним етапом на шляху України до ЄС є затвердження переговорної рамки Радою ЄС із загальних питань, після чого має відбутися перше засідання міжурядової конференції Україна-ЄС. Як зазначалося раніше, продовження переговорного процесу очікувалося в червні 2024 року. Важливим завданням було проведення міжурядової конференції до 1 липня 2024 року, оскільки, після цієї дати головування в Європейській раді перейшло до Угорщини, яка має специфічні відносини з Україною [4]. До цього часу Україні необхідно було максимально зосередитися на вирішенні внутрішніх проблем, зокрема питань, пов'язаних із правами національних меншин, діяльністю опозиції, станом верховенства права, демократії та плюралізму.

Україна виконує свою частину, зобов'язань щодо вступу і процес перемовин має цьому відповідати. Угорщина ж блокує процес початку переговорів про вступ України до ЄС [7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Економічна правда. Єврокомісія схвалила план реформ України на 50 млрд євро. *Економічна правда.* URL : https://epravda.com.ua/news/2024/04/16/712455/

2. Єлісєєв К. Вступ України до ЄС: 100 днів без переговорів. 100 днів до переговорів? / Дзеркало тижня. URL : https://zn.ua/ukr/WORLD/vstup-ukrajini-do-jes-100-dniv-bez-perehovoriv-100-dniv-doperehovoriv.html

3. Калина Н. Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні, м. Київ, 9 трав. 2024 р. / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2024. С. 35–36.

4. Ливч Д., Нагорняк І. Рамка для вступу України в ЄС: які «батоги та пряники» пропонує Єврокомісія Києву / Європейська правда. URL : https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/03/27/7182452/

5. Міжурядову конференцію щодо переговорної рамки України для вступу в ЄС бажано провести до 1 липня / Freedom. URL : https://uatv.ua/uk/mizhuryadovu-konferentsiyu-shhodo-peregovornoyiramky-ukrayiny-dlya-vstupu-v-yes-bazhano-provesty-do-1-lypnya-dumka/

6. Свиридюк Ю. Єврорада розпочала переговори про вступ Боснії та Герцеговини в ЄС / Суспільне. URL : https://suspilne.media/amp/711206-evrorada-rozpocala-peregovori-pro-vstup-bosnii-tagercegovini-v-es/

7. LB.ua дорослий погляд на світ. URL : https://lb.ua/news/2025/03/21/666925_peremovini_shchodo_vstupu_ukraini_ies.html

П. В. Найда,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ В ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР

Новий етап технологічного розвитку суспільства та поширення цифрових технологій вимагають від фахівців високого рівня знань, компетентності, креативності й уміння впроваджувати інновації. Однак українська вища освіта стикається з низкою проблем, які знижують її конкурентоспроможність на європейському ринку освітніх послуг. Серед основних чинників, що гальмують розвиток системи вищої освіти, можна виокремити незадовільне фінансово-матеріальне забезпечення закладів, застарілі методики навчання, недостатньо ефективні освітні технології, слабкість навчального процесу та повільну модернізацію організаційно-управлінських систем університетів.

Сьогодні вітчизняна освітня система переживає відповідальний етап розвитку. Національна доктрина визначає освіту пріоритетним напрямом державної політики, визнаючи її сферою відповідальності та інтересів держави. Однією з ключових складових реформування вищої освіти є інтеграція української освітньої системи у світовий освітній простір із врахуванням глобальних тенденцій.

Перспективи інтеграції європейських систем вищої освіти передбачають створення єдиного європейського навчального плану, а концептуальною основою європеїзації виступає ідея формування єдиної міжнаціональної спільноти. В освіті, яка відіграє ключову роль у процесі інтернаціоналізації, ця концепція втілюється в понятті «європейський вимір». Головним завданням упровадження цього підходу у сфері освіти є модернізація її змісту на всіх рівнях, що сприятиме підвищенню якості навчання та відповідності сучасним викликам глобалізації.[1].

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об’єктивна і закономірна тенденція розвитку усіх сфер суспільного життя. Україна як така, що належить до групи найбільших європейських країн (і за чисельністю населення, і за територією), стратегічно не може перебувати поза цивілізаційними процесами сучасності, що характеризуються такими поняттями, як багатополярність, глобалізація та взаємозалежність [2].

Інтеграція України до європейського освітнього простору вимагає розробки нових механізмів співпраці з принципами Болонської декларації. Серед ключових завдань: обмін випускниками університетів, регулювання питань юридичного визнання українських дипломів у країнах ЄС, створення для запобігання «відтоку міжмізків» з Україною, гармонізація національного законодавства з європейськими

нормами, підготовка фахівців, здатних відстоювати інтереси країни в умовах жорсткої глобальної конкуренції, а також розробка сучасних джерел інформації[3, с. 413].

Європейський вектор руху України є одним із ключових аспектів, що має величезну підтримку серед громадян країни. Зазначена тенденція була посилена наданням Україні 23 червня 2022 р. Європейською Радою статусу кандидата в члени ЄС на фоні російської військової агресії. Зазначений крок із боку Європейського Союзу, спрямований на солідарність з Україною та її підтримку, посилив необхідність впровадження важливих реформ і відновив дискусію про роль ЄС як геополітичного гравця [4, с. 70].

Як країна-кандидат, Україна зобов'язана виконувати низькі вимоги та узгодити свої правила і стандарти в різних сферах. Проте глибоко вкорінені соціальні, економічні та політичні структури влади створюють значні виклики на шляху до членства в ЄС. Отримання статусу кандидата є лише першим кроком у тривалому процесі реформування системи державного управління та органів влади. Важливо, щоб цей статус проводився реальними діями з обох сторін, спрямованими на зміцнення єдності Європи навколо її спільних цінностей та подальшої інтеграції.

Сучасне європейське суспільство потребує активного внеску закладів вищої освіти та наукових установ. Європа стикається з низькими серйозними викликами, зокрема наслідками кліматичних змін, цифровою трансформацією, старінням населення, а також глобальними проблемами в сфері охорони здоров’я та її фінансовим навантаженням. Вища освіта змінює ключову роль у поєднанні навчального процесу, наукових досліджень та інновацій, що сприяє сталому економічному розвитку та наближає Європейський Союз до екологічності, інклюзивності й цифри.

На початку 2022 року було ухвалено нові ініціативи, зокрема Європейську стратегію для університетів та пропозицію Комісії щодо Рекомендацій Ради з розбудови ефективного європейського співробітництва у сфері вищої освіти. Ці заходи спрямовані на підтримку закладів освіти у процесі їх адаптації до сучасних умов.

До середини 2024 р. європейський бюджет фінансуватиме до 60 об’єднань європейських закладів вищої освіти з понад 500 університетами по всій Європі. Ця стратегія спрямована на підтримку та надання можливості всім університетам Європи адаптуватися до мінливих умов, процвітати та сприяти стійкості й відновленню Європи. Пропонується вжиття низки важливих заходів для підтримки європейських університетів у досягненні цілей, таких як зміцнення європейського виміру вищої освіти та досліджень; консолідація закладів вищої освіти як дороговказів європейського способу життя з підтримкою дій, зосереджених на академічній та дослідницькій кар’єрі, якості та відповідності перспективним навичкам, різноманітності, інклюзивності, демократичних практиках, фундаментальних правах та академічних цінностях; розширення можливостей університетів як ключових учасників змін у зеленому та цифровому переході; зміцнення університетів як рушіїв глобальної ролі та лідерства ЄС [4, с. 72].

Процес інтеграції вищої освіти України до Європейського освітнього простору обґрунтовується на положеннях Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом. відповідно до статей 375–376, ключовим завданням є наближення української наукової та технологічної сфери до європейської політики, а також активне залучення України до Європейського дослідницького простору. Це передбачає проведення реформи у сфері державного управління наукою, а також участь у міжнародних організаціях.

Інтеграція до європейського дослідницького простору відкриває для українських науковців ширші можливості для співпраці з європейськими колегами, а для держави – перспективи подальшої адаптації до стандартів і норм ЄС у галузі науки та інновацій. Оновлена у 2021 році дорожня карта інтеграції України до Європейського дослідницького простору визначає ключові напрями підтримки наукової та інноваційної діяльності, що базуються на співпраці з міжнародними організаціями [4, с. 74].

Сучасна ситуація на європейському ринку освітніх послуг характеризує тенденцію до зменшення кількості здобувачів вищої освіти в окремих країнах Європи. Основними причинами цього являються демографічні зміни, активна маятникова міграція населення в пошуках кращих умов життя, а також перенаселеність ринку праці фахівцями окремих галузей.

Утім, деякі європейські країни, зокрема сусідня Польща, ухвалили рішення щодо цієї проблеми за рахунок активного засвоєння українських студентів. Українська молодь охоче користувалася цією можливістю, крім них були запропоновані привабливі умови, зокрема безкоштовне проживання на території кампусу, пільгова вартість навчання.

Така ситуація створює значні ризики для українського ринку освітніх послуг, оскільки відтік студентів може послабити національну систему вищої освіти. У зв'язку з цим необхідно вирішити заходи для збереження конкурентоспроможності українських університетів та залучення студентів до навчання в країнах Європи. [5]

Отже, бачимо, що натепер Україна виступає в ролі постачальника кваліфікованих кадрів та молоді, яка шукає кращі та безпечніші умови навчання та працевлаштування. Тому для того, щоби бути на одному рівні конкурентоспроможності з європейським ринком праці та інтегруватися в європейський освітній простір, нашій державі слід насамперед модифікувати систему вищої освіти. Україна вже довела власну освітню, наукову та інноваційну спроможність бути надійним партнером Європейського Союзу. Інтеграція системи вищої освіти в Європейський освітній простір дала змогу взяти участь у значній кількості міжнародних проєктів та програм.

Для вирішення цих та багатьох інших проблем, має відбуватися поступова, так звана «лагідна» синхронізація вітчизняного досвіду та напрацювань з європейськими стандартами [5].

Реалізація завдань інтеграції вищої освіти вимагає від суспільства розуміння важливості освіти для його подальшого розвитку у новому тисячолітті, консолідації дій відповідних державних і недержавних структур всіх рівнів, найширшого залучення вищої школи України до загальноєвропейського інтелектуального, освітнього та науково-технічного простору.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Худавердієва В. Інтеграція в європейський освітній простір: здобутки, проблеми, перспективи. URL : http://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/39185 (дата звернення: 22.02.2025).

2. Суліма Є. М., Шепєлєв М.А. Глобалістика : підручник. К. : Вища школа, 2010. 544, [5] с.

3. Артемов І. Інтеграція вищої освіти України у світовий освітній простір: здобутки закарпатського державного університету. URL : https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/9822/1/34.pdf (дата звернення: 22.02.2025).

4. Круглов В. В., Терещенко Д. А. Інтеграція системи вищої освіти України в Європейський освітній простір. *Публічне управління та митне адміністрування*. Спецвипуск. 2022. С. 70–76. URL : http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/5211/1/11.pdf (дата звернення 22.02.2025).

5. Михайленко С. І., Мирошниченко Н. О., Гах, Р. В. Щодо ролі вищої освіти в інтеграції України в європейський освітній простір. *Педагогічна Академія: наукові записки*. 2024. № 7. URL : https://doi.org/10.5281/zenodo.12571011 (дата звернення: 22.02.2025).

Р. М. Остапенко,
канд. екон. наук, доцент;
О. А. Луценко,
канд. екон. наук, доцент,
Державний біотехнологічний університет

АДАПТАЦІЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ КІБЕРБЕЗПЕКИ У ФІНАНСОВОМУ СЕКТОРІ

Фінансовий сектор України зазнає значних трансформацій у процесі приведення його у відповідність до європейських стандартів кібербезпеки, що є важливим кроком на шляху ширшої інтеграції країни до ЄС. Цей процес адаптації передбачає комплексні реформи нормативно-правової бази, операційних практик та технологічної інфраструктури в банківських установах, платіжних системах та інших фінансових установах. Незважаючи на унікальні виклики, включаючи конфлікт з Росією та обмеженість ресурсів, Україна продемонструвала рішучу відданість підвищенню рівня своєї кібербезпеки до європейських вимог.

Європейський ландшафт кібербезпеки для фінансових установ є складним і багаторівневим, він складається з численних правил і стандартів, на які Україна повинна орієнтуватися. Ключовими серед них є Закон про цифрову операційну стійкість (DORA), який набуде чинності в січні 2025 року, Директива про мережеву та інформаційну безпеку (NIS2), Директива про платіжні послуги 2 (PSD2) та Загальний регламент про захист даних (GDPR). Ці нормативно-правові акти встановлюють комплексні вимоги до управління ризиками, звітності про інциденти, захисту даних та операційної стійкості, які українські фінансові установи повинні впровадити, щоб досягти відповідності стандартам ЄС. Стратегія адаптації України включає посилення механізмів фінансового нагляду та узгодження з європейськими стандартами, зокрема, у сфері протидії відмиванню коштів та запобігання фінансовим злочинам. Країна створює нормативно-правову базу для віртуальних активів, посилює державно-приватне партнерство для обміну розвідувальною інформацією та вдосконалює можливості правоохоронних органів для боротьби зі складними фінансовими злочинами. Ці зусилля мають вирішальне значення не лише для інтеграції до ЄС, але й для зміцнення міжнародної довіри до фінансової системи України, що є необхідною умовою для залучення іноземних інвестицій у період реконструкції та відновлення країни [1].

Важливою віхою в адаптації України до вимог кібербезпеки стало оновлення Організаційно-технічної моделі кібербезпеки. Країна прийняла єдиний підхід, заснований на NIST Cybersecurity Framework 2.0, що надає державним органам та операторам критичної інфраструктури, в тому числі у фінансовому секторі, структуровану

методологію управління кіберризиками. Прийняття цієї рамки демонструє відданість України впровадженню міжнародно визнаних найкращих практик та стандартів у своїй структурі управління кібербезпекою. Впровадження європейських стандартів кібербезпеки у фінансовому секторі України стикається з кількома суттєвими викликами. Конфлікт, що триває з Росією, не лише виснажує ресурси, але й збільшує частоту та витонченість кіберзагроз, спрямованих на фінансові установи. Багатьом українським фінансовим установам, особливо невеликим, бракує технічного досвіду та фінансових ресурсів, необхідних для повноцінного впровадження передових заходів безпеки, що вимагаються європейськими стандартами. Крім того, використання застарілих ІТ-систем у деяких установах ускладнює впровадження нових протоколів і технологій безпеки.

Україна запровадила нові рекомендації щодо розробки та впровадження планів захисту від кіберзагроз спеціально для об'єктів критичної інфраструктури, в тому числі у фінансовому секторі. Ці рекомендації наголошують на всебічній оцінці ризиків, постійній адаптації до нових загроз та подвійному затвердженні планів як Державною службою спеціального зв'язку та захисту інформації, так і Службою безпеки України. Такий підхід відображає визнання Україною фінансової системи критично важливою національною інфраструктурою, яка потребує підвищеного захисту від кіберзагроз, що відповідає європейським поглядам на критичність фінансових послуг. Фрагментація європейського законодавства у сфері кібербезпеки становить особливий виклик для зусиль України з адаптації. З огляду на численні нормативні акти та галузеві стандарти, яких необхідно дотримуватися, українські органи влади та фінансові установи повинні орієнтуватися в складному регуляторному ландшафті, одночасно розробляючи власне національне законодавство. Ця складність ще більше ускладнюється необхідністю забезпечити, щоб українські закони не лише відповідали чинним стандартам ЄС, але й були достатньо гнучкими, щоб адаптуватися до європейського регуляторного середовища, яке швидко змінюється, особливо з появою нових загроз і розвитком технологій [2].

Боротьба з відмиванням коштів та фінансуванням тероризму (ПВК/ФТ) є критично важливими компонентами адаптації України до європейських стандартів кібербезпеки у фінансовому секторі. Країна працює над зміцненням своєї системи протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму шляхом розширення можливостей моніторингу транзакцій, впровадження ризик-орієнтованих підходів до належної перевірки клієнтів та покращення координації між підрозділами фінансової розвідки та службами безпеки. Ці зусилля є важливими не лише для кібербезпеки, але й для вирішення ширших проблем фінансових злочинів, які можуть підірвати довіру до фінансової системи України.

Україна все більше впроваджує передові технології, щоб відповідати європейським стандартам кібербезпеки у своєму фінансовому секторі. Штучний інтелект і

машинне навчання впроваджуються для моніторингу транзакцій і виявлення аномалій, допомагаючи фінансовим установам ефективніше виявляти потенційні порушення безпеки та шахрайські дії. Технологія блокчейн досліджується для безпечного ведення обліку та перевірки транзакцій, а методи біометричної автентифікації покращують контроль доступу та процеси верифікації клієнтів. Ці технологічні досягнення мають вирішальне значення для подолання розриву між поточними можливостями України та європейськими вимогами. Державно-приватне партнерство відіграє життєво важливу роль в адаптації України до європейських стандартів кібербезпеки. Країна розвиває співпрацю між державними органами, фінансовими установами та компаніями, що займаються кібербезпекою, з метою обміну розвідданими про загрози, розробки найкращих практик та колективного реагування на кіберінциденти. Ці партнерства сприяють передачі знань, спільному використанню ресурсів та скоординованому реагуванню на нові загрози, що робить фінансову екосистему більш надійною та стійкою. Європейські моделі обміну інформацією та спільного захисту вивчаються та адаптуються до українського контексту з метою посилення цих партнерств. Національний банк України (НБУ) став ключовим гравцем в адаптації країни до європейських стандартів кібербезпеки. Як основний регулятор банківського сектору, НБУ розробляє та впроваджує нормативно-правові акти, узгоджені з європейськими вимогами, здійснює наглядову діяльність для забезпечення їх дотримання, а також надає рекомендації фінансовим установам щодо найкращих практик кібербезпеки. Зусилля НБУ включають створення центру кібербезпеки, видання спеціальних нормативно-правових актів з питань інформаційної безпеки банківських операцій та координацію з європейськими банківськими органами для забезпечення відповідності новим стандартам. Регулювання віртуальних активів та криптовалют є новою сферою уваги в адаптації України до європейських стандартів кібербезпеки. Країна працює над створенням комплексної нормативно-правової бази для віртуальних активів, яка враховує проблеми кібербезпеки, водночас сприяючи інноваціям у секторі фінансових технологій. Це включає в себе впровадження вимог «знай свого клієнта» (KYC) та боротьби з відмиванням грошей для постачальників послуг віртуальних активів, встановлення стандартів безпеки для криптовалютних бірж, а також розробку механізмів моніторингу та реагування на кіберзагрози в екосистемі віртуальних активів [3].

У фінансовому секторі України розробляється система повідомлень про інциденти та обміну інформацією, яка відповідає європейським вимогам. Ці рамки встановлюють протоколи для повідомлення про інциденти кібербезпеки регуляторним органам, обміну розвідданими про загрози між фінансовими установами та координації реагування на значні кіберподії. Імплементація цих рамок стикається з проблемами, пов'язаними з довірою, конфіденційністю та технічною сумісністю, але прогрес досягається завдяки спільним зусиллям державних і приватних зацікавлених

сторін, підтриманих міжнародними партнерами. Адаптація України до європейських стандартів кібербезпеки отримує значну підтримку з боку міжнародних партнерів та організацій. Європейський Союз через різні програми технічної допомоги та механізми фінансової підтримки надає експертизу, навчання та ресурси, щоб допомогти Україні привести свій фінансовий сектор у відповідність до європейських вимог. Міжнародні фінансові установи, такі як Світовий банк та Міжнародний валютний фонд, також підтримують зусилля України шляхом надання консультацій з питань політики, ініціатив з розбудови спроможності та обумовленого фінансування, що заохочує реформи в управлінні фінансовим сектором та кібербезпеці.

Управління ризиками третіх сторін набуває все більшого значення в системі кібербезпеки фінансового сектору України. Оскільки фінансові установи все більше покладаються на зовнішніх постачальників послуг, хмарні обчислювальні платформи та фінтех-партнерства, зростає потреба в надійній оцінці безпеки постачальників, договірних гарантіях та постійному моніторингу. Європейські стандарти, такі як DORA, приділяють значну увагу управлінню ризиками, пов'язаними з третіми сторонами, і вимагають від фінансових установ забезпечити, щоб їхні постачальники послуг дотримувалися належних заходів безпеки та мали відповідні можливості для забезпечення стійкості. Україна працює над тим, щоб включити ці вимоги до своєї нормативно-правової бази та інституційних практик. Тестування стійкості та кібернавчання стають стандартною практикою у фінансовому секторі України в рамках адаптації до європейських стандартів. Фінансові установи проводять регулярні тести на проникнення, оцінку вразливостей та навчання на основі сценаріїв, щоб оцінити свою здатність протистояти кібератакам та відновлюватися після них. Ці заходи допомагають виявити слабкі місця в засобах контролю безпеки, протестувати процедури реагування на інциденти та розбудувати організаційні можливості для управління кіберкризами. Національний банк України все частіше координує загальногалузеві навчання, які імітують масштабні кіберінциденти, що впливають на кілька установ одночасно [1].

Шлях до повної відповідності європейським стандартам кібербезпеки є одночасно і викликом, і можливістю для фінансового сектору України. Хоча процес імплементації вимагає значних ресурсів, досвіду та часу, він також стимулює модернізацію, посилює безпекові можливості та зміцнює міжнародну довіру до фінансової системи України. Успішна адаптація до європейських стандартів не лише зміцнить перспективи інтеграції України до ЄС, але й підвищить стійкість її фінансових установ до кіберзагроз, що в кінцевому підсумку сприятиме економічній стабільності та зростанню в критичний період відновлення та розвитку країни.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Fighting Financial Crime is Central to Ukraineâs Future. *Homepage Royal United Services Institute*. URL : https://rusi.org/explore-our-research/publications/commentary/fighting-financial-crime-central-ukraines-future (date of access: 20.03.2025).

2. A project to combat cyber fraud in the financial sector has been launched. *National Security and Defense Council of Ukraine*. URL : https://www.rnbo.gov.ua/ en/ Diialnist/6103.html (date of access: 20.03.2025).

3. Cybersecurity in the Financial Sector: EU’s Digital Operational Resilience Act Takes Effect / Insights / Mayer Brown. *Mayer Brown*. URL : https://www.mayerbrown.com/en/insights/publications/2025/01/cybersecurity-in-the-financial-sector-eus-digital-operational-resilience-act-takes-effect (date of access: 20.03.2025).

В. С. Палінчак,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Р. М. Васека,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ПРАВОВИЙ ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ НА ВНУТРІШНЮ АДМІНІСТРАТИВНУ ПОЛІТИКУ

Перед Україною на шляху до вступу в ЄС стоїть багато завдань, включаючи юридичні зобов'язання щодо адаптації українського законодавства до європейських стандартів. Дана процедура є ключовою у реформуванні політичних, економічних та правових інститутів України. Однак, окрім формальних змін, важливою є також реальна імплементація цих змін на практиці. Тому конкретно в цьому контексті стає актуальним питання аналізу правового впливу євроінтеграції на внутрішню політику України та виявлення проблем, що виникають між правовими вимогами ЄС і реальним становищем у країні.

Мета цього дослідження – опрацювати правові наслідки європейської інтеграції щодо внутрішньої політики України з акцентом на реформи та порівняння фактичного впровадження європейських норм у внутрішньому законодавстві та політиці країни. Завдання також полягає в тому, щоб визначити основні перешкоди, що перешкоджають правовій трансформації України та обговорити потенціал для європейських реформ інтеграції в рамках внутрішньої політики та європейських стандартів.

Сама мета європейської інтеграції полягає в зближенні України з Євросоюзом як на рівні законів, так і на рівні правил і звичаїв, що існують у суспільстві. Курс на інтеграцію до Європи природно випливає з української незалежності. Його коріння – в історії українців та бажанні жити в демократичній, економічно міцній, соціально справедливій країні. Його ціль — через великі внутрішні зміни створити умови для приєднання до європейських передових країн [1].

Євроінтеграція України – це процес політичного, економічного та правового зближення з Європейським Союзом (ЄС), спрямований на досягнення повноправного членства в цій організації. Цей процес включає в себе адаптацію законодавства, реформування інституцій та гармонізацію стандартів відповідно до європейських норм.

Євроінтеграційний процес України розпочався відразу після здобуття незалежності, коли країна обрала курс на інтеграцію до Європейського Союзу (ЄС). Це прагнення було офіційно підтверджене 5 грудня 1991 року у Зверненні Верховної

Ради України «До парламентів і народів світу». Протягом наступних років Україна активно працювала над наближенням до європейських стандартів, що включало політичні, економічні та правові реформи. Ці зусилля призвели до підписання та ратифікації Угоди про асоціацію з ЄС, яка набула чинності 1 вересня 2017 року. Угода стала важливим етапом у процесі євроінтеграції, оскільки передбачала поступову адаптацію українського законодавства до acquis communautaire ЄС. Незважаючи на досягнуті результати, Україна продовжує стикатися з низкою викликів, включаючи боротьбу з корупцією та необхідність глибших реформ у різних сферах. Ці аспекти потребують подальшої уваги для забезпечення успішної інтеграції до європейської спільноти [2].

Конкретно Угода про асоціацію між Україною та ЄС є ключовим документом, який визначає рамки співпраці та інтеграції. Вона складається з політичної та економічної частин, включаючи створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (ПВЗВТ). Угода передбачає поступову гармонізацію законодавства України з правом ЄС, що охоплює приблизно 355 актів ЄС, які повинні бути адаптовані до національного законодавства [3].

Щодо правового впливу варто зазначити гармонізацію правових норм, яка є складним і тривалим процесом, але є необхідною умовою для набуття членства в ЄС. Інституційні зміни включають створення та вдосконалення інститутів, відповідальних за впровадження європейських стандартів, зокрема у сферах державного управління та правосуддя.

Вплив на судову практику проявляється через застосування положень Угоди про асоціацію в правозастосуванні, що сприяє розвитку судової практики відповідно до європейських стандартів [4].

Під зміну потрапила і сфера адміністративного права. Процес європеїзації адміністративного права України зумовлений необхідністю гармонізації національного законодавства з правовими стандартами ЄС та впровадженням ефективних механізмів державного управління. Відповідно до сучасних тенденцій реформування, значна увага приділяється модернізації адміністративних процедур, підвищенню прозорості діяльності органів влади та впровадженню принципів належного урядування. Одним із ключових напрямів є вдосконалення інституту адміністративного оскарження та судового захисту, що передбачає зміцнення гарантій прав громадян і бізнесу у відносинах із державою. Також відбувається активна цифровізація адміністративних послуг, що спрощує взаємодію громадян із владою та забезпечує більш ефективне функціонування державного апарату. Важливим аспектом є імплементація принципів верховенства права, пропорційності та обґрунтованості адміністративних рішень, що відповідає загальноєвропейським стандартам правової держави та сприяє інтеграції України до правового простору ЄС [5].

Гармонізація адміністративного законодавства України з європейськими стандартами є важливим процесом, який ґрунтується на міжнародних документах, що визначають засади публічного управління та місцевого самоврядування. Основу такого реформування становлять принципи, закладені в актах Ради Європи, зокрема в Європейській хартії місцевого самоврядування, яка гарантує автономію органів місцевого управління та їхню захищеність від надмірного втручання центральної влади. Разом із цим значну роль відіграють міжнародні правові акти, спрямовані на захист прав людини, адже ефективне функціонування адміністративної системи безпосередньо впливає на забезпечення та реалізацію прав громадян. Інструменти гармонізації передбачають адаптацію законодавчих норм до європейських вимог, що включає вдосконалення механізмів контролю за діяльністю органів влади, децентралізацію, підвищення рівня правової визначеності та посилення підзвітності чиновників перед суспільством. Враховуючи європейський досвід, важливо формувати правове середовище, у якому місцеві громади матимуть реальну можливість брати участь у прийнятті рішень, а система адміністративного управління стане ефективним інструментом реалізації демократичних принципів і сприятиме зміцненню верховенства права [6].

Впровадження європейських принципів у сфері державного управління в Україні є ключовим аспектом реформ, спрямованих на підвищення ефективності та прозорості державних інституцій. Цей процес базується на адаптації європейських стандартів та практик, що забезпечують належне врядування та відповідність європейському адміністративному простору.

Одним із основних документів, що визначає ці стандарти, є «Принципи державного управління» програми SIGMA, які слугують орієнтиром для країн, що прагнуть інтегруватися до Європейського Союзу. Ці принципи охоплюють такі аспекти, як стратегічні рамки реформ, формування та координація політики, державна служба та управління людськими ресурсами, підзвітність, надання послуг та фінансовий менеджмент і аудит. В Україні впровадження європейських принципів державного управління здійснюється через низку реформ та стратегій. Зокрема, Стратегія реформування державного управління України на 2016-2020 роки була розроблена відповідно до європейських стандартів належного адміністрування, сформульованих у документі SIGMA «Принципи державного управління». Один із основних напрямів цієї стратегії – модернізація державної служби та управління людськими ресурсами [7].

Крім того, Національне агентство України з питань державної служби (НАДС) пропонує освітні програми, спрямовані на поглиблення знань державних службовців щодо впровадження європейських принципів державного управління. Ці програми охоплюють питання адаптації законодавства України до права ЄС, стандартів Європейського Союзу у відповідних сферах та заходів з їх впровадження [8].

Важливим аспектом є також формування європейської моделі публічної служби в Україні. Це передбачає врахування досвіду європейських країн в організації публічної служби та адаптацію його до українських реалій. Дослідження в цій сфері аналізують еволюцію концепцій публічного управління, стан та проблеми розвитку державної служби в умовах реформування, а також особливості посад державної служби на основі критеріїв професійної компетентності [9].

Таким чином, впровадження європейських принципів у сфері державного управління в Україні є комплексним процесом, що включає адаптацію законодавства, реформування інституцій та підвищення компетентності державних службовців, з метою забезпечення ефективного та прозорого врядування відповідно до європейських стандартів.

Один із найважливіших завдань України для вступу в ЄС є мінімізація корупції. У процесі євроінтеграції Україна реалізує комплексні антикорупційні заходи, спрямовані на адаптацію до європейських стандартів. Ці заходи включають створення незалежних антикорупційних органів, таких як Національне антикорупційне бюро та Спеціалізована антикорупційна прокуратура, вдосконалення законодавства, підвищення прозорості державних закупівель, запровадження електронного декларування доходів посадовців, а також співпрацю з міжнародними партнерами для обміну досвідом і підтримки реформ. Завдяки цим зусиллям, Україна за останні десять років покращила свої позиції в Індексі сприйняття корупції, що є важливим кроком на шляху до повноцінної євроінтеграції [10].

Практична імплементація європейських адміністративно-правових стандартів в Україні виявляється через адаптацію норм права ЄС до національного законодавства. Цей процес вимагає детального аналізу та врахування специфіки української правової системи. Розрізнення понять «імплементація» та «адаптація» є ключовим для розуміння глибини інтеграції європейських стандартів.

Оцінка ефективності реформ у сфері адміністративного права показує поступове наближення до європейських практик. Однак, існують виклики, такі як необхідність подолання внутрішньополітичних факторів, які можуть стримувати євроінтеграційний процес [11].

Вплив євроінтеграції на систему публічної служби та адміністративні процедури є значним. Він вимагає адаптації до європейських стандартів управління, підвищення прозорості та підзвітності державних органів. Це включає стандартизацію європейських практик в адміністративному праві України, що сприяє покращенню якості державного управління [12].

Фактично, євроінтеграція України має суттєвий вплив на внутрішню адміністративну політику, оскільки стимулює адаптацію до європейських стандартів у сфері державного управління. Практична імплементація європейських адміністративно-правових норм дозволяє поступово впроваджувати реформи, які покращують ефективність

та прозорість адміністративних процедур. Проте процес реформування стикається з низкою викликів, таких як внутрішньополітичні фактори і необхідність подолання опору змінам. Водночас, євроінтеграція сприяє вдосконаленню системи публічної служби, підвищуючи її відповідність європейським стандартам управління, що в кінцевому підсумку сприяє покращенню якості державного управління в Україні.

Процес євроінтеграції України вимагає не лише формальних змін у законодавстві, а й ефективної імплементації європейських стандартів на практиці. Важливим аспектом є адаптація адміністративного права, що включає модернізацію державного управління, підвищення прозорості та підзвітності. Проте, попри позитивні зрушення, Україна стикається з внутрішніми політичними та соціальними викликами, які уповільнюють реформи. Тому для успішної євроінтеграції необхідно забезпечити не лише юридичну відповідність, а й реальну зміну у функціонуванні адміністративних процедур та публічної служби.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Команда урядового офісу координації європейської та євроатлантичної інтеграції / Європейська інтеграція. URL : https://eu-ua.kmu.gov.ua/integration/

2. Приходько А. А. Євроінтеграційні процеси в Україні: становлення та розвиток. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського.* Серія: юридичні науки. 2019. Том 30 (69), № 6. С. 92–97.

3. Гнидюк Н., Павлюк С. Наближення законодавства України до права ЄС відповідно до Угоди про асоціацію: між правовими зобов'язаннями та аналізом політики? / Європейський інформаційно-дослідницький центр.

4. Смирнова К. Правозастосування угоди про асоціацію з ЄС у правопорядку України: судова практика. *Право України*. 2024. № 7. С. 13–22.

5. Радишевська О. Р. Європеїзація адміністративного права України: особливості сучасної тектоніки механізмів впливу. *Часопис Київського університету права*. 2020/1.

6. Барвіненко В. Д. Гармонізація публічного управління: адміністративно-правовий аналіз джерел європейських муніципальних стандартів. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету.* Сер.: Юриспруденція. 2023. № 66.

7. Гончарук Н. Т., Прудиус Л. В. Модернізація державної служби та управління людськими ресурсами в Україні. *Аспекти публічного правління*. 2018. Том 6, № 1–2.

8. Впровадження європейських принципів державного управління програми OECD/SIGM / Портал управління знаннями. URL : https://pdp.nacs.gov.ua/courses/vprovadzhennia-yevropeiskykh-pryntsypiv-derzhavnoho-upravlinnia-prohramy-oecd-sigma?utm_source=chatgpt.com

9. Формування європейської моделі публічної служби в Україні. Шифр «Європейські моделі». 2019.

10. Десять років боротьби з корупцією успіхи і Виклики, які постали перед Україною / TRANSPARENCY INTERNATIONAL UKRAINE. URL : https://ti-ukraine.org/news/mayatnyk-borotby-z-koruptsiyeyu-v-ukrayini-krok-vpered-pislya-kroku-nazad/?utm_source=chatgpt.com

11. Акуленко Л., Дяченко С. Український центр європейської політики. Чому реформа держуправління є необхідною для успішної євроінтеграції України? / Видавництво «Європейська правда». URL : https://www.eurointegration.com.ua/experts/2024/12/18/7200828/

12. Коломієць Т. О., Колпаков В. К. Стандартизація європейських практик в адміністративному праві України. *Ампаро*. Спецвипуск. 2022. Том 1. С. 152–159.

О. А. Пілевич,
канд. пед. наук, директор,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права;
Д. С. Пілевич,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економічної політики,
маркетингу та бізнес-аналітики,
Державний податковий університет

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Інтеграція України з ЄС офіційно розпочалась у 1994 р. із підписання Угоди про партнерство та співробітництво між Україною та ЄС. Це був перший документ, що затвердив формування нових соціально-економічних та культурних зв'язків між країнами Європи та Україною, створивши передумови для подальшого розвитку зовнішньоекономічних, політичних відносин, залучення іноземних інвестицій та реалізації спільних інноваційних проєктів.

Проте шлях до набуття Україною членства в ЄС супроводжується необхідністю виконання певних організаційних та економічних вимог, частина з яких вимагає значних трансформацій сфери державного управління та фінансової системи з метою адаптації національної економіки до вимог ЄС, що актуалізує продовження наукових досліджень у цьому напрямку. Однією з основних вимоги є досягнення макроекономічної стабільності, проте в умовах військового стану і активних військових дій, що супроводжуються економічною кризою, ця умова виступає значним викликом для уряду України. Сукупність економічних проблем, пов'язаних із падінням ВВП, зростанням рівня економічного боргу, зростанням інфляції ускладнюють процес євроінтеграції України. Так, згідно Копенгагенських критеріїв, що є основними вимогами для країн-кандидатів до вступу в ЄС, визначено безумовність розвитку ринкової економіки, оскільки саме за умов відповідності вимогам ринкової економіки Україна та вітчизняні товаровиробники здатні забезпечити гідну конкурентну позицію та європейському ринку товарів і послуг [1].

Згідно інших критеріїв вступу – Маастрихтських, що стосуються більше приєднання для Єврозони, встановлено конкретні показники економічного розвитку, що дають змогу зробити висновок про стабільність фінансової системи країни, ефективність фіскальної та монетарної політики. Так, основними фінансовими умовами визначено наступні:

−середньорічний рівень інфляції не повинен перевищувати рівень трьох найбільш стабільних членів ЄС більше ніж на 1,5 %;

−співвідношення державного боргу до ВВП не повинно перевищувати 60 %, а дефіцит державного бюджету – 3 % ВВП;

−довгострокові відсоткові ставки не повинні перевищувати рівень трьох найстабільніших країн ЄС більше ніж на 2 %;

−валютний курс щодо євро повинен бути стабільним, а країна має бути учасницею європейського механізму валютних курсів протягом двох років [1].

Виконання цих критеріїв є запорукою економічної готовності країни до інтеграції з ЄС та свідчать про певний рівень економічної стабільності. Проте якщо до початку військової агресії рф у 2022 р. Україна дотримувалась критерію щодо дефіциту бюджету, на даний час цей показник вже не відповідає умовам. Аналогічна ситуація стосується і показника державного боргу: за підсумками 2022 року цей показник склав 78 % ВВП проти встановленого 60 %, а у 2023 році досягнув 84 %. Дана ситуація є цілком логічною, виходячи із обсягу запозичень на державну безпеку та оборону впродовж зазначеного періоду. Виходом із цієї ситуації може стати лише реструктуризація боргу, проте в умовах військових дій цей процес ускладнений та ефективні інструменти реструктуризації відсутні.

Аналогічною є ситуація із інфляцією та валютною політикою. Так, на кінець 2022 р. інфляція склала 26,6 %, а використання плаваючого валютного курсу під впливом зовнішніх загроз призвело до різкого падіння курсу гривні. Отже, відповідність економіки країни критеріям вступу до ЄС напряму залежить від стану зовнішнього середовища, проте дія внутрішніх чинників та потенціалі мобілізації фінансових ресурсів залежать від відповідної державної фінансової політики, основними стратегічними напрямками якої мають стати реформування податкової системи та зміцнення банківського сектору. На даний час позитивним моментом є відповідність рівня податкового навантаження європейським стандартам, що не перешкоджає процесу євроінтеграції, проте основним напрямом реформ має стати забезпечення прозорості податкової системи та удосконалення податкового законодавства. Перш за все стосується забезпечення достатнього рівня стабільності податкової системи та чіткості ведення бізнесу. Так, експертами пропонується забезпечення ефективного адміністрування податків, що сприяло б інвестиційній вмотивованості та сприятливості інвестиційного клімату. Незважаючи на умови війни, банківська система тримає стійкі позиції внаслідок реформ, проведених Національним банком, та скорочення кількості проблемних банків. Особливо це стосується кредитної діяльності, а саме зменшення частки непрацюючих кредитів – на 2,8 % у 2024 р. в порівнянні із 2023 р. внаслідок нарощування обсягів кредитування високої якості та списання непрацюючих кредитів. З метою відновлення платоспроможності клієнтів банки активно застосовують позасудову реструктуризацію [2].

Проте фінансова система країни напряму залежить від умов формування бізнес-клімату в країні, а, отже, від рівня корупції та захисту прав власності. На думку

А. Мейш та О. Лисак, фінансова система повинна бути гнучкою, динамічною, саморегульованою. Держава повинна знайти оптимальний підхід до реструктуризації, керувати розвитком і забезпечувати стабільність всієї системи [3]. Високий рівень небезпеки інвестиційної діяльності внаслідок одночасно із військовими діями та високим рівнем корумпованості влади стримує розвиток фінансової сфери та привабливість економічної сфери економіки для іноземних інвесторів. Отже, впровадження реформ у податковій сфері має проводитись паралельно із реформою подолання корупції та розробкою ефективної антикорупційної політики держави. Аналіз рейтингу України за Індексом сприйняття корупції за підсумками 2023 р. свідчить про 104 місце, яке вона займає з-поміж інших 180 країн світу, що є тривожною тенденцією. Так, Грузія, яка теж є кандидатом на членство у ЄС, займає 49 місце [4].

Отже, подальша реалізація запланованих напрямків вступу до ЄС має спиратись на удосконалення інституційної спроможності фінансової системи щодо забезпечення захисту від корупційних ризиків, підвищення рівня довіри суспільства до фінансових установ, що дасть змогу активувати потоки як внутрішніх, так і зовнішніх інвестицій. Також важливим аспектом, на думку деяких вчених, є розвиток системи публічних фінансів, що дало б змогу вирішити частину фінансових проблем регіонального рівня, підвищити рівень життя населення та досягнути цілей суспільного добробуту [5].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фінансові потоки у міжнародних торгово-економічних відносинах (Україна – ЄС) / Левандівський О., Щур Р., Мацьків В., Кохан І. *Ринкова економіка: сучасна теорія та практика управління*. 2023. Т. 22, № 1 (53). С. 10–23.

2. Коментар Національного банку щодо рівня інфляції у 2022 році / НБУ. URL : https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-rivnya-inflyatsiyi-u-2022-rotsi

3. Мейш А. В., Лисак О. М. Перспективи розвитку фінансової системи України. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2019. № 1. С. 70–74.

4. Індекс сприйняття корупції 2023. Transparency International. URL : https://cpi.ti-ukraine.org/#/

5. Гнидюк І., Складанюк М. Проблеми та перспективи розвитку фінансів публічного сектору в умовах євроінтеграції. *Економіка та суспільство*. 2023. № 49.

Н. О. Пухальська,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ФІНАНСОВИЙ КОНТРОЛІНГ ЯК СПОСІБ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Фінансовий контролінг є важливим інструментом, який підприємство використовує для збору необхідної інформації, що слугує основою для прийняття управлінських рішень. У разі впровадження ефективної системи контролінгу її необхідно постійно аналізувати та вдосконалювати. Враховуючи це, розробка механізму для оцінки ефективності фінансового контролінгу неможлива без глибокого аналізу існуючих проблем та визначення перспектив їх вирішення.

Питання сутності, методології та необхідності фінансового контролінгу все частіше стають предметом дослідження як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Формування концепції антикризового фінансового контролінгу набуває особливої актуальності в умовах розвитку інформаційної економіки, що вимагає стратегічного бачення компанії та адаптації її управлінських процесів до трансформаційних змін. Це, у свою чергу, сприяє впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій та інтеграції інформаційних потоків у діяльність підприємства для швидкого реагування на зовнішні та внутрішні фактори.

Ефективне проведення фінансового контролінгу передбачає аналіз інструментів та пошук шляхів удосконалення його системи. Важливим завданням є розробка підсумкової шкали, яка дозволить оцінювати ефективність існуючого фінансового контролінгу на підприємстві.

Основна мета фінансового контролінгу полягає у формуванні стратегічних напрямів розвитку компанії, аналізі та моніторингу її поточної діяльності, а також у розробці перспективних та оперативних планів, бюджетів і прогнозів. Серед ключових цілей контролінгу можна виокремити:

– підтримку оптимального рівня ліквідності;

– забезпечення довгострокової платоспроможності;

– досягнення рентабельності.

Одним із основних завдань контролінгу є досягнення необхідного рівня рентабельності за умови збереження ліквідності підприємства. Тому фахівцям у сфері контролінгу необхідно визначати взаємозв’язок між показниками ліквідності та рівнем рентабельності власного капіталу [1, с. 8].

Зростання конкуренції на ринку та нестабільність зовнішнього середовища значно ускладнюють процес управління вітчизняними підприємствами. Це, у свою

чергу, потребує впровадження сучасних управлінських інструментів, здатних враховувати невизначеність та потенційні ризики. Одним із таких інструментів є контролінг, який забезпечує інформаційну підтримку процесу ухвалення рішень. Його використання дає змогу ефективно розпоряджатися наявними ресурсами, проводити об'єктивний аналіз сильних і слабких сторін підприємства, а також мінімізувати вплив негативних факторів, що можуть призвести до кризових ситуацій або навіть банкрутства.

Контролінг дозволяє вивести управління підприємством на якісно новий рівень шляхом інтеграції та координації роботи різних структурних підрозділів. Це сприяє узгодженню їхніх дій та орієнтації на досягнення як короткострокових, так і довгострокових цілей компанії [2, с. 89].

Впровадження контролінгу на сучасних підприємствах зумовлене кількома ключовими факторами:

– Нестабільність зовнішнього середовища вимагає адаптації управлінських підходів, акцентуючи увагу на прогнозуванні майбутніх тенденцій, а не лише на аналізі минулих результатів.

– Динамічні зміни в зовнішньому середовищі потребують від підприємства швидкої реакції та підвищення його гнучкості.

– Ефективне управління передбачає постійний моніторинг змін як у зовнішніх, так і у внутрішніх процесах компанії.

– Для забезпечення стабільності та запобігання кризовим ситуаціям необхідно розробити чітку систему дій.

– Ускладнення управлінських процесів вимагає впровадження механізму координації всіх складових управлінської системи.

– Контролінг сприяє інтеграції знань у різних сферах діяльності, що дозволяє досягти синергії у прийнятті рішень [2, с. 89].

Сам контролінг в системному відношенні носить загальний характер. Але об'єктах, змісті і інструментах фінансового контролінгу в різних видах діяльності можуть відрізнятись.

Основні особливості фінансового контролінгу на підприємстві:

- поєднання фінансового контролю з плануванням закупівель матеріалів, виробництва, відвантаження продукції;

- складний процес виробництва продукції, а значить, специфіка формування собівартості та руху грошових коштів, пов'язана з процесами виробництва, запасами, зберіганням і логістикою продукції;

- необхідність вибору найбільш продуктивних і ефективних активів у відповідності зі стратегією. Оцінка інвестицій в довгострокові активи і залучення довгострокових пасивів;

- специфіка балансування активів і пасивів, викликаних процесом виробництва, в частині амортизації основних засобів, прискорення оборотності оборотних коштів, підтримки ліквідності балансу і фінансової стійкості, в зв'язку з тривалістю циклу виробництва;

- застосування складних методів калькулювання та обчислення витрат для їх оптимізації;

- ціноутворення на продукцію [3, с. 255].

Система контролінгу має включати як стратегічний, так і оперативний рівень. Стратегічний контролінг спрямований на формування комплексу заходів, що гарантують довгострокову присутність підприємства на ринку, тоді як оперативний контролінг оцінює ефективність прийнятих стратегічних рішень і забезпечує короткострокові результати, зокрема отримання прибутку.

Оперативний процес регулюється шляхом постійного порівняння запланованих показників із фактичними даними. Основна концепція контролінгу базується на забезпеченні стабільного функціонування підприємства як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. Це досягається шляхом створення ефективної системи ухвалення управлінських рішень, їхнього аналізу та контролю, що сприяє досягненню як тактичних, так і стратегічних цілей компанії.

Контролінг реалізується через комплекс завдань у сферах бухгалтерського обліку, підтримки планування, контролю за виконанням планових показників, аналітичного забезпечення керівництва та управління фінансовими ресурсами [4, с. 179].

Фінансовий контролінг на підприємстві під час воєнного стану в Україні відіграє ключову роль у забезпеченні його стабільності, виживання та здатності адаптуватися до кризових умов. Війна спричиняє нестабільність ринків, зростання ризиків і непередбачуваність у бізнес-середовищі, тому ефективний контролінг стає важливим інструментом для прийняття зважених управлінських рішень.

Основні чинники, що зумовлюють необхідність фінансового контролінгу під час війни:

– Контроль грошових потоків – у воєнний період критично важливо ефективно управляти фінансовими ресурсами, щоб уникнути дефіциту коштів і забезпечити безперервність операцій. Контролінг допомагає планувати та регулювати фінансові потоки, аналізувати надходження та витрати, прогнозувати можливі касові розриви та вчасно на них реагувати.

– Оптимізація витрат – у складних економічних умовах багато підприємств стикаються зі зменшенням доходів, що робить контроль за витратами особливо важливим. Фінансовий контролінг дозволяє аналізувати структуру витрат, визначати неефективні статті бюджету та знаходити можливості для їхнього скорочення.

– Управління ризиками – військові дії суттєво підвищують фінансові та економічні ризики, такі як втрата активів, падіння попиту чи перебої в логістиці. Контролінг

допомагає оцінювати ризики, розробляти стратегії мінімізації можливих втрат і створювати ефективні механізми реагування на кризові ситуації.

– Підтримка фінансової стійкості – в умовах воєнного стану підприємства можуть зіштовхнутися з різким зменшенням доходів. Завдяки фінансовому контролінгу можливо гнучко коригувати фінансові плани, що сприятиме адаптації до нових економічних реалій та збереженню стабільності.

– Стратегічне планування – контролінг передбачає не лише аналіз поточного стану, а й оцінку довгострокових перспектив, що особливо важливо у кризові часи. Це включає пошук нових ринків, партнерських можливостей, диверсифікацію бізнесу та вдосконалення бізнес-процесів задля підвищення конкурентоспроможності.

– Моніторинг фінансових показників – у нестабільній економічній ситуації необхідно оперативно відстежувати ключові фінансові параметри підприємства (рентабельність, прибутковість, ліквідність) для своєчасного коригування управлінської стратегії та запобігання фінансовим труднощам [5, с. 82].

Організація фінансового контролінгу ґрунтується на визначенні його функцій, завдань і специфіки фінансового управління відповідно до особливостей діяльності підприємства. На основі поставлених завдань визначаються технологічні процеси, уточнюються методи, інструменти, об’єкти аналізу та необхідні ресурси. Також встановлюються показники ефективності. Для підвищення результативності та зниження витрат фінансовий контролінг інтегрується в загальну систему управління підприємством.

Система фінансового контролінгу – це не сталий механізм. Вона вимагає періодичного контролю і вдосконалення в залежності від змін у зовнішньому і внутрішньому середовищі, щоб не стати анахронізмом, перешкодою в розвитку підприємства. Фінансовий контролінг відіграє важливу роль в системі фінансового управління. Від його організації та якості практичного застосування залежать результативність і ефективність діяльності, її розвиток в перспективі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Вареник В. М., Шпуряка О. В. Фінансовий контролінг на підприємстві: інструменти та оцінка результативності. *The vital cycle of the organizational culture of the trading enterprises.* 2019. Т. 2, № 12. С. 6–12.

2. Корбутяк А. Г., Шевчук Ю. О. Фінансовий контролінг як складник управління фінансами підприємства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету : серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство* / редкол. : М. М. Король (голов. ред.), М. М. Палінчак, Я. П. Дроздовський та ін. Ужгород : Видавничий дім «Гельветика», 2021. Вип. 39. С. 89–94. Бібліогр. : С. 93–94 (15 назв); рез. укр., англ. URL : http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/39_2021ua/18.pdf

3. Жарікова К. Система фінансового контролінгу на підприємстві / Електронний архів КНУТД. URL : https://surl.li/olcpqs (дата звернення: 21.02.2025).

4. Горбенко С., Филипенко О. Система контролінгу на підприємстві. Aktualni problemi ta perspektivi rozvitku Ukrayini. 2022. С. 178–179. URL : https://surl.li/wzqxva

5. Гут Л. Особливості використання інструментарію фінансового контролінгу на підприємствах в умовах воєнного стану. URL : https://surl.li/ekzaue (дата звернення: 21.02.2025).

М. В. Таран,
студент 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
С. В. Нєсвєтова,
викладач,
ВСП Роменський фаховий коледж
КНЕУ імені Вадима Гетьмана

РОЛЬ РИНКУ ЦІННИХ ПАПЕРІВ У ЗАЛУЧЕННІ КАПІТАЛУ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

Кризові явищі в економіці в України спричинили значні зміни в українському секторі цінних паперів. Ситуація призвела до того, що інвестори переключили свою увагу на державні облігації як найбільш надійний фінансовий інструмент. Цінні папери, це не просто фінансові інструменти. Приватні емітенти стикаються з серйозними операційними проблемами, а регуляторна система змінює свої процедури для захисту інвесторів. Незважаючи на ці зміни, регуляторна система запроваджує нові процедури щодо захисту інвесторів [4].

Ринок отримує нові перспективи зростання в цей післявоєнний період, коли економіка демонструє ознаки пожвавлення. Інфраструктурні проекти разом із підтримкою малого та середнього бізнесу використовуватимуть ринок цінних паперів як основну систему залучення інвестицій. Україна досягне кращої прозорості ринку та операційної ефективності завдяки європейській інтеграції та проектам із впровадження блокчейну. Впровадження «зелених» облігацій разом із фінансовими інноваціями відкриє різні інвестиційні можливості, що призведе до розширення ринку. Дослідженням проблеми залучення капіталу на ринок цінних паперів в Україні присвятили свої праці [2].

Ринок цінних паперів України демонструє чіткі можливості для відновлення та перспективи розвитку після закінчення війни. Для відновлення та розвитку ринку після конфлікту середовище має бути стабільним, а інвестори повинні відчувати себе впевнено завдяки покращеним сценаріям залучення капіталу [3].

Завдяки операціям на ринку цінних паперів інвестори можуть отримати кошти, призначені для відновлення зруйнованих секторів економіки. Випуск корпоративних цінних паперів дозволяє компаніям отримати фінансові ресурси, які спрямовуються на розвиток інфраструктури, модернізацію виробництва та створення нових робочих місць. Державні облігації є оптимальним фінансовим інструментом для реалізації масштабних відновлювальних проєктів [1](Рис 1).

Цей ринок працює як атрактор міжнародних інвестицій, оскільки Україна потребує цього для того, щоб стати частиною світової фінансової та європейської систем. Адаптоване до міжнародних стандартів українське законодавство підвищить довіру інвесторів, що сприятиме додатковому притоку капіталу.

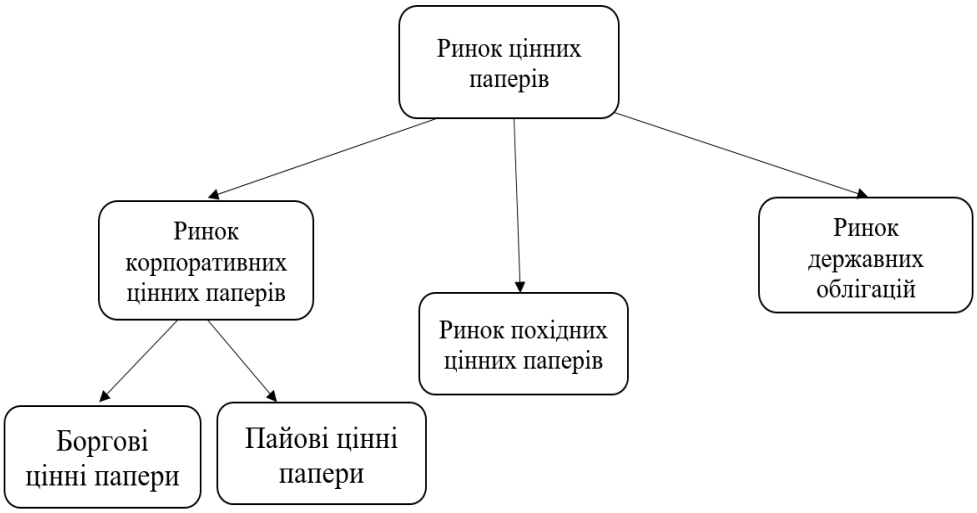

Рисунок 1 – Сегменти ринку цінних паперів

Джерело: розроблено автором.

Впровадження системи диверсифікації ризиків дозволяє розподіляти інвестиції між різними класами фінансових продуктів, що зменшує для українських компаній потенційні фінансові втрати. Відновлення та розвиток ринків цінних паперів є життєво важливим фактором для економічного зростання України. Зокрема, за даними НКЦПФР України, загальний обсяг реалізованих цінних паперів у 2022-2024 роках демонструє стабільне зростання, що відображено у таблиці 1

Таблиця 1 – Обсяг реалізованих цінних паперів у 2022–2024 роках

	2022 рік	2023 рік	2024 рік
Загальний обсяг реалізованих цінних паперів	50,12 млрд грн.	76,07 млрд грн.	411,82 млрд грн та 17,50 млн доларів США.
Випуски акцій	15 випусків на суму 10,34 млрд грн.	25 випусків на суму 18,52 млрд грн.	60 випусків на суму 364,56 млрд грн.
Випуски корпоративних облігацій	35 випусків на суму 8,76 млрд грн.	45 випусків на суму 13,05 млрд грн.	38 випусків на суму 5,08 млрд грн.
Випуски інвестиційних сертифікатів	20,45 млрд грн.	30,11 млрд грн.	13,19 млрд грн.

За останні кілька років спостерігалося збільшення продажів цінних паперів. Видатним є 2024 рік, коли загальний обсяг реалізованих цінних паперів досяг 411,82 млрд грн та 17,50 млн доларів США. Основним фактором цього зростання є значне збільшення випусків акцій, що склали 364,56 млрд грн у 2024 році порівняно з 18,52 млрд грн у 2023 році та 10,34 млрд грн у 2022 році.

Ринок цінних паперів України виграє від впровадження цифрових фінансових інструментів та блокчейну, а також від розвитку зелених облігацій та покращення інвестиційної привабливості завдяки законодавчим змінам. Розвиток фондових бірж та залучення нових учасників стане можливим завдяки модернізації біржової системи.

Просування українських емітентів на міжнародних ринках у поєднанні з випуском єврооблігацій сприяє розвитку експортного потенціалу. Прогрес у перспективних сферах та прийняті міжнародні стандарти дозволять Україні увійти у світову фінансову систему, що призведе до стійкої економічної стабільності.

Для сприяння розвитку економіки шляхом уряду України необхідно зосередити зусилля для покращення інвестиційного клімату, створюючи привабливі умови для інвесторів. Інвестиційний клімат визначається сукупністю політичних, економічних, соціальних та правових факторів, які можуть сприяти або перешкоджати притоку інвестицій (Табл. 2).

Таблиця 2 – Поняття «інвестиційний клімат» через різні аспекти наукових досліджень

Аспект	Сутність
Політична стабільність	Низький рівень політичних конфліктів і стабільне державне управління збільшують довіру інвесторів. Надійна політична стабільність свідчить про те, що економіка функціонує добре.
Економічне зростання	Темпи економічного зростання ВВП залучають інвесторів на ринки, де вони бачать можливості для прибуткових бізнес-починків. Перспективи майбутніх прибутків стають сильнішими, коли економіки демонструють стабільні моделі розвитку, які можна передбачити.
Правова система	Ефективна правова система забезпечує захист прав власності та виконання контрактів. Прозорі юридичні процедури та відсутність надмірного регулювання сприяють створенню сприятливого інвестиційного клімату.
Податкова політика	Конкурентоспроможні та передбачувані податкові режими заохочують інвестиції. Податкові пільги та стимули для інвесторів можуть значно підвищити привабливість країни для капіталовкладень.
Інфраструктура	Добре розвинена транспортна та комунікаційна інфраструктура є важливим фактором забезпечення ефективного ведення бізнесу. Інвестиції в енергетичну та водну інфраструктуру покращують умови для виробничої діяльності.
Рівень корупції	Низький рівень корупції підвищує довіру інвесторів та знижує ризик недобросовісної ділової практики. Прозорість та підзвітність державних процесів зменшує адміністративні бар'єри для інвесторів.

Всі ці аспекти разом формують загальний інвестиційний клімат, який може змінюватися залежно від політичного, економічного та соціального розвитку країни.

Серед перспектив розвитку ринку цінних паперів дослідники виділяють кілька ключових перспектив розвитку ринку цінних паперів в Україні. По-перше, покращення правового регулювання, що включає відповідність національної правової бази міжнародним стандартам регулювання, може створити сприятливі умови для розвитку ринку. По-друге, залучення іноземних інвестицій шляхом підвищення привабливості ринку для іноземних інвесторів може сприяти його зростанню та інтеграції в глобальну економіку.

Інтернаціоналізація ринку, що означає підвищення рівня міжнародної інтеграції та збільшення міжнародних потоків капіталу, є ще одним важливим напрямком. Покращення функціонування фондових бірж, включаючи розвиток та модернізацію інфраструктури для ефективнішого обороту цінних паперів, також є критично важливим. Нарешті, посилення державного регулювання, спрямоване на покращення контролю та нагляду за діяльністю ринку для забезпечення його стабільності, може запобігти потенційним ризикам та створити більш стабільне середовище для інвесторів [5].

Ринки цінних паперів функціонують як життєво важливий компонент фінансової системи України, оскільки вони дозволяють залучати капітал разом з економічним розвитком, розподіляючи фінансові кошти між різними секторами економіки. Ринок цінних паперів України виграє від впровадження цифрових фінансових інструментів та блокчейну, а також від розвитку зелених облігацій та покращення інвестиційної привабливості завдяки законодавчим змінам. Розвиток фондових бірж та залучення нових учасників стане можливим завдяки модернізації біржової системи.

Просування українських емітентів на міжнародних ринках у поєднанні з випуском єврооблігацій сприяє розвитку експортного потенціалу. Прогрес у перспективних сферах та прийняті міжнародні стандарти дозволять Україні увійти у світову фінансову систему, що призведе до стійкої економічної стабільності. Особливу слід приділити подальшому розвитку щодо забезпечення прав інвесторів та гарантування недопущення корупційних схем при впроваджені інвестиційних проєктів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Богріновцева Л., Ключка О. Особливості розвитку ринку державних боргових цінних паперів України. *Економіка та суспільство.* 2023. № 53.

2. Бороденко Т. Сучасні аспекти розвитку ринку цінних паперів в Україні. 2023. № 24. С. 91–99.

3. Дослідження готовності українців вкладати в цінні папери / Вебсайт. URL : https://minfin.com.ua/ua/invest/articles/2025-godovyh-v-dollare-pochemu-ukraincy-pokupayut-akcii-inostrannyh-kompaniy/ (дата звернення: 19.02.2025).

4. Карпич А. Ю., Лялькін О. С. Ринок цінних паперів в Україні: актуальні проблеми та потенційні напрями їх вирішення. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління.* 2021. № 6 (33).

5. Сучасний стан та перспективи розвитку ринку цінних паперів України / Вебсайт. URL : https://www.easterneurope-ebm.in.ua/journal/11_2017/54.pdf (дата звернення: 19.02.2025).

О. В. Тарасенко,
канд. юрид. наук,
викладач циклової комісії
юридичних дисциплін;
О. М. Шевель,
викладач циклової комісії
юридичних дисциплін,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЗАХОДИ, СПРЯМОВАНІ НА ЗАПОБІГАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ, В КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ СУДУ

З ухваленням в Україні Закону «Про запобігання та протидію домашньому населенню» та набранням чинності Законом «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України» для імплементації положення Конвенції Ради Європи щодо запобігання насильству над жінками та домашнім населенням стало очевидним, що держава визнає актуальність цієї проблеми та приділяє їй значну увагу [2].

Визнання домашнього насильства як кримінального правопорушення в Кримінальному кодексі України було здійснено з метою імплементації положення Конвенції Ради Європи щодо запобігання насильству щодо жінок і домашньому насильству та боротьби з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція) від 11 травня 2011 року. Водночас питання її ратифікації Українською досі залишається відкритим [6].

Включення до Кримінального кодексу України терміну «домашнє населення» супроводжувалося внесенням змін і доповнень до низки його статей. таким, було введено нове поняття – «кримінальне правопорушення, пов’язане з домашнім насильством» [1].

Основна проблема насильства в сім'ї виникає в тому, що воно також залишається прихованим за закритими дверима, що дозволяє кривднику уникати покарання та продовжувати знущання над рідними. деякі члени такої сім'ї знають психологічний тиск, який складно зафіксувати та довести. Жертви домашнього населення перебувають у стані постійного стресу та часто не мають сил протистояти агресору.

Різні форми приниження й насильства в родині негативно впливають на дітей, які не лише стають свідками чи жертвами таких дій, а й можуть переймати агресивну поведінку. Серед основних причин, через які постраждалі не звертаються до правоохоронців, є страх помсти з боку кривдника, почуття провини, небажання зганьбити сім'ю, сором, низька самооцінка, прагнення створити видимість щасливого шлюбу, самопожертва заради дітей, а також фінансова залежність [3].

До спеціальних заходів щодо протидії домашньому насильству належать [5]:

1) терміновий заборонний припис стосовно кривдника;

2) обмежувальний припис стосовно кривдника;

3) взяття на профілактичний облік кривдника та проведення з ним профілактичної роботи;

4) направлення кривдника на проходження програми для кривдників.

Під час прийняття рішення про винесення термінового заборонного припису пріоритетним є забезпечення безпеки постраждалої особи. Ця вимога поширюється і на місце спільного проживання (перебування) потерпілої та кривдника, незалежно від їх майнових прав на житло.

Уповноважені підрозділи Національної поліції України мають право надавати передбачені законом примусові заходи для виселення кривдника з житлового приміщення, якщо припис його зобов'язує залишити місце проживання постраждалої особи, а він відмовляється виконувати це добровільно [1].

Терміновий заборонений припис може бути винесений як за заявою постраждалої особи, так і з ініціативи працівника уповноваженого підрозділу Національної поліції України на підставі оцінки ризиків. Його строк дії не перевищує 10 діб. Припис вручається кривднику, а його копія передається постраждалій особи або її представнику.

Обмежувальний припис стосовно кривдника. Право звернутися до суду із заявою про видачу обмежувального припису стосовно кривдника мають:

1) постраждала особа або її представник;

2) у разі вчинення домашнього насильства стосовно дитини - батьки або інші законні представники дитини, родичі дитини (баба, дід, повнолітні брат, сестра), мачуха або вітчим дитини, а також орган опіки та піклування;

3) у разі вчинення домашнього насильства стосовно недієздатної особи - опікун, орган опіки та піклування.

Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов’язків:

1. Заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою.

2. Усунення перешкод у користуванні майном, що належить до спільної сумісної власності або є особистою приватною власністю постраждалої особи.

3. Обмеження спілкування з постраждалою дитиною.

4. Заборона наближатися до визначеного місця проживання (перебування), навчання, роботи чи інших місць, які особа часто відвідує.

5. Заборона або особисто через третіх осіб розшукувати постраждалу особу (якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику), переслідувати її та будь-яким способом спілкуватися з нею.

6. Заборона вести листування, телефонні переговори або контактувати з постраждалою особою через інші засоби зв'язку особисто чи через третіх осіб.

Рішення щодо видачі або відмови у видачі обмежувального припису ухвалюється на основі оцінки ризиків. Такий припис встановлюється на рядок від одного до шести місяців. За особами, визначеними у першій частині заявки цієї статті, суд може продовжити його ще на строк до шести місяців після завершення первинного терміну, визначеного судовим рішенням.

Суддя у визначеному законом рядку інформує уповноважені підрозділи Національної поліції України за місцем проживання або перебування постраждалої особи для встановлення кривдника на профілактичний облік. Також про видачу припису приймаються районні, міські державні адміністрації та виконавчі органи місцевого самоврядування за місцем проживання постраждалої особи.

Обмежувальний припис не може повторити заходи, які обмежують право або перебування винуватця за місцем його постійного проживання, якщо він не досяг 18-річного віку на момент ухвалення рішення.

Аналіз судових рішень, здійснених адвокатами, стосувався відвідин домашнього насильства, зафіксованих у період з 1 січня по 31 грудня 2022 року. Для цього Єдиного реєстру судових рішень було відібрано 300 рішень у рівному співвідношенні за місяцями та регіонами України. За результатами дослідження встановлено, що лише у 137 випадках на правопорушника було заявлено адміністративне стягнення, тоді як у 141 випадку винуватця притягнуто до адміністративної відповідальності з різних причин [4].

Оцінка судових рішень за ст. 126-1 КК України у 2022 році показав, що в судах першої інстанції перебувало 626 кримінальних проваджень за цією статтею. Із них було випущено 319 справ, з яких 77 завершилися закриттям провадження, 7 – поверненням прокурору. У результаті суди винесли 226 вироків, усі з яких були обвинувальними [1].

У цій категорії справ є активне напрацювання судової практики. У деяких випадках кривдники повністю визнають свою вину, а суди загалом правильно застосувати ст. 126-1 КК України [1]. Широкого застосування набуло затвердження угод про визнання винуватості. Однак постає питання: чи враховується потерпілої особи під час викладання такої угоди, як забезпечується її право, а також як вона надасть відповідати з винуватцем, який отримав лише штраф або, в крайньому випадку, повернеться після відбуття покарання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001 року № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України.* 2001. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2341-14

2. Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання

насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами : Закон України від 06.12.2017 № 2227-VIII / Верховна Рада України. 2017. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2227-19#Text

3. Іващенко В. О. Причини домашнього насильства в Україні. Збірник кримінологія. 2020. С. 156–159.

4. Даніель А. Практика розгляду судами справ про домашнє насильство / Ліга. 2021. URL : https://blog.liga.net/user/adaniel/article/39717

5. Харитонова О. В. Ключові засади гендерної політики в кримінальному праві України та основні напрями реформ щодо протидії насильству стосовно жінок та домашньому насильству : науково-практичний посібник. Харків : ТОВ «Видавництво «Права людини»», 2018. 344 с.

6. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11 травня 2011 року. URL : https://rm.coe.int/1680462546

О. Л. Тімченко,
канд. екон. наук,
доцент кафедри менеджменту
ім. професора Й. С. Завадського,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України

СТАНДАРТИ ЯК БАЗА ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

Управління якістю продукції (УЯП) в сучасних умовах глобального світу виходить на перший план, оскільки якість є привабливою для споживачів і відповідно - мірою ефективності діяльності, так як «гарантує, що продукція відповідає або перевершує очікування клієнтів» [4, с. 26]. Заходи УЯП здійснюються за стандартами, шляхом оцінки реального стану продукції і доведення її якості до нормативних вимог. При цьому система управління також підлягає оцінці та стандартизації щодо якості.

Стандарти управління якістю продукції розробляються з метою уніфікації управлінських процесів, які гарантують дотримання технологій, однотипність алгоритму прийняття рішень щодо управлінських процесів, зниження витрат та ряду інших переваг. Актуальність дослідження зумовлена потребою розкрити роль стандартів як нормативного поля, своєрідної бази інформаційного забезпечення управління. Наукова проблема описується пошуком рамок інформаційного забезпечення процесів якості управління та якості продукції як єдиного процесу.

Мета дослідження полягає в обґрунтуванні, що вимоги, зосередженні у стандартах якості, є базою інформаційного забезпечення управління, тому що орієнтація на стандартну якість стає ключовою проблемою якості продукції, виробництва та надання послуг.

У дослідженні використано загальноекономічні методи дослідження: емпіричний, аналіз, синтез, узагальнення, порівняння.

Результати та обговорення. УЯП досліджується вченими через «економічні поняття якості, принципи та методи її оцінки, організаційно-методичні принципи забезпечення якості й управління якістю продукції» [3, с. 2]. Тобто, сама постановка досліджень дуальна «якість управління – управління якістю». Такий стан, на нашу думку, зумовлений тим, що стандарти якості управління насамперед стосуються діяльності підприємств, метою якого, серед іншого, є якість продукції.

Оскільки стандарти враховують якомога більшу повноту можливого спектру інформації про об’єкти управління, то виступають еталоном зосередженості критичних точок для впливу на якість продукції через якість управління. Ця особливість

дає можливість розглядати стандарти якості як базу інформаційного забезпечення якості управління. Відповідно, в цьому процесі виділяються два напрями.

У міжнародному стандарті з термінології (ISO 9000) [1] виділені два аспекти управління якістю: «загальне» управління якістю (quality management), як набір стандартів з управління якістю і «оперативне» управління якістю (quality control), як набір стандартів забезпечення якості. У стандарті ISO 9001 установлено вимоги до систем управління якістю [1, п. 2.3] і там же - вимоги до якості продукції [1, п. 2.2].

Щодо якості продукції діють галузеві стандарти, а також інші стандарти, зокрема: системи екологічного управління ДСТУ ISO 14001:2015 [2], яким окреслено стандарти діяльності задля охорони довкілля та реагування на зміни умов довкілля в рівноважному поєднанні з соціально-економічними потребами; управління безпечністю харчових продуктів (HACCP) [5] як стандарт управління безпечністю харчових продуктів, в основі якого лежить аналіз небезпечних чинників та контроль у критичних точках тощо.

Для прикладу, Державна служба статистики інформує споживачів про використання стандартів якості послуг за певним взірцем, оскільки у діяльності підприємств та надавачів послуг інформація щодо використовуваних стандартів якості обов'язково декларується. Зокрема, щодо форм звітності згідно Стандартного звіту з якості державного статистичного спостереження (п. S.18.4) [6] передбачено дотримання ряду стандартів загального управління якістю, а саме, що якість інформації, що використовується для статистичного спостереження, постійно перевіряється через:

- контроль якості та повноти відображення статистичної інформації;
- арифметичний та логічний контроль даних, які слугують джерелами для розрахунків;
- перевірку та порівняння значень показників за певний період;
- перевірку правильності співвідношення окремих значень показників;
- опрацювання та коригування виявлених відхилень та ін.

Таким чином, споживачі статистичної інформації отримують уявлення про методику збору та обробку інформації на загальному рівні управління якістю продукту, мають змогу порівняти продукцію і методи її формування з міжнародними зразками.

Діяльність Державної служби статистики по якості управління передбачає скоординовані дії, спрямовані на забезпечення якості управління:

- періодичні оцінки якості звітних даних підприємств;
- оперативні наради статистичних служб, відповідальних за збір інформації;
- вибіркові заходи контролю якості, проведення експрес-опитувань тощо.

Висновки Таким чином, питання використання/застосування стандартів управління якістю продукції завжди виступають як база інформаційного забезпечення та мають спрямування на внутрішнє і зовнішнє інформування та логіку процедур

управління досягненням якості. Стандарти значно упорядковують процеси управління, задають їм необхідні вектори розвитку і логічні ланцюги дій, базу для оцінки ефективності та загалом сприяють підвищенню якості управління та якості продукції. В умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції поширення застосування в національній економіці стандартів якості сприяє підвищенню інвестиційної привабливості та зростанню рейтингів для міжнародної спільноти, а також наданню послуг і товарів кращої якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ISO 9000:2005, IDT. Основні положення та словник термінів. ДСТУ ISO 9000:2007. Київ : Держспоживстандарт України, 2008. URL : https://uas.gov.ua/
2. ISO 14001:2015, IDT. Системи екологічного управління. Вимоги та настанови щодо застосування. Київ : Держспоживстандарт України, 2015. URL : https://uas.gov.ua/
3. Білецький Е. В., Янушкевич Д. А., Шайхлісламов З. Р. Управління якістю продукції та послуг. Харків : ХТЕІ, 2015. 222 с.
4. Денисюк О. Г., Майданович В. В. Управління якістю продукції підприємства: теоретичні аспекти та принципи застосування. *Економіка, управління та адміністрування.* 2023. № 1 (103). С. 26–35. URL : https://doi.org/10.26642/ema-2023-1(103)-26-3
5. Про затвердження Вимог щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (HACCP) : наказ Міністерства аграрної політики та продовольства від 01.10.2012 № 590. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1704-12#Text
6. Стандартний звіт з якості державного статистичного спостереження «Продукція сільського господарства у постійних цінах» від 2.03.07.23. URL : https://ukrstat.gov.ua/suya/st_zvit/st_zvit_ek_stat/st_zvit_ek_stat_05.htm

Д. С. Штирліна,
студентка 2 курсу,
спеціальність «Право»
Науковий керівник:
Л. М. Мостицька,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ В РАМКАХ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Процес європейської інтеграції стосується не лише адаптації законодавства та виконання семи критеріїв кандидата на вступ до ЄС, а й безпосередньо впливає на українську національну ідентичність. У цьому контексті виникають як надії, так і певні занепокоєння. Очікування пов'язані з підвищенням рівня добробуту, розвитком інституцій, збагаченням культурного середовища, зміцненням захисту прав людини та дотриманням принципів верховенства права - основоположних цінностей ЄС. Водночас побоювання здебільшого стосуються можливого розмиття національної ідентичності, послаблення позицій української культури та втрати самостійності у прийнятті ключових загальнодержавних рішень.

Збереження автентичності національної ідентичності в умовах європейської культурної різноманітності можливе лише за умови її універсалізації та адаптації до процесів глобалізації. Проте для пострадянських країн, зокрема України, цей процес ускладнюється низкою чинників, серед яких значну роль відіграє колоніальна спадщина. Як зазначають О. С. Поліщук та В. С. Дудченко, суспільно-політична система, спираючись на історичну пам'ять, колективну свідомість і сформовані цінності, прагне виховати людину, яка ототожнює себе не стільки з певними принципами, скільки з самою системою та тим соціально-політичним устроєм, що був нав'язаний колоніальною політикою. Це дає підстави припустити, що однією з ключових проблем українського суспільства є відсутність чітко визначених власних цінностей [1, с.16].

Попри закріплення у Законі України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» таких ключових національних цінностей, як соборність, самобутність, воля та гідність, а також наявність додаткових ціннісних орієнтирів у різних інформаційних джерелах, українське суспільство часто сприймає їх як розмиті та нечітко визначені. Українська ідентичність історично формувалася на межі європейської та азійської культур, що зумовило її складність і багатогранність. Такі ідентичності, що перебувають у постійному процесі самозбереження й адаптації, потребують чіткого ціннісного окреслення.

Національна ідентичність, заснована на чітко визначених цінностях, має бути осмислена й об'єктивізована, адже розвиток суспільства має ґрунтуватися на його різноманітності та складності, а не на жорсткій уніфікації [1, с.16].

Європейський Союз як наднаціональне утворення прагне зберігати різноманітність та забезпечувати баланс між відмінностями держав-членів, водночас гарантуючи свободу та безпеку. У цьому контексті він уніфікує цінності, які мають універсальний характер. Важливо зазначити, що складові української національної ідентичності, хоча й залишаються частково неусвідомленими самим суспільством, не є чужими для європейської спільноти. Навпаки, вони відображають загальнолюдські цінності, що лежать в основі європейської ідентичності.

Основним викликом у цьому процесі є чітке визначення й утвердження українських цінностей, наповнених історичним та культурним змістом. Це має відбуватися не через порівняння з іншими націями, а через глибоке усвідомлення власної ідентичності, що базується на саморефлексії та осмисленні власного історичного шляху.

Інтеграція України до ЄС не повинна сприйматися як втрата ідентичності, а радше як можливість її переосмислення та зміцнення в рамках спільного європейського простору.

Успішна європейська інтеграція України залежить від послідовного здійснення необхідних реформ та адаптації до стандартів ЄС. Незважаючи на те, що результати цих реформ стануть помітними у довгостроковій перспективі, Україні потрібно продовжувати зміцнювати свій правовий, інституційний та адміністративний потенціал.

Основні напрямки реформ:

- Правова та інституційна реформа - забезпечення верховенства права, незалежності судової системи та ефективної боротьби з корупцією.
- Економічна стабільність - створення сприятливого бізнес-клімату, прозорість ринкових відносин, підтримка інвестицій та підприємництва.
- Регіональний розвиток - зменшення соціально-економічних диспропорцій між регіонами, розвиток інфраструктури та підтримка місцевого самоврядування.
- Соціальна політика - підвищення рівня життя населення, доступ до якісної освіти, медицини та соціальних послуг.
- Європейська інтеграція - гармонізація законодавства з нормами ЄС, виконання зобов'язань за Угодою про асоціацію та поступове наближення до європейських політичних, економічних та соціальних стандартів [2].
- Боротьба з олігархізацією.
- Посилення прав національних меншин.

Сільське господарство та промисловість також повинні відповідати стандартам ЄС, що потребує адаптації. У свою чергу питання ринку праці та міграції також є важливими для взаємодії з ЄС.

Війна впливає на безпекові питання. Російська агресія суттєво ускладнює євроінтеграцію. Війна створює: ризики для політичної та економічної стабільності; перешкоди для виконання реформ (зокрема в економічній сфері та правосудді); загрози безпеці кордонів ЄС, що викликає занепокоєння в європейських країнах.

Ефективне впровадження реформ дозволить Україні не лише наблизитися до членства в ЄС, а й зміцнити свою державність, підвищити якість життя громадян і посилити міжнародні позиції. Однак, найголовнішим кроком на шляху до членства в ЄС на сьогодні залишається відновлення та захист територіальної цілісності держави та перемога над сусідом-агресором. Перед Україною стоятимуть важливі завдання повоєнного відновлення і відбудови країни.

Якщо Україна стане членом Європейського Союзу, перспективи її післявоєнного відновлення значно покращаться завдяки доступу до фінансових ресурсів, єдиного ринку та інвестицій. Фонд відновлення України (аналогічний до плану Маршалла) з боку ЄС та міжнародних фінансових установ (МВФ, Світового банку) може забезпечити сотні мільярдів євро на інфраструктурні проєкти, модернізацію економіки та соціальну сферу. Програми ЄС (наприклад, Cohesion Fund, Recovery and Resilience Facility) допоможуть Україні отримати гранти та пільгові кредити для відбудови регіонів. Українські компанії отримають безмитний доступ до ринку ЄС, що стимулюватиме економічне зростання. Європейські компанії матимуть більше стимулів для інвестування в Україну, зокрема у сфери ІТ, агробізнесу, промисловості та енергетики. Реконструкція доріг, залізниць, логістичних центрів за європейськими стандартами спростить торгівлю та переміщення товарів. Енергетична незалежність: Україна, інтегрувавшись в європейську енергомережу (ENTSO-E), зможе отримувати інвестиції у "зелену" енергетику та модернізацію ГТС. Відбудеться відновлення людського капіталу. Будуть задіяні програми повернення біженців та трудових мігрантів, які передбачають вигідні умови для ведення бізнесу та працевлаштування.

Таким чином, незважаючи на труднощі, шлях до ЄС є для України не лише геополітичним вибором, а й гарантією стабільного та успішного майбутнього.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Галімова А. Українська національна ідентичність у контексті європейської інтеграції. *Україна на шляху до ЄС: виклики та перспективи* : матеріали круглого столу до Дня Європи в Україні, м. Київ, 9 трав. 2024 р. / за заг. ред. Л. Г. Комахи, М. С. Орлів, Ю. Г. Рубана. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2024. С. 16.

2. Геополітичні та геоекономічні зміни, формовані під впливом російської агресії, та оновлення місця України у світовому просторі / за ред. В. Юрчишин. Київ : Центр Разумкова, 2022. 85 с.

3. Polishchuk, O. S., & Dudchenko, V. S. (2023). Ukrainian Identity in Heterogeneous European Collective Action. Anthropological Measurements of Philosophical Research, (23), 34–43. URL : https://doi.org/10.15802/ampr.v0i23.283586

СЕКЦІЯ 9
ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

А. О. Ярош,
канд. юрид. наук,
доцент кафедри загальноправових дисциплін,
Національна академія служби безпеки України

ДЕЯКІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ НАЦІОНАЛЬНОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Реалізація Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, обумовлює глибоку трансформацію у всіх галузях суспільного життя: зменшення бюрократизму у певних процедурах, підвищення транспарентності влади, зміцнення правової держави і захист прав людини – це основні вектори, які визначають шлях до європейської інтеграції [1]. Успішна інтеграція України в європейський простір вимагає певних зусиль та послідовності дій і у сфері адміністративного законодавства, а саме впровадження адміністративної реформи. Водночас процес гармонізації адміністративного законодавства України з європейським правом значно розширює сферу наукових досліджень та пропозицій, спрямованих на подальше вдосконалення правотворчих ініціатив у сфері адміністративного законодавства.

Окремі аспекти гармонізації національного законодавства з положеннями європейського права, зокрема, досліджували І. Бойко, Л. Грицаєнко, І. Корякіна, С. Кубієвич, Г. Пономаренко, Г. Ситник та інші.

Метою є дослідження деяких аспектів розвитку національного адміністративного законодавства в умовах євроінтеграції.

Відданість України європейському курсу закріплена на конституційному рівні. У преамбулі Основного Закону України зазначено, що Верховна Рада України від імені Українського народу підтверджує європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України [2].

Потрібно звернути увагу, що вплив європейських традицій, стандартів та положень здійснюється на усі існуючі інститути адміністративного права, а також сприяє виникненню нових. Яскравим прикладом такого впливу є формування нового інституту національного адміністративного права як інститут адміністративної процедури.

Конституційними положеннями, які закладають підґрунтя для прийняття загального закону про адміністративну процедуру, слугують статті 19, 40 і 92. Публічна адміністрація як сукупність органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та деяких інших суб'єктів зобов'язана діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України (ч. 2 ст. 19), виключно законами визначаються організація і діяльність органів виконавчої влади (п. 12 ч. 1 ст. 92), усі мають право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, що зобов'язані розглянути звернення і дати обґрунтовану відповідь у встановлений законом строк (ст. 40), ніхто не може бути примушений робити те, що не передбачено законодавством (ч. 1 ст. 19) [2].

Адаптація законодавства України до законодавства ЄС є пріоритетним напрямом процесу інтеграції України до Європейського Союзу. Прийняття Закону України «Про адміністративну процедуру» свідчить про євроінтеграційний рух України, про збагачення українського каталогу прав людини правом на належне адміністрування (через закріплення механізмів його забезпечення). Закон України «Про адміністративну процедуру», без сумнівів, має людиноцентристську спрямованість, адже вміщує низку гарантій для особи: дає можливості участі в провадженні, забезпечує доступ до матеріалів справи, закріплює механізми оскарження адміністративних актів тощо [3, с. 194]. Дана позиція національного законодавства цілком узгоджуються з європейськими стандартами. У цьому контексті цікавими і доречними для імплементації є норми ст. 41 Хартії Європейського Союзу про основоположні права [4]; положення Рекомендації КМ РЄ державам-членам про добре (належне) адміністрування [5]; Рекомендації CM/Rec(2018)4 Комітету міністрів державам-членам щодо участі громадян у місцевому публічному житті [6] та інших.

Закон України «Про адміністративну процедуру» створює умови громадянам, щоб вони були активними учасниками адміністративних проваджень, забезпечуючи доступ до важливих матеріалів і інформації щодо їхніх справ. Але водночас цей закон і для публічних службовців: у ньому через чітку регламентацію діяльності встановлені запобіжники щодо корупційних проявів, окреслено правила реалізації дискреційних повноважень, закріплено одну інстанційність адміністративного оскарження, встановлено приписи щодо вирішення компетенційних суперечок тощо [3, с. 194].

Закон України «Про адміністративну процедуру» визначає правила використання дискреційних повноважень із зазначенням обмежень, враховуючи природу таких повноважень для адміністративного органу та закріплює чіткі механізми вирішення адміністративних спорів. Ці імперативи є відзеркаленням імперативів, передбачених Рекомендацією № 80 КМ РЄ державам-членам стосовно реалізації адміністративними органами влади дискреційних повноважень [7], а це яскравий приклад втілення стандартів ЄС у національну правову систему.

Отже, Закон України «Про адміністративну процедуру» об'єднує інтереси громадян та публічних службовців, забезпечуючи при цьому правову основу для справедливих та прозорих адміністративних відносин. На прикладі Закону України «Про адміністративну процедури» було показано деякі аспекти впливу європейських стандартів, положень на національне адміністративне законодавство у контексті його розвитку в умовах євроінтеграції.

Виходячи з вищевикладеного, можна зазначити, що зближення українського та європейського права – це не лише формальне прийняття нормативно-правових актів, а процес трансформації, який вимагає глибокого переосмислення принципів та цінностей справедливості і законності, та який відкриває перед Україною можливість стати частиною глобальної правової спільноти.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part. URL : https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX%3A22014A0529%2801%29

2. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text

3. Бойко І. В. Єроінтеграційний зміст і значення закону України «Про адміністративну процедуру». *Південноукраїнський правничий часопис.* 2022. № 4-2022, ч. 1. С. 190–198.

4. Charter of fundamental rights of the European Union (2000/c 364/01). URL : https://www.europarl.europa.eu/charter/pdf/text_en.pdf

5. Recommendation CM/Rec (2007) 7 Of the Committee of Ministers to member states on good administration Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies. URL : https://rm.coe.int/cmrec-2007-7-of-the-cm-to-ms-ongood-administration/16809f007c

6. Recommendation CM/Rec (2018) 4 Of the Committee of Ministers to member States on the participation of citizens in local public life (Adopted by the Committee of Ministers on 21 March 2018 at the 1311th meeting of the Ministers' Deputies. URL : https://rm.coe.int/16807954c3

7. Recommendation № R (80) 2 Of the Committee of Ministers concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities: Council of Europe Committee of Ministers at 10.03.1980. URL : https://rm.coe.int/16804f22ae

N. Ryzhikova,
Doctor of Economics, Professor,
Department of Accounting, Audit and Taxation;
R. Ostapenko,
PhD in Economics, Associate Professor,
Department of Accounting, Audit and Taxation,
State University of Biotechnology,
Kharkiv, Ukraine

HARMONISATION OF UKRAINE'S TAX SYSTEM WITH EU REGULATIONS

Tax system harmonization involves aligning tax policies and structures across different jurisdictions to achieve shared goals. Within the framework of European integration, this process entails modifying national tax laws to meet EU standards, particularly in areas like value-added tax (VAT) and excise duties. Such alignment is essential for establishing a seamless single market, minimizing competition distortions, and promoting cross-border economic activities within the European Union. For Ukraine, harmonizing its tax system is a critical step in advancing its European integration efforts. By aligning its tax policies with EU norms, Ukraine can build a more transparent, efficient, and fair tax framework. This initiative not only underscores Ukraine's commitment to EU economic principles but also addresses persistent issues in its current tax system, such as inefficiency and complexity. Furthermore, harmonization could boost Ukraine's competitiveness and appeal to foreign investors.

Nevertheless, tax harmonization poses significant challenges. It requires striking a delicate balance between aligning with EU standards and preserving a degree of fiscal independence. Ukraine may encounter obstacles similar to those faced by EU member states, including resistance to surrendering sovereignty over tax policy and the need to adapt to varying economic conditions. Despite these difficulties, the potential advantages—such as lower compliance costs for businesses, the elimination of double taxation, and improved administrative efficiency—make harmonization a pivotal step in Ukraine's pursuit of EU membership [1].

By 2025, Ukraine's tax system has undergone notable reforms, reflecting the nation’s economic challenges and its pursuit of European integration. The system comprises both direct and indirect taxes, with recent adjustments aimed at boosting revenue and streamlining administration. Nonetheless, it continues to face hurdles such as complexity, frequent legislative shifts, and the challenge of balancing fiscal demands with economic growth, particularly in the context of post-war recovery. Key changes include raising the military levy to 5% and extending it to individual entrepreneurs, along with a

temporary hike in corporate income tax for banks to 50% in 2024, later stabilizing at 25% for financial institutions in 2025. These measures are designed to enhance budget revenues while preserving a competitive tax environment. However, the system remains burdened by issues like an uneven tax load, where individuals often shoulder more than businesses. Tax administration challenges persist, including a problematic VAT invoice blocking mechanism, exacerbated by recent monitoring system updates. Unstable tax legislation and high rates further complicate business operations, while the absence of legal protections for taxpayers in temporarily occupied regions adds to the difficulties. Coupled with the pressures of war and reliance on international support, these factors make tax reform a critical yet complex task for bolstering Ukraine's economy [2].

Ukraine has been striving to align its tax system with EU standards as part of its European integration efforts, despite facing notable challenges. The reintroduction of planned documentary inspections in sectors like excisable goods production and gambling marks progress toward stronger tax oversight. However, the nation must still tackle significant issues such as tax evasion, the expansion of the shadow economy, and inefficiencies in tax administration to fully harmonize with EU norms and boost its appeal to investors.

The EU's tax system operates on fundamental principles that balance national sovereignty with the need for harmonization within the single market. While taxation largely remains under the jurisdiction of individual Member States, the EU has established frameworks to ensure consistency and prevent conflicts with broader policies. Core principles such as harmonization, fiscal neutrality, and subsidiarity underpin the EU's approach. A major focus is combating tax evasion and avoidance through measures like the Anti-Tax Avoidance Directive (ATAD), which targets corporate tax avoidance practices, and the Recovery Directive, which facilitates cross-border tax claim recovery. These initiatives, alongside efforts to enhance transparency and information exchange, strive to create a fair and competitive tax environment across the EU.

As Ukraine advances in its European integration journey, disparities between its tax system and EU standards become increasingly evident. While progress has been made in aligning its tax framework, several gaps remain. Ukraine's tax system, which features lower rates for key taxes compared to most EU nations, struggles with enforcement and curbing informal economic activities—challenges less pronounced in more developed EU systems.

One critical area requiring alignment is indirect taxation, particularly VAT and excise duties. Although Ukraine's 20% VAT rate falls within EU norms, its administration and refund processes need refinement to meet EU standards. Implementing EU directives like ATAD 1 and ATAD 2, aimed at curbing tax avoidance, is another priority. This involves revising rules on Controlled Foreign Company taxation and introducing new measures to combat evasion. While Ukraine's tax compliance procedures share similarities

with EU countries, such as regular filings and electronic submissions, gaps remain. The country is working to adopt anti-BEPS measures and improve information exchange mechanisms to align with EU expectations. The recent rollout of the Standard Audit File for Tax (SAF-T UA) for large taxpayers is a step toward EU practices, though its full application to all VAT payers will extend gradually until 2027 [3].

Significant differences remain in customs procedures and trade facilitation measures, necessitating alignment with EU standards. Furthermore, Ukraine must intensify efforts to digitalize tax services and introduce electronic administration systems for excisable goods. Another vital step is joining the international framework for the automatic exchange of tax information, which is key to adopting EU practices. These harmonization efforts are critical not only for meeting EU requirements but also for fostering a more transparent, efficient, and competitive tax system in Ukraine.

Table. 1 – Areas of tax harmonisation under EU directives

Key EU Tax Directives	Purpose
VAT Directive (2006/112/EC)	Harmonizes VAT rules
Parent-Subsidiary Directive (2011/96/EU)	Eliminates double taxation on dividends
Anti-Tax Avoidance Directive (2016/1164)	Combats corporate tax avoidance
Interest and Royalties Directive (2003/49/EC)	Eliminates withholding taxes on cross-border payments
Directive on Administrative Cooperation (2011/16/EU)	Facilitates information exchange between tax authorities

To bring Ukraine's tax system in line with EU standards, a thorough reform strategy is imperative. The initial priority is aligning indirect taxation laws, particularly VAT and excise duties, with EU regulations. This involves eliminating preferential VAT rates and exemptions to adhere to EU guidelines. Additionally, Ukraine needs to implement EU anti-tax avoidance directives, such as ATAD 1 and ATAD 2, which require revising current tax regulations and introducing mechanisms like Controlled Foreign Company taxation and General Anti-Abuse Rules (GAAR) [4].

A pivotal reform involves adopting the international automatic exchange of information for tax purposes, a measure vital for aligning with EU standards and tackling tax evasion. Ukraine must also prioritize enhancing its tax administration by improving collection and control mechanisms, with particular attention to streamlining VAT refund processes. Establishing a framework to evaluate the effectiveness of tax privileges and optimizing tax exemptions is critical to ensure compliance with EU norms and boost overall system efficiency.

Despite the potential benefits, such as greater transparency, increased foreign investment, and strengthened economic stability, implementing these reforms presents significant challenges. Ukraine must address corruption, legal loopholes, and informal tax

collection practices. Striking a balance between generating sufficient tax revenue to support reconstruction and EU integration while maintaining competitive tax rates to foster compliance and attract investment will be particularly challenging, especially in light of ongoing war and economic difficulties.

REFERENCES

1. EU corporate taxation: impacts on businesses need more consideration. *European Economic and Social Committee*. URL : https://www.eesc.europa.eu/en/news-media/news/eu-corporate-taxation-impacts-businesses-need-more-consideration (date of access: 23.03.2025).

2. Верланов С. Актуальні проблеми податкової системи України / Центр Дністрянського. URL : https://dc.org.ua/news/tax-system

3. A Comparison of Tax Compliance Tools in Ukraine with Select European Countries / IBFD. URL : https://www.ibfd.org/shop/journal/comparison-tax-compliance-tools-ukraine-select-european-countries (date of access: 23.03.2025).

4. Majauskas P. Bridging Taxation Worlds: Ukraine's Path to Harmonize with the EU Tax Legislation and Modern Administrative Practices / EU4PFM : Website. URL : https://eu4pfm.com.ua/interviews/bridging-taxation-worlds-ukraine-s-path-to-harmonize-with-the-eu-tax-legislation-and-modern-administrative-practices/ (date of access: 23.03.2025).

СЕКЦІЯ 10
ОПОДАТКУВАННЯ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ Й ФІНАНСІВ

І. А. Горбатов,
студент 3 курсу,
спеціальність «Фінанси,
банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
С. В. Нєсвєтова,
викладач економічних дисциплін,
ВСП «Роменський фаховий коледж
Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана»

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО ОПОДАТКУВАННЯ ДЛЯ ОПТИМІЗАЦІЇ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Податкова система відіграє важливу роль у регулюванні економічних і соціальних процесів держави, сприяючи їх збалансованому розвитку. Її основним завданням є узгодження потреб у податкових надходженнях із реальними можливостями їх залучення.

Прагнення України до вступу в ЄС вимагає детального вивчення та аналізу досвіду європейських країн у сфері оподаткування. Особливу увагу слід приділити податку на додану вартість, податку на прибуток та податку на доходи фізичних осіб. Це дозволить розробити практичні рекомендації для вдосконалення податкової системи України з метою стимулювання економічного зростання, залучення інвестицій та створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього бізнесу.

Податкова система є одним із ключових інструментів управління економікою держави, забезпечуючи наповнення бюджету, стимулювання виробництва та соціальні гарантії. Вона відіграє важливу роль у забезпеченні економічного розвитку, соціальної справедливості та формуванні сприятливого бізнес-клімату. В умовах глобальної податкової конкуренції Україна орієнтується на податкові моделі ЄС, впроваджуючи ефективні механізми для сталого зростання [6]. Оптимізація податкової системи потребує удосконалення податкової політики держави з метою підвищення її ефективності, забезпечення стабільного економічного розвитку та збалансованого наповнення бюджету.

Ефективність податкової системи визначається її здатністю забезпечувати стабільні бюджетні надходження та підтримувати розвиток підприємництва. Вдосконалення податкової політики потребує врахування міжнародного досвіду, зокрема аналізу практик розвинених країн.

Одним із пріоритетних напрямів податкової реформи в Україні є спрощення податкової структури, що сприятиме стабільності бюджетних надходжень і створенню сприятливого бізнес-середовища. Зниження податкового тиску на підприємців та інвесторів, а також оптимізація податкової системи є ключовими заходами для стимулювання економічного зростання та залучення інвестицій [7].

Важливим елементом ефективної податкової системи є забезпечення її прозорості, добросовісне виконання податкових зобов'язань та боротьба з тіньовою економікою. У країнах ЄС передбачені суворі заходи відповідальності за порушення податкового законодавства для всіх платників — як фізичних осіб, так і підприємств. Зокрема, у Німеччині податкові служби мають спеціалізовані слідчі підрозділи, які наділені необхідними повноваженнями та сучасними технічними засобами, такими як обладнання для прослуховування та аудіофіксації. В їхньому розпорядженні також є лабораторії, де здійснюється експертиза документів на предмет автентичності, а також проводяться почеркознавчі, хімічні та інші види криміналістичних досліджень для виявлення фактів порушень. [2, с. 79–84].

У більшості країн Європейського Союзу переважають надходження від прямих податків, тоді як в Україні основне податкове навантаження припадає на непрямі податки. Зокрема, значну частку складає податок на додану вартість (ПДВ). Досвід країн ЄС свідчить, що адміністрування та контроль за сплатою ПДВ є надзвичайно складними завданнями. Цей податок часто супроводжується зловживаннями та ухиленнями з боку платників, особливо у зв’язку з можливістю відшкодування ПДВ та звільненням від його сплати при експортних операціях. Такі умови створюють численні лазівки для ухилення від оподаткування. Однією з найгостріших проблем для всіх держав ЄС залишається недосконалість механізмів відшкодування ПДВ [1].

Кожна держава-член ЄС має власне національне законодавство, яке регулює справляння ПДВ на її території. Це законодавство визначає остаточні ставки податку, правила його обліку та сплати, а також винятки та особливі випадки оподаткування. Внутрішня податкова система узгоджується з нормами Директиви ЄС, але адаптується відповідно до національних інтересів.

Зокрема, Директива встановлює мінімальну стандартну ставку ПДВ на рівні 15 %, проте кожна країна може встановлювати вищу ставку на свій розсуд. Відповідно до статті 12 Директиви, існує два типи ставок: стандартна, яка не може бути нижчою за 15 %, та знижена – не менше 5 %, що застосовується до окремих товарів і послуг соціального та культурного значення [3].

В Україні вже підготовлені пропозиції щодо реформування системи оподаткування. Згідно з оцінками фахівців, скасування окремих пільг з ПДВ дозволило б знизити ставку цього податку до 16% без скорочення бюджетних надходжень. Така модель сприяла б не лише формуванню стабільної та ефективної податкової системи,

але й суттєво зменшила б масштаби тіньової економіки, яка досі негативно впливає на наповнення бюджету. Як правило, низькі податкові ставки покликані стимулювати малий бізнес та фізичних осіб-підприємців, тоді як великі компанії нерідко ухиляються від сплати податків, приховуючи реальні прибутки.

Запланована податкова реформа передбачає зниження ключових податкових ставок до 10 %. Це стосується податку на прибуток підприємств (з нинішніх 18 %), податку на доходи фізичних осіб (також 18 %) та податку на додану вартість, ставка якого зменшиться з 20% до 10 % [7].

Подальший аналіз ставок основних податків в Україні та країнах ЄС дозволить оцінити ефективність чинної системи оподаткування та можливі напрями її вдосконалення (табл. 1).

Таблиця 1 – Ставки основних податків та обов'язкових платежів в Україні та країнах ЄС

Країна	ПДФО	ПДВ	Податок на прибуток	ЄСВ
Україна	Загальна – 18%, депозити – 18%, дивіденди – 9%	20%, пільгові – 7% (в т.ч. ліки і медичні засоби)	18%	22%
Німеччина	Прогресивна (5-ти ступенева): від 14 (для окремих виплат – від 0) до 45%, депозити і дивіденди – 25%	19%, пільгові – 7% (в т.ч. ліки і медичні засоби)	29,89%	загальна сума внесків: до 40% від зарплати
Іспанія	Прогресивна (5-ти ступенева): від 9,5 до 22,5%, депозити і дивіденди – 19%	21%, пільгові – 10% (в т.ч. ліки і медичні засоби)	25%	близько 36% від заробітної плати (працівник — приблизно 4,7%, роботодавець — близько 31,6%);
Франція	Прогресивна (5-ти ступенева): від 14 (для окремих виплат – від 0) до 45%, депозити і дивіденди – 12,8%	20%, пільгові – 5,5% (в т.ч. ліки і медичні засоби)	31%	45% від заробітної плати (працівник — приблизно 22%, роботодавець — 23%)
Польща	Прогресивна (2-ох ступенева): 18 і 32%, депозити і дивіденди – 19%	23%, пільгові – 8% (в т.ч. ліки і медичні засоби)	19%	19,52% (порівну між працівником і роботодавцем)

Джерело: систематизовано автором на основі [4, с. 96–101, 5].

Реформування податкової системи в Україні має сприяти збільшенню податкових надходжень до бюджету, спрощенню ведення бізнесу та, найважливіше, зменшенню тіньової економіки. Досвід ЄС свідчить, що ефективна податкова система є

не лише ключовим елементом фіскальної політики, а й потужним чинником економічного розвитку.

Кожна держава самостійно визначає систему оподаткування доходів населення, встановлюючи об'єкт, базу оподаткування, податкові пільги та ставки. Відмінності в підходах до оподаткування доходів фізичних осіб між Україною та іншими країнами формують особливості фіскальної політики держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брянська Ю. Функціонування податкових систем у країнах ЄС / Державний податковий університет ; Міністерство фінансів України. URL : https://dpu.edu.ua/images/ 2024/Postijni%20photo%20dla%20storinok/Fakulteti%20ta%20instituti/Fakultet%20podatkovoi%20spravi%20obliku%20ta%20auditu/Kafedra%20administruvanna%20podatkiv/Naukova%20robota%20kafedri/Konferencii/Kruglij%20stil_ZBIRNIK%20TEZ_24.09.pdf#page=9 (дата звернення: 19.03.2025).

2. Коваленко В. М. Світовий досвід оптимізації податкового контролю щодо виявлення податкових правопорушень. *Методологічні проблеми фінансової теорії та практики* : зб. наук. праць / редкол. : О. П. Кириленко, В. Г. Дем'янишин, О. І. Тулай та ін. Тернопіль : ТНЕУ, 2020. Вип. 4. С. 79–84.

3. Медвецька Н. Особливості системи оподаткування ПДВ у ЄС: досвід для України / Державний податковий університет ; Міністерство фінансів України. URL : https://dpu.edu.ua/images/2024/Postijni%20photo%20dla%20storinok/Fakulteti%20ta%20instituti/Fakultet%20podatkovoi%20spravi%20obliku%20ta%20auditu/Kafedra%20administruvanna%20podatkiv/Naukova%20robota%20kafedri/Konferencii/Kruglij%20stil_ZBIRNIK%20TEZ_24.09.pdf#page=9 (дата звернення: 19.03.2025).

4. Пірог І. Податкова система України: сучасний стан та перспективи із врахуванням зарубіжного досвіду. *Управління, адміністрування та право: проблеми, тенденції, досягнення.* 2022. № 5. С. 96–101.

5. Податки у країнах Європи: як формуються та від чого залежать / finance.ua. URL : https://finance.ua/ua/goodtoknow/podatky-u-krainakh-yevropy-yak-formuietsia-ta-vid-choho-zalezhyt?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 16.03.2025).

6. Стащук О. В., Маслов Р. Ю. EVNUIR: Податкова система України та країн Європейського Союзу: порівняльний аспект / eVNUIR: Домівка. URL : https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/25833 (дата звернення: 16.03.2025).

7. Шило Ж. С. Реформування податкової системи України: проблеми та перспективи. *Економічні науки*. URL : https://doi.org/10.31713/ve1202322 (дата звернення: 16.03.2025).

В. В. Калусенко,
викладач;
А. В. Шевченко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права

ОПОДАТКУВАННЯ ДОХОДІВ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Податкова система будь-якої країни покликана виконувати свою основну функцію – наповнення доходної частини бюджету. Податкова система є однією з основних складових економіки, її ефективність напряму впливає на обсяг інвестицій, розвиток підприємницької діяльності, рівень соціального забезпечення. Тому проблеми у цій сфері потребують швидкого врегулювання, оскільки в іншому разі вони сповільнюють розвиток держави та порушують фінансову спроможність. Із початку повномасштабної війни держава активно працює над пошуком оптимальних інструментів підтримки податкової системи.

Повномасштабне вторгнення росії на територію України в 2022 році призвело до катастрофічних проблем в економіці, зокрема і в податковій системі. Рятуючись від війни багато громадян нашої держави виїздили за кордон. А це є потенційно активне населення, які можуть працювати та сплачувати податки в бюджет держави. Вже три роки Україна змушена підтримувати функціонування своєї економіки в умовах війни.

Наразі головним завданням державного управління стало не покращення економічних показників, а їхнє збереження. Стійкість економіки країни у складних умовах безпосередньо залежить від активного розвитку бізнесу та його здатності адаптуватися до сучасних викликів. Як показує практика, підприємці та компанії демонструють стабільність у своїй діяльності навіть у воєнний час, що забезпечує надходження до державного бюджету, підтримку працюючого населення та збереження його купівельної спроможності.

У зв’язку з цим уряд має ініціювати заходи, спрямовані на стимулювання підприємництва в умовах війни. Такі ініціативи повинні включати механізми мотивації бізнесу, зокрема спрощення кредитування, оптимізацію умов ведення підприємницької діяльності, а також сприяння релокації підприємств із регіонів, де тривають активні бойові дії [1, с. 259].

На сьогодні в Україні діє фіксована ставка податку на заробітну плату - 18%, яка була запроваджена у 2016 році. Працівники з низьким рівнем доходу, який не перевищує у 2025 році 4240 грн, мають змогу скористатися податковою соціальною

пільгою, яка складає 1514 грн. Податкове законодавство передбачає збільшення граничного розміру доходу працівника, який має двох та більше дітей до 18 років, збільшення розміру податкової соціальної пільги до 150% та 200% для окремих категорій працівників. Втім, виходячи з вимог діючого законодавства щодо нарахування зарплати працівнику при умовах відпрацьованої норми часу не нижче мінімальної (8000 грн з 1 сіяня 2025 року), правом на зменшення оподаткування податком заробітної плати може скористатися мала частка найманих працівників. Отже, працівники із заробітною платою в 8 тис.грн та, наприклад, 20 тис.грн, опиняються в однакових податкових рамках. Як результат, порушується принцип податкового законодавства – соціальної справедливості [2, с. 245].

Національною стратегією доходів на 2024-2030 роки передбачено, що реформування оподаткування заробітної плати буде спрямовано на імплементацію наступних заходів:

1) відновлення прогресивної шкали ставок з однією або двома значно вищими ставками ПДФО для частини доходу осіб з високими доходами, що перевищують встановлений Законом рівень;

2) заміна мінімального неоподаткованого доходу на надання персональної соціальної допомоги особам з низьким рівнем доходу;

3) перегляд пільг з ПДФО, спеціальних умов оподаткування та виключень з податкової бази з метою їх раціоналізації та впорядкування;

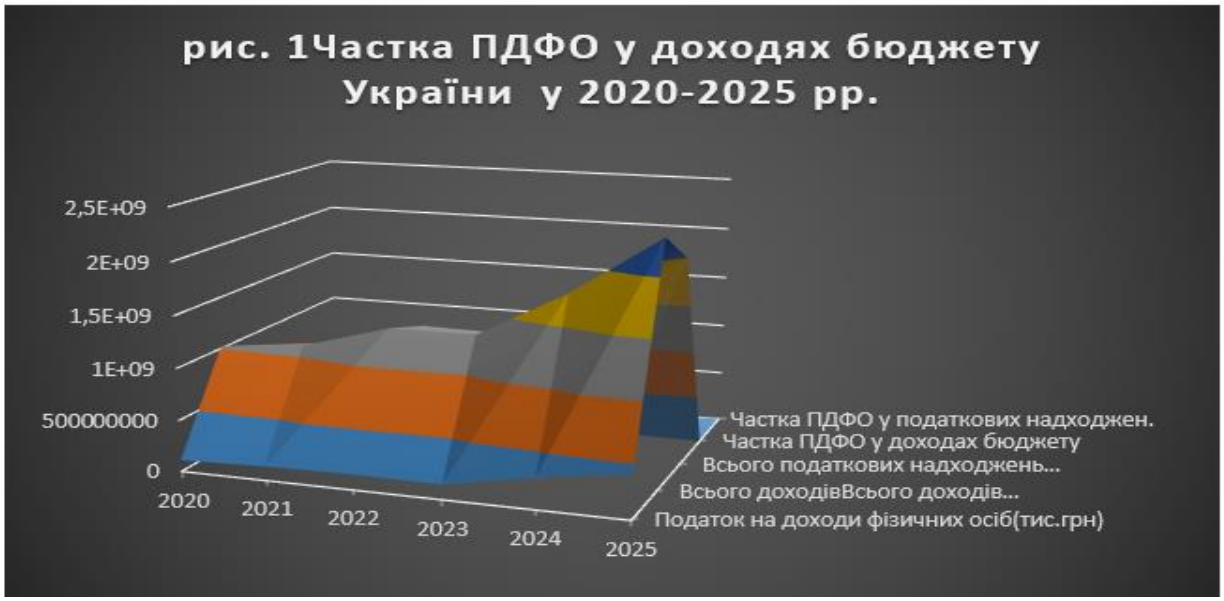
4) впровадження ефективної стимулюючої системи податкових вирахувань (повернень сплачених податків), пов’язаних із витратами платників податків офіційно отриманого доходу, або його частини на заходи, пов’язані з розвитком особистого трудового потенціалу, навчанням дітей, створення або розширенням власного бізнесу, самостійне поліпшення житлових та побутових умов, лікування та інше [2, с. 246].

Податок на доходи фізичних осіб – це загальнодержавний обов’язковий платіж, сума якого безпосередньо залежить від розміру оподатковуваного доходу громадян, як резидентів України, так і нерезидентів, що отримують прибутки з українських джерел. На відміну від податків із фіксованою ставкою, ПДФО оперативно реагує на економічні зміни, особливо під час кризових періодів. Якщо фізична особа втрачає джерело доходу або його рівень суттєво знижується, то і надходження до бюджету скорочуються.

Даний податок відіграє не лише ключову роль у формуванні бюджету, але й виступає важливим показником соціально-економічного розвитку країни. Зі зростанням добробуту населення та розширенням бази оподаткування збільшуються бюджетні надходження, що дозволяє державі реалізовувати активну соціальну політику. Окрім того, ПДФО має значний вплив на міжбюджетні відносини, формуючи доходи як місцевих, так і державного бюджетів.

Важливою є також регулятивна функція цього податку, яка набуває все більшого значення із посиленням ролі держави у формуванні податкової культури громадян. За рахунок диференціації умов оподаткування можливо стимулювати розвиток пріоритетних економічних секторів та надавати підтримку окремим категоріям громадян. Соціально-регулятивний аспект ПДФО проявляється у системі податкових пільг, що спрямовані на захист певних груп населення. Оскільки цей податок зачіпає інтереси всіх економічно активних громадян країни, його значення є надзвичайно важливим [3, с. 113].

ПДФО протягом 2020–2024 рр. стабільно займав друге місце після ПДВ за сумою податкових надходжень до зведеного бюджету (рис. 1). Найменший темп приросту сплати ПДФО був у 2023 р. порівняно з 2020 та 2021 р. надходжень до бюджету. Це пов’язано з падінням економіки через воєнні дії та великою міграцією населення за кордон.

Джерело: складено автором за даними сайту: URL : https://www.mof.gov.ua/uk/budget-policy

Система оподаткування фізичних осіб України в сучасних умов не використовується в повному обсязі як регулятор соціально-економічних процесів, перетворившись на фіскальний інструмент, що забезпечує зростання податкових надходжень до державного та місцевого бюджетів в умовах політико-економічної нестабільності. Регулярні зміни, які відбуваються в податковому законодавстві стосовно оподаткування доходів громадян, зумовлені як внутрішніми чинниками – реагуванням на економічно-соціальну ситуацію, так і зовнішніми – необхідністю отримувати фінансування від МВФ та інших міжнародних організацій, збільшувати витрати на оборону країни.

Однією з головних негативних рис вітчизняної системи оподаткування фізичних осіб є її фіскальна упередженість. Це не дозволяє ефективно перерозподіляти доходи між різними групами населення з метою досягнення соціальної справедливості у

питаннях доступу до суспільних благ. Пряма державна соціальна допомога з перевіркою на матеріальний стан, щоб мотивувати людей працювати з низькою заробітною платою шляхом надання відповідних стимулів при оподаткуванні доходів від зайнятості.

Соціально справедливий розподіл доходів є стимулом до підвищення економічної активності і зайнятості, а отже знижує необхідність значної державної соціальної підтримки працюючого населення, підвищує споживчий попит і норми заощаджень, сприяє збільшенню приватних вкладень у людський капітал, що є безумовним чинником встановлення суспільної злагоди. [4]

Отже, одним з найбільш важливих фіскальних інструментів, який зумовлює вплив на забезпечення успішного функціонування податкової системи України, є оподаткування доходів, отриманих фізичними особами. З грудня 2024 одним із нововведень в оподаткуванні фізичних осіб стало збільшення ставки військового збору з 1,5% до 5%. Про економічну ефективність даного кроку говорити зарано. Але це підвищення ставки вплинуло на рівень доходів населення. Податкову систему країни бажано реформувати таким чином, щоб враховувались одночасно якнайповніше економічні інтереси обох сторін – держави та платників податку з доходів фізичних осіб, а також усувалась зацікавленість останніх в пошуку способів ухилитися від сплати. Насьогодні досягти рівноваги між цими двома учасниками податкових відносин важко. Адже державі необхідно виконувати свої зобов'язання, та наповнювати доходну частину бюджету і це все на фоні глибокої фінансової кризи та різкого зниження доходів громадян.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Чернюк Т. В., Юрчишена Л. В. Системи оподаткування в умовах війни: правовий та фінансовий аспекти. *Вісник студентського наукового товариства ДонНУ імені Василя Стуса*. 2022. Т. 2, № 14. С. 258–262.

2. Сумятіна Л. М., Бігдан І. А. Оподаткування доходів фізичних осіб: орієнтація на європейський досвід. URL : https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/60824/1/Materialy_konf_Transformatsiya_obliku_2024_245-247.pdf (дата звернення: 23.02.2025).

3. Гордєєва-Герасимов Л., Крайняк А. А. Особливості оподаткування доходів фізичних осіб. *Вісник Хмельницького національного університету. Серія: Економічні науки*. 2022. Т. 310, № 5(1). С. 113–119.

4. Тучак Т., Колокольна А. Цілі ефективного оподаткування доходів фізичних осіб як справедливого регулятора соціально-економічного розвитку країни. *Економіка та суспільство*. 2022. № 46. DOI : https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-46-68 ; URL : https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2081/2009

М. С. Кириллов,
*консультант суду відділу забезпечення
роботи секретаря та суддів
судової палати управління
забезпечення роботи судової палати
з розгляду справ щодо податків,
зборів та інших обов'язкових
платежів секретаріату
Касаційного адміністративного суду,
Верховний Суд;
викладач,
Ірпінський фаховий коледж
економіки та права*

ЗМІНА ДЕРЖАВНОЇ ПОДАТКОВОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ В АСПЕКТІ ПРИНЦИПУ СТАБІЛЬНОСТІ ПОДАТКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА

У сучасних реаліях надзвичайні ситуації – від пандемії до воєнного стану – змушують держави оперативно реагувати на виклики, що постають перед національною економікою. Такі швидкі трансформації часто спричиняють численні зміни у податковому законодавстві: запровадження мораторіїв, пільг, преференцій, тимчасових податків тощо.

З одного боку, оперативні заходи сприяють адаптації економіки до нових реалій, які здебільшого негативно впливають на її стан. З іншого боку, часті законодавчі зміни ускладнюють довгострокове планування, порушують принцип стабільності податкової системи та можуть підривати довіру до державних інституцій.

Подібні виклики нині долає і Україна, коли питання наповнення бюджету стає надзвичайно актуальним. Держава, з огляду на ситуацію, змушена то пом'якшувати податкову політику (наприклад, запроваджувати пільги та преференції), то посилювати її (скасовувати вже встановлені пільги та підвищувати ставки податків).

Тож пошук тонкої межі між гнучкістю держави у кризових умовах та дотриманням стабільності податкових правил є завданням із зірочкою для законодавця та органів державної влади.

Саме через таку суперечність – між гострою потребою швидкого реагування та необхідністю забезпечення прозорих і передбачуваних умов оподаткування – розгляд цієї теми є вкрай актуальним. Адже, попри надзвичайні обставини, платники податків повинні мати можливість планувати свою діяльність, а держава – отримувати належні надходження і підтримувати соціально важливі ініціативи.

Для кращого розуміння складності цього завдання насамперед важливо з'ясувати, що таке принципи у системі права та яку роль вони відіграють у формуванні податкового законодавства.

Принципи права – це найбільш загальні, фундаментальні та стабільні положення, що визначають основу і характер усього правового регулювання в державі. Вони є своєрідним фундаментом правової системи, на якому будується вся подальша діяльність законодавця та органів, що застосовують законодавство на практиці. Іншими словами, сукупність основоположних принципів становить правовий базис, фундамент нормотворчого процесу та подальшого правозастосування.

Особливу роль відіграють норми-принципи. Норма-принцип – це найбільш стабільна та імперативна (обов'язкова) вимога в законодавстві, що визначає загальний напрям і цінності правового регулювання у певній сфері. Усе подальше законодавство має відповідати цим принципам, а у разі, коли певні відносини не врегульовані конкретними нормами, саме принципи підлягають першочерговому застосуванню.

Одним із базових принципів податкового права є принцип стабільності, закріплений у статті 4 Податкового кодексу України [1]. Він спрямований на забезпечення передбачуваності та прозорості податкового законодавства й передбачає, що зміни до будь-яких елементів податків і зборів, які збільшують податкове навантаження або змінюють умови сплати податків, не можуть бути ухвалені пізніше ніж за шість місяців до початку нового бюджетного періоду. Дія таких змін можлива лише з початку наступного бюджетного року. Таким чином, платникам податків гарантовано час для адаптації до змін, що дозволяє їм ефективно планувати свою економічну діяльність.

Інакше кажучи, якщо держава має намір запровадити новий податок або змінити вже існуючий (наприклад, підвищити ставку) з 1 січня 2026 року, відповідний закон має бути ухвалений не пізніше 1 липня 2025 року. Це надає платникам податків можливість заздалегідь підготуватися до змін, уникнути раптових фінансових потрясінь і чітко планувати свою економічну діяльність.

Таким чином, принцип стабільності податкового законодавства є гарантією прозорих, зрозумілих і передбачуваних правил для платників податків, що сприяє розвитку бізнесу та економіки загалом.

Водночас на практиці цей принцип нерідко стикається з викликами, особливо в умовах кризових ситуацій. Держава змушена оперативно адаптувати законодавство до економічних та соціальних реалій, що створює ризики його порушення. У такі моменти критично важливим стає питання забезпечення балансу між необхідністю швидких змін і стабільністю податкового регулювання.

Яскравим прикладом важливості дотримання принципу стабільності податкового законодавства стала ситуація із запровадженням транспортного податку в Україні у 2015 році.

Наприкінці 2014 року було ухвалено зміни до Податкового кодексу України, якими запроваджено новий місцевий податок – транспортний податок. Закон набув чинності вже 1 січня 2015 року. Отже, відповідно до вже знайомого нам принципу стабільності податкового законодавства цей податок міг застосовуватися лише з наступного бюджетного періоду – тобто з 2016 року. Однак податкові органи вважали, що платники податків зобов'язані сплачувати цей податок одразу з початку 2015 року, унаслідок чого громадяни почали отримувати податкові повідомлення-рішення із вимогою сплатити транспортний податок за 2015 рік.

Платники податків масово оскаржували податкові повідомлення-рішення у судовому порядку. За даними Єдиного державного реєстру судових рішень, судами першої інстанції було розглянуто 1626 справ щодо оскарження нарахувань транспортного податку за 2015 рік, і в абсолютній більшості випадків суди ставали на бік платників податків [2].

Верховний Суд у постанові від 11 січня 2023 року (справа № 807/1388/16) наголосив, що оскільки зміни до Податкового кодексу України набули чинності 1 січня 2015 року, місцеві ради могли встановити транспортний податок лише на наступний (2016) бюджетний період [3].

Суд підкреслив, що поява норм у Податковому кодексі сама по собі не є підставою для негайного стягнення нового податку, адже це прямо суперечить принципу стабільності, який гарантує платникам податків завчасну поінформованість про зміни.

Крім того, Верховний Суд акцентував увагу на конституційному аспекті цього принципу: громадяни мають право заздалегідь знати свої права та обов'язки, а відповідні закони повинні бути доведені до відома населення завчасно і в установленому порядку (стаття 57 Конституції України).

Що важливо, Верховний Суд підкреслив: навіть в умовах воєнного чи надзвичайного стану право громадян на завчасну поінформованість не може бути обмежене.

Проте у подальшому Верховний Суд суттєво змінив підхід до розуміння принципу стабільності, зазначивши, що цей принцип не повинен розглядатися ізольовано, а має застосовуватися у системному зв'язку з іншими принципами податкового законодавства, зокрема, з принципами фіскальної достатності та загальності оподаткування.

У постанові судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду від 26 вересня 2023 року (справа № 640/7520/21) [4], наголошено, що принцип стабільності податкового законодавства повинен застосовуватися з урахуванням соціальних, політичних, економічних, безпекових факторів, які є на момент ухвалення відповідних змін до законодавства.

Верховний Суд підкреслив, що співвідношення наслідків підвищення ставок, зокрема для платника податків (збільшення податкового навантаження як чинника, що зменшує активи), із фіскальним та соціальним ефектом, на досягнення якого це

було спрямовано, зокрема в частині забезпечення виконання функцій держави (збалансування бюджету, фінансування оборонних потреб та соціального захисту населення в умовах військової агресії), свідчить на користь висновку, що підвищення ставок не порушило норм Конституції України, було пропорційним у відповідній ситуації щодо втручання держави у право власності платників податків, для яких було встановлено обов'язок сплатити до бюджету додаткові кошти, а також забезпечило баланс між публічними та приватними інтересами.

Така позиція Верховного Суду суттєво відрізняється від тієї, що була сформована щодо впровадження транспортного податку у 2015 році. Тоді законодавець не визначив конкретний період застосування податку, тому Суд надав перевагу норміпринципу (принципу стабільності), яка вимагає чіткого дотримання часових меж. Натомість у справі № 640/7520/21, де законодавець чітко визначив період дії податкових змін і підкреслив їх тимчасовий та вимушений характер, Суд визнав, що сам факт порушення часових меж не є безумовною підставою для визнання таких змін незаконними.

Таким чином, Верховний Суд наголосив на необхідності враховувати не лише формальне дотримання чи порушення принципу стабільності, але й реальні економічні, соціальні та безпекові обставини, що дозволяє державі ефективніше реагувати на кризові виклики, зберігаючи баланс між інтересами держави та платників податків.

Позиція Верховного Суду щодо можливості відступу від принципу стабільності викликала суттєву критику як з боку платників податків, так і всередині самого Верховного Суду. Частина суддів у цій справі висловила окрему думку, наголосивши, що норма-принцип має обмежувати орган законодавчої влади на зміну "будь-яких законів будь-як і будь-коли", а протилежне правозастосування є загрозою існуючому правопорядку. Порушення або довільне тлумачення норм-принципів може призвести до підриву довіри громадян до держави та її інституцій [5].

У своїй окремій думці судді підкреслили, що у країнах молодої демократії, в умовах політичної та соціально-економічної нестабільності особливо важливим є встановлення на рівні спеціального закону чітко визначеного темпорального проміжку (межі), який гарантовано захистить платника від несприятливих наслідків раптової зміни податкової парадигми. Така межа має особливо ретельно захищатися судом – єдиним органом влади, уповноваженим розмежовувати правомірну поведінку від протиправної у конкретних правовідносинах.

Отже, окрема думка суддів Верховного Суду стала яскравим прикладом дискусії щодо меж допустимості порушення принципів податкового законодавства у кризових умовах, що ще раз підкреслює надзвичайну важливість пошуку балансу між стабільністю податкового регулювання та необхідністю оперативної реакції держави на кризові ситуації.

В умовах воєнного стану різка зміна податкової політики стала поширеним явищем. Для прикладу, у 2021 році зміни до Податкового кодексу України вносилися 12 разів, тоді як у 2022 році кількість змін зросла вже до 24, а у 2023 році зафіксовано 29 змін [1]. Це свідчить про безпрецедентну інтенсивність змін податкових правил в умовах війни.

Наприклад, на початку воєнного стану пунктом 69 підрозділу 10 розділу XX Податкового кодексу України було звільнено платників податків від відповідальності за будь-яке податкове правопорушення [1]. Згодом це абсолютне звільнення було поставлене в залежність від наявності у платника податків об'єктивних причин, які перешкоджали виконанню податкових обов'язків.

Така трансформація має цілком обґрунтоване пояснення. Абсолютне звільнення від відповідальності було виправдане у перші місяці війни (березень-травень 2022 року), коли платники податків перебували у стані шоку та невизначеності, а виконання податкових обов’язків фактично відійшло на другий план. Після певної стабілізації ситуації держава повернулася до суворіших умов, що, однак, не виключає можливості врахування реальних труднощів платників податків. Попри швидку зміну норм, така законодавча позиція виглядає послідовною та адекватною реаліям, демонструючи прагнення держави знайти баланс між забезпеченням стабільності податкової системи та необхідністю адаптації до викликів воєнного часу.

Особливо гострою соціальною реакцією супроводжувалося підвищення ставок військового збору для фізичних осіб та встановлення обов'язку сплачувати військовий збір для фізичних осіб-підприємців, які до цього не мали такого обов’язку. Попри очевидну потребу держави у додаткових фінансових ресурсах під час війни, такі законодавчі зміни викликали значне суспільне невдоволення, насамперед серед малого та середнього бізнесу.

Особливо негативно було сприйнято суспільством намір законодавця запровадити ці зміни із зворотною дією в часі («заднім числом»), що прямо суперечить принципу стабільності та правової визначеності. Хоча врешті-решт законодавець відмовився від цієї ідеї та встановив підвищену ставку військового збору з наступного місяця після ухвалення змін, такі законодавчі дії все одно викликали значне невдоволення та негативні соціальні настрої серед малого бізнесу і населення. Громадяни почали висловлювати сумніви у справедливості та передбачуваності податкової політики держави, що додатково підкреслює, наскільки важливим є уважне ставлення до базових принципів податкового законодавства навіть у складних економічних умовах.

Ця ситуація є наочним підтвердженням того, що порушення принципу стабільності негативно впливає не лише на фінансове становище громадян, а й на їхню довіру до державних інституцій, що особливо гостро проявляється у періоди кризових ситуацій.

Підсумовуючи викладене, слід визнати, що в умовах воєнного стану неминуче погіршується економічна та фінансова ситуація в Україні. Держава постає перед гострою необхідністю швидко наповнювати бюджет, що, з об'єктивних причин, не завжди дозволяє їй повною мірою дотримуватись принципу стабільності податкового законодавства. Ситуація є дійсно складною: адже якщо суворо дотримуватись формальних строків для запровадження податкових змін, держава змушена була б чекати щонайменше рік, хоча фінансові ресурси потрібні прямо зараз.

Саме тому платники податків повинні з розумінням ставитися до таких змін, усвідомлюючи їхню важливість та вимушений характер у надзвичайних умовах. Зі свого боку, держава повинна робити все можливе, аби пом'якшити негативні наслідки швидких податкових трансформацій. Зокрема, доцільним є встановлення розумних перехідних періодів, а також застосування гнучкого підходу щодо звільнення від відповідальності платників податків, які реально цього потребують.

Таким чином, важливою умовою збереження довіри громадян і бізнесу до державних інституцій є пошук оптимального балансу між необхідністю оперативних змін податкової політики в умовах кризи та принципом стабільності, що є підвалиною будь-якої правової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України : Верховна Рада України від 08.12.2010, № 2755-VI : станом на 19.03.2025. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2755-17

2. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL : https://reyestr.court.gov.ua/ (дата звернення: 19.03.2025).

3. Постанова : Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 11.01.2023 № 807/1388/16. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/108346858 (дата звернення: 19.03.2025).

4. Постанова : Верховний Суд у складі судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов’язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду від 26.09.2023 № 640/7520/21. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/114137481 (дата звернення: 19.03.2025).

5. Окрема думка : Судді Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду Желтобрюх І. Л., Білоус О. В., Блажівська Н. Є., Пасічник С. С. від 26.09.2023 № 640/7520/21. URL : https://reyestr.court.gov.ua/Review/114237607 (дата звернення: 19.03.2025).

Є. М. Козлов,
аспірант першого року навчання,
спеціальність «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»,
Державний податковий університет

РЕФОРМА ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВИКОНАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ДОХОДІВ ДО 2030 РОКУ: ПІДСУМКИ 2024 РОКУ

В умовах воєнного стану та економічної нестабільності податкова система України відіграє ключову роль у забезпеченні стійкості державного бюджету та фінансуванні критично важливих витрат. Впровадження Національної стратегії доходів до 2030 року спрямоване на модернізацію податкового та митного адміністрування, підвищення рівня податкової дисципліни та боротьбу з ухиленням від оподаткування [2]. 2024 рік став першим роком реалізації стратегії, що вимагає детального аналізу її ефективності та визначення основних викликів.

Метою цього дослідження є аналіз основних досягнень та проблем у сфері податкового адміністрування та податкової політики в Україні у 2024 році, а також оцінка впливу реформ на макроекономічну стабільність і податкові надходження.

У дослідженні використані офіційні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби, а також статистичні матеріали звіту про виконання Національної стратегії доходів у 2024 році. Аналіз проводився за допомогою методів порівняльного аналізу та статистичної обробки даних.

За підсумками 2024 року податкові надходження до зведеного бюджету становили 2 088,3 млрд грн, що на 27,5 % більше, ніж у 2023 році. Основними джерелами податкових доходів стали:

- Податок на додану вартість (ПДВ) – 734,5 млрд грн (+26,5 % до 2023 року);
- Податок на доходи фізичних осіб – 532,4 млрд грн (+16,1 % до 2023 року), що стало наслідком зростання середньої заробітної плати в Україні з 17 442 грн у 2023 році до 21 025 грн у 2024 році (+20,5 %);
- Податок на прибуток підприємств – 299,1 млрд грн (+87,8 % до 2023 року). Значне зростання зумовлене підвищенням ставки для банківських установ з 18 % до 25 %;
- Акцизний податок – 238,3 млрд грн (+25,6 % до 2023 року). Одним з чинників зростання акцизного стало збільшення з 01.09.2024 ставок акцизного податку на пальне (бензини, дизпаливо, скраплений газ).

Загалом Операційним планом реалізації Національної стратегії доходів передбачено 207 заходів. З них 104 заходи стосувалися податкового адміністрування, 70 – податкової політики, 21 – митного адміністрування та 12 – митної політики. Стан виконання заходів, крайнім строком виконання яких був 2024 рік, становить 75,3 % (або 64 заходи). Водночас 21 захід не було виконано у визначені строки [4, с. 7-10].

Серед основних досягнень у сфері податкової політики та податкового адміністрування можна визначити наступні:

- успішне проходження оцінки Глобальним форумом ОЕСР на відповідність вимогам конфіденційності та захисту даних для цілей міжнародного обміну податковою інформацією, що надало можливість восени 2024 року здійснити перший обмін інформацією про фінансові рахунки відповідно до Загального стандарту звітності (CRS);
- автоматизація процедури податкового контролю за трансфертним ціноутворенням;
- затвердження Методології проведення оцінювання інструментів податкової політики, які призводять до податкових видатків (наказ Міністерства фінансів України 27.09.2024 № 474), яка встановлює єдині підходи до оцінки вже існуючих податкових пільг або тих, що плануються до запровадження [3];
- прийнято низку методологічних документів та нормативно-правових актів з метою запровадження ефективної системи управління податковими ризиками (комплаєнс-ризиками) та впровадження сучасних підходів до управління ризиками дотримання податкового законодавства;
- прийнято низку законодавчих актів, що зміцнюють фіскальну стійкість через мобілізацію внутрішніх доходів та приведення податкового законодавства у відповідність до стандартів ЄС.

Серед заходів, які не вдалося вчасно реалізувати, можна відзначити:

- розроблення концепції використання податковими органами деперсоніфікованої інформації про платників податків;
- підготовка змін до Податкового кодексу України щодо удосконалення правил трансфертного ціноутворення з залученням експертів ОЕСР;
- внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення процедури взаємного узгодження;
- підготовка законодавчих змін щодо надання додаткових повноважень органам місцевого самоврядування в частині адміністрування місцевих податків;
- розробка механізмів податкових стимулів для розвитку переробної промисловості.

Підсумки 2024 року свідчать про значний прогрес у виконанні Національної стратегії доходів до 2030 року, особливо в частині зміцнення фіскальної стійкості країни, цифровізації та покращення якості адміністрування податків, збільшення податкових надходжень. Водночас поточними викликами все ще залишаються необхідність реалізації заходів, спрямованих на зменшення тіньової економіки, зменшення можливостей для ухилення від оподаткування. Особливої уваги у 2025 році заслуговують завдання з гармонізації податкового законодавства до стандартів ЄС.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Податковий кодекс України (документ 2755-VI, чинний, поточна редакція. Редакція від 16.03.2025, підстава – 4254-IX). URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 21.03.2025).

2. Національна стратегія доходів до 2030 року. URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223 (дата звернення: 21.03.2025).

3. Методологія проведення оцінювання інструментів податкової політики, які призводять до податкових видатків, затверджена наказом Міністерства фінансів України від 27.09.2024 № 474. URL : https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0474201-24#Text (дата звернення: 21.03.2025).

4. Звіт про стан виконання національної стратегії доходів до 2030 року у 2024 році. URL : https://surl.li/wqljxw (дата звернення: 21.03.2025).

В. В. Полєшко,
студентка 3 курсу,
спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування»
Науковий керівник:
В. В. Калусенко,
викладач,
Ірпінський фаховий коледж економіки та права

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ОПОДАТКУВАННЯ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ЕКОНОМІКУ ДЕРЖАВИ

Оподаткування є ключовим інструментом державного регулювання економіки, що дозволяє забезпечувати стабільний розвиток, формування державного бюджету та соціальної рівноваги. В умовах глобалізації, цифровізації та посилення міжнародної конкуренції податкові системи зазнають значних трансформацій. Необхідність адаптації до нових викликів змушує уряди розробляти інноваційні підходи до оподаткування, підвищуючи його ефективність та справедливість.

Система оподаткування виконує низку важливих функцій, серед яких фіскальна, регулююча, розподільча та стимулююча. Фіскальна функція забезпечує стабільне надходження коштів до бюджету, що дає змогу фінансувати державні витрати. Регулююча функція передбачає використання податків для впливу на економічну активність, стимулювання або стримування певних видів діяльності. Розподільча функція спрямована на вирівнювання доходів у суспільстві, а стимулююча – на підтримку інвестицій, інновацій та розвитку підприємництва [2].

Одним із головних трендів у сфері оподаткування є цифровізація. Впровадження електронних систем обліку та звітності дозволяє зменшити рівень бюрократії, підвищити прозорість та зменшити можливості для ухилення від сплати податків. Використання технологій Big Data, штучного інтелекту та блокчейн сприяє покращенню податкового адміністрування та контролю. Для стимулювання сталого розвитку багато країн вводять екологічні податки, які спрямовані на зменшення викидів шкідливих речовин та підтримку екологічно чистих технологій. Такі заходи сприяють перерозподілу фінансових ресурсів на користь екологічно безпечного виробництва. Крім того, країни розробляють політику податкових пільг для підприємств, що інвестують у відновлювані джерела енергії та скорочення викидів парникових газів. Екологічне оподаткування стає ефективним інструментом для боротьби зі змінами клімату та зменшення негативного впливу виробництва на навколишнє [1].

Ефективна податкова політика здатна стимулювати економічне зростання. Низький рівень податкового навантаження сприяє збільшенню прибутковості бізнесу та залученню інвестицій. Водночас, завищені податки можуть призвести до відтоку капіталу, тіньової економіки та зниження конкурентоспроможності держави. Дослідження свідчать, що країни з ефективною системою податкових пільг та прозорими механізмами адміністрування демонструють вищі темпи економічного зростання. Зокрема, зменшення податкового тиску на малий і середній бізнес сприяє зростанню підприємницької активності та зайнятості. З огляду на глобалізацію, країни використовують податкові стимули для залучення інвестицій. Низькі ставки податку на прибуток корпорацій або спеціальні податкові режими для іноземних компаній є важливими факторами конкурентоспроможності економік. Однак надмірна податкова конкуренція може призвести до «гонки до дна», коли країни знижують податки настільки, що це підриває їхню фінансову стабільність. Тому виникає необхідність міжнародного співробітництва у сфері податкової політики, що дозволяє гармонізувати ставки податків та запобігати ухиленню від оподаткування через офшорні схеми.

Українська податкова система стикається з низкою проблем, серед яких висока частка тіньової економіки, низька ефективність адміністрування податків, значне податкове навантаження на бізнес та нестабільність податкового законодавства. Крім того, складність податкових процедур створює бар'єри для ведення підприємницької діяльності. Для підвищення ефективності податкової системи необхідно спростити податкове законодавство та зменшити бюрократію, запровадити цифрові технології у сфері податкового адміністрування, покращити податкову дисципліну через стимулюючі заходи та розширити міжнародну співпрацю у сфері податкового регулювання. Важливою складовою реформування є підвищення фінансової грамотності населення, що дозволить громадянам краще розуміти свої податкові зобов’язання та уникати шахрайських схем [2].

Сучасні трансформації у сфері оподаткування спрямовані на підвищення прозорості, ефективності та справедливості податкових систем. Використання цифрових технологій, впровадження «зелених» податків та податкова конкуренція між країнами є ключовими тенденціями, які визначатимуть майбутній розвиток оподаткування. Для України першочерговими завданнями є реформування податкового законодавства, покращення адміністрування податків та зниження податкового навантаження на бізнес. Водночас необхідно зменшити рівень корупції у податкових органах, що дозволить підвищити довіру громадян та бізнесу до податкової системи. Удосконалення механізмів податкового контролю, впровадження сучасних ІТ-рішень та автоматизованих систем перевірки звітності можуть значно знизити рівень ухилення від сплати податків.

Податкова політика держави впливає не лише на економічне зростання, а й на рівень соціальної справедливості та розподіл доходів. Одним із основних викликів для багатьох країн, включаючи Україну, є створення такої системи оподаткування,

яка одночасно забезпечувала б стабільні надходження до бюджету та не стримувала б розвиток підприємництва. Баланс між цими факторами є ключовим завданням для урядів у сучасному світі, а й на рівень соціальної справедливості та розподіл доходів. Одним із основних викликів для багатьох країн, включаючи Україну, є створення такої системи оподаткування, яка одночасно забезпечувала б стабільні надходження до бюджету та не стримувала б розвиток підприємництва. Баланс між цими факторами є ключовим завданням для урядів у сучасному світі [3].

Одним із сучасних напрямів розвитку податкової політики є посилення ролі непрямих податків, таких як ПДВ. Це пояснюється тим, що непрямі податки є стабільним джерелом надходжень і менш схильні до ухилення від сплати. Проте їх недоліком є регресивний характер, оскільки вони більше впливають на людей із низькими доходами. У зв'язку з цим деякі країни запроваджують диференційовані ставки ПДВ або механізми компенсації для соціально незахищених верств населення, таких як ПДВ та акцизи. Це пояснюється тим, що непрямі податки є стабільним джерелом надходжень і менш схильні до ухилення від сплати. Проте їх недоліком є регресивний характер, оскільки вони більше впливають на людей із низькими доходами. У зв'язку з цим деякі країни запроваджують диференційовані ставки ПДВ або механізми компенсації для соціально незахищених верств населення [1].

Ще одним важливим аспектом є посилення податкового контролю над транснаціональними корпораціями, які часто використовують юридичні лазівки для мінімізації податкових зобов’язань. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розробила низку ініціатив, спрямованих на запобігання агресивному податковому плануванню, серед яких – система автоматичного обміну податковою інформацією та заходи проти розмивання податкової бази та виведення прибутку в низькоподаткові юрисдикції, які часто використовують юридичні лазівки для мінімізації податкових зобов’язань. Організація економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) розробила низку ініціатив, спрямованих на запобігання агресивному податковому плануванню, серед яких – система автоматичного обміну податковою інформацією та заходи проти розмивання податкової бази та виведення прибутку в низькоподаткові юрисдикції [2].

Цифровізація податкової системи продовжує набирати обертів, і однією з найперспективніших ініціатив у цій сфері є застосування технологій штучного інтелекту для аналізу податкової інформації. Автоматизовані системи здатні виявляти підозрілі транзакції, аналізувати фінансову звітність компаній та навіть прогнозувати ризики ухилення від сплати податків. Це дозволяє зменшити витрати на адміністрування податків і підвищити ефективність податкових органів, і однією з найперспективніших ініціатив у цій сфері є застосування технологій штучного інтелекту для аналізу податкової інформації. Автоматизовані системи здатні виявляти підозрілі транзакції, аналізувати фінансову звітність компаній та навіть прогнозувати ризики

ухилення від сплати податків. Це дозволяє зменшити витрати на адміністрування податків і підвищити ефективність податкових органів [4].

У сучасних умовах воєнного часу податкове законодавство України зазнало суттєвих змін, спрямованих на адаптацію фіскальної системи до надзвичайних умов. Ці зміни включають тимчасові податкові амністії, послаблення санкцій за несвоєчасну сплату та введення спеціальних пільгових режимів, що дозволяють зберегти надходження до державного бюджету навіть за умов бойових дій та руйнування інфраструктури.

Особливу увагу приділено питанням соціальної підтримки населення. Система податкових пільг (ПСП) розроблена з урахуванням доходів фізичних осіб, де окремим категоріям – таких як військовослужбовці, учасники бойових дій, а також працівники з неповнолітніми дітьми – надаються як базові, так і підвищені ставки пільг. Такий підхід дозволяє знизити податкове навантаження на найбільш вразливі групи населення та забезпечити додаткове фінансування соціальних програм у складних економічних умовах.

Крім того, для суб'єктів господарювання, які продовжують свою діяльність у зонах активних бойових дій, введено низку тимчасових заходів. Серед них – податкові канікули, зниження ставок податку на додану вартість, прибуток та єдиний соціальний внесок, а також звільнення від сплати податку для фізичних осіб, що перебувають у складі військових формувань. Ці заходи мають на меті зменшення адміністративного тиску на бізнес та збереження його платоспроможності в умовах нестабільності [5].

Сучасні аспекти оподаткування у військовий час охоплюють не лише пільгові режими, а й розширення податкової бази через запровадження нових видів податків і зміну ставок. Наприклад, знижені ставки ПДВ для стратегічно важливих товарів, запровадження нульової ставки ввізного мита на оборонні товари та посилення контролю за контрабандою є ефективними інструментами мобілізації фінансових ресурсів для потреб оборони та відновлення економіки.

Однак, впровадження сучасних податкових заходів супроводжується низкою викликів. Адміністративні труднощі, зокрема, пов'язані з контролем за платниками податків у тимчасово окупованих територіях, змінами в системі декларування та організацією збору податків у складних умовах воєнного часу, вимагають постійного вдосконалення законодавства. Збереження балансу між збільшенням бюджетних надходжень і підтримкою економічної активності стає ключовим завданням для державної влади [6].

Отже, Оподаткування є важливим інструментом державного регулювання економіки, особливо в умовах глобалізації, цифровізації та воєнного стану. Сучасні податкові системи зазнають трансформацій, спрямованих на підвищення ефективності адміністрування, боротьбу з ухиленням від сплати податків і стимулювання

сталого розвитку. Україна, стикаючись із викликами війни, впроваджує податкові пільги для військовослужбовців і бізнесу, що працює в умовах бойових дій, посилює контроль за податковими надходженнями та вводить тимчасові податкові канікули. Водночас, важливими завданнями залишаються спрощення податкового законодавства, зниження корупції та підвищення прозорості фіскальної політики.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бразілій Н., Ткаченко А., Здір В. Цифровізація системи обліку, звітності та оподаткування в сучасних економічних умовах. 2-ге вид. Зб. наук. пр. ТДАТУ ім. Дмитра Мотор. (екон. науки), 2023.

2. Крюкова І., Андрющенко І., Руденко С. Сучасні виклики і завдання для податкової системи України у контексті сталого розвитку. 19-те вид. *Таврі. наук. вісник.* Серія: Економіка. 2024. URL : https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.19.19 (дата звернення: 05.03.2025).

3. Лагодієнко Н., Якушко І. Розвиток системи оподаткування в умовах цифрової трансформації національної економіки. 5-те вид. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики.* 2021.

4. Сластьоненко О., Степушенко Н. Напрями вдосконалення податкової системи України. *Ірп. юрид. часопис* : наук. журн. 2023. URL : https://doi.org/file:///C:/Users/User/Downloads/14.pdf (дата звернення: 05.03.2025).

5. Соболь М., Колісник О. Сучасні аспекти оподаткування під час воєнного стану. Ірпінь, 2024. URL : https://dspace.kntu.kr.ua/server/api/core/bitstreams/0e390359-989c-4b7b-b6d3-5c2b004f2778/content#page=168 (дата звернення: 05.03.2025).

6. Цвігун І. Особливості оподаткування під час воєнного стану. Кам'янець-Подільський, 2024. URL : http://188.190.43.194:7980/jspui/bitstream/123456789/13235/1/ЗБІРНИК%20КОНФЕРЕНЦІЇ%20!%20docx.pdf#page=64 (дата звернення: 05.03.2025).

СЕКЦІЯ 11
НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

О. В. Костюк,
викладач
спеціальних економічних дисциплін,
Сторожинецький лісовий фаховий коледж

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ЛІСОВОЇ ГАЛУЗІ В УМОВАХ ПЕРІОДУ ВІЙНИ

Сектор лісового господарства, як одна із багатьох природоресурсних галузей України, в умовах війни становить значний інтерес для держави і суспільства. Так само як люди і тварини від повномасштабної війни в Україні страждає і навколишнє середовище, зокрема лісові ресурси.

У військовий час великого значення набуває організація заходів, спрямованих на забезпечення та покращення господарської діяльності підприємств лісової галузі. Невід'ємною складовою господарської діяльності лісогосподарських підприємств протягом історичного розвитку є фінансовий облік, від якого залежить раціональна організація облікової роботи підприємств, з метою прийняття правильних управлінських рішень, важливих для господарської діяльності підприємства [6, с. 5].

Нещодавно уряд розпочав створення єдиного підприємства "Ліси України" замість сотні лісгоспів, що, звісно, є вагомим кроком європейського напрямку розвитку українського лісового господарства. Проведення реформ лісової галузі вимагає не лише організаційних змін. Створення єдиного підприємства "Ліси України" є правильним напрямком позитивних змін, однак якщо не вдаватися до структурних та інших змін, то реформа не стане комплексною.

Важливо оптимізувати дублюючі функції державної лісової та пожежної охорони шляхом передачі їх виконання ДСНС України, поліції та Держекоінспекції та провести кадрову реформ лісівників.

Необхідно повністю ліквідувати обласні лісомисливські управління Держлісагентства, щоб уникнути подальшого подвійного підпорядкування та "ручного управління" лісовим господарством.

Потрібно ухвалити Закон "Про ринок деревини", яким зафіксувати однакові для всіх законодавчі правила розподілу лісових ресурсів на конкурентних, прозорих та відкрити засадах, що допоможе зафіксувати "правила гри" в довгостроковій перспективі, а українське лісове господарство перспективне для інвестицій.

Лише комплексний, а не фрагментарний підхід до проведення реформ лісового господарства України може забезпечити їх незворотність та позитивний ефект для економіки на десятиліття [7].

Підприємства лісового господарства є самостійними суб'єктами господарювання, мають права юридичної особи та провадять свою діяльність з метою створення у регіоні умов для раціонального використання і охорони лісів, поліпшення природного середовища у комплексі з іншими природоохоронними заходами і реалізації на підставі одержаного прибутку соціальних та матеріальних інтересів трудового колективу та інтересів держави, як власника майна та ресурсів.

Сферою діяльності підприємств лісового господарства є :

1. Ведення лісового господарства, що включає:

а) лісовідновлення – посів сіянців, посадка лісу, ефективне сприяння природному поновленню і відтворенню природних лісових насаджень;

б) лісокористування – проведення рубок головного користування, рубок пов'язаних з веденням лісового господарства, інших заходів по ліквідації захаращеності, а також вивезення деревини і виробництво сортиментів;

в) охорона і захист лісових ресурсів – проведення профілактичних протипожежних заходів, заходів по охороні лісу від лісопорушень та захисту від шкідників і хвороб лісу;

г) відтворення державного лісомисливського фонду – заходи по організації та веденню мисливського господарства в лісах державного лісового фонду.

2. Промислова діяльність підприємства - виробництво продукції лісопиляння, деревообробки, а також переробка деревини власного виробництва в результаті повздовжнього поділу колоди, а також повздовжнього та поперечного поділу частин що утворилися на пилопродукцію.

3. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства - співробітництво з міжнародними та іноземними організаціями та підприємствами, а також громадянами, відкриття рахунків в установах банків в іноземній валюті.

До складу структурних підрозділів підприємств лісової галузі входять: лісництва (охорона лісових ресурсів та отримання лісового доходу), нижні склади (пункти зберігання лісопродукції, вивезеної з лісництв), лісопильні цехи (підрозділи, що займаються промисловою діяльністю), ремонтно-механічні цехи та майстерні (обслуговування машин, обладнання та техніки).

Об'єднання принципів, методів та процедур, що підприємство використовує для організації та ведення бухгалтерського обліку, складання і подання фінансової звітності, включає в себе внутрішні правила обліку підприємств.

Згідно нормативних документів про облікову політику [2] підприємства галузі самостійно визначають форми організації та ведення бухгалтерського обліку, прогнозують свою діяльність, визначають власну стратегію і основні напрямки розвитку

підприємства відповідно до галузевих та науково-технічних планів, пріоритетів, а також будови ринку та економічної ситуації в державі, обирають систему організації обліку, а також враховують особливості діяльності обумовлюючи наказом про облікову політику.

Питання організації бухгалтерського обліку на підприємствах лісового господарства належить до компетенції керівника та головного бухгалтера, що несуть особисту відповідальність за дотриманням правил ведення та організації обліку та звітності.

Ефективна організація обліку на підприємстві ґрунтується на застосуванні, в першу чергу, загальноприйнятих правил та дій:

- вивчення будови, технології і організації власного виробництва;
- організація облікового апарату та особливостей роботи працівників облікового апарату;
- організація процесу обліку (визначення об'єму робіт діяльності);
- організація та досконале володіння працівниками бухгалтерської служби (бухгалтером, керівником) норм діючого законодавства по питаннях правильності організації ведення обліку на підприємстві. [5, с. 10].

Весь процес ведення обліку на підприємствах складається з трьох етапів його здійснення:

I. Етап первинного (початкового) обліку;

II. Етап поточного обліку;

III. Етап зведеного (підсумкового)обліку.

Етап початкової реєстрації: процес документального оформлення та оцінка господарських операцій (явищ та процесів).

Етап поточного обліку: процес облікової реєстрації господарської діяльності на бухгалтерських рахунках та в облікових документах.

Етап підсумкового підрахунку: процес узагальнення даних поточного обліку в бухгалтерській звітності [5, с. 13].

Процес ведення обліку за часткової організації здійснює як централізована бухгалтерська служба підприємств лісової галузі, а також обліковий персонал структурних підрозділів – лісництв, цехів, лісопунктів. На рівні структурних підрозділів здійснюється документальне оформлення проведених операцій, обробка та групування первинних документів стосовно руху запасів, обліку та раціонального використання робочого часу тощо. Оформлені та зведені документи у формі звітів у встановлені строки надходять у центральну бухгалтерську службу, де ретельно перевіряються та відображають в системі синтетичного й аналітичного обліку.

Облікову роботу виконує загальний бухгалтерський відділ, яку очолює головний бухгалтер та його заступник. Головний бухгалтер зобов'язаний забезпечити правильну постановку обліку, широке використання сучасних засобів автоматизації обліку, різних форм і методів обліку, повний облік грошових коштів, товарно-матеріальних цінностей, готової продукції, правильний облік витрат на виробництво,

несе відповідальність за дотримання касової, розрахункової дисципліни, фінансової діяльності підприємства, за збереженням власності. Бухгалтерія підприємства приймає звіти від лісництв і лісопромислових цехів, веде розрахунки з підзвітними особами, облік основних засобів, облік витрат на виробництво продукції, облік заробітної плати, запасів та розрахунків з постачальниками і покупцями.

Підприємства лісового господарства використовують журнальну форму обліку. Інформація з первинних та зведених документів переноситься в журнали та відомості. У журналах записують суми, що відповідають кредитовому обороту за відповідними рахунками, у відомостях фіксують суми за дебетовими оборотами за відповідними рахунками, підсумки з журналів переносять до Головної книги. Систематизація та обробка облікової інформації окремих об’єктів обліку відбувається зі спеціально розробленим програмним забезпеченням.

Значні особливості діяльності підприємств лісової галузі впливають на саму організацію і ведення обліку. Зміни в структурі економічних відносин та реформи обліку в Україні дали можливість самостійно підприємствам формувати облікову політику, що дає змогу суб’єктам господарювання обирати в системі традиційних методів та способів і процесів. Складові облікової політики дають можливість за відповідними об'єктами бухгалтерського обліку знаходити декілька варіантів. Розроблення та реалізація облікової політики залежать від можливостей облікових працівників, структури бухгалтерської служби, обсягів робіт діяльності, особливостей технології і організації власного виробництва, системи управління та організації окремого підприємства. Вплив особливостей галузі напряму визначає об'єкти і елементи власної облікової політики підприємства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про фінансовий облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV.

2. Про облікову політику : лист Міністерства фінансів України від 21.12.2005 № 31-34000-10-5/27793. URL : minfin.gov.ua/control/uk/publish/articie&art-id=58984&cat-id=34931

3. Лісовий кодекс України : станом на 31.07.2009.

4. Концепція реформування та розвитку лісового господарства [Текст]. *Український лісовий ринок.*

5. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку: навч. посіб. Житомир : ПП «Рута», 2001. 576 с.

6. Бухгалтерський фінансовий облік : підручник / за ред. проф. Ф. Ф. Бутинця. 7-ме вид. Житомир : ПП «Рута», 2006. 822 с.

7. URL : https://www.epravda.com.ua/columns/2022/09/28/691967/

Д. І. Фесюк,
студентка 3 курсу,
спеціальності «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»
Науковий керівник:
Є. Ю. Шара,
канд. екон. наук, доцент,
Ірпінський фаховий коледж
економіки і права

НАПРЯМИ ГАРМОНІЗАЦІЇ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Бухгалтерський облік та фінансова звітність є Головною ланкою в інформаційному забезпеченні управління як на рівні держави, так і на рівні галузей, певних ринків та конкретних підприємств.

В Україні продовжується реформування системи бухгалтерського обліку та фінансової звітності по приведенню національної системи бухгалтерського обліку до вимог міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності і законодавства Європейського Союзу.

Основним завданням гармонізації бухгалтерського обліку є адаптація нормативно-правової бази бухгалтерського обліку України до законодавства Європейського Союзу та вимог МСФЗ.

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку - нормативно-правові акти, якими визначаються принципи та методи ведення бухгалтерського обліку і складання фінансової звітності підприємствами, розроблені на основі міжнародних стандартів фінансової звітності і законодавства Європейського Союзу у сфері бухгалтерського обліку.

Тобто по своїй суті та за своїм змістом Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку не суперечать визнаним Міжнародним стандартам фінансової звітності, затверджуються Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і є нормативно-правовими документами, які і визначають порядок складання фінансової звітності за МСФЗ.

До Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» внесено зміни, зокрема:

розширено перелік підприємств, що застосовують міжнародні стандарти фінансової звітності для ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності;

запроваджено подання фінансової звітності за таксономією фінансової звітності - складом статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають

розкриттю за міжнародними стандартами фінансової звітності в єдиному електронному форматі;

удосконалено порядок подання фінансової звітності, а також форми та порядок складення спрощеної фінансової звітності для малих підприємств, мікропідприємств, представництв іноземних суб'єктів господарської діяльності, непідприємницьких товариств;

приведено національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку у відповідність з вимогами міжнародних стандартів фінансової звітності;

запроваджено категорії груп материнського та дочірніх підприємств, а також звільнено від обов'язкового складання і подання консолідованої фінансової звітності малі та середні підприємства [1].

Щодо таксономії фінансової звітності – то це є склад статей і показників фінансової звітності та її елементів, які підлягають розкриттю. Таксономія фінансової звітності за міжнародними стандартами видається Радою міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Відповідно до Закону України Про внесення змін «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень суб'єкти, що становлять суспільний інтерес складають та подають фінансову звітність на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами в єдиному електронному форматі [1].

Постановою Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку подання фінансової звітності» визначено перелік підприємств, які повинні складати фінансову звітність на основі таксономії фінансової звітності за міжнародними стандартами фінансової звітності в єдиному електронному форматі, визначеному МФУ [2]. Така фінансова звітність подається до Центру збору фінансової звітності, операційне управління яким здійснюється Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР), де забезпечується доступ органів державної влади, інших органів та користувачів до поданої підприємствами фінансової звітності та консолідованої фінансової звітності. Окрім того, на сьогодні визначені особливості подання фінансової звітності на основі таксономії та встановлені терміни її подання з урахуванням воєнного стану.

Проводячи реформу бухгалтерського обліку, професійна еліта України балансує між двома важливими полюсами цієї проблеми:

з однієї сторони - збереження національних методологічних напрацювань, що базуються на завданнях і функціях обліку, з врахуванням особливостей національної практики;

з іншої сторони - беззастережне сприйняття в якості національних МСФЗ, коли бухгалтерський облік сприймається як ділова мова бізнесу в глобальній економіці, що важливо для країн, які потребують значних зовнішніх інвестицій.

В Україні це гостра дискусія і застосовуються різні варіанти для її вирішення, адже запровадження МСФЗ сприяє покращенню інвестиційного клімату держави на шляху до євро інтеграції, та підвищення інтересу західних інвесторів стосовно капіталовкладень в економіку нашої держави.

Тому передумовами подальшого розвитку бухгалтерського обліку як вважають науковці насамперед є :

підготовка та затвердження Урядом Концепції з бухгалтерського обліку, звітності та контролю в Україні (оскільки концептуальна основа обліку та звітності включає багато дискусійних проблем, це питання потребує подальшого глибокого дослідження, насамперед у зв'язку з впровадженням в Україні міжнародних стандартів фінансової звітності), та концепції національної системи підвищення кваліфікації та сертифікації бухгалтерів. Зокрема, С.Ф. Голов визначає сертифікацію бухгалтерів способом визнання їх високого професійного рівня та першим кроком до міжнародного визнання кваліфікації українських бухгалтерів. Також автор наголошує, що саме сертифікація бухгалтерів є важливою складовою реформування бухгалтерського обліку в Україні, оскільки сприяє:

зростанню кваліфікації бухгалтерів і престижу професії;

зниженню рівня ризику для учасників фондового ринку і фінансових інститутів;

гармонізації української системи професійної підготовки бухгалтерів за міжнародними стандартами;

підвищенню ефективності корпоративного управління;

посиленню контролю за дотриманням норм професійної етики бухгалтерів і аудиторів [3].

Адже широке залучення іноземних інвестицій, вихід підприємств на фондовий ринок неможливе без запровадження системи підвищення кваліфікації та сертифікації бухгалтерів.

В умовах світових економічних криз, очевидною стає проблема вдосконалення національних систем бухгалтерського обліку та їх узгодження на міжнародному рівні. Тому для країн, що орієнтуються на Міжнародні стандарти фінансової звітності, вказані проблеми вирішується прийняттям концепцій розвитку бухгалтерського обліку, інших аналогічних фундаментальних документів, що посилюють державне регулювання цих питань та співпрацю з професійними бухгалтерськими організаціями.

У вітчизняних наукових дослідженнях питання формування ефективної національної системи обліку завжди було складною і багатогранною проблемою. Сьогодні важливим напрямком наукових досліджень є вирішення питань, які стосуються глобальної облікової співпраці взагалі та формування вітчизняної Концепції розвитку національної системи обліку з урахуванням теперішніх умов та галузевих особливостей.

Міжнародні стандарти та вітчизняні наукові розробки, що були покладені в основу вітчизняних нормативних актів з питань розвитку бухгалтерського обліку, мають в більшій мірі регуляторний характер та направлені здебільшого на організацію практичної сторони ведення обліку. У цих документах відсутнє теоретичне підґрунтя вирішення принципових положень, що мають бути покладені в основу раціональної побудови системи бухгалтерського обліку в Україні.

Перспективи побудови національної системи бухгалтерського обліку, адекватної до нових виробничих та соціальних відносин в умовах інтеграційних процесів, які охопили у сьогоденні економіку країни, вимагають:

– удосконалення національної системи бухгалтерського обліку, що полягає у приведенні її у відповідність до світових фінансових ринків;

– удосконалення методології бухгалтерського обліку;

– оновлення нормативної бази бухгалтерського обліку через розробку методичних вказівок з питань організації обліку та складання звітності;

– становлення бухгалтерської професії через створення інституту професійних бухгалтерів України;

– підвищення кваліфікації бухгалтерських кадрів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про внесення змін до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» щодо удосконалення деяких положень від 27.02.2020 № 2164-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2164-20#Text (дата звернення: 22.02.2025).

2. Про внесення змін до «Порядку подання фінансової звітності» : постанова Кабінету Міністрів України від 29.11.2022 № 1327. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1327-22#Text (дата звернення: 22.02.2025).

3. Голов С. Ф. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку : монографія. Київ : МІМ ; Центр учбової літератури, 2007. С. 522.

Є. Ю. Шара,
канд. екон. наук, доцент,
Ірпінський фаховий коледж
економіки і права

НАПРЯМИ ПОШУКУ СПОСОБІВ УДОСКОНАЛЕННЯ ЄДИНОГО СОЦІАЛЬНОГО ВНЕСКУ

Постановка проблеми. Актуальність теми зумовлена тим, що єдиний соціальний внесок та його нарахування з урахуванням нових змін в українському законодавстві відіграє важливу роль у формуванні відповідних надходжень до бюджету; впливає на обсяги і терміни розрахунків та величину фінансових ресурсів; сприяє формуванню надійної системи соціального захисту незахищеної частини населення держави та є важливою економічною складовою для використання широким колом користувачів.

Мета полягає в обґрунтуванні теоретичних засад єдиного соціального внеску в Україні.

Реформування системи соціального страхування нині здійснюють десятки країн світу, а це посилює зацікавленість до такої проблеми багатьох науковців.

Поглиблене вивчення проблем реформування системи соціального страхування, запровадження єдиного соціального внеску, особливостям нарахування та сплати присвячені праці таких науковців: Діденко Ю., Жураковської Л., Макаренка А. П., Маршавіна Ю., Соболевої І., Тимошенко О.

З метою виявлення динаміки єдиного соціального внеску та факторів, що впливають на його величину використано метод узагальнення – для формування висновків, пошуку шляхів та механізмів ухвалення управлінських рішень щодо соціального страхування.

Виклад основного матеріалу. Єдиний соціальний внесок характеризують як імперативний, обов'язковий, законодавчо встановлений платіж, що регулярно сплачується платниками, а особливою ознакою його є цільове призначення – захист прав та законних інтересів застрахованих осіб.

Цільовий характер ЄСВ вирізняє його від податків, а обов'язковий порядок сплати ЄСВ - визначає його фіскальний характер.

Єдиний соціальний внесок в нашій країні не є податком, тому не включається до складу податкової системи України, а його суми не враховуються при визначенні податкового навантаження на платників податків.

Досліджуючи суть єдиного соціального внеску науковці ототожнили спільні риси властиві соціальному внеску та прямим податкам, і засвідчують однорідність їх економічної природи. Тому одним із напрямків пошуку шляхів удосконалення

єдиного соціального внеску є віднесення до складу податкової системи не лише доходів консолідованого бюджету України, але й страхових внесків Пенсійного фонду.

В Україні відсутня Національна доктрина соціального страхування , яка б надавала наукове обґрунтовування розвитку цієї системи у тісному взаємозв'язку із системою заробітної плати, податковою системою, станом і політикою на ринку праці, поточною демографічною ситуацією та різними прогнозами.

Розробка низки пропозицій і ухвалення управлінських рішень щодо соціального страхування є тим інструментом, що може суттєво впливати на фундаментальні засади розвитку суспільства.

Проводячи реформу соціального страхування важливо максимально розширити можливість вибору особою, яка здійснює страхування, форм забезпечення її законних прав, залучати до процесу забезпечення соціальних гарантій застрахованих осіб із соціального страхування недержавні організації, застосовувати чинні механізми фінансування соціальних послуг, формувати прив'язку доступних соціальних зобов'язань до наявних коштів на їхнє поточне фінансування.

Соціально-правова природа єдиного соціального внеску проявляється у тому, що він є одночасно гарантією соціального забезпечення певної особи та джерелом коштів солідарної системи соціального страхування, а розмір тарифу визначається з дотриманням принципу рівності страхувальників перед законом.

На даний час в Україні діє єдина ставка нарахування ЄСВ, що визначена в розмірі 22 % від об'єкта оподаткування. Об'єктом оподаткування ЄСВ є сума нарахованих виплат найманих працівників, сплата яких до бюджету здійснюється за рахунок коштів роботодавця. Тобто, базою для справляння ЄСВ у частині їх нарахувань є загальний фонд нарахованої заробітної плати за його видами, що включають основну та додаткову заробітну плату, а також інші заохочувальні та компенсаційні виплати» [1].

Окрім того, діють і спеціальні ставки єдиного соціального внеску: для підприємств, установ і організацій, в яких працюють інваліди, ставка ЄСВ встановлена у розмірі 8,41 % бази нарахування ЄСВ.

У 2025 році розмір мінімальної заробітної плати складає 8000 грн. З огляду на це - мінімальний страховий внесок з ЄСВ складає - 1760 грн (8000 грн х 22 % = 1760 грн).

Розмір максимальної величини бази нарахування єдиного соціального внеску дорівнює двадцяти розмірам мінімальної заробітної плати, встановленої Законом України «Про Державний бюджет України» на 2025 рік [2]. Відповідно, максимальна база нарахування ЄСВ, не може перевищувати 20 МЗП: 8000 грн х 20 = 160 000 грн. Відповідно і розмір максимального внеску для ставки 22 % з січня по грудень 2025 року становить 35 200 грн, (160 000 грн х 22 % = 35 200 грн), а для ставки 8,41 % – 13 456 грн (160 000 грн х 8,41 % = 13 456 грн).

Таблиця 1 – Мінімальний та максимальний розміри ЄСВ з 1 січня 2025 року

Показники	Розмір (грн)
Максимальна база нарахування ЄСВ (20 мінімальних .заробітних плат) 8000 грн. х 20 = 160000 грн.	160000
Максимальний розмір ЄСВ – ставка ЄСВ х 22% (160000 грн. х 22% = 35200 грн.	35200
Максимальний розмір ЄСВ – ставка ЄСВ х 8.41% (160000 х 8.41% = 13456 грн.	13456
Мінімальний розмір ЄСВ – (мінімальна заробітна плата 8000 грн. х 22% = 1760 грн.	1760

Важливо зазначити, що Законом України «Про Державний бюджет України на 2025 рік» призупинено пільгу, що діяла протягом всього часу воєнного стану та протягом 12 місяців після його закінчення на період 2025 року [2].

Відповідно до Закону України про Державний бюджет на 2025 рік з 1 січня 2025 року сплата єдиного соціального внеску є обов'язковою для всіх категорій ФОП, як на спрощеній, так і загальній системах оподаткування, а також для самозайнятих осіб, незалежно від виду діяльності та отриманого доходу [2].

Особливості щодо складання звіту з ЄСВ визначені змінами до форми Податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску та порядку його заповнення», внесені наказом МФУ № 278 [3].

У 2025 році звітність з ЄСВ роботодавці подаватимуть щомісячно, що визначено Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану» № 4015-IX, який набрав чинності 01.01.2025, та яким оновлено норми ПКУ, що зобов’язують платників подавати до органів ДПС звітність з ПДФО, ЄСВ та військового збору [4].

Тобто, з 1 січня 2025 року впроваджується щомісячне надання податкового розрахунку сум доходу, нарахованого (сплаченого) на користь платників податків – фізичних осіб, і сум утриманого з них податку, а також сум нарахованого єдиного внеску за найманих працівників, щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану. Терміни подання звітності – до 20 числа місяця, наступного за звітним.

Метою впровадження щомісячної звітності з ЄСВ, ПДФО та ВЗ є забезпечення збалансованості та підвищення контролю за надходженнями до бюджету, що надасть можливість органам державної влади оперативно отримувати інформацію щодо:

– сум нарахованої заробітної плати та сум нарахованих та сплачених страхових внесків на застрахованих осіб;

– дату початку та припинення трудових відносин застрахованих осіб зі страхувальниками;

– укладення та припинення цивільно-правових договорів тощо.

Окрім того, впровадження щомісячної звітності забезпечить права застрахованих осіб щодо:

– своєчасного призначення та отримання пенсійного забезпечення та інших страхових виплат за всіма видами загальнообов'язкового державного соціального страхування;

– контролю за сплатою страхових внесків та зарахуванням страхового стажу тощо.

Подання Податкового розрахунку як юридичними особами-роботодавцями так і фізичними особами підприємцями – роботодавцями, рекомендовано здійснювати за допомогою Вебсервісу «СОТА» – електронної звітності та електронного документообігу онлайн. У Веб-сервісі «СОТА» створюються та подаються електронні звіти з будь-якого пристрою з доступом до інтернету, обмін електронними первинними документами з контрагентами, зберігаючи при цьому електронний архів документів.

Порядок подання Податкового розрахунку за допомогою Веб-сервісу «СОТА» ідентичний, як для фізичних осіб підприємців – роботодавців, так і для юридичних осіб – роботодавців. Відмінність лише в літері ідентифікатора електронної форми: для фізичних осіб підприємців – F0500107, а для юридичних осіб – J0500107. При цьому ідентифікатор форми Податкового розрахунку для юридичних осіб роботодавців, так і для юридичних осіб, що працюють на загальній системі оподаткування – однаковий.

Висновки. Запровадження ЄСВ є позитивним кроком у реформування системи загальнообов'язкового державного соціального страхування, проте, потребує подальшого вдосконалення.

В перспективі, подальші наукові дослідження необхідно проводити у напрямку чіткого трактування і розмежування різних категорій, що пов'язані з єдиним соціальним внеском - підвищення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства через осучаснення методів їх обліку і контролю на основі застосування позитивного практичного українського та міжнародного досвіду.

Подання Податкового розрахунку за допомогою Веб-сервісу «СОТА» – надасть можливість платникам формувати електронну звітність та вести електронний документообіг онлайн, надсилати електронні звіти з будь-якого пристрою з доступом до інтернету, здійснювати обмін електронними первинними документами з контрагентами, зберігаючи при цьому електронний архів документів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування : Закон України від 08.07.2010 № 2464-VI : із змінами та допов. : станом на 20.06.2021. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text

2. Про Державний бюджет України на 2025 рік : Закон України від 19.11.2024 № 4059-IX. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4059-17#Text

3. Про внесення змін до наказу Міністерства фінансів України від 13 січня 2015 року № 4 : наказ Міністерства фінансів України від 19.05.2021 № 278 : станом на 20.06.2022. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у період дії воєнного стану : Закон України від 10.10.2024 № 4015-IX : станом на 01.12.2024. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2464-17#Text

Наукове електронне мережеве видання

Актуальні економічні, фінансові та правові питання в умовах євроінтеграції та глобальної конкуренції

Збірник тез V Міжнародної науково-практичної конференції

27 березня 2025 року

ЕЛЕКТРОННЕ ВИДАННЯ

Тези подано в авторській редакції

Укладач	Гордей О. Д.
Відповідальний за випуск	Добрянська Н. Б.
Форматування та комп'ютерна верстка	Завальніцька Д. П.

Друк. арк. 21.0
Замовлення № 1143

Підготовлено науково-організаційним відділом
Державного податкового університету
08205, вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська область, Україна

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до державного реєстру видавців, виготовників
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 7669 від 20.09.2022